

STORTINGET

Innst. 431 L

(2022–2023)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen
om Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre
(valgloven)

	Side
1. Sammendrag	1
1.1 Proposisjonens hovedinnhold.....	1
1.2 Bakgrunnen for proposisjonen.....	2
1.2.1 NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov.....	2
1.2.2 Høringen.....	2
1.3 Demokrati og valg – utviklingstrekk.....	2
1.3.1 Innledning	2
1.3.2 Hatytringer og trusler mot politikere.....	2
1.3.3 Departementets vurdering	2
1.3.4 Partier og kandidater.....	2
1.3.5 Sosial representasjon i folkevalgte organer	3
1.3.6 Departementets vurdering	3
1.3.7 Valgforskningsprogrammet.....	3
1.3.8 Tilstandsanalyse av det norske demokratiet.....	3
1.4 Endringer i gjennomføring av valg de siste 20 år	3
1.4.1 Innledning	3
1.4.2 Departementets vurdering	3
1.5 Andre temaer utvalget tok opp.....	4
1.5.1 Innledning	4
1.5.2 Folkeavstemninger.....	4
1.5.3 Teknologi og sikkerhet ved gjennomføring av valg.....	4
1.5.4 Departementets oppfølging.....	4
1.5.5 Elektronisk stemming.....	5
1.5.6 Departementets vurdering	5
1.6 Valg til Sametinget.....	5
1.6.1 Innledning	5
1.6.2 Departementets vurdering	5
1.7 Direkte valg til kommunedelsutvalg	6
1.8 Lokalstyrevalg i Longyearbyen	6
1.9 Endringer i gjeldende rett etter at valglovutvalgets utredning ble lagt frem	6
1.9.1 Innledning	6
1.9.2 Endringer i Grunnlovens bestemmelser om stortingsvalg.....	6
1.9.3 Endringer i valgloven	7
1.10 Internasjonale forpliktelser.....	8
1.11 Formålsbestemmelse	8
1.11.1 Gjeldende rett.....	8
1.11.2 Departementets vurdering	9
1.12 Valgordning ved stortingsvalg	9
1.12.1 Innledning	9
1.12.2 Departementets vurdering	9
1.13 Valgordning ved kommunestyre- og fylkestingsvalg.....	11
1.13.1 Gjeldende rett.....	11
1.13.2 Departementets vurdering	11
1.14 Personvalg.....	13
1.14.1 Innledning	13
1.14.2 Departementets vurdering	13
1.15 Stemmerett.....	14
1.15.1 Stemmerettsalder	14
1.15.2 Departementets vurdering	14
1.15.3 Nordmenn bosatt i utlandet – innføring i manntallet.....	14
1.15.4 Departementets vurdering	14

Innhold

	Side
1.15.5	Krav om å ha vært folkeregistrert i Norge for å ha stemmerett 15
1.15.6	Departementets vurdering 15
1.15.7	Ansatte i diplomatiet og konsulatvesenet..... 15
1.15.8	Departementets vurdering 15
1.15.9	Stemmeplikt..... 16
1.15.10	Departementets vurdering 16
1.16	Manntall og valgkort 16
1.16.1	Manntall..... 16
1.16.2	Departementets vurdering 16
1.16.3	Valgkort..... 17
1.16.4	Departementets vurdering 17
1.17	Valgbarhet..... 17
1.17.1	Innledning 17
1.17.2	Departementets vurdering 18
1.18	Ombudsplikt..... 18
1.18.1	Innledning 18
1.18.2	Departementets vurderinger 18
1.19	Listeforslag 18
1.19.1	Innledning 18
1.19.2	Departementets vurdering 19
1.20	Kommunens gjennomføring av valg..... 22
1.20.1	Innledning 22
1.20.2	Departementets vurdering 22
1.20.3	Todagersvalg 24
1.20.4	Departementets vurdering 24
1.20.5	Stemmekretser 24
1.20.6	Departementets vurdering 24
1.20.7	Valglokaler 24
1.20.8	Departementets vurdering 25
1.20.9	Ansvar og oppgaver i valglokalene..... 26
1.20.10	Departementets vurdering 26
1.20.11	Plikt til å bruke det statlige valg gjennomføringssystemet..... 27
1.20.12	Departementets vurdering 27
1.21	Tilgjengelighet og universell utforming..... 27
1.21.1	Departementets vurdering 28
1.22	Legitimasjon..... 29
1.22.1	Innledning 29
1.22.2	Departementets vurdering 29
1.23	Ordensregler 30
1.23.1	Innledning 30
1.23.2	Departementets vurdering 30
1.24	Stemming 31
1.24.1	Innledning 31
1.24.2	Departementets vurdering 31
1.24.3	Forsendelse av forhåndsstemmer..... 34
1.24.4	Departementets vurdering 34
1.25	Opptelling 34
1.25.1	Innledning 34
1.25.2	Departementets vurdering 34

Innhold

Side

1.25.3	Regler om opptelling	35
1.25.4	Departementets vurdering	35
1.25.5	Protokollering	38
1.25.6	Departementets vurdering	38
1.25.7	Overlevering av valgmateriell	38
1.25.8	Departementets vurdering	39
1.25.9	Separate manntallskryss for kommunestyrevalg og fylkestingsvalg	39
1.25.10	Departementets vurdering	39
1.26	Offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger	40
1.26.1	Innledning	40
1.26.2	Departementets vurdering	40
1.27	Godkjenning og klage	40
1.27.1	Innledning	40
1.27.2	Departementets vurdering	40
1.28	Omvalg	44
1.28.1	Innledning	44
1.28.2	Departementets vurdering	44
1.29	Beredskap for ekstraordinære hendelser	46
1.29.1	Innledning	46
1.29.2	Departementets vurdering	46
1.30	Forskjellige bestemmelser	47
1.30.1	Innledning	47
1.30.2	Departementets vurdering	47
1.31	Endringer i sameloven	48
1.31.1	Innledning	48
1.31.2	Delinger av fylker	49
1.31.3	Konsultasjoner	49
1.31.4	Departementets vurdering	49
1.32	Økonomiske og administrative konsekvenser	49
1.32.1	Innledning	49
1.32.2	Kommunene og fylkeskommunene	50
1.32.3	Statlig nivå	50
1.32.4	Politiske partier	51
2.	Komiteens merknader	51
3.	Forslag fra mindretall	60
4.	Komiteens tilråding	62

STORTINGET

Innst. 431 L

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Prop. 45 L (2022–2023)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kom- munestyre (valgloven)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

Kommunal- og distriktsdepartementet har lagt frem forslag til ny valglov. Loven skal avløse lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre. Departementet følger med proposisjonen opp NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov.

Den nye valgloven skal bidra til frie og hemmelige valg og at velgerne har tillit til valggjennomføringen. Demokratiske valg er grunnsteinen i vårt demokrati og forutsetningen for at Stortinget, fylkestingene og kommunestyrene har legitimitet i befolkningen.

Hensynet til at velgerne har tillit til valget, har derfor vært førende i utformingen av loven og kravene som foreslås til den praktiske gjennomføringen. Departementet foreslår å videreføre krav om at stemmene skal telles to ganger i kommunene, men presiserer nærmere krav til hvordan opptellingen skal skje, og hvilke organer som har ansvar for opptellingen. Det stilles også flere krav til åpenhet, blant annet slås det fast at opptelling av stemmer skal være offentlig tilgjengelig, og det foreslås krav om at valgresultatet skal offentliggjøres per valglokale. Departementet foreslår også å ta inn tillit i formålsbestemmelsen for å understreke viktigheten av at valgene gjennomføres på en tillitskappende måte.

Mye av regelverket knyttet til reglene for stemming videreføres, men det foreslås å skjerpe kravene til tilgjengelighet i valglokalene for å sikre at alle velgere får mulighet til å stemme, og at velgerne får den veiledningen de har behov for.

Det foreslås en ny klageordning for valg som møter kravene til en uavhengig, juridisk prøving av valgklager. Det foreslås også regler som gjør det mulig å forlenge eller utsette valget, eller holde omvalg hvis det skjer noe ekstraordinært som er egnet til å hindre velgerne i å stemme. Disse reglene gjelder for alle valg og tilsvarer det som ble tatt inn i Grunnloven for stortingsvalg i juni 2022.

Valglovutvalget foreslo å innføre personvalg ved stortingsvalg. Dette forslaget følger departementet ikke opp. Partiene gjør grundige vurderinger og tar hensyn til ulike forhold knyttet til representasjon når de setter opp kandidater på listene, og departementet mener det er gode grunner til å videreføre den kontrollen partiene har over listene.

Et overordnet hensyn bak lovforslaget har vært å modernisere regelverket, både språklig og innholdsmessig, slik at loven blir enklere å forstå.

Lovproposisjonen inneholder en meldingsdel som skal legge grunnlag for en bredere diskusjon om valggjennomføring i praksis og hvilken betydning korrekte og tillitvekkende valg har for demokratiet. Formålet med meldingsdelen er tredelt. For det første ønsker departementet å sette valggjennomføring inn i et større demokratiperspektiv og å redegjøre for sentrale utviklingstrekk ved det norske demokratiet.

For det andre ønsker departementet å gi Stortinget en helhetlig gjennomgang av valgområdet. Bakgrunnen for dette er at det har skjedd store endringer de siste 20 årene. Dette inkluderer hvilken ansvars- og rolledeling som gjelder mellom statlig, fylkeskommunalt og kom-

munalt nivå, og hvordan valg gjennomføres i praksis. Endringer på valgområdet er særlig knyttet til bruk av teknologi. Med utviklingen av et statlig elektronisk valg gjennomføringssystem og opprettelsen av Valgdirektoratet har det også skjedd store endringer i statens rolle.

For det tredje kommenterer departementet noen av de vurderingene valglovutvalget gjorde, som ikke resulterte i lovforslag. Utvalget diskuterte flere sentrale sider av valgdemokratiet i sin utredning, og departementet svarer i meldingsdelen ut enkelte av de oppfordringene og konklusjonene utvalget kom med.

1.2 Bakgrunnen for proposisjonen

1.2.1 NOU 2020:6 FRIE OG HEMMELIGE VALG – NY VALGLOV

Regjeringen oppnevnte 21. juni 2017 et lovutvalg som skulle utarbeide et helhetlig forslag til ny valglov.

Utvalget fikk i oppdrag å se på alle sider av valggjennomføringen og vurdere om det er behov for endringer i valgordningen. Mandatet la også vekt på behovet for å utrede hvordan den nye fylkesstrukturen påvirker valgordningen. Utvalget ble spesielt bedt om å se på personvalgordningen ved stortingsvalg. I tillegg ble utvalget bedt om å utrede problemstillinger knyttet til klageordningen for valg.

Det fremgikk videre av mandatet at utvalget skulle vurdere hvilke bestemmelser som bør ligge i Grunnloven, og hva som kan reguleres i valgloven.

Valglovutvalget arbeidet fra høsten 2017 til våren 2020 og avga sin utredning, NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov, 27. mai 2020.

Departementet redegjør under de enkelte punktene for forslagene fra valglovutvalget.

1.2.2 HØRINGEN

Departementet sendte NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov på høring 3. juni 2020. Høringsfristen var 31. desember 2020.

Departementet mottok 104 hørings svar med merknader. Av disse var om lag 50 fra kommuner og fylkeskommuner. Resten av høringsuttalelsene kom hovedsakelig fra ulike statlige organer, organisasjoner og medieaktører. Det kom også noen få høringsuttalelser fra privatpersoner. Alle hørings svarene er tilgjengelige på regjeringen.no.

Om lag 20 av høringsinstansene støtter utvalgets forslag i sin helhet, uten at de har konkrete kommentarer til forslagene. Det er også en rekke høringsinstanser som kun har merknader til enkelte av lovforslagene.

Departementet mottok få hørings svar som gjelder utvalgets forslag om praktisk valggjennomføring. Det ble derfor gjennomført innspillmøter med både små og store kommuner og enkelte fylkeskommuner i de-

seember 2021 og i august 2022. Departementet har brukt innspillene til å utfylle hørings svarene og for å få mer kunnskap om de praktiske konsekvensene av utvalgets forslag som gjelder den praktiske valggjennomføringen. Innspillene fra møtene er omtalt i proposisjonen under de aktuelle lovforslagene.

Departementet redegjør under hvert punkt i proposisjonen for høringsinstansenes syn.

1.3 Demokrati og valg – utviklingstrekk

1.3.1 INNLEDNING

Departementet redegjør i punkt 3 i proposisjonen for ulike aspekter ved demokrati og politisk tillit. Det blir vist til nyere forskning på området. Departementet er opptatt av å beholde den høye tilliten som er til valg, tilliten til demokratiet som styreform og til de politiske institusjonene i Norge.

1.3.2 HATYTRINGER OG TRUSLER MOT POLITIKERE

Politiets sikkerhetstjeneste peker i sine trusselvurderinger for både 2021 og 2022 på hatytringer og trusler mot politikere som en trussel mot demokratiet. Problemet med økt omfang av hatytringer og trusler mot politikere blir også trukket frem i flere rapporter. Departementet viser i punkt 3.4.2 i proposisjonen til nyere forskning om hatytringer og trusler mot politikere.

1.3.3 DEPARTEMENTETS VURDERING

Hatytringer og trusler mot politikere, både på nasjonalt og lokalt nivå, er et alvorlig utviklingstrekk som kan svekke deltakerdemokratiet, ved at folk trekker seg fra politikken. Det kan også svekke det deliberative demokratiet – ved at viktige stemmer trekker seg fra debattene eller sensurerer seg selv i hva de sier og skriver. Dette blir også tatt opp av ytringsfrihetskommisjonen, som skriver at mangfoldig deltakelse, ved at ulike stemmer og perspektiver kommer til orde i den offentlige debatten, er et nødvendig og realistisk mål, jf. NOU 2022:9. Departementet mener at hatytringer og trusler mot politikere er barrierer mot en bred og mangfoldig deltakelse og kan bidra til å svekke demokratiet vårt. Dette må håndteres institusjonelt, slik at den enkelte politiker ikke blir stående alene med dette. Dette kan gjøres ved at både partiene på alle nivå og kommunene får gode rutiner for hvordan de skal forebygge og håndtere dette. Veilederen som departementet har laget, kan også være til hjelp her. Denne vil oppdateres jevnlig med ny kunnskap.

1.3.4 PARTIER OG KANDIDATER

Partiene er en av de viktigste aktørene i det representative demokratiet. De har en viktig funksjon i å rekruttere og nominere kandidater til folkevalgte organer

og ved at de gjennomfører valgkamper. Videre har partiene en sentral rolle etter valg når det skal velges medlemmer til ulike utvalg, styrer og råd.

Departementet viser i punkt 3.5.2 i proposisjonen til nyere forskning om politiske partier.

1.3.5 SOSIAL REPRESENTASJON I FOLKEVALGTE ORGANER

Departementet redegjør i punkt 3 i proposisjonen nærmere for representasjon av kvinner og innvandrere og for skjev sosial representasjon.

1.3.6 DEPARTEMENTETS VURDERING

En sosial representasjon på Stortinget, fylkestinget og i kommunestyre som speiler innbyggerne, er viktig for å styrke den egalitære siden ved demokratiet. Det er viktig at det både formelt og reelt er like vilkår for å delta for ulike grupper. Departementet peker på at den overordnede utfordringen for partiene er å unngå å miste medlemmer og å rekruttere nye kandidater fra et bredt spekter av samfunnslivet. I tillegg til sakene er det å føle seg representert viktig for legitimiteten til de politiske institusjonene, for tilhørigheten til samfunnet og for at folk bruker stemmeretten sin når det er valg.

1.3.7 VALGFORSKNINGSPROGRAMMET

Departementet redegjør i punkt 3.7 i proposisjonen nærmere for valgforskningsprogrammet.

Departementet peker på at valgforskningsprogrammet, og muligheten til å følge utviklingen over lang tid, har gitt god kunnskap om deltakersiden ved demokratiet. Dette er verdifull kunnskap med stor nytteverdi for mange.

1.3.8 TILSTANDSANALYSE AV DET NORSKE DEMOKRATIET

Departementet redegjør i punkt 3.8 i proposisjonen for prosjektet Tilstandsanalyse av det norske demokratiet. Hovedprosjektet skal etter planen være ferdig sommeren 2023, og departementet vil komme tilbake til Stortinget med en samlet gjennomgang av funnene fra tilstandsanalysen av det norske demokratiet.

1.4 Endringer i gjennomføring av valgene de siste 20 år

1.4.1 INNLEDNING

Proposisjonen omtaler i punkt 4 utviklingen over tid når det gjelder økt bruk av teknologi samt endringer i roller og ansvar når det gjelder gjennomføring både av stortingsvalg, fylkestingsvalg, kommunestyrevalg og sametingsvalg.

1.4.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet mener at etableringen av et felles elektronisk system har vært en stor fordel for valggjennomføringen. Hensynet til en sikker og korrekt gjennomføring av valg gjør at det er en stor fordel å ha et statlig system for valggjennomføring. Ved at staten eier, drifter og utvikler systemet selv, er det enklere å sørge for at systemet er i tråd med regelverket, og det blir mindre sårbart da det private markedet var svært lite. Det gir også store effektiviseringsgevinster for kommunene, som slipper å anskaffe systemer selv. Også andre nordiske land har utviklet egne statlige systemer som brukes i valggjennomføringen, eksempelvis Finland og Sverige. Etableringen av Valgdirektoratet har vært nødvendig for å ivareta de nye praktiske oppgavene på statlig nivå, hovedsakelig knyttet til utvikling, forvaltning og drift av EVA.

Det er viktig for departementet å understreke at det fortsatt er kommunene som er ansvarlige for valggjennomføringen både ved nasjonale og lokale valg. Valg gjennomføres kun hvert annet år, og det er krevende for kommunene å opprettholde kompetanse. Under valget er det svært mange og kompliserte oppgaver som skal utføres på kort tid. Det er om lag 30 000 valgmedarbeidere i sving under forhåndsstemmingen og valgtinget. Det er disse som tar imot stemmer fra velgerne, og det er helt avgjørende at de får god opplæring, både om den praktiske gjennomføringen og hensynene bak, eksempelvis hva det betyr å sette et kryss i manntallet.

Departementet har fått tilbakemeldinger fra flere kommuner og fylkeskommuner om at ressursituasjonen knyttet til valggjennomføringen er krevende. Mange steder er det et fåtall personer som har nødvendig kompetanse og ansvar for gjennomføringen, og dette kommer i tillegg til mange andre oppgaver. Stortingets fullmaktskomité tok dette opp etter stortingsvalget i 2021. Her peker de på at valget i 2021 var et ekstra krevende valg, grunnet pandemisituasjonen, og at kommunen fikk pålagt ekstra oppgaver for å sikre at pandemien ikke hindret velgere fra å stemme.

Departementet noterer seg komiteens merknad og vil følge med på utviklingen i kommunene og fylkeskommunene, blant annet gjennom evalueringer av valggjennomføringen.

Ved stortingsvalget i 2021 stemte over halvparten av velgerne på forhånd. Selv om dette må sees i lys av at valget ble gjennomført under en pandemi, kan det neppe sees bort fra at trenden med en økning i forhåndsstemming vil fortsette. Utviklingen i antall forhåndsstemmer har store konsekvenser for valggjennomføringen i kommunene. Dette har også fullmaktskomiteen merket seg, og den peker på at det er viktig at valgorganiseringsen også innrettes mot dette.

I departementets forslag til ny valglov har utviklingen i andel forhåndsstemmer vært et viktig hensyn, og det er foreslått flere endringer for å gjøre reglene for stemming på forhånd og under valgting likere.

Stortingets forberedende fullmaktskomité tok også opp viktigheten av god opplæring i etterkant av stortingsvalget i 2021. Komiteen konstaterer at det ved valg- et skjedde feil som burde vært unngått. Komiteen påpeker i Innst. 1 S (2021–2022) at det er

«avgjørende for en god gjennomføring av valget i kommunene at valgmedarbeiderne får god og relevant opplæring, slik at alle – uansett oppgaver – blir i stand til å mestre den viktige jobben de har påtatt seg, og dermed i større grad unngår å gjøre feil».

Departementet deler komiteens vurdering og mener at et av de viktigste forbedringspunktene ved valget knytter seg til at valgmedarbeiderne, som jobber ute i valglokale og møter velgerne, ikke får tilstrekkelig opplæring. Det er kommunen som har ansvar for opplæringen lokalt, men departementet vil se nærmere på hvordan direktoratet kan bidra, eksempelvis gjennom ytterligere opplæringsmaterieil.

1.5 Andre temaer utvalget tok opp

1.5.1 INNLEDNING

Departementet gjennomgår i punkt 5 i proposisjonen andre temaer som ble tatt opp av valglovutvalget, herunder tiltak for økt valgdeltakelse.

Det vises til forsøk med SMS og brev for å øke valgdeltakelsen, forsøk med 16 års stemmerettsalder ved kommunestyrevalg og tilskuddsmidler til informasjonstiltak.

1.5.2 FOLKEAVSTEMNINGER

I punkt 5.2 i proposisjonen omtales folkeavstemninger. Departementet redegjør for gjeldende rett og for valglovutvalgets forslag.

Departementet slutter seg til valglovutvalgets konklusjon om at det ikke skal innføres regler om bindende lokale folkeavstemninger. Det vises til utvalgets argumentasjon om at bindende lokale folkeavstemninger bryter med det representative styringssystemet som kommuneloven bygger på.

Utvalget kom til at en veileder er det mest hensiktsmessige verktøyet for å sikre at folkeavstemninger blir gjennomført i tråd med prinsippene for gjennomføring av valg. Departementet er enig i dette og har i etterkant av at utvalget la frem sin utredning, publisert en veileder for gjennomføring av lokale rådgivende folkeavstemninger.

Departementet støtter utvalgets konklusjon om ikke å lage en generell prinsippbestemmelse om gjennomføring av nasjonale folkeavstemninger. Det vises til

at det sjelden holdes nasjonale folkeavstemninger i Norge, og at praksisen med å lage egne lover for de tilfellene det skjer, har fungert godt.

1.5.3 TEKNOLOGI OG SIKKERHET VED GJENNOMFØRING AV VALG

Punkt 5.3 i proposisjonen omhandler teknologi og sikkerhet ved gjennomføring av valg.

Punktet omtaler bruk av teknologi i valggjennomføringen, sikkerhet i valggjennomføringen og arbeid med å styrke motstandsdyktighet mot uønsket påvirkning. Det vises videre til sikkerhetsloven som trådte i kraft 1. januar 2019. Departementet har vurdert at gjennomføring av valg er en grunnleggende nasjonal funksjon.

I juni 2022 vedtok Stortinget en beredskapshjemmel i Grunnloven § 54 andre ledd, som gir grunnlag for å forlenge eller utsette valgtinget dersom det har skjedd noe ekstraordinært som er egnet til å hindre en vesentlig del av velgerne fra å stemme. Begrepet «ekstraordinært» innebærer at terskelen for å anvende beredskapshjemmelen er høy. Det er ikke mulig å angi en uttømmende liste over hvilke situasjoner som vil falle inn under beredskapshjemmelen, men eksempler kan være flom, jordskjelv, kvikkleireskred, terror, sabotasje på infrastruktur, atomulykke og alvorlige epidemier. Beredskapshjemmelen omtales nærmere i punkt 29 i proposisjonen. Grunnlovsendringen er i tråd med valglovutvalgets forslag.

I punkt 5.3.8 i proposisjonen gjennomgås valglovutvalgets vurderinger og forslag når det gjelder tillit og åpenhet, risiko og sårbarhet og regulering av sikkerhet ved gjennomføring av valg.

I punkt 5.3.9 omtales høringsinstansenes syn.

1.5.4 DEPARTEMENTETS OPPFØLGING

Behov for nærmere utredning av regulering av IKT-sikkerhet i valggjennomføringen

Departementet viser til at det er høy oppmerksomhet om sikkerhet ved gjennomføring av valg i Norge. Som valglovutvalget viser til, er kommunene egne rettssubjekter med ansvar for valggjennomføringen i egen kommune og dermed egen IKT-sikkerhet. Utvalget mener det er fornuftig å lovfeste generelle krav til IKT-sikkerhet i hele verdikjeden til valggjennomføring. Departementet er enig med utvalget i at problemstillingen bør utredes nærmere. Arbeidet med å vurdere konsekvensene av at gjennomføring av valg er utpekt som en grunnleggende nasjonal funksjon, er ikke ferdigstilt.

Departementet vil sørge for at det blir utredet i hvilken grad dagens regelverk i tilstrekkelig grad bidrar til sikkerhet i valggjennomføringen, og hva det eventuelt er behov for å regulere nærmere.

Departementet mener det bør utredes hvilken tilnærming som gir størst grad av sikkerhet, og hvilke vurderinger som bør gjøres hvor.

Utvalget viser også i forlengelsen av dette til at det er et paradoks at politisk TV-reklame er forbudt enten det er fordekt eller ikke, mens det er tillatt å kjøpe politisk reklame fra store teknologiselskaper som når ut til mange mennesker, og som kan målrettes på individnivå. Departementet viser til at ytringsfrihetskommisjonen i NOU 2022:9 En åpen og opplyst offentlig samtale har foreslått å oppheve forbudet i kringkastingsloven mot politisk reklame. Forbudet fremstår samlet sett som for lite treffsikkert til at kommisjonen vil anbefale en videreføring.

Teknologinøytral lov

Departementet er enig med utvalget i at en ny valglov, i den grad det er mulig, bør være teknologinøytral. Departementet foreslår i punkt 20.6 i proposisjonen likevel å lovfeste en plikt for departementet til å stille et IKT-system til disposisjon for kommunene for bruk i forberedelse og gjennomføring av valg, og en plikt for kommunene til å bruke systemet. En slik plikt forutsetter at det kan stilles enkelte sikkerhetskrav til bruken. Departementet har foreslått en hjemmel for å fastsette slike krav i forskrift.

Departementet er enig med utvalget i at det i enkelte tilfeller har betydning for tilliten til systemet hvorvidt det velges manuelle løsninger. På denne bakgrunn foreslår departementet å videreføre kravet om at den første opptellingen skal være manuell, jf. punkt 25 i proposisjonen.

1.5.5 ELEKTRONISK STEMNING

Punkt 5.4 i proposisjonen omhandler elektronisk stemming. Valgloven åpner ikke for at velgere kan avgi sin stemme ved bruk av elektroniske løsninger. Selv om det brukes teknologi i store deler av norsk valg gjennomføring, skjer selve stemmegivningen ved bruk av papirstemmesedler.

Det ble ved lokalvalget i 2011 og stortingsvalget 2013 gjennomført forsøk med elektronisk stemming. Forsøkene ble avsluttet etter valget i 2013. Det ble ikke foreslått å innføre noen form for elektronisk stemming. Avgjørelsen var hovedsakelig begrunnet med at det ikke var noen bred politisk enighet om å innføre elektronisk stemming i Norge, og at det er uheldig med uenighet om hvordan valg skal gjennomføres.

Departementet redegjør nærmere for valglovutvalgets vurderinger og høringsinstansenes syn når det gjelder elektronisk stemming.

1.5.6 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet har notert seg at utvalget mener at det på nåværende tidspunkt ikke er tilstrekkelig sikker

teknologi til å innføre elektronisk stemming. Departementet deler denne vurderingen og fremmer ingen forslag knyttet til elektronisk stemming i denne proposisjonen.

Utvalget peker på behov for mer kunnskap om elektronisk stemming. Departementet er enig i at det er nødvendig å ha oppdatert kunnskap om hvilke muligheter og konsekvenser innføring av elektronisk stemming kan føre med seg, før det kan gjøres endelige vurderinger. Det finnes flere mulige innretninger for elektronisk stemming, og det skjer stadig utvikling i teknologien. Departementet har derfor fått gjennomført en kunnskapsinnhenting om elektronisk stemming. Oppdraget ble gitt til Oslo Economics i samarbeid med Norsk Regnesentral og innebar å gjennomføre en helhetlig studie av flere forhold knyttet til elektronisk stemming. Kunnskapsinnhenting ble overlevert til departementet under ferdigstilling av proposisjonen, og departementet understreker derfor at det ikke har vært mulig å gå grundig inn i og vurdere resultatene i rapporten.

Det er etter departementets vurdering helt avgjørende med en langsiktig og kunnskapsbasert tilnærming til dette temaet.

Departementet vil komme tilbake til Stortinget med eventuelle forslag som knytter seg til elektronisk stemming, herunder om det bør vurderes å gjennomføre forsøk med elektronisk stemming, enten i valglokalet eller over internett.

1.6 Valg til Sametinget

1.6.1 INNLEDNING

Punkt 6 i proposisjonen omhandler valg til Sametinget, som avholdes hvert fjerde år samtidig med stortingsvalg. Det er kommunene som er ansvarlige for gjennomføringen. Sametinget er øverste valgmyndighet. Det innebærer blant annet at Sametinget godkjenner valget.

Praktiske forhold knyttet til gjennomføringen av sametingsvalget var en del av valglovutvalgets mandat. Etersom det er kommunene som har ansvar for gjennomføringen av valget, fulgte det av utvalgets mandat at det er viktig å sikre at gjennomføringen av sametingsvalg og stortingsvalg ses i sammenheng.

Proposisjonen redegjør nærmere for utvalgets syn.

1.6.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet vil i samarbeid med Sametinget gjøre en vurdering av hvilke endringer knyttet til den praktiske gjennomføringen i regelverket, som er nødvendige å gjennomføre før valg til Sametinget i 2025.

I lys av valglovutvalgets utredning og erfaringene fra valget i 2021 mener departementet det er behov for en helhetlig gjennomgang av reglene for gjennomføring av

sametingsvalg. Enkelte av endringene i Grunnloven om valg til Stortinget, som for eksempel ny klageordning og beredskapshjemmel, bør vurderes også for sametingsvalg. I dag inneholder sameloven de overordnede bestemmelsene om gjennomføring av sametingsvalg, mens det er gitt utfyllende bestemmelser i forskrift om valg til Sametinget. Departementet mener det vil være behov for å se på hvilke regler som bør nedfelles i lov, og hvilke som bør tas inn i forskrift.

Departementet vil i dialog med Sametinget se på hvordan en slik utredning skal organiseres. Et slikt utredningsarbeid vil ta tid, og det tas sikte på at eventuelle endringer vedtas før sametingsvalget i 2029. Departementet foreslår derfor at utvalgets forslag til endringer i sameloven ses i sammenheng med behovet for andre endringer og ikke følges opp nå.

Departementet foreslår imidlertid en endring av fylkesnavn i sameloven § 2-4 som følge av delingen av Viken fylke, Troms og Finnmark fylke og Vestfold og Telemark fylke.

1.7 Direkte valg til kommunedelsutvalg

Kommunestyret kan opprette utvalg med ansvar for en geografisk del av kommunen, såkalt kommunedelsutvalg, jf. kommuneloven § 5-7 første ledd. Kommunestyret kan selv bestemme at medlemmene til kommunedelsutvalg skal velges av innbyggerne i kommunedelen (direkte valg), jf. kommuneloven § 5-8 første ledd.

Departementet har gitt forskrift 3. januar 2003 nr. 8 om direkte valg til kommunedelsutvalg. Det følger av forskriften § 1 at direkte valg til kommunedelsutvalg holdes samtidig med valg til kommunestyret.

Departementet vil i etterkant av Stortingets behandling av forslaget til ny valglov gjennomgå forskriften og vurdere hvilke endringer som bør gjøres før kommunestyrevalget i 2027. Ved direkte valg til kommunedelsutvalg ved kommunestyrevalget i 2023 vil gjeldende regler i kommuneloven (§§ 5-7 og 5-8), forskriften om direkte valg til kommunedelsutvalg og valgloven av 2002 gjelde.

1.8 Lokalstyrevalg i Longyearbyen

Longyearbyen lokalstyre er et folkevalgt organ som skal velges av og blant Longyearbyens innbyggere. Valget holdes på en mandag i oktober måned samme år som det er valg til fylkesting og kommunestyret. Norske statsborgere som har fylt 18 år innen utgangen av valgåret, og senest fire uker før valgdagen er innført i befolkningsregisteret for Svalbard som bosatt i Longyearbyen, har stemmerett. I tillegg har personer som ikke er norske statsborgere, men som oppfyller de øvrige vilkårene, stemmerett når de har vært bosatt i en norsk kommune

de siste tre årene før de ble innført i befolkningsregisteret for Svalbard som bosatt i Longyearbyen.

Valg av representanter til lokalstyret er regulert i forskrift 14. mai 2007 nr. 506 om lokalstyrevalg i Longyearbyen. Forskriften er hjemlet i lov 17. juli 1925 nr. 11 om Svalbard § 34. Justis- og beredskapsdepartementet har ansvaret for forskriften, som er utformet etter modell av valgloven. Med ny valglov vil det være behov for å utarbeide en ny forskrift om lokalstyrevalget. Det var ikke en del av valglovutvalgets mandat å foreslå endringer i forskriften. Justis- og beredskapsdepartementet vil i samarbeid med Kommunal- og distriktsdepartementet utarbeide utkast til ny forskrift som kan få anvendelse fra valget i 2027.

1.9 Endringer i gjeldende rett etter at valglovutvalgets utredning ble lagt frem

1.9.1 INNLEDNING

Departementet viser i punkt 9 i proposisjonen til at Stortinget har vedtatt endringer i både Grunnloven og valgloven etter at valglovutvalget leverte sin utredning i mai 2020. Stortinget vedtok i juni 2022 endringer i Grunnlovens regler om stortingsvalg basert på utvalgets forslag, jf. Dokument 12:11 (2019–2020) og Innst. 411 S (2021–2022). Stortinget har i tillegg vedtatt enkelte mindre endringer og en rekke språklige endringer i Grunnlovens bestemmelser om stortingsvalg. Endringene er lagt til grunn for forslaget om ny valglov som legges frem i denne proposisjonen, og fremkommer derfor av gjeldende rett i de enkelte kapitlene.

Endringene i valgloven som er vedtatt etter at utvalget la frem sitt forslag til ny lov, beskrives i punkt 9.3 i proposisjonen.

1.9.2 ENDRINGER I GRUNNLOVENS BESTEMMELSER OM STORTINGSVALG

Valgordning

Stortinget vedtok å beholde 19 valgdistrikter ved stortingsvalg, jf. Grunnloven § 56 første ledd. Videre vedtok Stortinget at grensene mellom valgdistriktene skal fastsettes ved lov, jf. § 56 andre ledd. Ettersom det ikke lenger er 19 fylker, må grensene mellom valgdistriktene reguleres på en annen måte.

Stortinget vedtok også å videreføre dagens metode for å fordele mandatene mellom valgdistriktene på grunnlag av innbyggere og areal. Stortinget vedtok i tillegg at alle valgdistriktene skal ha minst fire mandater, jf. § 57 tredje ledd. Det innebærer at dersom et valgdistrikt etter fordelingen har fått færre enn fire mandater, skal valgdistriktet likevel få tildelt til sammen fire mandater. Stortinget vedtok også at mandatene skal fordeles mellom valgdistriktene hvert fjerde år, jf. § 57 fjerde

ledd. Tidligere skulle mandatfordelingen gjøres hvert åttende år. Nærmere bestemmelser om hvordan mandatene skal fordeles mellom valgdistriktene, skal fastsettes ved lov.

Sperregrensen på fire pst. for å få utjevningsmandater ble videreført, jf. § 59 tredje ledd. Det ble i tillegg innført et krav om at partiet må ha stilt liste i alle valgdistriktene for å kunne få utjevningsmandater. Det er også tydeliggjort i ordlyden at det kun er registrerte politiske partier som kan få utjevningsmandater.

Stemmerett

I juni 2022 opphevet Stortinget Grunnloven § 50 tredje ledd, som ga hjemmel til å fastsette særlige regler for å frata personer som på valgdagen åpenbart lider av alvorlig sjelelig svekkelse eller nedsatt bevissthet, stemmeretten. Det var på tidspunktet bestemmelsen ble opphevet, ikke fastsatt noen bestemmelse med hjemmel i bestemmelsen. Stortinget har også opphevet § 53, som i bokstav a regulerte tap av stemmerett ved domfellelse for straffbare handlinger og i bokstav b tap av stemmerett for å gå i fremmed makts tjeneste uten regjeringens samtykke. Straffeloven inneholder ikke lenger noen bestemmelse om å kunne fradømme en person stemmeretten.

Valgbarhet og ombudsplikt

Stortinget vedtok endringer i Grunnloven § 62 om valgbarhet. Hvem som er valgbare, ble videreført, men Stortinget endret ordlyden i bestemmelsen fra «kan ikke velges til representanter» til «kan ikke stille til valg». Det innebærer at tjenestemenn ansatt ved departementene, bortsett fra statssekretærer og politiske rådgivere, Høyesteretts medlemmer og ansatte i utenriks-tjenesten må fratre stillingen før listeforslaget godkjen- nes. Endringen ble gjort for å tydeliggjøre at de som innehar stilingene, ikke kan stå på en godkjent valgliste, og har sammenheng med endringene i fritaksreglene.

Ny klageordning

Stortinget vedtok våren 2022 endringer i klageordningen ved stortingsvalg. Grunnloven § 55 andre punktum ble opphevet. Det innebærer at Stortinget ikke lenger skal avgjøre klager som gjelder stemmerett. Det ble videre vedtatt en endring i Grunnloven § 64 som innfører klagerett på Stortingets avgjørelse om hvorvidt valget er gyldig. Klage skal fremmes gjennom søksmål mot Stortinget. Alle som har stilt liste ved stortingsvalget, skal ha klagerett. Nærmere bestemmelser om klagerett og klagegrunner skal fastsettes ved lov. Høyesterett skal avgjøre klager på Stortingets godkjenning av valget.

Endringen i Grunnloven § 64 omhandler også konsekvensene av at stortingsvalget kjennes ugyldig. Det skal da gjennomføres omvalg, og bestemmelsen slår fast

at de nyvalgte representantene blir sittende til omvalget er gjennomført.

Videre har Stortinget vedtatt å etablere et uavhengig klageorgan (riksvalgstyret) i ny § 72 i Grunnloven, hvor det stilles krav om at tre av fem medlemmer skal være dommere. Bestemmelsen regulerer også når og hvordan Stortinget kan løse et medlem fra vervet. Nærmere bestemmelser om riksvalgstyret skal fastsettes ved lov.

Beredskapshjemmel

Stortinget har vedtatt en beredskapshjemmel i Grunnloven § 54 andre ledd til å forlenge eller utsette valgtinget dersom det har skjedd noe ekstraordinært som er egnet til å hindre en vesentlig del av velgerne fra å stemme. Myndigheten til å treffe vedtak om å forlenge eller utsette valgtinget er lagt til Stortinget og krever tilslutning fra to tredjedeler av Stortingets medlemmer.

Dersom Stortinget ikke kan samles, kan Kongen i statsråd forlenge valgtinget med inntil én dag eller utsette det med i inntil syv dager på de samme vilkårene som nevnt ovenfor.

Det følger også av bestemmelsen at det skal kunne holdes omvalg dersom det har skjedd noe ekstraordinært som har hindret en vesentlig del av velgerne fra å stemme, jf. femte ledd. Også denne myndigheten er lagt til det utgående Stortinget og krever tilslutning fra to tredjedeler av Stortingets medlemmer.

1.9.3 ENDRINGER I VALGLOVEN

Prop. 67 L (2020–2021)

I juni 2020 vedtok Stortinget endringer i assistansebestemmelsene i valgloven § 8-4 åttende ledd og § 9-5 femte ledd basert på valglovutvalgets forslag, jf. Prop. 67 L (2020–2021) og Innst. 193 L (2020–2021). Velgere som på grunn av fysisk eller psykisk funksjonsnedsettelse ikke kan stemme alene, har etter endringen rett til hjelp fra en stemmemottaker eller en annen person velgeren selv peker ut. Det er ikke lenger krav om at en valgmedarbeider er med inn i valgavlukket i tillegg til den selvvalgte hjelperen. Kravet om at funksjonsnedsettelsen skal være alvorlig for at velgeren skal ha rett til assistanse fra en person vedkommende velger selv, er fjernet. Det avgjørende er at funksjonsnedsettelsen medfører at velgeren ikke kan stemme alene, ikke hvor alvorlig funksjonsnedsettelsen regnes som. Det ble samtidig presisert i bestemmelsene hvem som skal avgjøre om den stemmeberettigede har rett til assistanse.

Samtidig med endringene i assistansebestemmelsene vedtok Stortinget endringer i bestemmelsen om plikt til å stå på liste ved stortingsvalg. Endringen innebærer at dersom en person ikke ønsker å stå på en valgliste, er det tilstrekkelig for fritak at personen gir en skriftlig erklæring om dette. Endringen var nødvendig

for å bringe bestemmelsen i valgloven i samsvar med en endring gjort i Grunnloven § 63 første ledd. Stortinget opphevet også valgloven § 10-8 første ledd bokstav c, som innebærer at kommunene ikke lenger trenger å sende alle valgkortene fra forhåndsstemmingen til fylkesvalgstyret. Også disse endringene er i tråd med valglovutvalgets forslag.

Prop. 95 L (2021–2022)

I juni 2022 vedtok Stortinget endringer i valgloven og partiloven, jf. Prop. 95 L (2021–2022) og Innst. 401 L (2021–2022). Stortinget vedtok en hjemmel i valgloven § 6-3 a for departementet til å fastsette i forskrift at underskrifter på listeforslag kan være elektroniske gjennom bruk av en godkjent digital løsning. Departementet har fastsatt slik forskrift 5. oktober 2022. Videre opphevet Stortinget kravet om at valglokaler må ligge geografisk i stemmekretsen, og en adgang for valgstyret til å opprette ekstra valglokaler i en stemmekrets dersom det er nødvendig for å sikre at velgerne får mulighet til å stemme. Stortinget vedtok også en adgang for kommunene til å starte opptellingen av forhåndsstemmer søndagen før valgdagen. Utvalget foreslo tilsvarende endringer.

1.10 Internasjonale forpliktelser

Punkt 10 i proposisjonen omhandler internasjonale forpliktelser. Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) har en bred rettighetskatalog som omfatter de sivile og politiske rettighetene. Konvensjonen er gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven § 2 og har forrang foran annen norsk lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) utøver kontroll over statenes gjennomføring av konvensjonen ved å dømme i individklagesaker. Praksis fra EMD klarlegger hvor langt statenes forpliktelser strekker seg.

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) inneholder et bredt spekter av sivile og politiske rettigheter som for eksempel ytringsfrihet og demokratiske rettigheter, og følger opp innholdet fra FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. Konvensjonen er også gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven § 2 og har i likhet med EMK forrang foran annen norsk lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3. Gjennomføringen av konvensjonen blir overvåket av FNs menneskerettskomité.

Norge har også sluttet seg til FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Konvensjonen har som formål

«å fremme, verne om og sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne full og likeverdig rett til å nyte alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter, og å fremme respekten for deres iboende verdighet.»

Konvensjonen understreker også at rettighetene i SP gjelder for alle mennesker uavhengig av funksjonsevne, jf. artikkel 4. Norge er fullt ut bundet av CRPD og er folkerettslig forpliktet til å oppfylle kravene den stiller. Konvensjonen er imidlertid ikke inkorporert i norsk rett og har ikke forrang foran andre lover. Konvensjonen får dermed betydning for tolkingen av norsk rett gjennom presumsjonsprinsippet.

Rettighetene knyttet til valg finnes i artikkel 29. Norge er etter artikkel 29 bokstav a forpliktet til

«å sikre at mennesker med nedsatt funksjonsevne kan delta fullt ut og på en effektiv måte i det politiske og offentlige liv på lik linje med andre [...], herunder ved at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rett og mulighet til å avgi stemme [...].»

Europarådet har i tillegg utarbeidet en rekke dokumenter på valgområdet. Et sentralt dokument er Veneziakommisjonens «Regler for god praksis i valgsaker», som er en felleseuropeisk standard for valglovgivning. Dokumentet er ikke rettslig bindende for statene og regnes dermed som soft law. «Regler for god praksis i valgsaker» har likevel stor politisk og faglig tyngde på valgområdet, og EMD har flere ganger referert til retningslinjene i sin rettspraksis.

1.11 Formålsbestemmelse

1.11.1 GJELDENE RETT

Formålet med valgloven er å legge forholdene til rette slik at borgerne ved frie, direkte og hemmelige valg skal kunne velge sine representanter til Stortinget, fylkesting og kommunestyre, jf. valgloven § 1-1.

Stortinget vedtok i 2014 å grunnlovfeste prinsippene om frie og hemmelige valg, jf. Grunnloven § 49 første ledd. Kontroll- og konstitusjonskomiteen uttalte da i Innst. 186 S (2013–2014):

«Komiteen mener at det å løfte prinsippet om frie og hemmelige valg inn i Grunnloven vil synliggjøre den grunnleggende betydning frie og hemmelige valg har for det norske statsstyret. Den symbolske, politiske og rettslige betydningen vil være at det blir vanskeligere for fremtidige politiske regimer å sette disse prinsippene til side, og en garanti for at et simpelt stortingsflertall ikke kan rive ned eller grunnleggende svekke vårt demokrati.»

Grunnloven inneholder imidlertid ingen bestemmelse som uttrykkelig angir formålet vedrørende valg.

Bestemmelsen i Grunnloven om at velgerne stemmer direkte på stortingsrepresentantene, ble tatt ut av § 58 i 2022. Bakgrunnen for dette var at valglovutvalget pekte på at selv om det er direkte valg i Norge, så innebærer dagens valgordning med utjevningsmandater at velgerne ikke lenger bare stemmer direkte på stortingsrepresentanter fra valgdistriktet, men også avgjør fordelingen av utjevningsmandater i et nasjonalt oppgjør.

1.11.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet viser til at flertallet i valglovutvalget har konkludert med at formålsbestemmelsen skal fremheve at valgene skal være frie og hemmelige. Videre har flertallet konkludert med at prinsippet om direkte valg skal tas ut av formålsparagrafen.

Departementet mener det er hensiktsmessig å ha en formålsbestemmelse i valgloven. Begrunnelsen for dette er at formålsbestemmelsen vil ha verdi og funksjon både rettslig og pedagogisk ved tolkningen av de øvrige bestemmelsene i valgloven. Innholdet i formålsbestemmelsen vil gi retning eller føringer for tolkningen av lovens øvrige bestemmelser og tale for å velge det tolkningsalternativet som fremmer hensynene nevnt i bestemmelsen. Departementet går derfor, i likhet med utvalgets flertall, inn for å videreføre prinsippene om frie og hemmelige valg i valglovens formålsbestemmelse. Departementet peker på at prinsippene om frie og hemmelige valg er helt sentrale i valggjennomføringen. Prinsippene fremkommer også i Grunnloven § 49 første ledd og bør gjentas i valglovens formålsbestemmelse for å sikre oppfyllelsen av bestemmelsen.

Det er etter departementets vurdering ikke grunn til å videreføre prinsippet om direkte valg i valglovens formålsbestemmelse.

Departementet har videre vurdert om valglovens formålsbestemmelse bør fremheve hensynet til tillit til valggjennomføringen. Tilliten til valgene og hvordan de gjennomføres, er generelt høy i Norge. Et sentralt mål for valgloven og dens utforming må være å opprettholde denne høye tilliten blant velgerne. Å fremme tillit til det institusjonelle rammeverket for valg vil fremme legitimitet til valgsystemet og valgresultatet. Departementet peker på at det vil ha en rettslig funksjon å fremheve i valglovens formålsbestemmelse at loven skal sikre tillit til valggjennomføringen. Dette vil også ha en pedagogisk funksjon, fordi valggjennomføringen i Norge i stor grad er desentralisert og innebærer en del frihet for den enkelte kommune. Tillitshensynet vil dermed legge føringer for hvordan valgmyndighetene og den enkelte valgmedarbeider skal utføre oppgaver etter valgloven. På denne bakgrunn foreslår departementet å ta inn hensynet til tillit til valggjennomføringen i valglovens formålsbestemmelse.

1.12 Valgordning ved stortingsvalg

1.12.1 INNLEDNING

Grunnloven fastlegger de sentrale elementene i valgordningen og legger rammer og føringer for hva valgloven kan regulere knyttet til valgordning ved stortingsvalg. Stortinget behandlet i juni 2022 en rekke grunnlovsendringer om valgordningen. Dels var dette grunnlovsforslag som ble fremmet på bakgrunn av valg-

lovutvalgets utredning, og dels var det forslag fremmet som et supplement til disse forslagene.

1.12.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Fordeling av mandater mellom valgdistriktene

Ansvar for fordelingen

Utvalget diskuterte hvilket organ som skal beregne hvor mange mandater hvert valgdistrikt skal ha, og konkluderer med å videreføre at denne oppgaven løses av departementet. Departementet støtter derfor dette forslaget. Departementet er enig med utvalget i at det ikke er problematisk at denne oppgaven ligger til departementet, selv om departementet er politisk styrt. Departementet er også enig i utvalgets vurdering om at det er hensiktsmessig å samle de nasjonale oppgavene på valgområdet hos landets øverste valgmyndighet.

Øvrige bestemmelser i valgloven om hvordan mandatfordelingen gjennomføres, videreføres i tråd med utvalgets forslag. I tillegg tas det inn bestemmelser om hvordan det skal sikres at alle valgdistrikter skal ha minst fire mandater, jf. det nye kravet i Grunnloven § 57 tredje ledd. Bestemmelser om hvordan dette kan sikres, baseres på valglovutvalgets forslag. Dersom et valgdistrikt ved beregningen ikke får fire mandater, tas valgdistriktet ut av beregningen og får fire mandater direkte. Det gjøres så en ny beregning for de resterende valgdistriktene for å fordele de resterende mandatene. I denne beregningen inkluderes ikke valgdistriktet som har fått sine fire mandater direkte.

Grunnlagsdata og tidspunkt for mandatberegning

Det følger av Grunnloven § 57 andre ledd at det er distriktets «antall innbyggere samt areal» som er grunnlaget for fordelingen av mandatene mellom valgdistriktene. Videre har Stortinget bestemt at det skal gjøres en ny mandatfordeling hvert fjerde år, før hvert stortingsvalg. Departementet er enig med utvalget i at tidspunktet for når mandatfordelingen gjennomføres, bør videreføres, og at det er innbyggertall og areal per 1. januar året før valgåret som skal legges til grunn. Siden disse tallene er klare i slutten av februar, betyr det at mandatfordelingen kan beregnes og kunngjøres i løpet av mars/april året før valget.

Valglovens regler om distriktsmandater

Departementet foreslår å videreføre store deler av regelverket knyttet til valg av distriktsmandater. Det er distriktsvalgstyret som har ansvaret for å fordele de direktevalgte mandatene mellom listene og kåre de direktevalgte representantene. I utgangspunktet skal kontroll av valgbarhet gjøres når valglister godkjennes, men det kan forekomme at kandidater som ikke er valgbar, likevel står på en valgliste, jf. punkt 17 i proposisjo-

nen. Kandidatkåringen omtales i punkt 14 i proposisjonen.

Departementet foreslår at det stilles krav om at distriktsvalgstyret skal kunngjøre protokollen så snart valgoppgjøret er foretatt. Dette er viktig for å få åpenhet om hvordan valget har blitt gjennomført, og for at velgere og politiske partier skal ha en reell mulighet til å vurdere om det er grunnlag for klage. Kopi av protokollen skal samtidig sendes til Stortinget.

Valglovens regler om utjevningsmandater

Hovedhensynet til utjevningsmandatene er politisk utjevning og at partier som nesten har fått mandat i flere valgdistrikter, skal kompenseres for dette i et nasjonalt oppgjør. Den geografiske fordelingen av mandater mellom valgdistrikter er viktig i norsk politikk.

Departementet har notert at det er komplisert å formidle hvordan denne beregningen foregår, og at det i enkelte tilfeller har blitt stilt spørsmål ved legitimiteten av at et parti får utjevningsmandat i et valgdistrikt der de ikke har så stor oppslutning. Departementet mener det er viktig at befolkningen har en forståelse av hvordan valgordningen fungerer, og vil styrke arbeidet med å formidle dette.

Stortinget har vedtatt de grunnleggende reglene for utjevningsmandater i Grunnloven. Når det gjelder nærmere bestemmelser om hvordan dette regnes ut, foreslår departementet i likhet med utvalget å videreføre dagens regler. Disse reglene er av mer teknisk karakter.

Når det gjelder ansvar for fordelingen av utjevningsmandater, har utvalget foreslått endringer som følge av forslaget om at riksvalegstyret skal rendyrkes som et klageorgan. Utvalget foreslår isteden at departementet fordeles utjevningsmandatene. Utvalget vurderte ikke endringer i prosessen som leder frem til fordelingen av utjevningsmandatene.

Fordeling av utjevningsmandater har frem til i dag vært en tidkrevende prosess basert på manuell håndtering av fylkesvalgstyrenes protokoller og beregninger.

Departementet mener at denne prosessen er unødvendig tungvint, og at det tar lang tid før endelig fordeling av utjevningsmandater er klar.

Departementet foreslår justeringer i systemet og ansvarsdelingen for fordeling av utjevningsmandater. Utgangspunktet er å rendyrke hvilket ansvar de ulike organene har, og å få til en mer effektiv og ryddig prosess.

Fordelingen av utjevningsmandater er en ren matematisk beregning som gjøres på grunnlag av valgoppgjørene fra de ulike valgdistriktene. Disse valgoppgjørene har allerede blitt kontrollert av distriktsvalgstyret, og det er en egen klageadgang på valgoppgjøret. Departementet ser derfor ikke at det er nødvendig å ha en ekstra kontroll av valgoppgjørene før utjevningsmandatene fordeles. Her viser departementet til at Stortingets administrasjon utfører en parallell kontroll som forberede

delse til Stortingets godkjenning av valget. Det er kort tid fra valget til Stortingets konstituering, og det er mer hensiktsmessig å ha en klar regulering av hvem som kontrollerer hva, enn at flere instanser skal kontrollere det samme.

Videre viser departementet til at det allerede på valgnatten blir klart en foreløpig fordeling av utjevningsmandater. Når alle valgdistriktene er ferdige med sine valgoppgjør, kan det raskt beregnes en endelig fordeling av utjevningsmandater. Siden Valgdirektoratet har ansvar for systemet der valgresultatene legges inn, og der også den foreløpige fordelingen av utjevningsmandater beregnes, mener departementet at det er mer hensiktsmessig at direktoratet også regner ut den endelige fordelingen. Dette kan gjøres umiddelbart etter at det siste distriktsvalgstyret har godkjent sitt valgoppgjør.

Når beregningen er gjort, foreslår departementet at det gis en beskjed til distriktsvalgstyrene om resultatet. Distriktsvalgstyret kan deretter kåre utjevningsmandatet i sitt valgdistrikt og tilsvarende alle vararepresentantene. Det er distriktsvalgstyrene som har best oversikt over kandidatene fra sitt valgdistrikt. Distriktsvalgstyrene kan så informere de valgte kandidatene og utstede fullmakter som sendes Stortinget. Selv om utjevningsmandatene velges på bakgrunn av et nasjonalt valgoppgjør, representerer de et valgdistrikt. På denne måten blir det distriktsvalgstyret som har myndighet til å kåre alle de valgte representantene fra sitt valgdistrikt, både de direktevalgte og utjevningsmandatet.

Denne endringen vil også innebære at den endelige fordelingen av utjevningsmandater kan være klar tidligere enn i dag. Normalt er distriktsvalgstyrene ferdig med å godkjenne valgoppgjøret senest én uke etter valgdagen, og fordelingen av utjevningsmandatene kan gjøres umiddelbart etter dette. Det innebærer at fordelingen av utjevningsmandatene kan være klar én uke tidligere enn dagens praksis. I punkt 27 i proposisjonen foreslås det en klagerett på fordelingen av utjevningsmandatene. For at det skal være mulig å få ferdigstilt klagebehandling på dette innen utgangen av september og før Stortingets konstituering i starten av oktober, vil det være en stor fordel å ha klar fordelingen av utjevningsmandater tidligere.

Valgdistriktsgrenser

Fra 1. januar 2024 vil det være 15 fylker i Norge og 19 valgdistrikter. Dette betyr at fylkene ikke kan brukes for å angi grensene mellom valgdistriktene. For entydig å kunne angi grensene for valgdistriktene mener departementet i likhet med utvalget at det må reguleres hvilke kommuner som utgjør de 19 valgdistriktene. Oversikten over hvilke kommuner som tilhører hvilke valgdistrikter, står i dag i valgforskriften, men foreslås flyttet til valgloven. Grunnet vedtatte endringer i kommune-

og fylkesstrukturen som skal gjelde fra 1. januar 2024, er det foreslått en endring fra de valgdistriktsgrensene som gjaldt ved stortingsvalget i 2021.

Det foreslås å flytte Jevnaker kommune fra Buskerud valgdistrikt til Akershus valgdistrikt. Bakgrunnen for denne endringen er at Stortinget 14. juni 2022 vedtok å dele Viken fylke i tre nye fylker fra 1. januar 2024. Det ble samtidig vedtatt at Jevnaker kommune skal tilhøre Akershus fylke, jf. Innst. 467 S (2021–2022), Prop. 127 S (2021–2022) og Prop. 113 LS (2021–2022). I proposisjonen som ligger til grunn for vedtaket om å plassere Jevnaker kommune i Akershus fylke, Prop. 127 S (2021–2022), er det understreket at dette vil ha en konsekvens også for valgdistriktinndelingen:

Stortinget har vedtatt en endring i Grunnloven som slår fast at mandatene skal fordeles på nytt mellom valgdistriktene før hvert stortingsvalg. Hensikten er å sikre at mandatberegningen gjøres på et så oppdatert grunnlag som mulig, slik at store endringer i innbyggertall over tid kan fanges opp. Store endringer i innbyggertall vil, hvis det ikke fanges opp i nye mandatfordelinger, føre til at det står færre velgere bak hvert stortingsmandat i valgdistrikter som har fått færre innbyggere. Mandatberegningen gjøres våren året før stortingsvalget. Endringer i innbyggertall etter dette vil først bli tatt hensyn til ved mandatfordelingen før neste stortingsvalg.

Utvalget mente at det ikke bør gjøres endringer i valgdistriktene til stortingsvalg etter at mandatberegningen er gjort. Departementet er enig i dette og peker på at det av mange grunner er viktig å kjenne valgdistriktsgrensene i god tid før valget. Departementet peker på at ny mandatfordeling skal gjøres før hvert stortingsvalg, med grunnlag i grunndata per 1. januar året før valget. Dette sikrer nødvendig forutsigbarhet.

Betydningen av endringer i kommune- og fylkesstrukturen

Departementet er enig med utvalget i at et fylke kan bestå av flere valgdistrikter, og viser til at dette allerede er praktisert. Departementet er også enig med utvalget i at et valgdistrikt ikke bør gå på tvers av en fylkesgrense. Fylkeskommunene har viktige oppgaver i gjennomføringen og godkjenningen av stortingsvalget. Hvis ansvaret for et valgdistrikt skulle vært delt mellom flere fylkeskommuner, ville det føre til uklar ansvarsdeling, komplisere gjennomføringen og øke risikoen for feil.

Hvilken konsekvens en endring i valgdistriktsgrensene får for mandatfordelingen, er det ikke mulig å forutsi. Endring i ett valgdistrikts areal og innbyggertall vil ha betydning for hele mandatberegningen. Selv om et valgdistrikt som får flere innbyggere og mer areal, generelt sett vil styrke sine muligheter til å få flere mandater, er det mulig at endringen kommer i et annet valgdistrikt.

Departementet ser at det er hensiktsmessig at det er Stortinget som vedtar fylkesgrensejusteringer som innebærer å flytte en hel kommune fra et fylke til et annet, fordi dette får direkte konsekvenser for valgdistriktinndelingen. Departementet støtter derfor forslaget til utvalget om at det bør ligge til Stortinget å vedta at en hel kommune skal flyttes fra et fylke til et annet.

Departementet foreslår imidlertid å videreføre at Kongen har kompetanse til å vedta kommunegrensejusteringer, også hvis justeringen samtidig medfører en endring av fylkesgrensene.

Dersom Kongen gjør vedtak om sammenslåing av kommuner som tilhører ulike valgdistrikter, eller vedtak om deling av kommuner hvor de ulike delene legges til eksisterende kommuner i forskjellige valgdistrikter, vil Stortinget i etterkant fritt kunne ta stilling til hvilken konsekvens endringen skal få for valgdistriktsgrensene.

1.13 Valgordning ved kommunestyre- og fylkestingsvalg

1.13.1 GJELDENE RETT

I punkt 13 i proposisjonen gjennomgår departementet valgordningen ved kommunestyre- og fylkestingsvalg.

Det blir videre redegjort for valglovutvalgets forslag når det gjelder inndeling i valgdistrikter, valgoppgjør, antall medlemmer i fylkesting og kommunestyre m.m.

Også høringsinstansenes syn blir omtalt.

1.13.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Valgordning

Departementet støtter utvalgets vurdering og foreslår ingen endringer i valgordningen for fylkestingsvalg og kommunestyrevalg. Departementet vil heller ikke foreslå at kommuner og fylker kan deles inn i valgdistrikter. Etter departementets vurdering er det en fordel for velgerne om valgordningene er likest mulig, da dette gjør det enklere å forstå dem. En ordning med inndeling i valgdistrikter vil gjøre valgordningen for kommunestyre- og fylkestingsvalg mer komplisert.

Antall medlemmer i fylkesting og kommunestyre

Departementet viser til at det er gjort endringer i fylkesstrukturen etter at utvalget leverte sin utredning våren 2020. Departementet mener derfor at det er nødvendig å se nærmere på hva utvalgets forslag vil medføre. Utvalget foreslår å oppheve to kategorier i loven, hovedsakelig begrunnet med at det ikke ville være noen fylkeskommuner som passet inn i kategoriene.

I sin utredning presiserer utvalget at selv om noen av fylkessammenslåingene oppheves, mener det at det ikke vil være urimelig å sette et minimumskrav på 35 medlemmer for de minste fylkene.

Stortinget vedtok i juni 2022 å dele Viken fylke i Akershus fylke, Buskerud fylke og Østfold fylke, at Vestfold og Telemark fylke blir delt i Vestfold fylke og Telemark fylke, og at Troms og Finnmark fylke blir delt i Troms fylke og Finnmark fylke. Dette innebærer at det fra 1. januar 2024 vil være tre fylkeskommuner som vil tilhøre de kategoriene utvalget foreslår å oppheve; Finnmark ventes å ha under 150 000 innbyggere, mens Telemark og Troms trolig vil ha mellom 150 000 og 200 000 innbyggere. Utvalgets forslag vil innebære at kravet til antall medlemmer i fylkestinget øker fra 19 til 35 medlemmer for Finnmark, og at minimumskravet som gjelder Telemark og Troms, øker fra 27 til 35 medlemmer. Departementet ser at særlig for Finnmark vil endringen utvalget foreslo, utgjøre en betydelig økning som bør vurderes nærmere.

Departementet har sett på hvor mange medlemmer disse fylkeskommunene hadde i fylkestinget frem til strukturendringene som trådte i kraft i 2020, og har også tatt med i betraktningen hvor mange medlemmer disse fylkeskommunene vil ha fra 2024. Denne gjennomgangen viser at alle fylkeskommunene allerede har minst så mange medlemmer som det minimumskravet utvalget foreslår (35 medlemmer).

Selv om departementet ser at alle fylkeskommuner i dag har valgt å ha flere medlemmer enn det som følger av minimumskravene, er det også andre momenter som må tillegges vekt. Minimumskrav til antall medlemmer er begrunnet med at det skal være en viss representasjonsbredde i fylkestinget. Antall medlemmer har konsekvenser for hva terskelen for å bli valgt inn er. Dette innebærer at jo flere medlemmer som skal velges inn i fylkestinget, jo enklere blir det å velges inn, noe som fører til at proporsjonaliteten øker.

Departementet har også sett på sammenhengen mellom de minimumskravene som stilles til antall medlemmer for kommunestyre, og det som gjelder fylkesting. En kommune med 75 000 innbyggere skal ha minst 35 medlemmer i kommunestyret, jf. kommuneloven § 5-5 andre ledd bokstav d. For Finnmark, som har i underkant av 75 000 innbyggere, er dagens krav 19 medlemmer i fylkestinget, jf. kommuneloven § 5-5 tredje ledd bokstav a. Det er altså i dag en vesentlig forskjell mellom de krav som stilles til kommuner og fylker. Departementet kan ikke se at denne forskjellen er begrunnet i særlig grad. Ved å heve minimumskravet for de minste fylkene vil det bli bedre samsvar mellom kravene som stilles til fylkesting, og kravene til kommunestyre.

Departementet vil vurdere om det er grunn til å se nærmere på minimumskravene, inkludert forskjellen på kravene til antall medlemmer i kommunestyre og fylkesting. Departementet har også forståelse for utvalgets forslag om at det skal innføres en ny kategori for fylkeskommuner med over 500 000 innbyggere, men vil

heller ikke foreslå endringer i dette på nåværende tidspunkt.

Når det gjelder krav til antall medlemmer i kommunestyre, slutter departementet seg til vurderingen til utvalgets flertall og foreslår ikke endringer.

Flertallsvalg

Departementet understreker at det er viktig for demokratiet at velgerne i alle kommuner har reelle valgmuligheter når de avgir sin stemme. Selv om det er mange år siden sist reglene om flertallsvalg har kommet til anvendelse, ser departementet at det er viktig å ta hensyn i regelverket til at slike situasjoner kan oppstå. Departementet støtter derfor utvalgets forslag om å videreføre dagens regler for flertallsvalg.

Etter departementets vurdering vil det være til stor nytte for kommunene dersom de har mulighet til å gi listeforslagsstillere utvidet frist til å få på plass et listeforslag. En slik mulighet vil kunne gi interesserte kandidater en ekstra mulighet til å sikre at kommunen får mer enn én liste. Departementet mener hensynet til velgerne gjør denne muligheten viktig, og er derfor enig med utvalget i at det vil være hensiktsmessig for kommunestyret å kunne utsette fristen for levering av listeforslag dersom det er mottatt færre enn to listeforslag innen fristen. Departementet støtter utvalget i at fristen i slike tilfeller kan utvides fra 31. mars til senest 30. april klokken 12.

Felles valgdag

Departementet er enig med utvalgets flertall i å beholde dagens adskilte tidspunkter for valg til Stortinget og valg til fylkesting og kommunestyre.

Departementet er i hovedsak enig i utvalgets begrunnelse og mener særlig hensynet til deltakelse for unge velgere gjennom valg må veie tungt. Dersom tidspunktet for gjennomføring av lokalvalg endres slik at det holdes samtidig med stortingsvalg, vil enkelte førstegangselgere være nærmere 22 år før de kan stemme ved valg for første gang. Departementet mener dette er uheldig, og det kan det stilles spørsmål ved om dette kan føre til lavere deltakelse for denne gruppen.

Departementet vektlegger i likhet med utvalget også at det vil bli vanskeligere for kommunene å opprettholde kompetanse på gjennomføring av valg dersom valg holdes hvert fjerde år.

Etter departementets syn kan ikke en eventuell generell økning i valgdeltakelsen ved lokalvalg veie opp for disse ulempene. Departementet mener at økt deltakelse ved lokalvalg må søkes gjennom andre virkemidler.

Departementet foreslår derfor å videreføre gjeldende tidspunkter for gjennomføring av valg til Stortinget og valg til fylkesting og kommunestyre.

1.14 Personvalg

1.14.1 INNLEDNING

Punkt 14 i proposisjonen omhandler personvalg.

Departementet gjør rede for gjeldende rett ved stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg.

Det redegjøres videre for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.14.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Stortingsvalg

Departementet understreker at personvalgordninger er godt utredet de siste tiårene, og mener det ikke er nødvendig med ytterligere utredninger for å kunne ta stilling til om reelt personvalg skal innføres eller ikke. Det avgjørende spørsmålet er etter departementets vurdering hvorvidt velgerne bør kunne få innflytelse på hvem som velges inn på Stortinget, eller om dette best ivaretas av partiene.

Departementet støtter utvalgets konklusjon om at det enten bør være helt lukkede lister ved stortingsvalg, eller så må velgerne få en større påvirkning på hvem som blir valgt inn på Stortinget. Departementet mener det er prinsipielt uheldig at velgerne i dag gjør endringer på stemmeseddelen som i praksis ikke får noen betydning.

Departementet har gjort en grundig vurdering av om velgerne bør kunne påvirke hvem som velges inn på Stortinget.

På bakgrunn av en helhetlig vurdering mener departementet at det ikke er ønskelig å gi velgerne innflytelse over hvilke av partiets kandidater som velges inn. De politiske partiene har et stort ansvar for å sette sammen valglister på en god måte, og departementet har tilitt til at partiene ivaretar dette ansvaret på en god måte.

Departementet mener at det er uheldig at velgerne har mulighet til å rette stemmesedlene, men at rettelsene ikke får betydning. I tillegg medfører den gjeldende personvalgordningen mye arbeid, og det går med mye ressurser til å telle opp personstemmer, som ikke får betydning for hvem som velges inn. Den gjeldende personvalgordningen legger også føringer på hvordan stemmesedlene kan utformes. Ved å fjerne adgangen til å gi personstemmer kan stemmesedlene forenkles.

Departementet viser til at hele valglovutvalget var enige om at dagens ordning enten bør avskaffes eller utvides. Departementet foreslår i tråd med dette å avskaffe personvalgordningen ved stortingsvalg. Departementet mener at det likevel bør videreføres at navnene til alle kandidatene på listen fremgår av stemmeseddelen, slik at velgerne kan se hvilke kandidater partiet har valgt å sette opp.

Fylkestingsvalg

Departementet er enig med utvalget i at valgordningen vil forenkles dersom kommunestyrevalgordnin-

gen innføres også ved fylkestingsvalg. At de to valgene som gjennomføres samtidig, er likest mulig, vil være en fordel for den praktiske gjennomføringen. Det vil også gjøre det lettere å informere velgerne om hvilke muligheter de har til å gi personstemmer ved valgene. Departementet mener likevel dette ikke gir grunnlag for å endre dagens ordning ved fylkestingsvalg. Departementets vurdering er at dagens ordning fungerer godt, og at balansen mellom velgernes og partienes innflytelse er god. Departementet foreslår derfor å videreføre dagens personvalgordning ved fylkestingsvalg.

Kommunestyrevalg

Personvalgordning

Departementet støtter utvalget i at dagens personvalgordning ved kommunestyrevalg fungerer godt. Departementet vil, som utvalget, videreføre dagens begrensning i hvor mange kandidater som kan få stemmetillegg ved kommunestyrevalg. Ved kommunestyrevalg er det større nærhet mellom velgerne og representantene. Departementet mener dette taler for å gi velgerne større innflytelse på personvalget ved kommunestyrevalg enn ved fylkestingsvalg og stortingsvalg, slik det er i dag.

Slengerstemmer

Departementet viser til at slengerordningen ved kommunestyrevalg er problematisert en rekke ganger, og at det er fremmet flere forslag om å fjerne, endre og gjeninnføre ordningen.

Departementet peker på at slengerordningen legger til rette for at velgerne kan påvirke hvilke kandidater som blir valgt inn i kommunestyrene, uavhengig av hvilket parti man stemmer på. Utvalget trekker frem at ordningen støtter opp under en konsensusforståelse av politikk.

Departementet foreslår en endring i reglene knyttet til betydningen av at en ikke valgbar kandidat får en slengerstemme. Etter dagens regelverk skal slengerstemmer til kandidater som ikke er valgbar, sees bort fra, og de skal dermed ikke ha betydning i oppgjøret mellom de ulike partiene. I praksis er dette en svært krevende regel å praktisere.

I lys av dette, og at det er foreslått endringer knyttet til valgbarhet, foreslår departementet å fjerne dette forbeholdet. Departementet antar at nye regler om valgbarhet vil føre til at det er færre som stiller til valg uten å være valgbar. I tillegg vil en del kandidater miste valgbarheten frem til kommunestyret konstituerer seg, for eksempel fordi kandidaten flytter ut av kommunen eller dør. Tap av valgbarhet etter at valgoppgjøret er gjort, har ingen betydning for fordelingen av mandater mellom listene. Departementet mener også at det er svært lite sannsynlig at dette er en ordning som kan misbru-

kes. Det vil bidra til å forenkle regelverket og valgopp-gjøret betraktelig.

Strykninger

Departementet viser til at det tidligere var adgang til å stryke kandidater ved kommunestyrevalg, men at denne ordningen ble fjernet av Stortinget i 2002 etter forslag fra forrige valglovutvalg i NOU 2001:3.

Departementet støtter valglovutvalgets flertall og ønsker ikke å innføre adgang til å stryke kandidater ved kommunestyrevalg. Departementet deler utvalgets vurdering av at det er de positive preferansene til velgerne som bør vektlegges. Departementet er også enig i at stryking sender et negativt signal til personer som stiller seg til disposisjon som kandidater, og at det kan være en påkjenning for kandidatene det går ut over. Departementet påpeker at forskning viser at de kandidatene som får flest personstemmer, også er de som strykes oftest. Departementet mener likevel at strykninger vil representere et negativt element i valgordningen. Departementet understreker i tillegg at dersom velgeren både skal kunne gi personstemmer og stryke kandidater ved lokalvalg, vil det være svært krevende å utforme en oversiktlig og brukervennlig stemmeseddel. Etter departementets vurdering vil det å kombinere personstemmer og strykninger øke risikoen for at velgerne gjør feil avkryssninger på stemmeseddelen.

1.15 Stemmerett

1.15.1 STEMMERETTSALDER

Punkt 15 i proposisjonen gjelder stemmerett, herunder stemmerettsalder.

Departementet redegjør nærmere for gjeldende rett og for valglovutvalgets forslag. Det blir videre vist til høringsinstansenes syn.

1.15.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet viser til at Stortinget behandlet forslag om stemmerettsalder og valgbarhetsalder 1. juni 2022. Det var fremsatt to grunnlovsforslag om stemmerettsalder på 16 år ved stortingsvalg (Dokument 12:11 (2019–2020) og Dokument 12:13 (2019–2020)) og et representantforslag om stemmerettsalder på 16 år ved kommunestyre- og fylkestingsvalg (Dokument 8:139 L (2021–2022)). I tilknytning til forslagene var det også fremsatt forslag om å videreføre en valgbarhetsalder på 18 år selv om stemmerettsalderen skulle blitt vedtatt endret til 16 år.

I Stortingets behandling av disse forslagene, ble det ikke vedtatt noen endringer i stemmerettsalderen, slik at det fortsatt er et vilkår at man må ha fylt 18 år innen utgangen av valgåret. Dette gjelder ved valg til både kommunestyre, fylkesting og Stortinget. Det ble derfor

heller ikke fattet vedtak om endringer i valgbarhetsalder.

Stortinget har i juni 2022 stemt ned grunnlovsforslag om å endre stemmerettsalderen ved stortingsvalg. Valglovens bestemmelse om stemmerettsalder ved stortingsvalg må harmonere med Grunnloven, og departementet legger derfor opp til å videreføre valglovens bestemmelse om stemmerettsalder ved stortingsvalg.

På bakgrunn av at Stortinget i inneværende periode også har stemt ned forslag om å endre stemmerettsalderen ved kommunestyre- og fylkestingsvalg, foreslår departementet at stemmerettsalderen ved disse valgene videreføres som i dag, slik at man må ha fylt 18 år innen utgangen av valgåret for å kunne stemme.

Når det ikke foreslås en endring i stemmerettsalder, ser ikke departementet at det er behov for å fastsette en egen valgbarhetsalder i valgloven. Departementet foreslår derfor heller ikke å lovfeste en aldersgrense for å være valgbar ved kommunestyre- og fylkestingsvalg, men at denne bestemmelsen peker på stemmerettsvilkårene.

1.15.3 NORDMENN BOSATT I UTLANDET – INNFØRING I MANNTALLET

Gjeldende rett

Det følger av Grunnloven § 51 at regler om manntallsføringen og om innføringen av de stemmeberettigede i manntallet fastsettes ved lov. Valgloven bestemmer at velgeren må være innført i manntallet i en kommune på valgdagen for å kunne utøve stemmeretten.

Departementet redegjør nærmere for gjeldende rett, for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.15.4 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet viser til at folkeregisteret ikke alltid får beskjed når norske statsborgere som er bosatt i utlandet, dør. For å unngå at manntallet inneholder navnene på døde personer, blir derfor norske statsborgere som har vært registrert som bosatt i utlandet i mer enn ti år, ikke automatisk ført inn i manntallet. De må søke om å bli innført i manntallet. Utvalget mener ordningen med søknad om innføring i manntallet er unødvendig, og foreslår i stedet at stemmeberettigede personer skal føres inn i manntallet i forbindelse med at de stemmer. Det å stemme blir da i praksis en søknad om å bli innført i manntallet.

For å sikre et mest mulig korrekt manntall mener departementet at det fortsatt bør være slik at personer som ikke har vært bosatt i Norge de siste ti årene, ikke automatisk skal føres inn i manntallet. Departementet er også enig med utvalget i at det er unødvendig å videreføre at personer med stemmerett som ikke har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de siste ti årene før

valgdagen, formelt må søke om innføring i manntallet. Departementet foreslår derfor at personer med stemmerett som ikke har vært folkeregistrert som bosatt i Norge i løpet av de siste ti årene før valgdagen, skal føres inn i manntallet dersom de stemmer.

Departementet vil videre peke på at det at velgeren bekrefter eller ikke bekrefter at han eller hun fortsatt er norsk statsborger, ikke har betydning for om stemmegivningen skal godkjennes. Valgstyret må uansett kontrollere at velgeren er registrert som norsk statsborger i folkeregisteret. Står velgeren med norsk statsborgerskap i folkeregisteret, skal han eller hun føres inn i manntallet dersom vedkommende stemmer.

Departementet er videre svært skeptisk til å gi enkelte velgere en særrettighet ved at de selv kan bestemme i hvilken kommune de skal ha stemmerett. En slik ordning vil medføre at personer som ikke noen gang har vært folkeregistrert som bosatt i kommunen, kan være med på å avgjøre valget i kommunen, noe departementet mener vil være uheldig. Departementet foreslår etter dette å videreføre at velgere som bosetter seg utenlands, skal manntallsføres i den kommunen de sist var folkeregistrert, uavhengig av hvor lenge de har bodd i utlandet.

Departementet har også gjort en vurdering av det gjeldende kravet om at velgeren må være innført i manntallet i en kommune på valgdagen for å kunne utøve stemmeretten. Departementet foreslår at velgere som har bodd i utlandet i mer enn ti år, føres inn i manntallet hvis de stemmer. Krav om manntallsføring henger etter departementets vurdering mer sammen med prøvingen av stemmegivningen enn med å avlegge stemme. Departementet foreslår derfor at det ikke lenger er et krav å være innført i manntallet for å kunne stemme, men at kravet om manntallsføring kun knyttes til godkjenning av stemmegivningen. Denne endringen vil ha liten praktisk betydning for gjennomføringen av valget og ingen betydning for stemmeretten.

1.15.5 KRAV OM Å HA VÆRT FOLKEREGRERT I NORGE FOR Å HA STEMMERETT

Departementet redegjør i proposisjonen nærmere for gjeldende rett, for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.15.6 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet viser til at utvalget er delt i spørsmålet om det fortsatt bør være et krav for å ha stemmerett at personen noen gang har vært folkeregistrert som bosatt i Norge. Utvalget foreslår ulike regler for henholdsvis stortingsvalg og kommunestyre- og fylkestingsvalg.

Departementet er enig med utvalget i at det fortsatt bør gjelde et bosettingskrav for å ha stemmerett ved kommunestyre- og fylkestingsvalg, og slutter seg til utvalgets begrunnelse for dette. Departementet mener

imidlertid at det også ved stortingsvalg fortsatt bør stilles krav om at norske statsborgere på et tidspunkt har vært folkeregistrert som bosatt i Norge for å ha stemmerett. Selv om departementet er enig med flertallet i utvalget om at det viktigste ved å ha norsk statsborgerskap er å ha stemmerett ved stortingsvalg, mener departementet likevel at stemmeretten bør forbeholdes norske statsborgere som kan vise til tilknytning til Norge i form av å være eller ha vært bosatt i landet. Etter departementets vurdering bør ikke personer som aldri har vært folkeregistrert som bosatt i Norge, kunne være med på å bestemme sammensetningen av Stortinget og dermed indirekte hva slags forfatning Norge skal ha, og hva slags rikspolitikk som skal føres i Norge. Departementet mener dessuten at regelverket bør være likt for alle valg.

Departementet foreslår at en person må være, eller ha vært, folkeregistrert som bosatt i Norge for å ha stemmerett ved både stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg.

1.15.7 ANSATTE I DIPLOMATIET OG KONSULATVESENET

Departementet redegjør i proposisjonen nærmere for gjeldende rett. Det vises til at valglovutvalget ikke særskilt omtalte reglene om stemmerett for og manntallsføring av ansatte i diplomatiet og konsulatvesenet, og at ingen av høringsinstansene hadde merknader.

1.15.8 DEPARTEMENTETS VURDERING

Etter departementets vurdering er særreglene i gjeldende rett om stemmerett for og manntallsføring av ansatte i diplomatiet og konsulatvesenet og deres husstand basert på feilaktige premisser. Departementet viser til at etter folkeregisterforskriften § 4-4-4 skal norsk personale ved norske diplomatiske og konsulære stasjoner i utlandet regnes som bosatt i Norge dersom de er utsendt til stillingen av norsk utenriksmyndighet i henhold til beordring eller tidsbegrenset tjenesteavtale. Det samme gjelder slike personers husstandsmedlemmer og private tjenere, med mindre de er statsborgere i motakerlandet. Dette betyr at slike personer vil manntallsføres på ordinær måte. Det er derfor etter departementets vurdering i utgangspunktet ikke behov for å fastsette særskilte stemmerettsregler for denne gruppen personer. Denne gruppen personer vil normalt føres inn i manntallet etter hovedregelen om at personer med stemmerett som er folkeregistrert som bosatt i Norge, skal manntallsføres i den kommunen der de var folkeregistrert som bosatt 30. juni i valgåret. Når det gjelder personer som er registrert utvandret, men som i utflyttingsperioden blir utsendt til tjeneste ved norske diplomatiske og konsulære stasjoner, skal disse innføres i manntallet i den kommunen de var folkeregistrert som bosatt i på utvandringstidspunktet. Norsk personale i

diplomati og konsulatvesenet som ikke noen gang har vært folkeregistrert som bosatt i Norge før de blir ansatt, vil imidlertid kunne bli registrert som bosatt i Norge uten å bli registrert i en kommune. Disse personene vil da ikke komme inn i manntallet i en kommune og vil dermed i praksis bli fratatt stemmeretten. Departementet antar at det vil være lite sannsynlig at slike personer blir ansatt i diplomati eller konsulatvesenet, men for å sikre at disse blir innført i manntallet hvis det skulle skje, foreslår departementet en særregel for denne gruppen personer. Departementet foreslår at ansatte i diplomati og konsulatvesenet som når de blir ansatt, ikke noen gang har vært folkeregistrert som bosatt i en kommune i Norge, skal manntallsføres i Oslo kommune.

1.15.9 STEMMEPLIKT

Departementet drøfter i punkt 15.5 i proposisjonen muligheten for å innføre stemmeplikt ved stortingsvalg og kommunestyre- og fylkestingsvalg.

Videre gjennomgås valglovutvalgets forslag.

1.15.10 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet er enig med flertallet i utvalget i at det ikke bør innføres stemmeplikt ved stortings-, fylkestings- og kommunestyrevalg. Departementet slutter seg til valglovutvalgets begrunnelse om at stemmeplikt ikke er et formålstjenlig tiltak for å oppnå høyere valgdeltakelse, da det er fare for at stemmeplikt vil kunne svekke legitimiteten til politiske beslutninger og til styresettet, og at det må ansees som en grunnleggende rettighet å avstå fra å stemme.

1.16 Manntall og valgkort

1.16.1 MANNTALL

Punkt 16 i proposisjonen omhandler manntall og valgkort.

Departementet gjennomgår gjeldende rett og redegjør videre for valglovutvalgets forslag og høringsinstansenes syn. Utvalget foreslår hovedsakelig å videreføre gjeldende rett om manntallsføring, oppdateringer av manntallet og utlegging av manntallet.

1.16.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Ansvar for å utarbeide og bruk av manntall

I dag overfører Skatteetaten opplysninger om hvem som skal inn i manntallet, til EVA. Opplysningene hentes fra folkeregisteret, basert på de stemmerettskriteriene som gjelder ved det valget manntallet skal utarbeides for. Skatteetaten peker i sitt hørings svar på at folkeregisteret er modernisert siden oppgaven med å utforme manntallet ble gitt, og at det å gi Valgdirektoratet tilgang til hele folkeregisteret vil være å følge samme løsning som brukes av for eksempel NAV og SSB.

Departementet støtter konklusjonen fra Skatteetaten om at det er hensiktsmessig at valgmyndighetene overtar oppgaven med å utarbeide manntall. Departementet peker på at en slik løsning i større grad vil være i tråd med strategiske prinsipper for bruk av nasjonale felleskomponenter som standardisering, forenkling og effektivisering.

Departementet foreslår å lovfeste at det er departementet som har ansvar for å opprette og oppdatere manntallet. Departementet får ansvaret for at alle kommuner og fylkeskommuner får et manntall 2. januar i valgåret. Manntallet skal føres kommunevis og oppdateres til og med valgdagen.

Departementet viser til at det i loven i dag opereres med et «foreløpig manntall per 2. januar» i valgåret og et «manntall per 30. juni». Departementet foreslår å endre disse begrepene. Bakgrunnen for dette er at manntallet er dynamisk og oppdateres fortløpende, også etter 30. juni. Det er etter departementets vurdering derfor i realiteten ett manntall som oppdateres fra 2. januar til og med valgdagen. Den siste automatiske oppdateringen fra folkeregisteret gjøres senest lørdagen før valgdagen. I tillegg kan kommuner føre inn velgere som har bodd i utlandet i mer enn 10 år, så fremt stemmene er kommet inn innen fristen.

Departementet understreker at det ikke foreslås endringer knyttet til skjæringsdato. Det er derfor fortsatt en vesentlig forskjell på manntallet før og etter skjæringsdatoen.

Departementet presiserer at kommunene kun skal kunne krysse av velgere i eget manntall, og for øvrige kommuner skal de kun ha lesetilgang.

Også fylkeskommunene får i dag tilgang til manntallet gjennom EVA selv om dette ikke følger av valgloven. Departementet foreslår at det presiseres i loven at også fylkeskommunene får et manntall gjennom EVA.

Selv om ansvaret i loven legges til departementet, vil departementet i forskrift delegere denne oppgaven til direktoratet.

Ansvaret for manntallet er en oppgave av høy viktighet for valggjennomføringen, og Valgdirektoratet må ha tilstrekkelig mulighet til å teste hvorvidt manntallet er riktig. Departementet foreslår derfor også å innføre en lovhjemmel til å behandle personopplysninger ved utvikling og testing av systemet som brukes til å opprette og oppdatere manntallet.

Det foreslås ingen endringer i hvor lenge manntallet kan oppdateres. Departementet foreslår å videreføre forskriftshjemmelen om manntallsføring og bruk av manntallet.

Tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra folkeregisteret

For å kunne utarbeide manntallet må departementet ha tilgang til å innhente de nødvendige opplysninger

fra folkeregisteret, også opplysninger som er underlagt taushetsplikt. Departementet foreslår derfor en lovbestemmelse om at departementet, uten hinder av taushetsplikt, skal kunne innhente de opplysningene fra folkeregisteret som er nødvendige for å gjennomføre valg. Enkelte opplysninger tilknyttet historisk adresse, som flytte- og registreringsdatoer, er taushetsbelagt. Kommunene og fylkeskommunene vil trenge slike opplysninger ved gjennomføring av valget, typisk ved behandling av klager på feil i manntallet eller anmodning om å rette manntallet. Departementet foreslår derfor at også kommunene og fylkeskommunene uten hinder av taushetsplikt skal kunne innhente de opplysningene fra folkeregisteret som er nødvendige for å gjennomføre valg.

Velgere med gradert adresse

I utgangspunktet skal alle stemmeberettigede innføres i kommunens manntall. Det finnes likevel et unntak for personer med gradert adresse (hemmelig adresse), det vil si velgere som bor på fortrolig eller strengt fortrolig adresse, jf. folkeregisterloven § 10-4 første ledd. Disse velgerne blir ikke registrert i det ordinære manntallet. Ordningen for disse velgerne administreres av Kripos. For at kommunene skal kunne godkjenne stemmer fra disse velgerne, får de tilsendt en særskilt liste over personer med gradert adresse som har stemmerett i kommunen. Kommunene som mottar slike lister, har gode rutiner for å håndtere disse opplysningene slik at de ikke kommer på avveie.

Departementet legger vekt på at dagens rutine er godt innarbeidet, og at Skatteetaten og Kripos har lang erfaring med å behandle disse opplysningene. Departementet ser imidlertid at gjeldende praksis ikke er regulert i lovverket. Departementet foreslår derfor en ny forskriftshjemmel for å kunne fastsette regler om manntallsføring av personer med fortrolig adresse og strengt fortrolig adresse.

Elektronisk manntall på valgtinget

Departementet er enig med utvalget i at alle kommuner bør vurdere å ta i bruk elektronisk manntall på valgdagen. Å krysse av velgere elektronisk forenkler og effektiviserer prosessen i valglokalet. I tillegg kan velgerne legge stemmeseddelen rett i stemmeurnen, uavhengig av hvor de stemmer i kommunen. Kommunene som bruker papirmanntall, må ta imot stemmer fra velgere som stemmer utenfor sin egen stemmekrets, i konvolutt.

Bruk av elektronisk avkryssing i manntall stiller imidlertid krav til stabil internettilgang i alle valglokale i kommunen. Det forutsetter også at kommunen anskaffer relevant utstyr og har IT-kompetanse tilgjengelig. Kommunen må ha risikoreducerende tiltak på plass og være forberedt på å bruke beredskapsprosedyre dersom de opplever strømbrudd eller kommunikasjons-

brudd mot manntallet i EVA. Departementet har forståelse for at spesielt små kommuner ikke ser det som hensiktsmessig å bruke elektronisk manntall på valgdagen. Departementet ønsker derfor ikke å lovfeste at alle kommuner skal bruke elektronisk manntall på valgtinget. Valgdirektoratet har behov for informasjon om hvordan kommunen ønsker å gjennomføre valget, i god tid før valget. Departementet foreslår derfor å lovfeste at valgstyret i kommunen skal orientere Valgdirektoratet om hvilket manntall kommunen skal bruke, senest 31. mai i valgåret.

1.16.3 VALGKORT

Departementet redegjør i punkt 16.2 i proposisjonen nærmere for gjeldende regler om valgkort. Videre omtales valglovutvalgets forslag og høringsinstansenes syn.

1.16.4 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet viser til at gjeldende rett er endret siden utvalget leverte sin utredning, ved at det er gjort endringer i valgforskriften. Valgdirektoratet sender nå ut valgkort digitalt til alle velgere, med unntak av de som har reservert seg, eller som ikke har oppdatert kontaktinformasjon.

Departementet foreslår å fjerne begrepet «valgkort» fra lovteksten. Departementet mener det vesentlige må være at velgerne får informasjon om hvor de kan stemme på valgdagen, og foreslår en endring i lovteksten i tråd med dette. Departementet mener at det må sikres at velgere får denne informasjonen i et hensiktsmessig format. Når det gjelder stemmeberettigede som har reservert seg mot digital kommunikasjon, og stemmeberettigede som ikke har oppdatert eller bekreftet opplysningene i kontakt- og reservasjonsregisteret de siste 18 månedene, må disse fortsatt få denne informasjonen på papir.

Departementet understreker at det på nåværende tidspunkt ikke vil være noen endringer i rutinen for forsendelse selv om ordet valgkort ikke brukes. Det vil også være mulig å hente eller skrive ut denne informasjonen fra valgadministrasjonssystemet EVA.

Departementet vil forskriftsfeste hvilke opplysninger som skal brukes ved forsendelse av stemmer for at mottakerkommunen skal kunne identifisere velgeren.

1.17 Valgbarhet

1.17.1 INNLEDNING

Punkt 17 i proposisjonen omhandler valgbarhet.

Departementet, redegjør nærmere for Grunnloven §§ 61 og 62 og valgloven § 3-1, som inneholder regler om hvem som er valgbare til Stortinget.

Grunnloven § 62 ble endret i juni 2022. Stortinget videreførte reglene om hvem som ikke er valgbar, men endret ordlyden i tråd med utvalgets forslag når det gjelder hvilket tidspunkt en vurderer valgbarhet på. Ordlyden er nå at personer som har enkelte typer stillinger, ikke kan «stille til valg». Endringen ble gjort for å tydeliggjøre at personer som ikke er valgbar, ikke kan stå på en godkjent valgliste, jf. Dokument 12:11 (2019–2020). For å være valgbar og kunne stille som kandidat på en valgliste må personen ha fratrudd stillingen sin før valglistene blir godkjent. I valgloven står det fortsatt at det avgjørende tidspunktet for når en person må ha fratrudd sin stilling, er «valgdagen», jf. § 3-1 tredje ledd.

Departementet redegjør videre for gjeldende rett når det gjelder valgbarhet til kommunestyret og til fylkestinget. Valglovutvalgets forslag omtales nærmere i punkt 17.2 i proposisjonen.

1.17.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Storingsvalg

Departementet viser til at Stortinget i juni 2022 vedtok å videreføre kretsen av personer som ikke er valgbar etter Grunnloven § 62 første ledd.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen drøftet spørsmålet om hvem som skulle være valgbar, i Innst. 411 S (2021–2022). Mindretallet, medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, støttet utvalgets forslag om å gjøre departementsansatte og ansatte i diplomatiet og konsulatvesenet valgbar. Flertallet, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, ønsket ikke å gjøre endringer i reglene om hvem som er valgbar, på det nåværende tidspunkt. Flertallet uttalte imidlertid at de vil se nærmere på de ulike alternativer for valgbarhetsbegrensninger som utvalget drøftet, og vurdere å fremme forslag om endring i tråd med disse på et senere tidspunkt.

Stortinget vedtok imidlertid å endre ordlyden fra «kan ikke velges til representanter» til «kan ikke stille til valg». Dette ble gjort for å tydeliggjøre at personer som ikke er valgbar, ikke kan stå på en godkjent valgliste, jf. Dokument 12:11 (2019–2020). For å kunne være valgbar og stille som kandidat på en valgliste må en person ha fratrudd stillingen sin før valglistene blir godkjent. Dette var en oppfølging av forslag fra utvalget, men utvalget så dette i sammenheng med sitt forslag om at kretsen av personer som ikke er valgbar, skulle reduseres til kun dommere i Høyesterett.

Departementet viser til at det er nødvendig å bringe valgloven i tråd med Grunnloven på dette punktet. Departementet gjør imidlertid oppmerksom på at distriktsvalgstyrene i svært liten grad har noen praktisk mulighet til å kontrollere hvorvidt kandidaten har en stilling som gjør at vedkommende ikke er valgbar. Det vil dermed primært være forslagsstillere og kandidatene

selv som må sikre at kandidater som ikke er valgbar, på grunn av sin stilling, ikke føres opp på en valgliste.

Regelen om at personer som ikke er valgbar ikke kan stå på en valgliste, medfører at kandidater som i strid med regelen er ført opp på en liste, skal sees bort fra i valgoppgjøret.

1.18 Ombudsplikt

1.18.1 INNLEDNING

Ombudsplikten omtales i punkt 18 i proposisjonen.

Departementet redegjør nærmere for gjeldende rett og for valglovutvalgets vurdering.

1.18.2 DEPARTEMENTETS VURDERINGER

Plikt til å stå på liste

Departementet viser til at Stortinget i juni 2022 endret Grunnloven § 63, og at fritaksgrunnene knyttet til at kandidaten hadde stemmerett i et annet fylke, og at kandidaten hadde møtt som representant på alle storting siden forrige valg, dermed ble opphevet. Departementet viser til at det er nødvendig å bringe valgloven i tråd med Grunnloven på dette punktet, og støtter utvalgets forslag om å oppheve disse fritaksgrunnene fra å stå på et listeforslag i gjeldende valglov § 3-2.

Departementet viser til punkt 19 og forslaget om at listeforslagsstillerne skal legge ved en erklæring fra kandidatene om at de samtykker i å være kandidat på et listeforslag. Kandidater som ikke samtykker, vil ikke kunne føres opp på valglisten. For å tydeliggjøre at et slikt samtykke innebærer en plikt til å stå på valglisten, foreslår departementet å lovfeste at alle som har samtykket i å stå på et listeforslag, plikter å stå på valglisten. Forslaget gjelder både stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg.

Plikt til å motta valg

Departementet viser til at Stortinget i 2022 opphevet adgangen i Grunnloven § 63 til å nekte å ta imot valg ved stortingsvalg. Det er derfor nødvendig å bringe valgloven i samsvar med Grunnloven, og departementet støtter utvalgets forslag om å endre valgloven og fjerne retten til å ikke motta valget ved stortingsvalg.

Departementet støtter utvalgets forslag om å videreføre plikten til å motta valget ved kommunestyre- og fylkestingsvalg. Departementet viser til at dette vil bidra til å sikre «kontrakten» mellom velgerne og kandidatene som har stilt seg til disposisjon på en valgliste.

1.19 Listeforslag

1.19.1 INNLEDNING

Punkt 19 i proposisjonen omhandler listeforslag.

Departementet redegjør nærmere for gjeldende rett når det gjelder krav til listeforslaget, krav til registrering av politiske partier og valgstyrets og fylkesvalgstyrets behandling av listeforslagene.

Det blir videre redegjort for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.19.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Krav til antall kandidatnavn på listen

Stortingsvalg

Departementet er enig med utvalget i at kravet til antall navn på valglisten bør gjenspeile en ambisjon og et mål om et levende og aktivt demokrati. Departementet er imidlertid ikke enig med utvalget i at dagens krav er for strengt. Stortinget er det øverste og viktigste folkevalgte organet i landet. Kravet til antall kandidater på listeforslaget bør reflektere dette. Departementet viser til at dagens krav om at et listeforslag skal inneholde så mange kandidater som det antallet representanter som skal velges fra valgdistriktet, skal sikre at listen har nok kandidater til å fylle alle mandatene listen vinner ved valget, og et tilstrekkelig antall vararepresentanter. Listen bør også inneholde nok kandidater til at det kan foretas et nytt valgoppgjør dersom plassen til en representant eller vararepresentant blir stående ubesatt i løpet av stortingsvalgperioden. Etter departementets vurdering vil et krav om kun fem kandidater på listeforslaget ikke være tilstrekkelig til å sikre at listene til enhver tid kan stille med det nødvendige antall representanter og vararepresentanter. Det vil etter departementets vurdering være svært uheldig dersom en slik situasjon skulle oppstå. Departementet foreslår derfor å videreføre at listeforslaget skal inneholde navnet på så mange kandidater som det skal velges representanter fra valgdistriktet. I tillegg foreslår departementet å videreføre at listeforslaget maksimalt kan inneholde seks flere navn enn det skal velges representanter fra distriktet.

Kommunestyre- og fylkestingsvalg

Departementet er uenig i utvalgets forslag om å redusere minimumskravet til antall kandidater på listeforslaget. Det er i lokalpolitikken allerede i dag et problem at enkelte lister inneholder så få kandidater at de ikke klarer å stille med vararepresentanter ved forfall. Å redusere kravet til antall kandidater vil også føre til at det vil bli større behov for å supplere listen med personer som ikke stod på listen til å begynne med. Dette bør etter departementets vurdering i størst mulig grad unngås.

Departementet er også uenig med utvalget i at kravet til antall kandidater skal avhenge av hvor mange medlemmer som skal velges til kommunestyret og fylkestinget. Departementet mener at kravet til antall kan-

didater bør være det samme i alle kommuner og fylkeskommuner. Det vil også gjøre det enklere å formidle reglene. Departementet foreslår på den bakgrunn å videreføre dagens krav om minst syv kandidater på listeforslag ved kommunestyre- og fylkestingsvalg. Departementet foreslår også å videreføre at listeforslaget maksimalt kan inneholde seks flere navn enn det skal velges representanter.

Adgang til elektroniske underskrifter

Stille valgliste

Departementet viser til at Stortinget vedtok å åpne for elektroniske underskrifter på listeforslag i juni 2022, jf. Prop. 95 L (2021–2022). Departementet foreslår å videreføre at underskrift på papir og elektroniske underskrifter likestilles. Departementet foreslår dessuten i tråd med gjeldende rett en forskriftshjemmel for å kunne fastsette nærmere krav til elektronisk underskrift på listeforslag gjennom bruk av en godkjent digital løsning.

Registrere et politisk parti

Departementet er enig med utvalget i at det bør åpnes for at underskrifter på erklæringer for å registrere politiske partier i Partiregisteret kan være elektroniske, jf. partiloven § 3 andre ledd bokstav d. Departementet viser til at det allerede er åpnet for elektroniske underskrifter på listeforslag. Departementet foreslår derfor å endre partiloven slik at det åpnes for at underskrifter på erklæringer for å registrere politiske partier i Partiregisteret kan være elektroniske. Departementet foreslår videre å ta inn en bestemmelse i partiloven om at departementet kan gi forskrift om adgang til elektronisk underskrift på erklæring om ønske om registrering av partinavn i Partiregisteret etter § 3 og ved innsamling av underskrifter for å endre navnet på et registrert politisk parti etter § 4.

Adgang til å stille liste etter forenklede krav

Departementet er enig med utvalget i at listeforslag fra registrerte politiske partier som ved forrige stortingsvalg oppnådde en nærmere bestemt oppslutning, skal kunne underskrives av kun to styremedlemmer i partiets lokalavdeling i valgdistriktet. Partiet vil da ha vist at det står en viss velgeroppslutning bak listeforslaget. Departementet er videre enig med utvalget i at det kun bør gjelde én grense for hvor mange stemmer det enkelte partiet må ha oppnådd for å komme inn under denne ordningen. Det vil likebehandle alle partiene uavhengig av hvor i landet de mottar stemmene. Departementet foreslår på denne bakgrunn at for registrerte politiske partier som ved forrige stortingsvalg fikk minst 5 000 stemmer i hele landet, skal listeforslaget skrives under

av to styremedlemmer i partiets avdeling med ansvar for det valgdistriktet listen gjelder.

Ordinære krav til antall underskrifter på listeforslag

Storingsvalg og fylkestingsvalg

Departementet støtter utvalget i at kravet til antall underskrifter på listeforslag ved storingsvalg og fylkestingsvalg bør økes, da det i dag etter departementets vurdering er for enkelt å stille liste. Dette ser en blant annet ved at mange lister får svært få stemmer ved valget. Listeforslag kan opprettes og signeres både elektronisk og på papir, noe som etter departementets vurdering gjør det enkelt å samle sammen underskrifter. Departementet er videre enig med flertallet i utvalget i at kravet til antall underskrifter bør settes til så mange personer som tilsvarer minst én pst. av antall personer med stemmerett ved forrige valg i valgdistriktet. Det er få høringsinstanser som uttaler seg om dette kravet, men utvalgets forslag støttes av flertallet av disse. Et slikt krav vil innebære at det tilpasses størrelsen på valgdistriktene, slik at det blir forholdsmessig like lett å stille liste i alle valgdistrikter.

Departementet ser at uten en maksimumsgrense vil kravet til antall underskrifter øke betydelig, særlig i de største valgdistriktene og fylkene. Eksempelvis vil kravet for å stille liste i Akershus valgdistrikt endres fra 500 til om lag 4 700 underskrifter. Departementet mener likevel som utvalget at det ikke bør fastsettes en maksimumsgrense. Departementet legger her avgjørende vekt på at en slik grense vil føre til at det blir lettere å stille liste i store valgdistrikter enn i mindre valgdistrikter. Departementet foreslår på denne bakgrunn at listeforslag fra andre enn registrerte politiske partier som fikk minst 5 000 stemmer i hele landet ved forrige storingsvalg, skal underskrives av så mange personer som tilsvarer minst én pst. av antall personer med stemmerett ved forrige valg i valgdistriktet. Departementet ser at forslaget vil innebære mer arbeid for fylkesvalgstyrene og distriktsvalgstyrene som skal gå gjennom og kontrollere underskriftene, og vil se på hvordan dette arbeidet kan forenkles gjennom digitale løsninger. For partiene som ikke har fått over 5 000 stemmer nasjonalt, og for lokale lister vil forslaget innebære mer arbeid med å skaffe tilstrekkelig antall underskrifter. Mulighet til å samle inn underskrifter både digitalt og på papir vil kunne forenkle arbeidet.

Kommunestyrevalg

Departementet ser det som en fordel at kravene til antall underskrifter er mest mulig like ved storingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg. Departementet foreslår derfor at også kravet ved kommunestyrevalg er det antall underskrifter som tilsvarer én pst. av antall stemmeberettigede ved forrige kommunestyrevalg. De-

partementet mener at det bør være like krav for å stille liste i små som i store kommuner, og at det derfor ikke bør være en maksimumsgrense. Departementet vil derfor ikke følge opp utvalgets forslag om å ha en maksimumsgrense på 1 000 underskrifter ved kommunestyrevalg.

For de største kommunene innebærer forslaget at kravet til antall underskrifter som kreves for å stille liste, økes vesentlig. Eksempelvis vil kravet i Oslo kommune gå fra 300 underskrifter, som er kravet i dag, til i underkant av 5 000 underskrifter. Departementet ser at dette vil innebære en stor jobb for administrasjonen og valgstyret når disse underskriftene skal kontrolleres, og vil se på hvilke muligheter det er for å lette denne jobben gjennom digitale løsninger.

For de aller fleste kommuner vil imidlertid kravet til antall underskrifter gå ned sammenliknet med dagens krav.

Departementet er imidlertid ikke enig med utvalget når det gjelder å oppheve minimumsgrensen for hvor mange underskrifter et listeforslag må ha. Departementet mener det fortsatt er behov for en slik særregel ved kommunestyrevalg, fordi det er mange kommuner med få innbyggere i Norge. Uten et minimumskrav vil det i mange kommuner kreves svært få underskrifter for å stille liste. Ved kommunestyrevalget i Utsira kommune, som ifølge valgresultat.no hadde 156 personer med stemmerett ved kommunestyrevalget i 2019, ville det med utvalgets forslag vært tilstrekkelig med to underskrifter. Departementet mener at dette ikke er tilstrekkelig for å indikere at det står en viss velgeropplutning bak listeforslaget. Departementet foreslår derfor å videreføre at et listeforslag som et minimum må være underskrevet av like mange stemmeberettigede personer i kommunen som det skal velges medlemmer til kommunestyret.

Krav til antall underskrifter for å registrere et politisk parti

Departementet viser til at siden 2017 er seks partinavn blitt registrert i Partiregisteret etter å ha samlet inn minst 5 000 underskrifter. Dette er Helsepartiet, Alliansen, Folkeaksjonen Nei til mer bompenger (nå: Folkets Parti), Industri- og Næringspartiet, Partiet Sentrum og Alliansen – Alternativ for Norge. Ingen av disse partiene har hatt så stor opplutning at de har blitt valgt inn på Stortinget, og de aller fleste av dem får svært få stemmer ved valg.

Departementet er enig med utvalget i at antall underskrevne erklæringer som kreves for å registrere et partinavn i Partiregisteret, bør økes. Departementet viser til at det må antas å bli enklere å samle inn underskrifter i og med at det foreslås at underskriftene skal kunne samles inn både elektronisk og på papir. Å bli registrert som et politisk parti har dessuten en rekke fordeler. Det innebærer at partiet har krav på støtte etter

partiloven basert på antall stemmer ved valget. Departementet mener at det ikke bør være for enkelt å oppnå disse fordelene. Departementet foreslår på denne bakgrunn å øke kravet til antall underskrifter for å registrere et partinavn i Partiregisteret fra 5 000 til 10 000.

Innlevering av listeforslag med elektroniske underskrifter

Departementet viser til at utvalget foreslo å åpne for elektroniske underskrifter på listeforslag ved valg. Departementet mener at i den grad det er mulig for valgmyndighetene å få disse opplysningene fra den digitale løsningen, bør valgmyndighetene kunne hente dem derifra, fremfor at listeforslagsstillerne må hente ut opplysningene og sende dem sammen med øvrige opplysninger som må innleveres i forbindelse med innleveringen av listeforslaget. Departementet foreslår på denne bakgrunn å ta inn en bestemmelse i loven som åpner for at departementet i forskrift kan fastsette bestemmelser om innlevering av listeforslag der enkelte eller alle opplysningene listeforslaget skal inneholde, eller som skal være vedlagt listeforslaget, er lagt inn i en godkjent digital løsning for innsamling av elektroniske underskrifter på listeforslag. Det vil for eksempel med hjemmel i denne bestemmelsen kunne være aktuelt å fastsette at listeforslagsstillerne i slike tilfeller ikke trenger å sende inn opplysninger som ligger i den digitale løsningen sammen med øvrige opplysninger ved innleveringen av listeforslaget, men at opplysninger som ligger i den digitale løsningen, skal ansees å være sendt inn av listeforslagsstillerne.

Valgstyrets og fylkesvalgstyrets behandling av listeforslagene

Behandling av listeforslaget

Utvalget foreslår å videreføre gjeldende rett om at det er valgmyndighetene som skal underrette kandidatene på at de er ført opp på listeforslag, og opplyse om muligheten for å søke om fritak fra å stå på valglisten. Utvalget begrunner ikke sitt forslag utover at det ikke ønsker å legge ansvaret for å hente inn samtykke på partiene.

Etter departementets vurdering taler mange hensyn for at forslagsstillerne må legge ved bekreftelse fra kandidatene om at de samtykker til å stå på listeforslaget. For det første gjennomføres det i de fleste partier grundige nominasjonsprosesser, hvor det er svært uvanlig at kandidater føres opp på listeforslaget uten å ha sagt ja til å stå på listen. Det vil i forbindelse med denne prosessen være enkelt for partiene å samle inn skriftlige erklæringer, ikke kun muntlige, fra kandidatene om at de samtykker i å stå på listeforslaget. For det andre vil en ordning med forhåndssamtykke bidra til å forhindre at kandidater blir ført opp på listeforslaget mot sin vilje.

For det tredje vil en unngå at henvendelsen fra valgmyndighetene til kandidatene om at de er ført opp på et listeforslag og kan be om fritak fra å stå på listen, ikke kommer frem til kandidatene. Dersom dette inntreffer, vil kandidatene miste muligheten til å be om fritak og dermed kunne bli ført opp på listen mot sin vilje. For det fjerde vil forhåndssamtykke gi valgmyndighetene bedre tid til å kvalitetssikre øvrige forhold, da det er en omfattende jobb å kontakte alle kandidatene og opplyse om at de kan kreve seg fritatt fra å stå på listeforslaget.

På den annen side følger det av Grunnloven § 63 første ledd, slik den lyder etter endringen som Stortinget vedtok i juni 2022, at alle plikter å la seg føre opp på en valgliste, med mindre de gir skriftlig melding om at de ikke ønsker å bli ført opp på den aktuelle valglisten. Regler for når og hvordan slik melding skal gis, fastsettes ved lov. Det samme fulgte av § 63 første ledd bokstav c og andre ledd slik den lød før endringen. Hensynet bak bestemmelsen om fritak er å hindre at noen mot sin vilje blir ført opp som kandidat på et listeforslag, jf. Dokument 12:30 (2015–2016) og Innst. 129 S (2019–2020).

En bestemmelse om at kandidater må samtykke på forhånd for å bli ført opp på et bestemt listeforslag, vil oppnå formålet med bestemmelsen i § 63 første ledd, nemlig at ingen må stille til valg mot sin vilje. Departementet mener derfor det må være forenlig med Grunnloven å innføre en regel om at kandidatene må samtykke for at de skal kunne føres opp på en liste, uten at de i ettertid kan be valgmyndighetene om fritak. Departementet fremmer på denne bakgrunn forslag om at listeforslagsstillerne skal legge ved listeforslaget samtykke fra kandidatene om at de vil være kandidat på listeforslaget.

Retting av mangler ved listeforslagene

Utvalget foreslår å videreføre at dersom et listeforslag ikke oppfyller alle kravene i loven ved innlevering, skal listeforslagets tillitsvalgte få rette manglene. Det er etter gjeldende rett ikke fastsatt noen bestemmelse om hvor lang frist valgmyndighetene skal gi listeforslagets tillitsvalgte for å rette mangler ved listeforslaget. Utvalget foreslår heller ikke å regulere dette.

Departementet mener det fortsatt bør være mulig for listeforslagets tillitsvalgte å rette mangler ved listeforslaget som foreligger ved innleveringen, forutsatt at listeforslaget oppfyller de minstekrav som etter gjeldende rett stilles til et listeforslag ved innleveringen. Departementet mener imidlertid at det bør settes en kort frist for å rette opp feil ved listeforslaget. Fristen for å levere listeforslag foreslås fortsatt å være 31. mars i valgåret, og listeforslagsstillerne har gode muligheter til å oppfylle kravene som stilles til listeforslaget innen denne fristen. Departementet foreslår at etter at valgmyndighetene har kontrollert listeforslaget med vedlegg og kommet til at det ikke oppfyller alle kravene i loven, skal de sette en

frist på syv dager for listeforslagets tillitsvalgte til å rette opp manglene ved listeforslaget. Dersom listeforslaget etter denne fristen fortsatt har mangler, skal listeforslaget forkastes.

Departementet foreslår videre å lovfeste hvilke endringer som kan gjøres på listeforslaget etter innleveringsfristen, da disse reglene henger sammen med de øvrige reglene om retting i loven. Reglene er i dag forskriftsfestet.

Tilbakekalling av listeforslag

Departementet støtter utvalgets forslag om å endre fristen for å kalle tilbake listeforslag. Etter gjeldende rett må listeforslaget tilbakekalles innen klokken 12 den 20. april i valgåret. Departementet mener at så lenge listeforslaget ikke er godkjent, bør det være i alles interesse at listeforslaget kan kalles tilbake dersom tillitsutvalget for listeforslaget ønsker å gjøre det. Departementet foreslår derfor at listeforslaget kan kalles tilbake frem til listeforslaget er godkjent. Dersom en tilbakekalling ikke oppfyller kravene i loven, i praksis at noen andre enn tillitsutvalget ønsker å trekke listen, skal valgmyndigheten i tråd med forvaltningens generelle veiledningsplikt opplyse de som ønsker å trekke listeforslaget, om dette.

For få navn på listene – nytt valgoppgjør i perioden

Stortingsvalg

Utvalget foreslår at det skal være nok med fem kandidater på listeforslag ved stortingsvalg. Det kan teoretisk medføre at en valgliste får valgt inn flere representanter enn den har kandidater på listen. Forslaget om å redusere minsteantallet kandidater på listeforslaget vil også kunne medføre at det ikke blir mulig å erstatte representanter som i løpet av stortingsperioden enten får fritak fra vervet, mister valgbarheten eller dør, ved å foreta nytt valgoppgjør. Departementet forslår imidlertid å videreføre dagens krav om at listeforslag skal inneholde navnet på så mange kandidater som det skal velges representanter fra valgdistriktet. Dette medfører at en valgliste ikke kan få valgt inn flere representanter enn den har kandidater på listen. I tillegg vil listene i praksis også inneholde nok kandidater til å erstatte representanter som i løpet av stortingsperioden enten får fritak fra vervet, mister valgbarheten eller dør. Departementet mener derfor at det ikke er behov for å regulere disse situasjonene.

Kommunestyre- og fylkestingsvalg

Departementet er enig med utvalget i at reglene om hva som skjer dersom en liste ved kommunestyre- eller fylkestingsvalg får flere mandater enn det er kandidater på listen, bør videreføres. Departementet foreslår at det

ved kommunestyrevalg som et minimum må være syv kandidater på listeforslagene avhengig av størrelsen på kommunestyret. Tilsvarende foreslås det som et minimum syv kandidater på listeforslagene ved fylkestingsvalg. Departementet mener derfor at en ikke kan se bort fra at enkelte listeforslag kan få valgt inn flere representanter i kommunestyret eller fylkestinget enn det er kandidater på listeforslaget. Etter departementets vurdering bør det derfor fastsettes regler om fordeling av mandater som ikke kan tildeles en liste fordi den har for få kandidater på listen. Departementet foreslår på denne bakgrunn å videreføre gjeldende rett om at de resterende mandatene da skal fordeles mellom de øvrige listene. En slik regel vil også bidra til at listeforslagsstillerne gjør sitt ytterste for å fylle opp listeforslaget med tilstrekkelig antall kandidater.

Departementet er enig med utvalget i at det ved kommunestyre- og fylkestingsvalg er større mulighet for at en representant mister valgbarheten eller får fritak fra vervet, enn ved stortingsvalg. Departementet støtter derfor utvalget i deres vurdering av at dagens regler om hvordan nye vararepresentanter skal pekes ut dersom dette ikke kan gjøres ved å foreta et nytt valgoppgjør, bør videreføres. Departementet foreslår på denne bakgrunn at partiet eller gruppen i et slikt tilfelle selv kan peke ut den personen som skal rykke inn på den ledige vararepresentantplassen.

1.20 Kommunens gjennomføring av valg

1.20.1 INNLEDNING

Departementet redegjør i punkt 20 i proposisjonen for regelverket for kommunens gjennomføring av valg. Det blir videre redegjort for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.20.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Valgstyre

Utvalget foreslår å videreføre at det i hver kommune skal være et valgstyre, uten å begrunne dette nærmere.

Departementet mener det er et klart behov for nasjonale føringer på valgområdet. Departementet viser til at det er kommunestyret som skal ta stilling til om valget av kommunestyret er gyldig, jf. valgloven § 13-4 fjerde ledd, og at departementet foreslår å videreføre denne ordningen. Et sentralt moment i vurderingen av om valget er gyldig, er om valget er blitt gjennomført i tråd med reglene i valgloven og valgforskriften.

At det er et valgstyre i hver kommune som har et helhetlig ansvar for valggjennomføringen, har lange tradisjoner i Norge. For å tydeliggjøre det folkevalgte nivåets ansvar foreslår departementet å presisere i valgloven at det er valgstyret som har det overordnede ansvaret

for gjennomføring av valg i kommunen. Valgstyret er et folkevalgt organ i kommunen, og reglene i kommuneloven om folkevalgte organer gjelder for valgstyret.

En del vedtaksmyndighet er i forslaget til ny valglov lagt til valgstyret selv. Det betyr at myndigheten ikke kan delegeres til administrasjonen i kommunen. Eksempler på dette er at valgstyret selv skal bestemme hvor velgerne kan stemme innenlands, og at valgstyret selv skal bestemme når valglokalene skal åpnes og stenges på valgtinget.

Etter departementets lovforslag blir en rekke oppgaver lagt til valgstyret, eller valgstyret får et sørgeforansvar for at visse oppgaver blir gjort. Valgstyret trenger ikke å utføre disse oppgavene selv, men kan overlate (delegere) til administrasjonen å utføre dem. Eksempler på dette er at valgstyret skal kunngjøre når og hvor velgere skal stemme, og at valgstyret skal sørge for at valgmateriellet oppbevares og transporteres på sikker måte.

Fylkesvalgstyre

Fylkeskommunen har ansvar for mange sentrale oppgaver knyttet til fylkestingsvalg. På samme måte som for valgstyret mener departementet at det overordnede ansvaret for gjennomføring av fylkestingsvalg i en fylkeskommune bør ligge hos et folkevalgt organ.

Departementet mener fylkesvalgstyret fungerer godt, og foreslår at det fortsatt skal være et fylkesvalgstyre i hvert fylke som har ansvar for fylkestingsvalget. Siden departementet foreslår å opprette et distriktsvalgstyre ved stortingsvalg, vil ikke lenger fylkesvalgstyret ha oppgaver ved stortingsvalg. Fylkesvalgstyret er et folkevalgt organ i fylkeskommunen, og reglene i kommuneloven om folkevalgte organer gjelder for fylkesvalgstyret.

Distriktsvalgstyre

Departementet slutter seg til utvalgets vurdering om at det bør skilles mellom det organet som har ansvar for valget i valgdistriktet ved stortingsvalg, og det organet som har ansvar ved fylkestingsvalg. Departementet mener innføringen av begrepet distriktsvalgstyre vil tydeliggjøre at det dreier seg om oppgaver knyttet til et stortingsvalg, og mener det vil være ryddig å ha et eget organ for gjennomføringen av stortingsvalg.

Departementet støtter derfor utvalgets forslag om at det er distriktsvalgstyrene som skal ha ansvar for stortingsvalget i de ulike valgdistriktene. Dersom fylket er delt inn i flere valgdistrikter, kan fylkestinget enten velge å ha ett felles distriktsvalgstyre for alle valgdistriktene i fylket eller ett distriktsvalgstyre for hvert valgdistrikt.

Departementet understreker at distriktsvalgstyret er et folkevalgt organ på lik linje med fylkesvalgstyret og valgstyret. Reglene i kommuneloven om valg til folkevalgte organer, jf. kapittel 7, og om saksbehandling i folkevalgte organer, jf. kapittel 11, vil derfor gjelde for dis-

triktsvalgstyret, slik det også er etter gjeldende rett. Det vil være fylkestinget som velger både distriktsvalgstyre og fylkesvalgstyre. De samme valgbarhetsreglene gjelder, og de to utvalgene kan ha de samme medlemmene. Forskjellen er at distriktsvalgstyret bare har oppgaver ved stortingsvalg, mens fylkesvalgstyret bare har oppgaver ved fylkestingsvalg.

Oslo valgdistrikt består kun av én kommune. Hvis lovforslaget skulle følges fullt ut, ville Oslo kommune ved stortingsvalg både måttet opprette et valgstyre med ansvar for stemming og gjennomføring av valget i kommunen og et distriktsvalgstyre med ansvar for fastsettelse av valgoppgjøret for Oslo valgdistrikt.

Departementet foreslår derfor en spesialregel for Oslo valgdistrikt som gjenspeiler den spesielle stillingen Oslo har som en kommune med fylkeskommunale oppgaver. For å unngå å kreve at Oslo kommune må oppnevne to organer foreslår departementet at det lovfestes at valgstyret i Oslo ved stortingsvalg også har funksjon som distriktsvalgstyre.

Stemmestyre

Utvalget foreslår i sitt lovforslag å videreføre stemmestyret, uten å omtale eller begrunne dette nærmere. Departementet har vurdert om de oppgavene stemmestyret har i dag, fortsatt bør ligge til stemmestyret, som er et folkevalgt organ, eller om oppgavene heller bør løses administrativt. Departementet viser til at oppgavene til stemmestyret skiller seg betydelig fra oppgavene til andre folkevalgte organer. De fleste folkevalgte organer, for eksempel formannskapet eller et utvalg, har som oppgave å drive alminnelig saksbehandling og treffe vedtak i ulike typer saker. Det følger av møteprinsippet at saksbehandlingen skal skje i møter. Stemmestyrets oppgaver er av en mye mer praktisk art. Det skal etter valgloven § 4-2 administrere stemmingen i valglokalet. Det vil si at det har ansvaret for å sørge for at stemmingen foregår i tråd med regelverket, og for å telle opp stemmesedlene dersom de skal telles opp ute i valglokalet. Reglene i kommuneloven som gjelder for folkevalgte organer, er innrettet med utgangspunkt i at saksbehandlingen skjer i møter. Disse reglene passer dermed ikke for de praktiske oppgavene som dagens stemmestyret har.

Departementet viser videre til at det etter gjeldende rett ikke er krav om at et folkevalgt organ skal være til stede ved forhåndsstemmingen. Det har vært en økning i andelen forhåndsstemmer ved de siste valgene. Ved stortingsvalget i 2021 ble for første gang over 50 pst. av stemmene avgitt på forhånd, noe som etter departementets vurdering taler for å ha den samme ordningen under forhåndsstemmingen og på valgtinget.

Etter departementets vurdering er det nødvendig med en ansvarlig valgmedarbeider med særskilt ansvar for gjennomføringen av valget i valglokalet. Departe-

mentet mener det er avgjørende med klart plassert ansvar for en så sentral demokratisk funksjon som gjennomføring av valg.

Departementet mener det er mange og gode grunner for en ordning med kun administrativt ansatte til å gjennomføre stemmingen og opptellingen på valgtinget. Departementet viser videre til at kommunene departementet har fått innspill fra, er så å si enstemmige i sin tilbakemelding om at det ikke lenger bør være et stemmestyre i valglokalet på valgtinget. Departementet foreslår derfor å ikke videreføre ordningen med stemmestyre.

1.20.3 TODAGERSVALG

Departementet viser til at kommunestyret selv kan vedta at det på ett eller flere steder i kommunen skal holdes valg også søndagen før den offisielle valgdagen, jf. valgloven § 9-2 andre ledd.

1.20.4 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet mener i likhet med utvalget at det fortsatt bør være opp til kommunene om de ønsker valgting også på søndag før valgdagen. Ved stortingsvalget i 2021 var det 159 kommuner som avholdt valgting på søndagen. Dette var en liten økning fra kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2019, da 154 kommuner hadde valgting på søndagen. Departementet mener som utvalget at det er viktig at kommunene gjør en nøye vurdering av hvordan de kan legge til rette for stemming i kommunen, og at det å holde valg på søndag før valgdagen er en av flere måter å sikre at flest mulig velgere får stemt. Ingen høringsinstanser er imot forslaget, og departementet foreslår å videreføre gjeldende rett.

Departementet peker på at et vedtak om todagersvalg har praktiske og økonomiske konsekvenser for kommunen, da det må planlegges og bemannes for en valggjennomføring over to dager. I tillegg må det legges inn nødvendige opplysninger om dette i EVA. Departementet mener det er naturlig at kommunen fatter et eventuelt vedtak om todagersvalg i god tid før valget.

Departementet har vurdert om det er tilstrekkelig at fristen for å gi beskjed til direktoratet om todagersvalg reguleres i forskrift, men vurderer at forhold rundt et vedtak om todagersvalg er av en slik karakter at det bør reguleres i lov. Departementet foreslår derfor å lovfeste at et eventuelt vedtak om todagersvalg må være fattet slik at det kan meldes inn til Valgdirektoratet innen 31. mai i valgåret.

1.20.5 STEMMEKRETSE

Departementet redegjør i punkt 20.3.1 i proposisjonen for gjeldende rett når det gjelder stemmekretser.

Departementet redegjør videre for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.20.6 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet er enig med utvalget i at inndelingen i stemmekretser ikke skal være vilkårlig eller begrunnes med utenforliggende hensyn. Departementet understreker at inndelingen i stemmekretser handler om å legge til rette for en god avvikling av valget. Kommunene fastsetter kretsene for å sikre en hensiktsmessig organisering av valget, der de kan velge gode og egnede valglokaler som skal gi alle velgerne i kommunen mulighet til å stemme. I denne vurderingen er det en rekke ulike momenter valgstyret må ta hensyn til.

Departementet støtter ikke utvalgets forslag om at kommunene skal legge særlig vekt på hensynet til reiseavstander og transporttilbud når det gjelder inndelingen i stemmekretser. Departementet legger til grunn at kommunestyret, eventuelt valgstyret etter delegering, gjør en grundig vurdering når de fastsetter stemmekretser. Det forutsettes at kommunestyret/valgstyret spesielt vurderer konsekvensene dersom det reduserer antall stemmekretser i kommunen. Departementet viser til at det kun er tre høringsinstanser som har uttalt seg om forslaget, men at disse støtter utvalget.

Departementet peker på at det å dele inn kommunen i stemmekretser er et nyttig hjelpemiddel for kommunene i både planleggingen av valglokaler og under opptellingen. Inndelingen i stemmekretser har lang tradisjon og kan brukes til å sikre tilgjengelighet og tilhørighet for velgerne. Departementet foreslår derfor ikke å fjerne stemmekretsene.

Departementet viser for øvrig til at Stortinget i juni 2022 vedtok en endring i valgloven som gjør at valglokalet kan ligge utenfor stemmekretsen. Dette betyr at dersom kommunen har problemer med å finne et passende valglokale i stemmekretsen, kan også lokaler i nærheten – som ligger geografisk utenfor stemmekretsen – brukes. Dette innebærer også at kommunene kan velge et romslig valglokale (som for eksempel en skole eller en flerbrukshall) og bruke dette som valglokale for flere stemmekretser.

Departementet peker også på at det fremdeles er kommuner som bruker papirmanntall i valggjennomføringen, og at det ikke foreslås å lovfeste et krav om at alle kommuner skal bruke elektronisk manntall. Dersom velgere i kommuner med papirmanntall stemmer utenfor stemmekretsen, tas stemmen imot i konvolutt. Valgstyret prøver stemmegivningen etter at det har mottatt konvolutten fra valglokalet, og velgeren krysses av i papirmanntallet i riktig stemmekrets. Stemmekretsene har derfor en viktig funksjon for disse kommunene.

1.20.7 VALGLOKALER

Departementet redegjør i proposisjonen for gjeldende rett, for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.20.8 DEPARTEMENTETS VURDERING

Åpningstider

Ifølge valgloven § 9-3 andre ledd kan kommunestyret selv, med tilslutning fra minst én tredjedel av medlemmene, vedta å holde valglokalene åpne lenger enn det valgstyret har vedtatt. Slikt vedtak må treffes senest samtidig med budsjettet for det året valget skal holdes. Budsjettet for valgåret skal vedtas senest 31. desember i året før valgåret, jf. kommuneloven § 14-3 første ledd. Departementet mener at denne fristen legger for store begrensninger på kommunestyrets mulighet til å vedta lengre åpningstider enn det valgstyret vedtar. Etter departementets vurdering vil dessuten det å holde valglokalene åpne litt lenger ha små økonomiske konsekvenser. Departementet foreslår derfor å ikke videreføre fristen for når kommunestyret må treffe vedtak om utvidede åpningstider for valglokalene.

Egnede valglokaler

Det er valgstyret som skal bestemme hva som skal brukes som valglokaler, både ved forhåndsstemming og på valgting. For å sikre alle like muligheter til å stemme foreslås det å stille krav om at lokalene må være universelt utformede.

Departementet mener at det fortsatt skal være krav om at valglokalene også skal være egnet til å gjennomføre stemming. Departementet mener at hver enkelt kommune har best kunnskap om lokale forhold og dermed er nærmest til å vurdere hvorvidt et valglokale er egnet til stemming for innbyggerne. Departementet vil derfor ikke legge for detaljerte føringer på kommunene i kravet til hva som utgjør et egnet valglokale.

Departementet mener det vesentlige må være at et lokale er hensiktsmessig til å gjennomføre stemming i. Departementet mener i den forbindelse at hensyn til logistikk inne i lokalet vil være et sentralt moment. Etter departementets vurdering må et valglokale ha god kapasitet, være utformet slik at de ansvarlige i valglokalet har god oversikt, og velgerne må kunne stemme under ordnede og rolige forhold, jf. punkt 23 om ordensregler.

Den forberedende fullmaktskomité tok etter valget i 2021 opp viktigheten av at valglokalene er egnet og godt organisert, jf. Innst. 1 S (2021–2022).

Departementet deler denne vurderingen og mener komiteen på en god måte formidler sammenhengen mellom korrekt valggjennomføring og krav til valglokalet.

Departementet vil også peke på at lokaliseringen av valglokalene i kommunen er et sentralt moment. Det vil i denne forbindelse være relevant å vurdere parkeringsmuligheter, transporttilbud frem til lokalet og hvorvidt lokalet ligger på et sted der mange ferdes.

Det er altså en rekke momenter kommunen må ta hensyn til når de velger valglokaler, og det vil dermed

ikke være en fast standard for hva som skal til for at et valglokale skal være egnet.

Departementet mottok ved valgene i både 2019 og 2021 klager fra velgere som reagerte på at et kirkebygg ble brukt som valglokale. Departementet mener kommunene bør ta hensyn til at religiøse symboler vil kunne være forstyrrende for enkelte velgere, og at bruk av kirkelige bygg eller andre bygninger knyttet til utøvelse av tro eller livssyn derfor i utgangspunktet bør unngås. Departementet mener likevel at det ikke er mulig å trekke en absolutt grense her. Eksempelvis har dagens arbeidskirker ofte nøytrale forsamlingslokaler eller gymsaler som kan benyttes til arrangementer. Departementet vil derfor ikke foreslå et forbud mot å benytte lokaler som benyttes til utøvelse av tro eller livssyn, som valglokaler.

Geografisk plassering av valglokaler

Departementet har fulgt opp utvalgets forslag i Prop. 95 L (2021–2022). Stortinget vedtok i juni 2022 at et valglokale ikke må ligge geografisk i stemmekretsen. Departementet foreslår å videreføre denne bestemmelsen i ny valglov. Departementet slutter seg til utvalgets vurdering av at kommunene er best egnet til å vurdere hvor det er formålstjenlig å legge et valglokale. Forslaget gir kommunene økt fleksibilitet til å velge egnede valglokaler.

Mulighet til å opprette ekstra valglokaler

Departementet har fulgt opp valglovutvalgets forslag i Prop. 95 L (2021–2022). Stortinget vedtok endringen i valgloven i juni 2022. Departementet foreslår å videreføre denne bestemmelsen i ny valglov.

Forslaget innebærer at valgstyret gis muligheten til å opprette ekstra valglokaler for en stemmekrets på valgtinget som kommer i tillegg til det ordinære valglokalet, dersom velgerne ikke får stemt på grunn av en uforutsett hendelse.

Departementet understreker at muligheten til å opprette ekstra valglokaler ikke er forbeholdt beredskapssituasjoner.

Hvis det opprettes et ekstra valglokale i en kommune som har valgt å benytte papirmanntall på valgtinget, må stemmesedlene tas imot i konvolutt. Årsaken til dette er at det ikke vil være mulig å utarbeide et eget papirmanntall for dette lokalet, og at stemmemottakeren derfor ikke kan krysse av ved velgerens navn i manntallet. I kommuner som har valgt å benytte elektronisk manntall på valgtinget, kan stemmesedlene legges rett i urne uten bruk av stemmeseddelkonvolutt også i det ekstra valglokalet.

Valglokalet kan bestå av flere rom

Departementet omtaler i Prop. 89 L (2020–2021) side 17–18 problemstillingen om hvorvidt valgloven åpner for at et valglokale kan bestå av flere rom.

Departementet mener det ikke er nødvendig å presisere i valgloven at et valglokale kan bestå av flere rom, da det etter departementets vurdering ikke er naturlig å tolke ordet «valglokale» så snevert at det ikke også kan omfatte flere rom, så lenge disse henger sammen. Departementet understreker at kravene til valglokalet gjelder for alle rommene som brukes. Det er også en forutsetning at lederen i valglokalet har kontroll på stemningen.

Kunngjøring av når og hvor velgerne kan stemme

Utvalget mener at det bør forskriftsfestes regler for hvor tett opp til valgdagen kommunene kan endre tid og sted for stemningen, og hvordan slike endringer skal kunngjøres. Departementet er enig med utvalget i at det er vesentlig at kommunene informerer velgerne korrekt om åpningstider for valglokalene, og at dette er ekstra viktig dersom kommunen endrer åpningstider etter at de første gang er kunngjort. Departementet mener imidlertid utvalget ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til at det kan skje uforutsette hendelser i en kommune som påvirker hvilke valglokaler som kan brukes på valgdagen.

Departementet mener det av samme hensyn også må være mulig for kommunene å endre tid og sted for stemningen kort tid før valget.

Departementet understreker at kommunene har et særskilt ansvar for å informere velgerne dersom det oppstår behov for å endre tid og sted for stemningen. Behovet for informasjon vil variere fra kommune til kommune, avhengig av årsaken til endringen og hvor mange velgere den vil berøre. Kommunene kjenner de lokale forholdene best og hvordan de best kan nå ut til sine velgere. Det bør derfor etter departementets vurdering være opp til kommunene selv å vurdere hvordan endringer i tid og sted for stemningen skal kunngjøres i kommunen. Departementet foreslår derfor ikke å regulere hvordan slike kunngjøringer skal gjøres. Departementet forutsetter at kunngjøringen gjøres på en allment tilgjengelig måte. Dette innebærer at velgerne på en enkel måte skal kunne skaffe seg tilgang til informasjonen, for eksempel ved at informasjonen legges ut på kommunens nettside eller i lokalavisen.

Tross oppdatert informasjon fra kommunen vil det være mulig at enkelte velgere likevel møter opp i henhold til tidligere kunngjort tid og sted. I de tilfeller der tid og sted er endret helt i slutten av forhåndsstemmeperioden eller på valgdagen, mener departementet at kommunene så langt som mulig må tilrettelegge for at flest mulig velgere får stemme. Dette kan være godt synlig informasjon, tilrettelagt transport eller å være til stede på det opprinnelige stemmestedet for å kunne bistå velgere som møter opp på dette stedet.

1.20.9 ANSVAR OG OPPGAVER I VALGLOKALENE

I punkt 20.5 i proposisjonen redegjør departementet for gjeldende rett. Departementet redegjør videre for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.20.10 DEPARTEMENTETS VURDERING

Ansvar for stemningen i valglokalet

Når det gjelder valgtinget, viser departementet til forslaget om å oppheve kravet om at det skal være et stemmestyre med en leder og en nestleder i hvert valglokale.

Etter departementets vurdering er det derfor nødvendig med en valgmedarbeider med særskilt ansvar for stemningen i valglokalet på valgtinget. Departementet viser også til at kommunene i et innspillsmøte var enig med departementet i at det bør oppnevnes en leder og nestleder blant valgmedarbeiderne som er til stede i valglokalet. Departementet foreslår derfor at det i hvert valglokale på valgtinget skal utpekes en leder og en nestleder blant valgmedarbeiderne som er til stede i valglokalet. Departementet mener videre at det i tråd med gjeldende rett ikke bør fastsettes noen krav til antall valgmedarbeidere som må være til stede i valglokalet på valgtinget. Dette må det fortsatt være opp til kommunene selv å vurdere ut fra lokale forhold.

Departementet viser til at det etter gjeldende rett er krav om at det ved den ordinære forhåndsstemningen skal være to stemmemottakere til stede. Departementet foreslår at det på samme måte som ved valgting stilles krav om at det skal være en leder og en nestleder i hvert valglokale under forhåndsstemmeperioden.

Departementet foreslår å ikke videreføre at valgstyret skal oppnevne stemmemottakere ved forhåndsstemningen. Departementet viser til at det etter kommuneloven § 13-1 siste ledd er kommunedirektøren som har det løpende personalansvaret for kommunens ansatte, noe som blant annet omfatter å sørge for at de rette personene blir ansatt. Departementet kan ikke se at det foreligger tungtveiende grunner for å fravike dette utgangspunktet når det gjelder å bestemme hvem som skal være valgmedarbeidere, inklusive stemmemottakere, og leder og nestleder i valglokalet.

Hvem som ikke kan være valgmedarbeider i valglokalene eller delta i opptellingen

Departementet foreslår å forenkle lovteksten ved å bruke samlebetegnelsen «valgmedarbeider» om personer som tar imot stemmer, personer som deltar under opptellingen, og andre som har oppgaver i tilknytning til gjennomføringen av valget i valglokalet.

Departementet støtter utvalgets forslag om å videreføre begrensningene i hvem som kan være valgmedarbeidere i valglokalene og ta imot stemmer. Departementet foreslår, som utvalget, at kandidater på en valg-

liste ved kommunestyrevalg ikke skal kunne delta i opptellingen av stemmesedlene ved kommunestyrevalget i vedkommende kommune. På tilsvarende måte skal kandidater ved stortingsvalget eller fylkestingsvalget ikke kunne delta i opptellingen av stemmesedler ved henholdsvis stortingsvalget og fylkestingsvalget i noen av kommunene i valgdistriktet eller i valgdistriktet.

Departementet understreker at forslaget ikke handler om valgbarhet til valgstyret, men at det er en begrensning knyttet til å delta i den praktiske opptellingen av stemmer. Departementet mener at det kan oppfattes som uheldig at en listekandidat selv deltar direkte i opptellingen, og mener det vil styrke tilliten til valget og også beskytte listekandidatene mot beskyldninger om juks om listekandidater ikke kan telle stemmer.

Etter departementets syn er valgstyrets sammensetning og rolle, samt åpenhet rundt avgjørelsene, tilstrekkelig til å sikre tillit til dette organet. Departementet mener derfor at det er uproblematisk at valgstyret, også hvis det består av listekandidater, har det overordnede ansvaret for opptellingen.

Departementet viser til at formålet med forslaget er å sikre at velgerne har tillit til opptellingen.

1.20.11 PLIKT TIL Å BRUKE DET STATLIGE VALGGJENNOMFØRINGSSYSTEMET

Punkt 20.6 i proposisjonen omhandler plikten til å bruke det statlige valg gjennomføringssystemet EVA.

Departementet redegjør nærmere for gjeldende rett, for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.20.12 DEPARTEMENTETS VURDERING

Alle kommunene og fylkeskommunene har brukt det statlige elektroniske valg gjennomføringssystemet EVA siden 2013. Manntallet blir stilt til rådighet for kommunene i systemet, og velgerne krysses av elektronisk i dette manntallet når de forhåndsstemmer. I praksis må derfor kommunene benytte systemet.

Departementet mener at bruk av et felles elektronisk valg gjennomføringssystem gjør at gjennomføringen av valg blir mer ensartet, det bidrar til å sikre en korrekt valg gjennomføring og er ressurseffektivt. Departementet mener derfor at de statlige valgmyndighetene bør pålegges å stille et elektronisk valg gjennomføringssystem til rådighet for kommunene, og kommunene og fylkeskommunene bør pålegges å bruke systemet. Det vil, som utvalget peker på, gjøre opplæring, brukerstøtte og veiledning til kommunene enklere. Som utvalget viser til, vil dette ikke innebære noen vesentlig endring fra dagens situasjon, ettersom alle kommuner allerede bruker systemet.

Staten vil få ansvaret for å tilby et valg gjennomføringssystem til kommunene og fylkeskommunene. De-

partementet vil delegere denne oppgaven til Valgdirektoratet. Som i dag skal systemet være brukervennlig, sikkert og i samsvar med gjeldende regelverk. Direktoratet skal sørge for nødvendig testing av funksjonalitet og sikkerhet i systemet. Direktoratet skal også tilby brukerstøtte og veiledning i bruken av systemet slik som i dag.

Forslaget innebærer en rett for kommunene til å bruke systemet. Forslaget innebærer videre en plikt for kommunene og fylkeskommunene til å bruke systemet. Dette betyr at kommunene ikke kan bruke andre elektroniske valg gjennomføringssystemer enn EVA.

Forslaget innebærer også et krav om at statlige valgmyndigheter skal tilby en skanningsapplikasjon for opptelling av stemmesedler, tilsvarende den direktoratet forvalter i dag (EVA skanning). Dersom kommunene og fylkeskommunene vil telle maskinelt, skal systemet Valgdirektoratet tilbyr, benyttes.

Manntallet vil fremdeles bli tilgjengeliggjort for kommunene i systemet som tilbys.

Samtidig foreslår utvalget at departementet i forskrift kan stille krav om bruk og sikring av systemet. Departementet foreslår også i tråd med utvalgets forslag at det lovfestes en hjemmel for å fastsette krav til bruken av systemet i forskrift. Kravene som det er aktuelt å fastsette, må være nødvendige for å bruke systemet på en sikker måte, og det må blant annet gjøres vurderinger av både kostnad og nytteverdi.

Departementet ser grunn til å utrede behovet for en nærmere regulering av sikkerhet sett i lys av eksisterende krav til sikkerhet.

Utvalgets forslag til forskriftshjemmel om sikring av systemet omfatter både den som stiller systemet til disposisjon, nå Valgdirektoratet, og kommunene og fylkeskommunene som skal bruke systemet. Departementet foreslår at forskriftshjemmelen kun omfatter krav til kommunenes og fylkeskommunenes bruk av systemet.

Departementet er enig med utvalget i at det kan gis forskrift om hvilke opplysninger kommunene må legge inn i systemet, og tilhørende frister for dette. Opplysninger det er aktuelt å forskriftsfeste, er at kommunene må legge inn i systemet såkalte grunnlagsdata som målform, informasjon til velgerne, hvorvidt manntallet på valgtinget skal være elektronisk, krav til listeforslag, stemmesteder på valgtinget, opptellingsmåte og (tekniske) tellekretser. Opplysningene er nødvendige for arbeidet direktoratet gjør utover sommeren i valgår.

1.21 Tilgjengelighet og universell utforming

Punkt 21 i proposisjonen omhandler tilgjengelighet og universell utforming.

Departementet redegjør nærmere for gjeldende rett, både etter valgloven og i henhold til internasjonale forpliktelser.

Departementet redegjør videre for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.21.1 DEPARTEMENTETS VURDERING

Innledning

Departementet har i utformingen av enkeltbestemmelser i lovkapitlet lagt vekt på hensynet til at alle velgere skal ha mulighet til å stemme, hensynet til likeverdighet og hensynet til valgfrihet for den enkelte velger.

Norge er etter Den europeiske menneskerettskonvensjon og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter forpliktet til å legge til rette for at alle med stemmerett skal få mulighet til å stemme. Både EMK og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter er rettslig bindende for Norge og gjelder som norsk lov med forrang foran andre lover.

Norske kommuner har siden 2003 vært underlagt krav til tilgjengelighet og tilrettelegging i valgregelverket. Likevel melder flere brukerorganisasjoner om at det ved hvert valg er velgere med nedsatt funksjonsevne som har problemer med å få stemme, som ikke opplever at de har like rettigheter til å stemme, eller som ikke blir møtt av valgmedarbeidere på en respektfull måte.

Departementet er kjent med at mange kommuner jobber godt med å sikre tilgjengelige valglokaler slik at alle får en likeverdig mulighet til å stemme. Departementet mener imidlertid at det totalt sett ikke er gjort nok for å tilrettelegge for at alle velgere skal kunne stemme i Norge. Departementet ser alvorlig på at det ikke har vært tilstrekkelig involvering av de kommunale rådene for personer med funksjonsnedsettelse og eldre rådet når kommunene planlegger valggjennomføring og valglokaler. Departementet vil derfor følge nøye med på området og forventer at det gjøres mer for å sikre at alle velgere får stemme på en mest mulig likeverdig måte.

I tillegg til de lovendringene som foreslås i proposisjonen, mener departementet at det er helt avgjørende at opplæringen av kommunene styrkes når det gjelder krav til at alle skal kunne stemme i valglokalet, krav til utformingen av valglokalene samt reglene om assistanse og veiledning.

Universell utforming av valglokalene

Velgere med funksjonsnedsettelse skal i minst mulig grad være avhengig av særløsninger som hjemme-stemming eller stemming umiddelbart utenfor valglokalet. Denne personkretsen bør ha den samme valgfriheten som andre velgere når det gjelder hvilket lokale de ønsker å stemme i, og når de ønsker å stemme.

Kravet til universell utforming fremgår av likestillings- og diskrimineringsloven § 17. Bestemmelsen gjelder også for valglokaler.

Departementet foreslår, slik mange høringsinstanser også har tatt til orde for, å ta inn en bestemmelse i valgloven om at valgstyret skal sørge for at valglokalene er universelt utformet.

Departementet mener i tillegg at det er behov for å videreføre en presisering i valgloven av at velgerne skal kunne ta seg inn i valglokalene uten hjelp.

Departementet peker på at kravene i likestillings- og diskrimineringsloven er generelle og skjønnspregede og gir kommunene liten konkret veiledning. Departementet viser imidlertid til at krav til universell utforming av byggverk for publikum er konkretisert gjennom bestemmelsene i byggt teknisk forskrift (TEK17).

Departementet foreslår en forskriftshjemmel for å kunne konkretisere hvilke bygningsmessige kvaliteter et bygg må ha for å kunne benyttes som et valglokale. Ved utarbeidelse av forskriften vil det være tale om å stille samme kravsnivå til universell utforming som fremgår av byggt teknisk forskrift.

Gjeldende valglov åpner for unntak fra kravet om at velgerne skal kunne komme seg inn i valglokalet uten hjelp, dersom det foreligger særlige grunner. Departementet mener at dagens unntaksregel i valgloven er for vid. Det er sentralt for demokratiet å sikre at alle kan stemme uavhengig av funksjonsevne.

Departementet foreslår at det kun skal være mulig å gjøre unntak fra kravet om at velgeren skal kunne komme seg inn i lokalet uten hjelp. I praksis vil dette være situasjoner hvor det finnes tunge dører, heiser som må låses opp og liknende tilfeller. Valglokaler hvor velgeren trenger hjelp for å ta seg inn, kan brukes dersom det ikke er mulig eller uforholdsmessig dyrt å finne et lokale der velgerne kan komme seg inn uten hjelp. Departementet understreker at dette er et unntak, jf. ordlyden «særlige grunner», og at hensynet til likeverdighet og valgfrihet for den enkelte velgeren taler for å bruke lokaler hvor velgeren i minst mulig grad trenger hjelp til å komme seg inn. Kravet om at velgerne skal kunne komme seg inn i valglokalet, kan det ikke gjøres unntak fra.

Kunngjøring av valglokaler som ikke oppfyller kravet om at velgeren skal kunne komme seg inn uten hjelp

Departementet viser til utvalgets forslag om å lovfeste at kommunene skal kunngjøre hvilke valglokaler som ikke møter kravene til tilgjengelighet. Departementet mener det vil være nyttig for valgmyndighetene og velgerne med en oversikt over valglokaler hvor velgerne trenger hjelp for å komme seg inn. Dette gjør det mulig med mer systematisk arbeid for å avhjelpe problemet ved fremtidige valg. Det vil også gi departementet mulighet til å følge med på utviklingen og arbeide for økt tilgjengelighet.

Hvem som skal vurdere hvilke lokaler som kan benyttes som valglokaler

Etter departementets vurdering er det å ta stilling til hva som skal være valglokaler, en sak av prinsipiell betydning, fordi hvilke lokaler som benyttes, vil kunne ha stor betydning for velgerne. Departementet slutter seg derfor til utvalgets forslag om å presisere i valgloven at det er valgstyret selv som må bestemme hvilke valglokaler som skal benyttes. Det vil tydeliggjøre at denne myndigheten ikke kan delegeres til administrasjonen i kommunen eller til andre folkevalgte organer i kommunen.

Adgang til å stemme umiddelbart utenfor valglokalene

Velgere som ikke har mulighet til å komme seg inn i et valglokale, kan på valgdagen stemme til to stemmestemmer umiddelbart utenfor valglokalet, jf. valgloven § 9-6 og valgforskriften § 32. Departementet vil videreføre adgangen for velgerne til å stemme umiddelbart utenfor valglokalet. Departementet foreslår imidlertid å presisere i valgloven at velgerne skal kunne stemme usett. Dette sikrer at hensynet til frie og hemmelige valg ivaretas.

Nærmere om krav til universell utforming inne i valglokalene

Utvalget foreslo å lovfeste at valgstyret skal sørge for at valglokalene tilrettelegges slik at alle kan stemme. Departementet er enig i innholdet og viser til at tilrettelegging av valglokalet slik at alle kan stemme, bidrar til at flere velgergrupper kan stemme i valglokalet, og dermed til valgfrihet og likeverdighet for velgerne.

Departementet har tatt på seg et ansvar for å utvikle universelt utformet valgutstyr, inkludert et valgavlukke som kan brukes av alle velgere. Utstyret ble utviklet i nært samarbeid med ulike brukerorganisasjoner, og det er departementet som eier rettighetene til designet. Dette er utstyr kommunen kan anskaffe gjennom en rammeavtale Valgdirektoratet forvalter.

Utstyret har vært i bruk i kommunene i over ti år, og departementet mener det kan være på tide å evaluere valgutstyret og måten det formidles til kommunene på.

Hjelpemidler for blinde og svaksynte velgere

Det er i dag ikke praktisk mulig å tilrettelegge slik at blinde og svaksynte kan stemme alene, uten å bruke punktskrift. De må da få hjelp til å stemme, jf. departementets forslag til § 6-8 om rett til assistanse. Departementet mener at flest mulig bør kunne stemme alene, og vil fortsette arbeidet med å utrede ulike hjelpemidler. I arbeidet vil også erfaringer fra andre land hentes inn. Flere brukerorganisasjoner har fremhevet at elektronisk stemming er tiltaket som i størst grad vil kunne sikre at flere blinde og svaksynte velgere kan stemme alene. Departementet vil se nærmere på hvilke tekniske

hjelpemidler som kan bidra til at flere blinde og svaksynte kan stemme og gi personstemmer alene.

Stemmeseddelutforming

Departementet ser at stemmeseddelutforming har stor betydning for hvor lett det er å stemme og gi personstemmer. Det gjelder for alle velgere, og særlig for velgere med nedsatt funksjonsevne. Utforming, fontstørrelse, fargevalg og veiledningstekst har betydning for brukervennligheten. Det finnes i dag stemmesedler med punktskrift, men det er få velgere som leser punktskrift, og departementet har tidligere fått innspill om å også ha stemmesedler med taktil skrift, som leses av en større gruppe.

Departementet vil sette i gang en større evaluering av stemmeseddelutformingen etter at Stortinget har behandlet forslag til ny valglov. Bakgrunnen for dette er at personvalgreglene har stor betydning for hvilken utforming stemmesedlene må ha, og det er derfor hensiktsmessig å vente til Stortinget har tatt stilling til personvalgregelverket. Departementet vil involvere ulike brukerorganisasjoner i arbeidet med å revidere stemmesedlene for å sikre god brukervennlighet. Her vil departementet også se på internasjonale erfaringer med å bruke logo på stemmeseddelen.

Veiledning og assistanse

Departementet mener at det er behov for å tydeliggjøre at alle velgere har rett til veiledning om hvordan de kan stemme. Departementet foreslår derfor å lovfeste i valgloven en rett for velgerne til veiledning om hvordan de stemmer. Dette endrer ikke gjeldende rett, da valgmedarbeideren allerede i dag har en generell veiledningsplikt. Departementet mener at det vil være nyttig å synliggjøre at dette innebærer en rett for velgeren til veiledning.

1.22 Legitimasjon

1.22.1 INNLEDNING

Punkt 22 i proposisjonen omhandler legitimasjon. Departementet redegjør for gjeldende rett på området og viser videre til valglovutvalgets forslag og høringsinstansenes syn.

1.22.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Krav om å vise legitimasjon

At velgere må vise legitimasjon når de stemmer, skal bidra til å ivareta grunnleggende hensyn i valggjennomføringen.

Departementet foreslår en ny bestemmelse som i sterkere grad enn gjeldende regelverk fastslår dette som en hovedregel.

Derfor foreslås det å videreføre et unntak fra hovedregelen, slik at velgere uten legitimasjon kan få stemme hvis valgmedarbeideren kjenner vedkommende og kan gå god for identiteten.

I likhet med utvalget foreslår departementet ikke en åpning for at andre personer enn valgmedarbeidere kan gå god for velgere uten legitimasjon. En slik åpning kan i ytterste konsekvens åpne for juks ved at det stemmes i andre velgers navn.

Det er i utgangspunktet den enkeltes ansvar å skaffe seg legitimasjon, og nasjonalt ID-kort er innført som en legitimasjonsform som er tilgjengelig for alle norske borgere. Legitimasjon har et bredere anvendelsesområde enn å stemme ved valg, og personer som ikke har økonomi til å skaffe seg legitimasjon, bør derfor søke om støtte til dette gjennom eksisterende ordninger, først og fremst økonomisk sosialhjelp.

Departementet er enig med utvalget i bestemmelsen om at velgere på helse- og omsorgsinstitusjoner og i fengsler kan stemme uten å legitimere seg hvis en ansatt på institusjonen som viser legitimasjon, kan bekrefte velgerens identitet. Departementet legger til grunn at ansatte er tilstrekkelig godt kjent med beboere og innsatte til å kunne gå god for vedkommendes identitet. Departementet foreslår på denne bakgrunn å videreføre at en ansatt som viser legitimasjon, kan bekrefte identiteten til velgere på helse- og omsorgsinstitusjoner og i fengsler.

Krav til legitimasjon

Departementet mener det ikke bør fastsettes konkrete krav i valgloven til hva som er gyldig legitimasjon, men er enig med utvalget i at loven bør gi hjemmel til i forskrift å fastsette nærmere krav til legitimasjon.

Digitale former for identifikasjon har blitt aktualisert, særlig gjennom innføring av digitale førerkort og digitale studentbevis. Slike former for identifikasjon kan skape nye problemstillinger knyttet til for eksempel forfalskning. Departementet viser til at det også med dagens valglov legges til grunn at legitimasjon må inneholde navn, fødselsdato og bilde. Det stilles ikke formkrav til legitimasjonen. Det er derfor departementets vurdering at digital legitimasjon, først og fremst i form av digitalt førerkort, bør kunne aksepteres som legitimasjon for å stemme.

1.23 Ordensregler

1.23.1 INNLEDNING

Punkt 23 i proposisjonen omhandler ordensregler i forbindelse med valg.

Departementet redegjør nærmere for gjeldende rett, for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.23.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Utvalgets forslag viderefører i stor grad gjeldende rett både når det gjelder regler om velgerpåvirkning og øvrige ordensregler. En viktig endring er imidlertid at utvalget foreslår like regler for hele stemmeperioden, det vil si fra 1. juli til og med valgdagen. Departementet mener det vil bli enklere for både valgmedarbeidere, velgere og politikere å følge regelverket dersom det er likt under hele valget. De siste valgene har dessuten andelen velgere som har forhåndsstemt, økt. Ved stortingsvalget i 2021 var det for første gang flere velgere som stemte på forhånd enn på valgtinget. Etter departementets vurdering bør derfor reglene om forbud mot velgerpåvirkning og de øvrige ordensreglene være like ved stemming på valgtinget og stemming på forhånd, slik også utvalget foreslår.

Departementet foreslår at forbudet mot velgerpåvirkning kun skal gjelde i selve valglokalet, både for forhåndsstemmingen og for stemming på valgtinget. Dette innebærer at velgerpåvirkning, for eksempel listebæring, vil være tillatt utenfor valglokalet. Departementet støtter også utvalgets forslag om at det i valglokalet og dets umiddelbare nærhet ikke er tillatt å utføre handlinger som kan forstyrre valget.

Departementet mener at hensynet til at valget skal gjennomføres i rolige og verdige former og mest mulig uforstyrret av ytre faktorer, tilsier at det ikke bør tillates handlinger i disse områdene som ikke har sammenheng med gjennomføringen av valget, dersom handlingene kan forstyrre valget. Departementet foreslår derfor å utvide området hvor det ikke er tillatt å utføre handlinger som kan forstyrre valget. Departementet mener at inne i valglokalet vil så å si enhver handling som ikke har direkte sammenheng med stemmingen, kunne forstyrre valget. Dersom handlingen derimot skjer i valglokalets umiddelbare nærhet, mener departementet at det må foretas en grundigere vurdering av handlingens art opp mot hensynene som begrunner forbudet.

Når det gjelder velgerpåvirkning, er dette etter departementets forslag kun forbudt i valglokalet. Departementet er videre enig med utvalget i at forbudet mot å foreta velgerundersøkelser eller liknende utspørring av velgerne på valgtinget ikke videreføres.

Departementet er enig med utvalget i at personer som bryter ordensreglene, skal kunne vises bort. Departementet foreslår at personer som opptrer i strid med ordensreglene i valgloven, skal kunne bortvises av lederen eller nestlederen i valglokalet. Det vil dermed være like regler for hele valgperioden.

1.24 Stemming

1.24.1 INNLEDNING

Punkt 24 i proposisjonen omhandler stemming, herunder tidligstemming, ordinær forhåndsstemming og stemming på valgtinget.

Departementet gjør nærmere rede for gjeldende rett, for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.24.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Innledning

Reglene om stemming skal sikre at alle velgere får mulighet til å benytte stemmeretten sin, og henger tett sammen med andre kapitler som omhandler eksempelvis tilgjengelighet og legitimasjon. I tillegg skal reglene bidra til at valget skal være hemmelig. Velgeren skal velge en stemmeseddel avskjermert og usett, gjøre eventuelle endringer og brette seddelen sammen, slik at det ikke er synlig hva velgeren har stemt. Det er også fastsatt en rekke prosedyrer for å sikre at hver velger bare får avlagt én stemme.

Departementet foreslår å videreføre mange sentrale elementer og viser til at regelverket stort sett fungerer veldig godt i dag.

Departementet foreslår at det fortsatt skal være tre ulike stemmeperioder i Norge, tidligstemming, forhåndsstemming og stemming på valgtinget. Det er noe ulike regler som gjelder for de ulike periodene, særlig knyttet til hvor mye kommunene skal tilrettelegge. For velgeren er det viktigste skillet at det i tidligstemme- og forhåndsstemmeperioden kan stemmes i hele landet, men på valgdagen kan man bare stemme i sin egen kommune.

Departementet foreslår at regelverket knyttet til de ulike periodene blir likere enn det det er i dag. Dette gjenspeiles også i at det i lovforslaget er tatt inn et eget kapittel om fellesbestemmelser for stemming innenlands. Bakgrunnen for dette er hovedsakelig at bruken av forhåndsstemmer har økt betydelig.

Tidligstemme

Departementet går inn for å videreføre muligheten til å tidligstemme mellom 1. juli og 10. august.

Departementet er ikke kjent med at det har vært problematisk å ha ulike prosedyrer, og har inntrykk av at velgerne har forståelse for at regelverket er noe annerledes når man tidligstemmer.

Departementet foreslår derfor å opprettholde gjeldende rett med krav om én stemmemottaker. Dette er i tråd med flertallet av høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget. Departementet understreker at kommunen selv kan vedta å bruke to stemmemottakere dersom kommunen ønsker dette.

Etter departementets vurdering bør tidligstemming opprettholdes som en særordning der kommunene tilbyr stemming for velgere som ber særskilt om å få avlegge stemme. Departementet mener derfor det ikke er nødvendig at kommunene tilbyr faste åpningstider under tidligstemmingen, men kommunene kan gjøre det dersom de mener det er mer hensiktsmessig.

Brevstemme

Departementet er enig med utvalget i at brevstemming ikke er en ideell ordning, idet det ikke er mulig å sikre at velgeren avgir stemmen sin skjermert og usett. Departementet legger til grunn at velgerne som bruker denne ordningen, sannsynligvis er velgere som oppholder seg for langt unna et forhåndsstemmested i utlandet. Departementet mener at hensynet til å gi flest mulig velgere anledning til å avgi sin stemme må veie tungt i dette tilfellet, og foreslår derfor å videreføre brevstemming.

Departementet registrerer at det mottas svært få brevstemmer. Ved stortingsvalget i 2021 var det i mange land utfordrende å oppsøke en utenriksstasjon på grunn av reiserestriksjoner, og det ble likevel ikke registrert mer enn 1 621 brevstemmer.

Etter departementets vurdering er ordningen enkel å administrere fra valgmyndighetenes side.

Departementet mener likevel ordningen har enkelte svakheter som bør vurderes nærmere. Departementet mener det vil være rimelig å stille flere krav til velgerne som brevstemmer.

Departementet ser det er nødvendig med mer informasjon om brevstemmingen som et grunnlag for å kunne utrede mulighetene til å forbedre ordningen. Departementet har eksempelvis ikke tilstrekkelig kunnskap om hvor mange velgere som bruker noe annet enn offisielt materiell under brevstemmingen, eller hvilken erfaring utenriksstasjonene og kommunene har med brevstemmer.

På bakgrunn av dette foreslår departementet ingen endringer i ordningen på nåværende tidspunkt. Departementet mener det er naturlig å regulere prosedyren for brevstemming i valgforskriften, og foreslår derfor å ta inn en forskriftshjemmel i valgloven for å gi nærmere regler om brevstemming.

Velgerens ansvar for å avgi stemme i tide

I dag gjelder det generelt for all forhåndsstemming at velgeren har ansvar for å avgi stemme i tide til at stemmen kommer frem til valgstyret i den kommunen velgeren har stemmerett innen dagen etter valgdagen klokken 17. Utvalget foreslår at dette kun skal gjelde ved forhåndsstemming i utlandet.

Etter departementets vurdering er det naturlig at velgerne forholder seg til åpningstidene til utenriksstasjonen når de avgir stemme. Det er videre naturlig at an-

svaret for å få forhåndsstemmene frem til valgstyret i Norge i tide må ligge hos utenriksstasjonen eller den oppnevnte stemmemottakeren som tar imot stemmen. Departementet mener derfor dette kravet er urimelig for velgere som møter opp på utenriksstasjoner og andre stemmesteder utenriks. Departementet understreker at stemmemottakere utenriks har et særskilt ansvar for å velge en fremsendelsesmåte som gjør at stemmene kommer frem til valgstyret i tide. Departementet foreslår å presisere krav til forsendelse i forskrift.

Departementet foreslår å videreføre at velgere som brevstemmer, selv er ansvarlige for å forhåndsstemme så tidlig at stemmene kommer inn til valgstyret innen klokken 17 dagen etter valgdagen.

Hjemmestemming

Departementet viser til at utvalget foreslår å videreføre dagens regler for ambulerende stemming, det vil si at velgere som på grunn av sykdom eller uførhet ikke kan avgi stemme ved et forhåndsstemmede, kan søke om å stemme der de oppholder seg. Departementet foreslår å endre begrepsbruken om slike stemmer til «hjemmestemming», da «ambulerende stemming» er et ord som i liten grad er intuitivt for velgeren.

Ved stortingsvalget i 2021 vedtok Stortinget midlertidige endringer i valgloven for å sikre at alle hadde mulighet til å stemme på en trygg og god måte selv om landet var i en pandemi.

Etter gjeldende rett må hvert enkelt valgstyre bestemme når søknadsfristen skal være, fatte vedtak om dette og kunngjøre søknadsfristen. Etter departementets vurdering vil det være hensiktsmessig om søknadsfristen for å stemme hjemme er lik i alle kommuner.

Fristen må ta hensyn til at det er mange kommuner som skal nå velgere over et større geografisk område. Det er også kommuner som potensielt kan måtte ta imot et relativt stort antall forhåndsstemmer hjemme hos velgere. Departementet foreslår derfor å lovfeste at fristen for å søke om å få stemme hjemme settes til torsdag før valgdagen klokken 12.

Når forhåndsstemmeperioden skal slutte

Departementet foreslår en videreføring av gjeldende rett om at valgstyret selv kan bestemme åpningstidene for valglokalene. Kommunene kan da tilpasse åpningstidene i samarbeid med den virksomheten som skal transportere forhåndsstemmene mellom kommunene, slik at forhåndsstemmene kommer frem i tide.

Forhåndsstemme andre steder enn i ordinære valglokaler

Departementet er enig med utvalget i at dagens bestemmelser om forhåndsstemming på helse- og omsorgsinstitusjoner fungerer tilfredsstillende, og foreslår at disse bestemmelsene videreføres uten endringer.

Departementet er enig i utvalgets konklusjon om å lovfeste at velgere som er innsatte i fengsler, skal kunne forhåndsstemme der.

Departementet er videre enig med utvalget i at det er valgstyrets egne vurderinger som må ligge til grunn for hvor det skal være mulig å forhåndsstemme i kommunen. Valgstyret står fritt til å bestemme at det skal tas imot forhåndsstemmer ved militæranlegg og andre steder. Departementet mener at kommunene fortsatt bør ha handlefrihet til å beslutte hvorvidt de ønsker å tilrettelegge for stemming på andre steder enn det som følger av lovkravet.

Avkryssing i manntallet når stemmeseddelen legges direkte i urne

Departementet viser til utvalgets merknad om at dagens praksis i stor grad er at velgeren først krysses av samtidig eller like før eller etter at velgeren har lagt stemmeseddelen i urnen. Etter hva departementet har kjennskap til, er dette praksis i dag. Det er ingen høringsinstanser som har uttalt seg om dette temaet.

Departementet støtter utvalgets forslag om at velgeren først skal krysses av i manntallet når stemmeseddelen er stemplet. Det vil bidra til at velgeren ikke krysses av i manntallet uten å ha fått stemt, og departementet foreslår derfor å lovfeste en slik ordning.

Beredskapsprosedyre ved brudd på kommunikasjonen mot manntallet

Departementet viderefører reglene for beredskapsprosedyren for mottak av stemmer ved kommunikasjonsbrudd mot manntallet både i forhåndsstemmeperioden og på valgtinget.

For valgting videreføres også kravet om at beredskapsstemmer mottatt på søndagen skal prøves før valglokalene åpner på mandag. Hensynet bak denne regelen er at manntallet skal være mest mulig oppdatert. Dersom det kommer mange beredskapsstemmer, vil dette også bidra til at valgoppgjøret kan være ferdig tidligere enn om man ventet til etter at valglokalene var stengt på mandagen før beredskapsstemmene ble prøvet.

Departementet mener at hensynet til at manntallet skal være mest mulig oppdatert, tilsier at kommunene også søker å få prøvet beredskapsstemmer fra forhåndsstemmeperioden så raskt som mulig, men lovfester ikke noe slikt krav.

Stemme utenfor egen kommune på valgtinget

Valglovutvalget drøfter om det bør være mulig å stemme utenfor egen kommune på valgdagen. Det er også flere høringsinstanser som tar opp dette temaet i høringen.

Departementet foreslår ikke at det skal være mulig å stemme utenfor egen kommune på valgdagen.

Valgresultater sortert etter stemmekretsinndeling

Departementet viser til at et mindretall i utvalget har påpekt at det er uheldig at det ikke er mulig å få resultatene fra opptellingen etter hvilken stemmekrets velgeren er manntallsført i.

Departementet har forståelse for at medier og partier ønsker informasjon om hvilke partier velgerne i en stemmekrets har stemt på.

Departementet mener det er viktig for tilgjengeligheten til valget at velgerne kan stemme hvor de vil, både på forhånd og på valgting. At velgeren legger stemmen rett i urnen, sikrer også en mer effektiv prøving og opptelling for kommunene. Dersom man skal få resultatene fra velgerne som tilhører stemmekretsen, må stemmer fra velgere som stemmer utenfor sin egen krets, tas imot i konvolutt. Et av argumentene for å fjerne ordningen med å ta imot forhåndsstemmer i konvolutt var at det å legge stemmeseddelen rett i urnen i større grad sikrer hemmelig valg. Å ta imot stemmer i konvolutt er også ressurskrevende for kommunene både i valglokalet og under prøvingen og opptellingen. Det vil i tillegg kunne bli et omfattende arbeid å sortere stemmesedlene på stemmekrets. Departementet mener at ønsket om informasjon om hva velgere i ulike deler av en kommune stemmer, ikke veier så tungt at man skal gå tilbake til en ordning som ikke i tilstrekkelig grad sikrer hemmelig valg og samtidig legger ekstra oppgaver på kommunen. Departementet foreslår derfor å videreføre dagens ordning, der resultatene som kunngjøres fra et forhåndsstemmested eller et valglokale, viser hvem som faktisk har avgitt stemme ved dette lokalet.

Stemmesedler

Departementet er enig med valglovutvalget i at reglene for hvem som er ansvarlige for å produsere stemmesedler for valglistene, bør videreføres.

Departementet ser imidlertid at det er et forhold ved den praktiske stemmingen som i dag ikke er regulert i lovverket. Ved både stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg trykkes det en stemmeseddel som inneholder navnene til alle de registrerte politiske partiene. Stemmeseddelen har også påtrykt punktskrift. Stemmeseddelen brukes hovedsakelig under tidligstemmingen og under forhåndsstemmingen for velgere som stemmer utenfor sitt eget valgdistrikt, der stemmesedlene med kandidatnavn ikke er tilgjengelige. I tillegg brukes den på valgting av velgere som leser punktskrift.

Siden denne stemmeseddelen ikke er regulert, har den heller ikke et entydig navn, men den blir betegnet som en «generell stemmeseddel» eller en «avkryssingsstemmeseddel».

Når velgeren stemmer ved hjelp av den generelle stemmeseddelen, setter velgeren et kryss ved navnet på det partiet vedkommende ønsker å stemme på. Velge-

ren kan også føre opp navnet på en annen liste på stemmeseddelen. Det er ikke mulig å gi personstemmer når man bruker den generelle stemmeseddelen.

Valgloven inneholder ikke regler om trykking, bruk eller utforming av den generelle stemmeseddelen. At det er navnet til de registrerte politiske partiene som er med på stemmeseddelen, er heller ikke regulert, noe departementet mener er uheldig.

Departementet foreslår å lovfeste at departementet er ansvarlig for å trykke en stemmeseddel til bruk i hele landet både ved stortingsvalg og kommunestyre- og fylkestingsvalg, og at den skal være klar når tidligstemmeperioden starter. Departementet mener det bør tydeliggjøres at stemmeseddelen kun kan brukes til å stemme på et parti, og at den ikke inneholder noen informasjon om kandidatene i de ulike valgdistriktene. Departementet foreslår derfor at stemmeseddelen kalles «partistemmeseddel».

Stemmeseddelen med partinavn trykkes i et stort opplag og distribueres rundt til alle forhåndsstemmesteder i hele landet samt utenriksstasjoner. Departementet mener det er rimelig å kreve at partiene skal ha en viss opplutning for at de skal stå på en slik stemmeseddel.

Ideelt sett mener departementet at det kun er partier som stiller liste i alle valgdistrikter, som bør trykkes opp på den partistemmeseddelen. Hvilke partier som stiller liste i alle valgdistrikter, er imidlertid ikke avgjort før etter at trykkingen av stemmeseddelen har startet. Departementet viser til at et sentralt hensyn med partistemmeseddelen er at det skal være mulig å ta den i bruk allerede når stemmingen starter 1. juli.

Departementet foreslår derfor isteden at partistemmeseddelen skal inneholde alle navnene til registrerte politiske partier som ved forrige stortingsvalg fikk minst 5 000 stemmer i hele landet, og navnene til partier som er blitt registrert i Partiregisteret etter forrige stortingsvalg. Dette er det samme kravet som gjelder for å kunne levere listeforslag etter forenklet regelverk i valgloven.

Departementet vil foreslå nærmere regulering og utforming av partistemmeseddelen i ny valgforskrift.

Andre temaer knyttet til stemming

Departementet understreker at de tre ulike stemmeperiodene har vesentlige forskjeller når det gjelder hvordan det tilrettelegges for at velgerne skal få stemt.

Departementet peker imidlertid på at det i forslaget til ny valglov foreslås flere endringer som gjør regelverket for forhåndsstemming og valgting likere. Departementet foreslår at det i valglokalene både på forhånd og på valgting skal være krav om en leder og en nestleder med ansvar for stemmingen, og foreslår å fjerne stemmestyret. Departementet foreslår også at ordensreglene skal være like på forhåndsstemming og valgting.

Departementet foreslår å videreføre gjeldende rett om at stemmesedlene skal være klare til forhåndsstemmingen starter den 10. august.

1.24.3 FORSENDELSE AV FORHÅNDSSTEMMER

Departementet redegjør i punkt 24.5 i proposisjonen nærmere for gjeldende rett når det gjelder forsendelse av forhåndsstemmer.

Departementet redegjør videre for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.24.4 DEPARTEMENTETS VURDERING

Forsendelse av forhåndsstemmer mellom kommuner

Departementet foreslår ingen endringer i loven knyttet til forsendelse av stemmer eller til de frister som gjelder. Departementet mener bruk av en forsendelsesavtale den siste perioden av forhåndsstemmeperioden er det beste virkemiddelet for å unngå at stemmer forkastes fordi de kommer for sent frem.

Departementet registrerer at feilsendinger fortsatt fører til at enkelte stemmer kommer for sent frem. Dette er stemmer som sendes tidligere i stemmeperioden enn hva forsendelsesavtalen dekker, og dermed ikke inngår i disse forsendelsene. Departementet mener at det er viktig at kommunene får god opplæring om viktigheten av riktig forsendelse, og at kommunene har gode rutiner for å sikre at stemmer ikke sendes feil. Departementet vil også vurdere om tidsperioden for bruk av forsendelsesavtale bør utvides.

Forsendelse av stemmer fra utlandet

Stortingets fullmaktskomité tok i Innst. 1 S (2021–2022) opp forhold rundt forhåndsstemming utenriks. Komiteen oppfordret også utenriksstasjonene til å sende stemmene når de mottas, og ikke i bolker. Komiteen skrev også at stemmene måtte sendes på en forsvarlig måte, slik at de kommer frem i tide.

Departementet deler utvalgets og fullmaktskomiteens bekymring over at forhåndsstemmer fra utlandet forkastes fordi de kommer for sent frem til valgstyrene. Departementet viser til utvalgets forslag om å vurdere hvorvidt forhåndsstemmene fra utlandet og Svalbard kan sendes med den samme løsningen som brukes for forsendelse av forhåndsstemmer innenlands.

Departementet viser til at det gis veiledning til stemmemottakere utenriks om hvordan stemmene skal sendes til Norge, men at det ikke er stilt noen krav i regelverket. Departementet mener det bør forskriftsfestes rutiner for forsendelse av forhåndsstemmer også utenriks. Departementet vil i den sammenheng se nærmere på hva som vil være de mest hensiktsmessige tiltakene for å få stemmene frem i tide.

1.25 Opptelling

1.25.1 INNLEDNING

Punkt 25 i proposisjonen omhandler opptelling.

Departementet redegjør for gjeldende rett og for valglovutvalgets forslag.

1.25.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Innledning

Departementet mener det er viktig for velgernes tilitt til valgmyndighetene at velgerne forstår kravene for å kunne godkjenne stemmegivninger og stemmesedler, og at regelverket legger til rette for at færrest mulige grunner skal føre til forkastelser. Departementet viser til at også det forrige valglovutvalget la vekt på å redusere antall forkastelsesgrunner.

Departementet mener dagens regler for prøving av stemmegivninger og stemmesedler fungerer godt, og foreslår hovedsakelig at disse videreføres.

Departementet er enig med utvalget i at det er enkelte forkastelsesgrunner som ikke bør videreføres i ny valglov. Samtidig vil departementet understreke at et viktig formål med regelverket er å sikre at stemmene som er mottatt, er avgitt i henhold til regelverket.

Ansvar

Utvalget mener at vedtak om å forkaste stemmegivninger der stemmeseddelen er lagt i en stemmeseddelkonvolutt, og om å forkaste tvilsomme stemmesedler, bør kontrolleres av et annet organ enn det som fattet vedtaket. Utvalget foreslår derfor at et sentralt stemmestyre skal ha ansvaret for å prøve stemmegivninger der stemmeseddelen er lagt i konvolutt, samt tvilsomme stemmesedler fra valgtinget. Distriktsvalgstyret, fylkesvalgstyret og valgstyret skal deretter prøve det sentrale stemmestyrets forkastelser ved de ulike valgene.

Departementet foreslår å videreføre at valgstyret er ansvarlig for prøvingen ved kommunestyrevalg.

Ved stortingsvalg og fylkestingsvalg foreslår departementet å videreføre dagens ordning med at det er valgstyret som tar stilling til om disse stemmegivningene og stemmesedlene skal forkastes. Deretter skal henholdsvis distriktsvalgstyret og fylkesvalgstyret kontrollere valgstyrets forkastelser ved stortingsvalg og fylkestingsvalg.

Forkastelsesgrunner ved prøving av stemmegivninger

Velgere som ikke står innført i manntallet

Hovedårsaken til at stemmegivninger forkastes, er at velgeren ikke er innført i manntallet i kommunen.

At stemmegivninger blir forkastet fordi velgeren ikke står i manntallet, er en problemstilling som Stortinget har trukket frem ved flere stortingsvalg.

Departementet mener det er nødvendig å kartlegge nærmere hva som er bakgrunnen for at velgere møter opp uten å være innført i kommunens manntall. Departementet vil derfor vurdere krav til nærmere kategorisering av forkastelser ved utarbeidelsen av ny valgfor-skrift.

Forhåndsstemmer avgitt utenfor forhåndsstemmeperioden

Departementet har gjennomgått statistikken over forkastede stemmegivninger ved stortingsvalget i 2021 og viser til at det totalt ble forkastet to stemmegivninger etter valgloven § 10-1 første ledd bokstav c, det vil si på bakgrunn av at stemmegivningen ikke er avgitt til rett tid. Departementet er likevel enig i utvalgets forslag om å fjerne kravet om at en forhåndsstemmegivning avgitt i stemmesedelkonvolutt, må være avgitt til rett tid for å kunne godkjennes.

Departementets forslag innebærer at en stemmegivning avgitt utenfor det tidsrom loven setter, ikke skal forkastes av den grunn. Det innebærer at det i utgangspunktet også vil være mulig å stemme før stemmeperioden. Dette er i praksis en lite aktuell problemstilling, men det er eksempelvis mulig at en velger brevstemmer før 1. juli. Departementet mener imidlertid at det er urimelig å pålegge en kommune å oppbevare stemmer før stemmeperioden starter. Derfor tas det i loven inn at forhåndsstemmer som er mottatt av kommunen før tidligstemmingen begynner 1. juli, ikke skal godkjennes.

Omslagskonvolutten har vært forsøkt åpnet

Utvalget foreslår å endre ordlyden i gjeldende valglov om at en forhåndsstemmegivning skal godkjennes dersom omslagskonvolutten ikke er åpnet eller forsøkt åpnet. Bakgrunnen for denne regelen er at det er umulig å vite om stemmeseddelen er byttet ut, dersom omslagskonvolutten er åpnet. Regelen har som formål å unngå valgfusk.

Departementet er enig med utvalget i at stemmegivningen ikke bør forkastes fordi omslagskonvolutten er forsøkt åpnet. Departementet foreslår derfor å endre bestemmelsen i tråd med utvalgets forslag.

Forkastelse av stemmesedler på grunn av manglende stempel

Departementet registrerer at antall forkastede stemmesedler totalt har gått ned siden stortingsvalget i 2017. Manglende offentlig stempel på stemmeseddelen er den klart vanligste forkastelsesgrunnen. Departementet er enig med utvalget i at det at stemmesedler uten stempel forkastes, ikke er et problem i seg selv, da dette er den viktigste kontrollmekanismen som sikrer at velgere kun får avlagt én stemme.

Stortingets fullmaktskomité uttalte i Innst. 1 S (2021–2022) at antall forkastede stemmesedler på

grunn av manglende stempel er for høyt, og ba departementet vurdere tiltak for å forebygge dette. Komiteen viste til at dette ofte skyldes at velgeren benytter en separat stemmeseddel som «omslag» til stemmen sin. Dette fører til at kun den ytterste stemmeseddelen blir påført stempel, og at den innerste stemmeseddelen blir forkastet fordi den mangler stempel.

Departementet er enig med valglovutvalget i at problemet med at velgerne bruker stemmesedler som omslag, bør løses med informasjon og veiledning, og vil be Valgdirektoratet om å legge vekt på denne problemstillingen i opplæringen av kommunene. Det vil deretter bli viktig at kommunene tar dette med videre i opplæringen av valgmedarbeiderne sine.

Blanke stemmesedler

Blanke stemmesedler kan etter gjeldende rett ikke godkjennes, jf. valgloven § 10-3 første ledd. Departementet mener denne regelen samsvarer dårlig med valgregelverket for øvrig. Departementet viser til at valgmyndighetene etter valgforskriften § 20 skal sørge for at det blir produsert blanke stemmesedler som velgerne kan bruke til å stemme blankt. Videre blir antall blanke stemmesedler registrert særskilt i opptellingen. Etter departementets vurdering må velgere som møter opp i valglokalet og bevisst stemmer blankt ved å bruke en stemmeseddel som valgmyndighetene har trykket opp og lagt ut i valglokalet, kunne forvente at stemmen deres blir godkjent. Departementet foreslår på denne bakgrunn at blanke stemmesedler skal godkjennes, forutsatt at stemmeseddelen har offentlig stempel, og at det fremgår av stemmeseddelen hvilket valg den gjelder. Blanke stemmesedler skal imidlertid ikke være med i valgoppgjøret.

1.25.3 REGLER OM OPPTELLING

Departementet redegjør i punkt 25.3 i proposisjonen for gjeldende rett når det gjelder opptelling av stemmer.

Det blir videre redegjort for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.25.4 DEPARTEMENTETS VURDERING

Innledning

Departementet viser til at det siden stortingsvalget i 2017 har vært oppmerksomhet rundt hvordan stemmene telles i kommunene, og om sikkerheten i de tekniske løsningene som brukes i opptellingen.

Kommunene har et stort ansvar i opptellingen og har god kompetanse på dette. Departementet har tillit til jobben som gjøres ute i kommunene, og har i større grad enn utvalget vektlagt dette hensynet i sin vurdering.

Departementet har igangsatt et utviklingsarbeid i samarbeid med Valgdirektoratet for å forbedre protokolleringen av opptellingen frem mot stortingsvalget i 2025. Ved å ha gode protokoller vil det bli enklere for kommunen å kvalitetssikre sin egen opptelling, og det vil være enklere for velgere og øvrige interesserte å gå gjennom opptellingen. Det vil også gjøre den videre kontrollen til fylkesvalgstyrene, riksvalegstyret og Stortinget enklere å gjennomføre på en god måte.

Samlet sett mener departementet at forslagene som nå fremmes, vil legge til rette for at opptellingen er korrekt, at den er mulig å forstå og observere, og at velgerne kan ha tillit til måten stemmene telles på, og til valgresultatet.

Antall opptellinger

Utvalget foreslår at alle stemmesedler skal telles to ganger. Ved kommunestyrevalg innebærer dette at kommunene skal telle stemmene i en første og siste opptelling, som i dag. Ved fylkestingsvalg og stortingsvalg innebærer forslaget at kommunene kun skal gjøre en første opptelling, fordi stemmene også telles av henholdsvis fylkesvalgstyret og distriktsvalgstyret i en siste opptelling.

Departementet er enig med utvalget i at reglene for opptelling må legge til rette for en så effektiv opptelling som mulig, uten at det går på bekostning av kvaliteten og tilliten til opptellingen.

Departementet mener det er vanskelig å se at utvalgets forslag vil gjøre opptellingen mer effektiv, uten at det går på bekostning av kvaliteten i opptellingen. Departementet viser til at høringsinstansene var delt i dette spørsmålet, men kommunene ga tilbakemelding i innspillsmøtene om at de ønsker å videreføre dagens ordning. Departementet foreslår derfor å beholde antall opptellinger som i dag. Dette innebærer at kommunene fortsatt skal telle to ganger ved fylkestingsvalg og stortingsvalg.

Særskilt om opptellingene i Oslo ved stortingsvalg

Når det gjelder Oslo kommunes opptelling ved stortingsvalg, er departementet enig med utvalget i at den kontrollen statsforvalteren har ansvar for i dag, bør avskaffes. Statsforvalteren har ingen andre oppgaver ved valg og har ikke kompetanse eller kapasitet til å utføre en reell kontroll. Kontrollen gjøres i tillegg kun hvert fjerde år, og utvalget påpeker at statsforvalteren støtter seg på Oslo kommune for å gjennomføre denne.

Ved stortingsvalg består Oslo valgdistrikt kun av én kommune, og det er Oslo kommune som er ansvarlig for valgoppgjøret. Det er ikke noe behov for å koordinere på tvers av kommuner, slik det er i andre valgdistrikt. Departementet mener at det ikke er naturlig å kreve en tredje opptelling i Oslo valgdistrikt.

Dette innebærer at det kreves to opptellinger i Oslo valgdistrikt, ikke tre opptellinger som i de andre valgdistriktene. Departementet understreker at dette ikke betyr at det er mindre krav til kontroll av valget i Oslo valgdistrikt. Antall tellinger vil ikke i seg selv innebære mer eller mindre kontroll, det avgjørende er hvordan opptellingene organiseres, og hva det stilles krav om i kontrollen.

Departementet foreslår at valgstyret i Oslo skal gjøre de øvrige oppgavene til distriktsvalgstyret ved stortingsvalg.

Begrepsbruk

Departementet foreslår å endre betegnelsen på opptellingene for å tydeligere få frem hensikten med opptellingene.

«Foreløpig opptelling» foreslås endret til «første opptelling». Departementet foreslår at det fastsettes nærmere regler i forskrift for hvordan opptellingen skal gjennomføres.

I dag kalles den andre opptellingen kommunene gjør, for «endelig opptelling». Dette gjelder både ved kommunestyrevalg, fylkestingsvalg og stortingsvalg. Departementet foreslår å kalle den andre opptellingen kommunene gjør ved kommunestyrevalg, fylkestingsvalg og stortingsvalg, for «andre opptelling».

Ved kommunestyrevalg skal valgstyret i den andre opptellingen kontrollere valg gjennomføringen i kommunen og registrere rettinger.

Departementet foreslår at opptellingen som gjøres i fylkeskommunen ved fylkestingsvalg og stortingsvalg, kalles henholdsvis for «fylkesvalgstyrets opptelling» og «distriktsvalgstyrets opptelling». Distriktsvalgstyret og fylkesvalgstyret skal her registrere rettelsene velgerne har gjort på stemmesedlene, kontrollere gjennomføringen av valget i kommunene og foreta valgoppgjør. Departementet foreslår å presisere i lovteksten at denne opptellingen ikke gjelder for Oslo valgdistrikt.

Krav til hvor stemmene skal telles og kunngjøres

Kretsvis opptelling på valgting

Valgstyret i kommunen bestemmer i dag hvordan opptellingen skal foregå.

Departementet mener det bør settes krav til at stemmer på valgtinget må telles opp i valglokalene der stemmene er avlagt. Dette er også i tråd med Venezia-kommisjonens «Regler for god praksis i valgsaker», som sier at «opptelling skal fortrinnsvis skje i valglokalet». Etter departementets vurdering bør det kun åpnes for at valgstyret kan bestemme at opptellingen skal skje sentralt i kommunen, dersom opptellingen ikke kan skje i valglokalene av hensyn til å sikre hemmelig valg.

Departementet støtter utvalgets forslag til krav om kretsvis opptelling og kunngjøring og er enig i at dette

kan bidra til bedre kontroll over opptellingen og økt åpenhet om valgresultatet. I tillegg peker departementet på at det er flere fordeler ved å telle valgtingsstemmene ute i valglokalet.

Samlet sett mener departementet argumentene for en kretsvis opptelling ute i valglokale veier så tungt at det ikke lenger bør være valgfritt for kommunene hvordan opptellingen gjennomføres.

Departementet foreslår at stemmesedler som er lagt direkte i urnen i et ekstra valglokale, skal telles opp sammen med stemmesedlene fra det ordinære valglokalet i stemmekretsen. Stemmesedler som er avgitt i konvolutt, må kontrolleres mot manntallet før opptelling. For slike stemmer skal ordinære regler for opptelling av stemmer i konvolutt følges.

Krav til opptelling av forhåndsstemmer

Når det gjelder forhåndsstemmer som avlegges i egen kommune, er departementet enig med utvalget i at stemmene bør telles og resultatet kunngjøres per valglokale. Departementet mener at dette bør være et krav, og ikke valgfritt for kommunene.

Departementet foreslår derfor å innføre et krav om at stemmesedler skal telles opp for hvert enkelt valglokale og kunngjøres per valglokale.

Ivaretagelse av hemmelig valg og behov for regulering i forskrift

For å ivareta hemmelig valg er departementet enig med utvalget i at det må være minst 100 navn i manntallet i kretsen for at opptellingen kan skje per valglokale. Dersom det er mindre enn 100 navn i manntallet, må stemmesedlene fra valglokalet telles opp og kunngjøres sammen med stemmesedlene fra et annet valglokale.

Valgtingsstemmer som legges i omslagskonvolutt, skal ikke telles i valglokalet. Disse skal prøves og telles av valgstyret sentralt i kommunen.

Departementet støtter utvalgets forslag om at opptelling av forhåndsstemmer per valglokale kun kan gjøres dersom det er mottatt 60 forhåndsstemmer i lokalet. Hvis det er mottatt færre stemmer enn dette, vil det etter departementets vurdering være uheldig å kunngjøre resultatet, av hensyn til prinsippet om hemmelig valg.

Departementet understreker at kravet om opptelling per valglokale kun gjelder forhåndsstemmer som er lagt rett i urne i de ordinære valglokalene i kommunen. For de fleste kommuner vil det ikke være mottatt tilstrekkelig antall forhåndsstemmer andre steder til å kunne kunngjøre disse uten at det strider mot prinsippet om hemmelig valg. Valgstyret bestemmer hvordan opptellingen av øvrige stemmesedler skal organiseres. Dette gjelder eksempelvis forhåndsstemmer fra velgere som har stemt utenfor egen kommune, og forhåndsstemmer avgitt utenriks.

Departementet vil fastsette regler for opptelling og kunngjøring i forskrift.

Krav til gjennomføringen av opptellingen

Manuell telling

Departementet mener at valggjennomføringen vil være mer motstandsdyktig mot valgfusk dersom minst én av opptellingene er manuell. Departementet viser også til at det foreslås at den første opptellingen av valgtingsstemmer skal skje ute i valglokalene.

Departementet foreslår å videreføre dagens krav om at den første opptellingen skal skje manuelt. Departementet viser også til at opptellingen av forhåndsstemmer kan starte søndag før valgdagen, noe som bidrar til at opptellingen kan ferdigstilles raskere enn før. Valgstyret kan selv bestemme hvordan de vil gjennomføre den andre opptellingen, og fylkesvalgstyret og distriktsvalgstyret kan selv bestemme hvordan de vil gjennomføre sin telling.

Departementet foreslår at det forskriftsfestes nærmere hvordan opptellingen skal gjennomføres.

Personell

Utvalget foreslår at det samme personellet ikke kan benyttes i begge opptellingene. Departementet foreslår at personer som står på en valgliste, ikke kan delta i opptellingen. Det er ikke mulig å gjennomføre valg uten å ha tillit til valgmedarbeiderne og valgstyret i kommunen.

Adgang til å være til stede ved opptellingen

Departementet støtter utvalgets forslag om å innføre en ny bestemmelse i valgloven som slår fast at alle har rett til å være til stede under opptellingen av stemmesedler, både fra forhåndsstemmingen og på valgtinget.

Departementet mener også at regelverket bør ta høyde for at det mottas et høyt antall forhåndsstemmer i Norge. Etter departementets vurdering er det naturlig at publikum også har mulighet til å overvåke opptellingen av forhåndsstemmer.

Ansvar for opptellingene

Den første opptellingen – forhåndsstemmesedler

Departementet mener det er hensiktsmessig at valgstyret fremdeles er ansvarlig for den første opptellingen av forhåndsstemmer ved alle valg. Utvalget foreslo at det skulle opprettes et sentralt stemmestyre, som skulle ha ansvar for den første opptellingen av forhåndsstemmer. Å opprette et nytt formelt organ som delegerer ansvaret til administrativt tellepersonell, vil etter departementets vurdering ikke gjøre opptellingen mer korrekt eller tillitvekkende.

Den første opptellingen – valgtingsstemmesedler

Departementet er enig med utvalget i at den første opptellingen av valgtingsstemmer bør foretas ute i valglokalene.

Når det gjelder valgtingsstemmer som ikke kan telles i valglokalene, det vil si «fremmede stemmer» og stemmer til særskilt prøving, vil disse fortsatt måtte telles opp sentralt i kommunen. Departementet mener at en sentral opptelling av disse stemmene kan gjennomføres uten at det opprettes et nytt valgorgan i kommunene. På samme måte som ved første opptelling av forhåndsstemmesedler, mener departementet det vil være hensiktsmessig at valgstyret er ansvarlig for den første opptellingen av valgtingsstemmesedler som ikke kan telles opp i valglokalene.

Den andre opptellingen ved kommunestyrevalg

Departementet er enig med utvalget i å videreføre at valgstyret bør ha ansvar for den andre tellingen ved kommunestyrevalg. Valgstyret kan bestemme om den andre tellingen gjøres manuelt eller maskinelt. Departementet foreslår ikke å videreføre kravet om at den andre opptellingen skal utføres under valgstyrets tilsyn. Kravet er i praksis vanskelig å gjennomføre og innebærer i liten grad en reell kontroll.

Departementets forslag innebærer at valgstyret har ansvar for både den første og andre tellingen av forhåndsstemmer ved kommunestyrevalg.

Den andre opptellingen ved fylkestingsvalg og stortingsvalg

Departementet foreslår at kommunene fremdeles skal gjennomføre en andre opptelling ved fylkestingsvalg og stortingsvalg. Den andre opptellingen kan skje enten manuelt eller maskinelt. Ved disse valgene skal det ikke registreres rettinger i den andre opptellingen.

Dette innebærer at valgstyret også ved fylkestingsvalg og stortingsvalg skal ha ansvar for både første og andre opptelling av forhåndsstemmer. Ved fylkestingsvalg og stortingsvalg vil stemmesedlene i tillegg telles en tredje gang hos fylkeskommunen.

Fylkesvalgstyrets opptelling ved fylkestingsvalg og distriktsvalgstyrets opptelling ved stortingsvalg

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at distriktsvalgstyret bør ha ansvaret for den siste opptellingen ved stortingsvalg. Departementet er også enig med utvalget om å videreføre at fylkesvalgstyret bør ha ansvar for den siste opptellingen ved fylkestingsvalg.

I denne opptellingen skal fylkesvalgstyret og distriktsvalgstyret også registrere rettinger på stemmesedlene, kontrollere gjennomføringen av valget i kommunen og ferdigstille valgoppgjøret.

Tidspunkt for opptelling av forhåndsstemmene

Departementet har fulgt opp utvalgets forslag om at den første opptellingen av forhåndsstemmer tidligst kan starte dagen før valgdagen, i Prop. 95 L (2021–2022). Stortinget vedtok de foreslåtte endringene i valgloven i juni 2022.

Departementet viser til bestemmelsen i valgloven § 10–6 første ledd, der det står at endelig opptelling skal starte «umiddelbart etter at foreløpig opptelling er avsluttet og alle stemmene er kommet inn til valgstyret». Departementet foreslår å klargjøre i lovteksten at andre opptelling skal starte umiddelbart etter at første opptelling er gjennomført. Et visst antall stemmesedler må legges til side for å kunne blandes sammen med forhåndsstemmesedler som kommer inn før klokken 17.00 dagen etter valgdagen.

Departementet viser til at det allerede er forskriftsbestemmelser om forsegling av valgmateriell. Valgstyret har ansvar for en tillitsvekkende og sikker valggjennomføring, og departementet forutsetter at kommunene utarbeider gode rutiner for alle deler av valggjennomføringen. Departementet vil videreføre reglene i ny forskrift og vil se nærmere på om det er behov for å regulere ytterligere i forskriften.

1.25.5 PROTOKOLLERING

Departementet redegjør i punkt 25.4 i proposisjonen for gjeldende rett i forbindelse med protokollering. Det blir videre redegjort for utvalgets forslag.

1.25.6 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet foreslår å videreføre at det skal føres protokoll i forbindelse med gjennomføringen av valgtinget. Departementet mener det er naturlig at ansvaret for å sørge for å føre protokoll i forbindelse med gjennomføringen av valgtinget legges til lederen i valglokalet. Departementet foreslår å videreføre at valgstyret skal føre protokoll i forbindelse med forberedelser og gjennomføringen av valg, og at fylkesvalgstyret skal føre protokoll i forbindelse med kontrollen av valgstyrets gjennomføring av stortingsvalg og fylkestingsvalg.

Departementet har igangsatt et utviklingsarbeid i samarbeid med Valgdirektoratet for å forbedre protokolleringen av opptellingen frem mot stortingsvalget i 2025.

1.25.7 OVERLEVERING AV VALGMATERIELL

Departementet redegjør i punkt 25.5 i proposisjonen for gjeldende rett når det gjelder overlevering av valgmateriell.

Det blir videre redegjort for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.25.8 DEPARTEMENTETS VURDERING

Fra valglokalet til valgstyret

Departementet er enig med utvalget i at sikker transport av valgmateriellet er viktig for tilliten til valg gjennomføringen, og understreker at det er viktig at oversendelsen av valgmaterieell skjer på en betryggende måte.

Departementet mener det bør lovfestes hvordan valgmateriellet fra valglokaleene til valgstyret skal oversendes. Departementet foreslår å lovfeste at lederen og nestlederen i valglokalet skal forsegle materiellet på en forsvarlig måte og personlig levere dette til valgstyret.

Fra kommunen til distriktsvalgstyret og fylkesvalgstyret

Departementet mener at også transporten av valgmaterieell fra kommunen til fylkeskommunen er svært viktig. Departementet støtter utvalgets forslag om at materiellet skal forsegles på en forsvarlig måte, men mener imidlertid ikke det er hensiktsmessig å regulere at oversendelsen må være personlig og direkte, slik utvalget foreslår. Etter departementets vurdering er kommunene og fylkeskommunene best egnet til å vurdere hvordan transporten kan organiseres, og departementet foreslår derfor å lovfeste at transporten skal skje så hurtig og sikkert som mulig.

Departementet kan ikke se at omslagskonvoluttene har noen funksjon i kontrollen som gjøres hos fylkesvalgstyret eller distriktsvalgstyret. Departementet foreslår derfor å fjerne dette kravet i loven.

Departementet mener at det å sortere stemmesedlene i rettede og urettede kan ha en viss kontrollfunksjon, i og med at en da får en rask oversikt over om rettinger på stemmesedlene kan tenkes å kunne påvirke personvalget. Departementet mener imidlertid at nytten av denne kontrollfunksjonen ikke står i forhold til det merarbeid den medfører, og departementet foreslår derfor å ikke videreføre dette kravet.

Departementet mener fylkeskommunene må få tilgang til å kontrollere de forkastede stemmegivningene til kommuner som bruker papirmanntall. Departementet foreslår derfor å lovfeste at kommunen skal sende en kopi av avkryssingsmanntallet sitt sammen med resten av valgmateriellet.

1.25.9 SEPARATE MANNTALLSKRYSS FOR KOMMUNESTYREVALG OG FYLKESTINGSVALG

Departementet redegjør i punkt 25.6 i proposisjonen for gjeldende rett når det gjelder manntallskryss for kommunestyrevalg og fylkestingsvalg.

Departementet redegjør videre for valglovutvalgets forslag og høringsinstansenes syn.

1.25.10 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet er enig med utvalget i at dagens regler for mottak av stemmer ved kommunestyre- og fylkestingsvalg gjør at det ikke er mulig å avdekke det reelle avviket mellom antall stemmesedler ved kommunestyrevalget og fylkestingsvalget og antall avkryssinger i manntallet, slik det er ved stortingsvalg.

Dagens rutine er at stemmemottaker setter ett kryss i manntallet ved kommunestyre- og fylkestingsvalg. De fleste velgerne stemmer ved begge valg. Velgerne kan imidlertid velge å bare stemme ved ett av valgene. Fordi det er et felles manntall, settes det ett kryss i manntallet uavhengig av om velgeren stemmer ved både kommunestyrevalget og fylkestingsvalget eller ved bare ett av valgene. Antall stemmesedler i urnen til hvert valg vil i utgangspunktet være en god indikasjon på hvor mange som har stemt til hvert valg.

Departementet har gjennomgått en rekke valgprotokoller fra kommunestyre- og fylkestingsvalget. En av de vanligste forklaringene på avvik der det er flere kryss i manntall enn antall opptalte stemmesedler, er at velgerne antakeligvis kun har avgitt stemme til ett av valgene. Det vil si at en velger har møtt opp og blitt krysset av i manntallet, men eksempelvis bare stemt til kommunestyrevalget. Siden det kun settes ett kryss i manntallet, vil dette føre til et avvik på én stemmeseddel for fylkestingsvalget. Grunnen til at dette er noe kommunen må anta, og ikke kan vite med sikkerhet, er at det ikke settes separate kryss i manntallet.

Departementet mener det i utgangspunktet er ønskelig at kommunene får en reell mulighet til å ettergå avvik mellom kryss i manntall og stemmesedler ved lokalvalg.

Departementet mener i utgangspunktet at det vil være en fordel å ha separate kryss i manntallet. Dette er først og fremst begrunnet med at årsaken til de protokollerte avvikene skal være mest mulig korrekt. Departementet understreker at det ikke alltid er mulig å avdekke årsaken til alle avvik. Departementet mener en slik løsning gir kommunene en bedre mulighet til å finne årsaken til eventuelle avvik.

Departementet ser imidlertid at løsningen innebærer en stor risiko for feilavkryssninger hos stemmemottaker, noe også flere kommuner trekker frem.

Departementet mener en forutsetning for å innføre to kryss i manntall er at velgeren fremdeles må stemme til begge valg samtidig.

På bakgrunn av de nevnte usikkerhetene anbefaler departementet derfor at det settes i gang et forsøk med to kryss i manntallet ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2027 i én fylkeskommune. Et slikt forsøk vil gi erfaringer som kan gi et godt beslutningsgrunnlag for å vurdere permanent innføring i hele landet før lokalvalget i 2031. Dersom det besluttes å gjøre et forsøk med to

kryss i manntall, vil departementet sørge for en grundig utredning av de tekniske og praktiske sidene rundt ordningen.

1.26 Offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger

1.26.1 INNLEDNING

Punkt 26 i proposisjonen omhandler offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger.

Departementet redegjør i proposisjonen nærmere for gjeldende rett, for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.26.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Offentliggjøring av valgresultater

Departementet er enig med utvalget i at utgangspunktet må være at valgresultatet ikke skal være kjent før alle valglokalene er stengt. Departementet foreslår derfor å videreføre et forbud mot å offentliggjøre valgresultater før klokken 21 på valgdagen, som er det seneste tidspunktet valglokalene kan stenge.

Overtredelsesgebyr

Departementet mener det bør være en sanksjonsmulighet ved brudd på valglovens bestemmelse om offentliggjøring av valgresultater. Departementet er enig med utvalget i at det kan være situasjoner hvor enkeltpersoner bryter valglovens bestemmelse om offentliggjøring av valgresultater. Departementet foreslår derfor å videreføre at Medietilsynet kan ilegge overtredelsesgebyr ved forsettlig eller uaktsom overtredelse av valglovens bestemmelse om offentliggjøring av valgresultater, men at slikt gebyr skal kunne ilegges både foretak og enkeltpersoner. Departementet mener, i likhet med utvalget, at dersom en ansatt overtrer forbudet som del av sitt arbeid for et foretak, er det foretaket som skal ilegges eventuelt gebyr.

Departementet mener som utvalget at klager på Medietilsynets vedtak om illeggelse av overtredelsesgebyr bør behandles av et uavhengig klageorgan. Departementet er også enig i at det trolig ikke er behov for en egen klagemnd på dette området. Departementet vil se nærmere på utvalgets forslag om at Klagemnda for mediasaker kan behandle klager på Medietilsynets vedtak om å ilegge overtredelsesgebyr etter valgloven. Inn til dette er gjort, foreslås dagens løsning videreført.

Tilgang til valgresultater før valglokalene stenger, og offentliggjøring av valgdagsmålinger

Departementet er enig med utvalget i at det er uheldig at praksisen med at mediene får tilgang til valgresultater, ikke er lovfestet.

Departementet ser behov for å utrede denne problemstillingen videre og vil komme tilbake til Stortinget med forslag til oppfølging. Departementet fremmer på nåværende tidspunkt heller ikke forslag om bestemmelser om offentliggjøring av valgdagsmålinger. Departementet mener at disse bestemmelsene henger sammen og derfor bør vurderes og behandles samlet.

Departementet vil legge frem et lovforslag til hvordan disse temaene bør reguleres tidnok til at bestemmelsene kan få virkning ved stortingsvalget i 2025.

1.27 Godkjenning og klage

1.27.1 INNLEDNING

Departementet redegjør i punkt 27.1 proposisjonen nærmere for gjeldende rett.

Stortinget vedtok i juni 2022 endringer i Grunnlovens regler om stortingsvalg, blant annet reglene som gjelder godkjenning av valg og klage på Stortingets vedtak om gyldigheten av valget. Det er også vedtatt en ny § 72 i Grunnloven i tråd med utvalgets forslag, som slår fast at det etter hvert stortingsvalg skal oppnevnes et rikstingsvalg. Formålet med bestemmelsen er å etablere et uavhengig juridisk klageorgan. Det innebærer at det på flere områder ikke lenger er samsvar mellom Grunnlovens regler og valglovens regler om godkjenning av stortingsvalg og klage.

1.27.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Strukturen i valgloven

Utvalget foreslår å endre strukturen i loven, slik at kapitlet om godkjenning av valg blir plassert før kapitlet om klage da utvalgets forslag til klagekapittel også omfatter klage på godkjenningen av de ulike valgene. Departementet har utformet lovforslaget i tråd med dette.

Godkjenning av stortingsvalg

Departementet viser til at det følger av Grunnloven § 64 første ledd at det er det nyvalgte Stortinget som avgjør om representantenes fullmakter er lovlige. Ved endringer i juni 2022 er det kun gjort språklige endringer i bokmålsversjonen, og departementet foreslår på bakgrunn av dette å ta inn en tilsvarende bestemmelse om godkjenning av stortingsvalg i valgloven.

Departementet foreslår at valget skal kjennes ugyldig når bestemmelser i Grunnloven, lov eller forskrift om hvordan valg skal gjennomføres, ikke er overholdt, og det er sannsynlighetsovervekt for at dette har påvirket den samlede fordelingen av mandatene mellom listene.

Departementet foreslår også at det presiseres i loven at valget skal kjennes ugyldig når det er sannsynlighetsovervekt for at brudd på valglovgivningen og en handling som oppfyller den objektive gjerningsbe-

skrivelsen i straffeloven §§ 151, 152, 153 eller 154, til sammen har påvirket den samlede fordelingen av mandatene mellom listene.

I tilfeller der riksvalegstyret kjenner valget i en kommune ugyldig, skal det holdes omvalg. Stortinget må avvente omvalget før det tar endelig stilling til fullmakterne. Stortinget må så avgjøre om omvalget er gyldig. Der som Stortinget finner at omvalget ikke er gyldig, kan det ikke beslutte at det opprinnelige valgresultatet i kommunen hvor det ble avholdt omvalg skal ansees som gyldig, men må vedta at det skal gjennomføres enda et omvalg.

I tilfeller der riksvalegstyret etter klage har kommet til at vilkårene for ugyldighet ikke er oppfylt, kan Stortinget når det skal ta stilling til gyldigheten av valget, komme til det motsatte. Det vil gjelde uavhengig av om årsaken er at det har kommet nye opplysninger, om Stortinget bedømmer de faktiske forholdene i saken annerledes, eller om Stortinget har et annet syn på rettsanvendelsen.

Godkjenning av fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

Departementet foreslår at tilsvarende ugyldighetsgrunner som foreslås for stortingsvalget, skal gjelde for fylkestingsvalget og kommunestyrevalget.

Departementet mener at kompetansen til å beslutte omvalg bør legges til klageinstansen, dvs. riksvalegstyret. Dersom fylkestinget eller kommunestyret kjenner valget ugyldig, skal det varsle klageinstansen, som skal ta stilling til om valget må ansees ugyldig, og eventuelt beslutte omvalg. Hvis det er besluttet omvalg, kan ikke det nyvalgte organet tre sammen. Det eksisterende fylkestinget og det eksisterende kommunestyret vil i et slikt tilfelle fungere frem til omvalget er gjennomført.

Adgang til å omgjøre godkjenningen av valg

Stortinget vedtok i juni 2022 endringer i Grunnlovens bestemmelser om valg. Det var ikke fremsatt forslag om å grunnlovfeste regler om at Stortinget kan omgjøre sitt vedtak om gyldigheten av valget. En eventuell omgjøring av Stortingets vedtak om gyldigheten av valget må derfor etter departementets syn basere seg på en tolkning av Grunnlovens bestemmelser samt eventuelle ulovfestede regler, jf. utvalgets omtale av problemstillingen.

Departementet legger som utvalget til grunn at de alminnelige reglene i forvaltningsloven vil kunne anvendes når det gjelder forvaltningsorganers mulighet til å omgjøre egne enkeltvedtak, også vedtak om gyldigheten av kommunestyrevalg og fylkestingsvalg, jf. § 35 første ledd bokstav c.

Hva det kan klages på

Forberedelse og gjennomføring

Departementet er enig med utvalget i at gjeldende rett om at det kan klages på alle forhold som innebærer brudd på lov og forskrift om hvordan valget skal forberedes og gjennomføres, bør videreføres.

At gjeldende rett videreføres, innebærer også at det fremdeles vil være mulig å klage på vedtak om å godkjenne eller forkaste listeforslag samt valgstyrets vedtak om å føre en stemmeberettiget inn i manntallet, eventuelt ikke føre velgeren inn, på bakgrunn av et krav om retting av manntallet. Departementet mener i likhet med utvalget at det også bør være adgang til å klage på fordelingen av mandater mellom valgdistrikter ved stortingsvalg.

Departementet er også enig med utvalget i at klageretten bør omfatte forhold som er straffebelagt etter straffeloven §§ 151 til 154, som for eksempel kjøp og salg av stemmer. Klageretten og spørsmålet om ugyldighet som følge av at bestemmelsene er overtrådt, skal være knyttet til hvorvidt gjerningsbeskrivelsen i det enkelte straffebud er overtrådt, og ikke til de øvrige straffbarhetsvilkårene.

Valgoppgjøret

Departementet er enig med utvalget i at det fortsatt skal være mulig å klage på valgoppgjøret. Utvalget foreslår at utgangspunktet for det som skal kunngjøres, vil være informasjon i distriktsvalgstyrets, fylkesvalgstyrets og valgstyrets protokoller.

Departementet viser til at det er enklere å offentliggjøre protokollene i sin helhet fremfor å gjøre et utvalg av informasjonen som ligger der, og at det allerede er en praksis for at protokollene publiseres på internettsiden valgresultat.no selv om valgloven ikke stiller krav om det. Departementet vil vurdere hvordan rapporteringen i protokollene kan forbedres ut fra behovene om å sikre valget notoritet, mulighet for kontroll og godkjenning.

Departementet mener i likhet med utvalget at det også bør være adgang til å klage på fordelingen av utjevningsmandater ved stortingsvalg.

Godkjenning av valg

Stortinget vedtok endringer i Grunnloven § 64 i juni 2022, som innebærer at det nå er innført klagerett på Stortingets vedtak om gyldigheten av valget basert på utvalgets forslag. Departementet foreslår på denne bakgrunn at klageretten på vedtaket om gyldigheten av stortingsvalget også tas inn i valgloven.

Departementet mener at det bør være tilsvarende klageadgang på vedtakene om gyldigheten også av fylkestingsvalget og kommunestyrevalget, og foreslår som utvalget at riksvalegstyret skal være klageinstans for slike klager.

Hvem som kan klage

Klagerett på forberedelse og gjennomføring av valg

Etter dagens regler har velgeren kun klagerett i valgdistriktet vedkommende er manntallsført. Departementet er enig med utvalget i at denne klageretten bør utvides slik at velgere som forhåndsstemmer i et valgdistrikt de ikke er manntallsført i, skal kunne klage på gjennomføringen av forhåndsstemmingen i den kommunen de forhåndsstemte eller forsøkte å forhåndsstemme i.

Departementet foreslår også å videreføre adgangen for de som ikke er manntallsført, til å klage hvis klagen gjelder stemmerett eller adgangen til å stemme.

Departementet er enig med utvalget i at politiske partier og andre grupper som stiller liste, gis en selvstendig klagerett på forhold ved forberedelsen og gjennomføringen av valget.

Departementet slutter seg også til utvalgets forslag om og begrunnelse for at et registrert politisk parti som stiller liste i alle landets valgdistrikter, skal kunne klage på fordelingen av utjevningsmandater.

Klagerett på godkjenning av valg

Endringen i Grunnloven § 64 andre ledd innfører en klagerett på Stortingets avgjørelse om gyldigheten av valget for de som har stilt liste ved stortingsvalget. Det følger av bestemmelsen at «[n]ærmere bestemmelser om klagerett [...] fastsettes ved lov», jf. andre punktum. Her åpnes det for at det kan settes nærmere krav til klageinteressen. Departementet foreslår at det lovfestes en tilsvarende bestemmelse i valgloven.

Utvalget foreslår også at klageretten kun skal gjelde dersom klagen er begrunnet i at feilen har rammet klagerens egen liste, dvs. at klageren må ha rettslig interesse av å få søksmålet behandlet, jf. tvisteloven § 1-3. Utvalget legger til grunn at en klager ikke vil ha rettslig interesse av å få avgjort klagen dersom klagen er begrunnet i at det har skjedd feil som har påvirket mandatfordelingen mellom andre lister. Departementet slutter seg til utvalgets forslag.

Utvalget har videre foreslått at også kandidater som mener at listen skulle hatt flere mandater, gis klagerett på godkjenningen av stortingsvalg. Selv om kandidatene på listen ikke er omfattet direkte av Grunnlovens ordlyd, mener departementet at grunnlovsbestemmelsen ikke utelukker at de gis en klagerett i et slikt særskilt tilfelle. Departementet viser til at kandidatene utgjør selve listen, og at utvalget som har foreslått både endringen i Grunnloven § 64 og ny lovbestemmelse, har lagt til grunn at bestemmelsen er i samsvar med grunnlovsbestemmelsen. Videre kan departementet ikke se at det finnes tungtveiende grunner mot en slik tolkning. Å tolke grunnlovsbestemmelsen utvidende er mindre betenkelig enn å tolke den innskrenkende. Å gi kandidatene

klagerett er begrunnet i at de har en rettslig interesse av å få søksmålet behandlet dersom de mener det har skjedd en feil som har gjort at listen har gått glipp av et mandat og dette mandatet ville blitt tildelt vedkommende kandidat eller medført at vedkommende ble varamedlem. Departementet foreslår derfor å lovfeste en slik klagerett på godkjenningen av stortingsvalg.

Krav til klagen

Departementet er enig med utvalget i at det ikke må stilles høye krav til hva en klage må inneholde, og slutter seg til utvalgets forslag om at klagen fremdeles må være skriftlig, og at det presiseres at den må inneholde de faktiske forholdene som klageren bygger på. Klagen må som tidligere settes frem for valgstyret i kommunen der det påklagde forholdet skjedde. Dersom klagen gjelder et vedtak, må klagen settes frem for det organet som traff vedtaket.

Utvalget foreslår at klage på Stortingets vedtak om hvorvidt valget er gyldig, skal settes frem for Høyesterett gjennom søksmål mot Stortinget v/stortingspresidenten, jf. tvisteloven § 9-2.

Klagefrister

Gjeldende valglov har en klagefrist på syv dager uavhengig av hva klagen gjelder. Departementet er enig med utvalget i at valgklager må behandles raskt for å kunne rette feil der det er mulig, slik at det ikke i lang tid er usikkert om valget er gyldig eller ikke. Videre er departementet enig med utvalget i at hvor lang en klagefrist skal være, må balanseres mellom hensynet til å få avklart forholdet raskt og hensynet til at personer med klagerett skal ha en rimelig mulighet til å klage. Ettersom det foreslås at det stilles få krav til en klage, er departementet enig med utvalget i at det bør være tilstrekkelig med en alminnelig klagefrist på fire dager. Departementet foreslår at fire dagersfristen løper fra kunngjøringstidspunktet når det gjelder klage på valgoppgjør og fordeling av utjevningsmandater ved stortingsvalg.

Departementet mener det må være tilstrekkelig at klagen har kommet inn til kommunen eller fylkeskommunen, og at det ikke bør være avgjørende at den har kommet frem til valgstyret eller det organet som traff vedtaket det klages på. Det er dessuten slik departementet ser det, naturlig at forslaget om at klagen er satt frem i tide når den er kommet inn til Stortingets administrasjon, kun bør gjelde ved stortingsvalg og ikke ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg.

Etter endringen i Grunnloven § 64 vil det nå være mulig for listeforslagsstillere å klage på Stortingets vedtak om gyldigheten av valget. Departementet foreslår at det skal være mulig å klage på fylkestingets og kommunestyrets vedtak om at henholdsvis fylkestingsvalget og kommunestyrevalget er gyldig. Departementet foreslår i likhet med utvalget en noe lengre klagefrist på vedtak-

et om hvorvidt valget er gyldig eller ikke. Utvalget viser til at det av hensyn til organets legitimitet er viktig at klager på vedtaket om gyldigheten av valget avklares så raskt som mulig.

Utvalget foreslår også en frist på syv dager for å klage på vedtak om å godkjenne eller forkaste listeforslag og klage på vedtak om retting av manntallet. Fristen løper fra henholdsvis kunngjøringstidspunktet og tidspunktet vedtaket kom frem til klager. Også klager på fordelingen av mandatene mellom valgdistriktene ved stortingsvalg foreslår utvalget en syv dagers klagefrist på. Departementet slutter seg til utvalgets forslag om en noe lengre klagefrist også på disse områdene. Hensynet til å få forholdene avklart raskt gjør seg ikke like sterkt gjeldende i disse tilfellene.

Saksbehandling i det organet klagen settes frem for

Utvalget foreslår at det lovfestes regler for saksbehandlingen i det organet klagen settes frem for. Dersom klagen gjelder et vedtak, skal organet som fattet vedtaket, omgjøre sitt vedtak dersom det er enig i klagen. Dersom organet ikke er enig, skal det oversende klagen til riksvalegstyret sammen med sin vurdering av klagen.

Ikke alle forhold som påklages, er vedtak. Dersom valgstyret er enig i en slik klage, skal forholdet rettes opp så langt det er mulig. Dersom det ikke er mulig å rette forholdet eller valgstyret ikke er enig i klagen, skal klagen oversendes riksvalegstyret sammen med en vurdering av klagen.

Forvaltningsloven § 33 fastslår at underinstansen skal avvise en klage dersom vilkårene for å behandle den ikke foreligger. Utvalget foreslår at dette ikke skal gjelde for valgklager, som i stedet skal sendes riksvalegstyret sammen med en begrunnelse for hvorfor klagen skal avvises. Også klager som ikke gjelder enkeltvedtak, skal behandles på samme vis. Utvalget foreslår at klagen skal behandles uten ugrunnet opphold.

Departementet slutter seg til disse saksbehandlingsreglene. Reglene er i stor grad praktisert slik også i dag.

Klageinstans

Etter endringen i juni 2022 fastslår Grunnloven § 72 at det etter hvert stortingsvalg skal opprettes et riksvalegstyre. Formålet med bestemmelsen er å etablere et uavhengig juridisk klageorgan. Det følger ikke av Grunnlovens ordlyd hva slags oppgave riksvalegstyret skal ha. Ifølge grunnlovsbestemmelsens åttende ledd skal nærmere bestemmelser om riksvalegstyret fastsettes ved lov.

Departementet viser til at EMKs protokoll 1 artikkel 3 stiller krav om en reell og effektiv behandling av valgklager, og er enig med utvalget i at den behandlingen av klager som hittil har foregått i riksvalegstyret, ikke til-

fredsstiller en uavhengig juridisk prøving etter konvensjonen. Departementet slutter seg dermed til utvalgets vurdering om at riksvalegstyret skal behandle alle klager ved valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre med unntak av klager på Stortingets avgjørelse av om stortingsvalget er gyldig. Disse skal behandles av Høyesterett, jf. Grunnloven § 64.

Utvalget påpeker at det har stor tillit til det norske valgsystemet og praktiseringen med behandling av klager, men mener likevel det er uheldig at klagen ikke avgjøres endelig av en uavhengig juridisk instans. Departementet slutter seg til denne forståelsen.

Departementet foreslår i likhet med utvalget at det tas inn en tilsvarende bestemmelse i valgloven som i Grunnloven § 72 om oppnevningen av riksvalegstyret, styrets sammensetning og funksjonstid, hvem som ikke kan oppnevnes som medlemmer av riksvalegstyret, og når og hvordan et medlem kan løses fra vervet. Departementet foreslår i tillegg å presisere i bestemmelsen at riksvalegstyret utfører sitt verv selvstendig og uavhengig av Stortinget på tilsvarende måte som er gjort for Sivilombudet.

Riksvalegstyrets kompetanse og behandlingen i riksvalegstyret

Hva slags kompetanse det nyetablerte riksvalegstyret skal ha, fremgår ikke av Grunnlovens ordlyd. Departementet foreslår som nevnt over at riksvalegstyret skal behandle klager ved valg til Stortinget, valg til fylkesting og valg til kommunestyre, med unntak av klager på Stortingets vedtak om gyldigheten av valget. Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å oppheve muligheten til å kontrollere lovligheten av kommunestyrets og fylkestingets vedtak om hvorvidt valget er gyldig. Det er slik departementet ser det, en fordel at alle klager så langt som mulig behandles av samme klageorgan.

Departementet er enig med utvalget i at det ikke bør fastsettes en frist for hvor raskt valgklager skal behandles, men at riksvalegstyret skal behandle klagen «uten ugrunnet opphold». Det innebærer at riksvalegstyret må behandle klagen fortløpende. Riksvalegstyret og sekretariatet må for å overholde dette kravet tilføres tilstrekkelige ressurser til å kunne behandle klagen raskt.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag og begrunnelse og foreslår at det tas inn i loven en bestemmelse om at riksvalegstyret fortløpende skal uttale seg om hvorvidt det har skjedd feil i forberedelsen og gjennomføringen av valget. Departementet viser til at en slik ordning kan bidra til at feil kan bli rettet opp raskere.

Departementet mener det bør lovfestes en adgang for riksvalegstyrets leder til å avvise saker som er satt frem etter at Stortinget, fylkestinget eller kommunestyret har trådt sammen, uten at de behandles av et fulltallig riksvalegstyre.

Departementet legger som utvalget til grunn at riksvalgstyret vil være bundet av egne vedtak, men at disse kan omgjøres etter forvaltningsloven § 35. Alle øvrige valgorganer, fylkestinget og kommunestyret skal også være bundet av riksvalgstyrets vedtak.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at riksvalgstyrets avgjørelser skal gjøres offentlig tilgjengelig for velgere så vel som valgmyndighetene. Dette er avgjørelser som innbyggerne bør ha mulighet til å gjøre seg kjent med, og som vil kunne bidra til å opprettholde tilliten til valg gjennomføringen og valgresultatet.

Departementet slutter seg også til utvalgets forslag om at riksvalgstyrets avgjørelser i klagesaker ved stortingsvalg skal meddeles Stortingets presidentskap.

Sekretariat for riksvalgstyret

Departementet er enig med utvalget i at riksvalgstyret også i fremtiden vil ha behov for hjelp fra et sekretariat. Utvalget mener det er prinsipielt uheldig at departementet fungerer som sekretariat for riksvalgstyret, fordi departementet er politisk styrt. Fordi oppgaven er over en kort periode annethvert år, bør rollen etter utvalgets vurdering legges til et eksisterende organ. Utvalget har foreslått at Stortingets administrasjon skal være sekretariat for riksvalgstyret. For å utelukke muligheten for at Stortinget instruerer administrasjonen i dens funksjon som sekretariat som riksvalgstyret, foreslår utvalget å lovfeste at Stortinget ikke kan instruere administrasjonen i funksjonen som sekretariat for riksvalgstyret.

Stortingets administrasjon går imot dette forslaget i sin høringsuttalelse. Departementet mener at Stortingets administrasjon tar opp viktige momenter i sin høringsuttalelse, og er enig i deres vurdering av at sekretariatsfunksjonen ikke bør legges til Stortingets administrasjon.

Departementet foreslår at Kommunal- og distriktsdepartementet skal oppnevne sekretariatet for riksvalgstyret, og at det typisk er ansatte i departementet som oppnevnes. At det kun vil være behov for riksvalgstyrets sekretariat en kortere periode hvert annet år, og hensynet til eksisterende kompetanse som det særlig er departementets ansatte som har, gjør at dette synes å være den beste løsningen. Departementets ansatte besitter til enhver tid den nødvendige kompetansen for å utføre sekretariatsfunksjonen og har fylt denne rollen i lang tid. Sekretariatet vil som tidligere forberede klagen for behandling i riksvalgstyret uten å involvere politisk ledelse i departementet.

For å tydeliggjøre riksvalgstyrets sekretariats uavhengighet foreslår departementet å lovfeste at sekretariatet er uavhengig i sitt arbeid for riksvalgstyret. Det innebærer at politisk ledelse ikke kan instruere departementets medarbeidere når de fungerer som sekretariat for riksvalgstyret.

Høyesteretts kompetanse og behandlingen i Høyesterett

Det er etter en endring i Grunnloven § 64 slått fast at Høyesterett avgjør klagen på Stortingets avgjørelse om hvorvidt valget er gyldig. Det følger av bestemmelsen at dersom Høyesterett kjenner valget ugyldig, blir de valgte representantene sittende i vervet til et omvalg er endelig godkjent.

Utvalget har foreslått at dersom vilkårene for å behandle et søksmål om gyldigheten av Stortingets vedtak ikke er oppfylt, skal Høyesteretts ankeutvalg avvise søksmålet i en kjennelse.

Vanligvis behandles saker i Høyesterett av fem dommere. I saker av «særlig viktighet» kan det bestemmes at saken skal avgjøres av Høyesterett i storkammer, satt med 11 dommere. Utvalget har foreslått at klagen som tas til behandling, skal avgjøres av Høyesterett i plenum, som da består av alle Høyesteretts dommere som ikke er inhabile eller har forfall. Dette skal etter gjeldende rett skje i «helt særlige tilfeller». I hvilken form Høyesterett skal behandle klager på vedtak om gyldigheten av valget, følger ikke av grunnlovsbestemmelsen. Behandling av klager på Stortingets vedtak om gyldigheten av valget er etter departementets vurdering en sak av så stor betydning at det er ønskelig at Høyesterett i plenum avgjør disse.

Departementet legger som utvalget til grunn at Høyesterett ikke vil være bundet av riksvalgstyrets avgjørelser ved prøving av Stortingets vedtak om gyldigheten av valget.

Departementet finner i tillegg grunn til å regulere situasjoner hvor Høyesterett finner at Stortingets vedtak er basert på feil som kan rettes. I slike tilfeller bør Høyesterett avsi dom om at forholdet skal rettes. Stortinget må i et slikt tilfelle deretter sørge for at feilene rettes, og fatte et nytt vedtak om hvorvidt valget er gyldig.

1.28 Omvalg

1.28.1 INNLEDNING

Punkt 28 proposisjonen omhandler omvalg. Departementet gjør nærmere rede for gjeldende rett når det gjelder vilkårene for omvalg ved stortingsvalg og ved kommunestyre- og fylkestingsvalg.

Departementet redegjør videre for valglovutvalgets forslag og for høringsinstansenes syn.

1.28.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Krav til feil ved forberedelsen og gjennomføringen av valget

Departementet er enig med utvalget i at det fremdeles skal være et vilkår for omvalg at regelverket for hvordan valg skal forberedes og gjennomføres, må være brutt av noen som har en plikt i henhold til regelverket.

Videre er departementet enig med utvalget i at det også skal ansees som et brudd på regelverket dersom handlingen eller unnlatelsen er begått av personer eller virksomheter på oppdrag fra valgmyndighetene, for eksempel dersom Posten gjør en feil slik at forhåndsstemmer ikke kommer frem innen fristen og dermed ikke blir godkjent.

I tillegg foreslår utvalget å presisere at valget skal kjennes ugyldig hvis de objektive vilkårene i straffeloven §§ 151–154 er til stede og det er sannsynlig at valgresultatet har blitt påvirket som følge av den straffbare handlingen. For eksempel kan det være tale om kjøp og salg av stemmer eller at stemmer har blitt fjernet eller endret. Departementet slutter seg til utvalgets forslag og begrunnelse for en slik presisering.

Utvalget peker også på at straffbare handlinger som ikke er omfattet av straffeloven §§ 151–154, som for eksempel terrorhandlinger, vil kunne påvirke valget indirekte selv om de ikke nødvendigvis utgjør en «feil». Etter utvalgets syn bør vurderingen av om slike hendelser skal medføre omvalg, ikke gjøres etter de alminnelige reglene om omvalg, men etter reglene om beredskap som er foreslått og senere også vedtatt i Grunnloven § 54 andre til sjette ledd. Vurderingstema bør være om valget ikke kan gjennomføres eller ikke har blitt gjennomført slik at velgerne har hatt en reell mulighet til å stemme. Departementet er enig i at beredskapsbestemmelsen kan komme til anvendelse i slike tilfeller. Departementet vil imidlertid peke på at det også kunne bli tale om å anvende de alminnelige reglene om omvalg dersom konsekvensene av den straffbare handlingen er at det ikke har vært mulig eller forsvarlig å overholde reglene i valgloven, som for eksempel å holde valglokalene åpne, som igjen har påvirket valgresultatet.

Regjeringen har de senere årene arbeidet på tvers av flere departementer med å styrke motstandsdyktigheten mot påvirkning ved valg, og vil fortsette med å gjøre fortløpende vurderinger av hvilke tiltak som er egnet på dette området.

Departementet foreslår i tråd med utvalgets forslag å videreføre gjeldende rett om at det kun skal gjennomføres omvalg dersom ikke feilen kan rettes på annen måte. Det vil si at hvis det er mulig å rette feilen, for eksempel ved å godkjenne feilaktig forkastede stemmegivninger, foreta en ny opptelling av stemmesedlene eller gjennomføre et nytt valgoppgjør, skal det gjøres.

Krav til sannsynlighet

Departementet er enig med utvalget i at gjeldende rett om at det bare skal holdes omvalg dersom det er mer sannsynlig at feilen har påvirket valgresultatet enn at feilen ikke har det, bør videreføres. Det er knyttet ulemper og kostnader til omvalg, og det bør ikke gjennomføres omvalg dersom det kun er en teoretisk eller rimelig mulighet for at feilen har påvirket valgresultatet.

Omvalg vil kunne ha betydning for legitimiteten til organets beslutninger, da det vil være usikkerhet om sammensetningen av organet frem til omvalget er gjennomført. Partiene og forslagsstillerne må gjennomføre en ny valgkamp, og omvalg vil kunne føre til en begrenset mulighet til å stemme på nytt ved at det for eksempel ikke gjennomføres forhåndsstemming i hele landet ved omvalg i et fåtall kommuner. Videre er departementet enig med utvalget i at det heller ikke bør stilles krav om kvalifisert sannsynlighet for at det skal legges til grunn at feilen har hatt innflytelse på valgresultatet. En slik regel vil kunne føre til at et valgresultat som mest sannsynlig er feil, vil bli godkjent.

Krav til hvilke konsekvenser feilen må ha hatt

Det er ulike regler ved stortingsvalg og kommunestyre- og fylkestingsvalg når det gjelder hvilke konsekvenser en feil må ha for at det skal bli omvalg. At en feil har påvirket mandatfordelingen mellom listene, er en ugyldighetsgrunn ved både stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg. Det at feil person er valgt inn fra en liste, er ikke en ugyldighetsgrunn ved kommunestyre- og fylkestingsvalg, slik det er ved stortingsvalg.

Departementet er enig med utvalget i at det skal være et vilkår for omvalg ved både stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg at feilen må ha hatt innflytelse på fordelingen av mandatene mellom listene. Feil ved kandidatkåringen bør etter departementets vurdering ikke føre til omvalg. Det er som utvalget peker på, en større ulempe at man ved omvalg risikerer at en korrekt mandatfordeling endres ved et omvalg, enn at feil person blir sittende.

Hvem som skal bestemme at det skal gjennomføres omvalg

Stortinget vedtok i juni 2022 endringer i Grunnloven § 64. Bestemmelsens tredje ledd omhandler konsekvensene av at Stortinget, Høyesterett eller riksstyret kjenner stortingsvalget ugyldig. Det skal da holdes omvalg, og de valgte representantene blir sittende til omvalget er godkjent. Departementet foreslår som utvalget at det også slås fast i valgloven at det skal holdes omvalg hvis Stortinget, Høyesterett eller riksstyret kjenner et valg ugyldig.

Departementet er enig med utvalget i at det er riksstyret som bør ta beslutningen om at det skal gjennomføres omvalg. Det er den uavhengige juridiske klageinstansen riksstyret som skal kjenne valget ugyldig, hvis det finner at vilkårene for ugyldighet etter klage er oppfylt. Det skal da holdes omvalg i den eller de kommuner hvor valget kjennes ugyldig. Dersom riksstyret mener vilkårene for ugyldighet ikke er til stede, skal riksstyret kjenne valget gyldig.

Omfanget av et omvalg

Departementet er enig med utvalget i at gjennomføring av et omvalg kun bør skje i de kommuner eller i de valgdistrikter hvor det har skjedd én eller flere feil som har påvirket mandatfordelingen mellom listene. Som utvalget mener departementet derfor at ulempene ved å gjennomføre omvalg i flere kommuner enn der mandatene mellom listene ble påvirket av feilen, må veie tyngre enn muligheten for at enkelte velgere vil forsøke å stemme taktisk.

Gjennomføring av omvalg

Departementet er enig med utvalget i at de ordinære reglene for valggjennomføring i utgangspunktet bør gjelde ved omvalg. Det vil være behov for å lovfeste at manntallet og valglistene som ble benyttet ved valget, også skal benyttes ved omvalget. Manntallet og valglistene må rettes ved at personer som har dødd eller mistet valgbarheten, strykes. I tillegg skal manntallet rettes dersom noen er feilaktig innført eller utelatt fra manntallet. Det bør videre åpnes for at den tillitsvalgte kan erstatte de strøkne kandidatene med nye kandidater på valglisten.

Utvalget foreslår å gi departementet hjemmel til å fastsette unntak fra bestemmelsene i valgloven i forskrift. Utvalget mener det bare er to områder det er aktuelt å gjøre unntak fra lovens bestemmelser. Det vil for det første være aktuelt å fastsette andre frister. For det andre vil det være aktuelt å gjøre innskrenkninger i mulighetene til å forhåndsstemme. Departementet slutter seg til utvalgets forslag og begrunnelse. Ved et omvalg vil det da bli fastsatt en forskrift som vil gjelde for gjennomføringen av omvalget, for eksempel når valgdagen skal være.

Hvem som fungerer i vervet inntil omvalg er gjennomført

Etter endringen i Grunnloven i juni 2022 følger det nå av § 64 at de nyvalgte stortingsrepresentantene blir sittende i vervet til et endelig omvalg er godkjent. Departementet foreslår at tilsvarende regel lovfestes i valgloven.

Når det gjelder hvem som fungerer som medlemmer av fylkestinget og kommunestyret ved omvalg, har utvalget foreslått at dersom valget kjennes ugyldig av riksgvalgstyret, fortsetter de sittende representantene i vervene sine inntil det er gjennomført et omvalg. Dette henger sammen med at det nyvalgte kommunestyret og det nyvalgte fylkestinget ikke kan konstituere seg før det foreligger vedtak i klagesakene.

Dersom fylkestinget eller kommunestyret selv på det konstituerende møtet kommer til at valget er ugyldig, og riksgvalgstyret er enig i at valget er ugyldig, og at det derfor må gjennomføres omvalg, foreslår utvalget at

de nyvalgte representantene skal fungere i vervene inntil et omvalg er gjennomført.

Departementet slutter seg til utvalgets vurdering og forslag på disse punktene.

Departementet slutter seg også til utvalgets forslag til regler om hvem som ved omvalg av kommunestyret eller fylkestinget skal fungere som medlemmer av andre folkevalgte organer i kommunene og fylkeskommunene. Forslaget innebærer at medlemmer av andre folkevalgte organer i kommuner og fylkeskommuner får forlenget funksjonstiden med et tillegg på inntil to måneder, jf. kommuneloven § 7-1 nytt sjettede og syvende ledd. Dette gjelder både hvis valgperioden for de sittende kommunestyre- eller fylkestingsmedlemmene blir forlenget ved omvalg etter valgloven §§ 15-3 første ledd og 16-6 første ledd, og hvis de nyvalgte kommunestyre-medlemmene eller fylkestingsmedlemmene blir sittende i vervene ved et omvalg etter valgloven §§ 15-3 andre ledd og 16-6 andre ledd. Forslaget betyr at et nyvalgt kommunestyre eller fylkesting hvor medlemmene blir sittende i vervet ved et omvalg, ikke kan velge medlemmer til andre folkevalgte organer i kommunen eller fylkeskommunen.

1.29 Beredskap for ekstraordinære hendelser

1.29.1 INNLEDNING

Punkt 29 i proposisjonen gjelder beredskap for ekstraordinære hendelser.

Departementet redegjør først for gjeldende rett på området og deretter for valglovutvalgets forslag og høringsinstansenes syn.

1.29.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Beredskapshjemmel ved stortingsvalg

Departementet viser til at Stortinget i juni 2022 fulgte opp utvalgets forslag om å ta inn en beredskapshjemmel i Grunnloven § 54 andre til femte ledd. For sammenhengens skyld foreslår departementet å ta inn disse reglene også i valgloven.

Beredskapshjemmel ved kommunestyre- og fylkestingsvalg

Departementet viser til at utvalgets forslag til beredskapshjemmel fikk bred støtte i høringen. For stortingsvalg er slik hjemmel nå tatt inn i Grunnloven § 54 andre til femte ledd. Departementet foreslår på denne bakgrunn å ta inn en tilsvarende beredskapsbestemmelse ved kommunestyre- og fylkestingsvalg i valgloven. Bestemmelsene bør etter departementets vurdering være like ved alle valg, med mindre særlige forhold taler for en annen løsning.

Utvalget foreslo at Kongen i statsråd skulle ha myndighet til å forlenge eller utsette valgtinget, eller å holde omvalg, og ikke det enkelte fylkesting eller kommunestyre. Departementet er enig i denne vurderingen. Myndigheten bør ligge hos ett organ for å sikre at regelverket blir praktisert ensartet. Departementet foreslår derfor å legge myndigheten til å forlenge eller utsette valgtinget, eller bestemme at det skal holdes omvalg, til Kongen i statsråd.

Departementet er også enig med utvalget i hvem som skal fungere som fylkestingsmedlemmer eller kommunestyremedlemmer ved omvalg på grunn av ekstraordinære hendelser. Departementet foreslår derfor at dersom fylkestinget eller kommunestyret ikke har holdt sitt konstituerende møte på det tidspunktet Kongen i statsråd bestemmer at det skal holdes omvalg, skal valgperioden forlenges for de sittende medlemmene av fylkestinget eller kommunestyret. Dersom det nyvalgte fylkestinget eller kommunestyret har gjennomført sitt konstituerende møte før vedtak om omvalg blir truffet, skal de nyvalgte medlemmene av fylkestinget eller kommunestyret bli sittende i vervene inntil omvalget er endelig godkjent.

Første opptelling av forhåndsstemmesedler når valgtinget er forlenget eller utsatt

Departementet er enig med utvalget i at det er sentralt at velgere som stemmer ved et forlenget eller utsatt valg, ikke kjenner resultatet av forhåndsstemmene i kommunen. Departementet foreslår derfor som utvalget at opptellingen av forhåndsstemmene tidligst kan starte, eventuelt fortsette dersom den har begynt, dagen før det forlengede valgtinget avsluttes. Dersom opptellingen har startet, må den stoppe.

Departementet foreslår å videreføre forbudet mot å offentliggjøre valgresultater før klokken 21 på valgdagen. Departementet foreslår derfor at det heller ikke skal være tillatt å offentliggjøre valgresultater i kommunen dersom valgtinget er forlenget, før samtlige valglokaler er stengt på det forlengede valgtinget i kommunen.

Gjennomføring av omvalg som følge av ekstraordinære hendelser

Departementet er enig med utvalget i at de ordinære reglene for gjennomføring av valg i utgangspunktet skal gjelde også ved omvalg som følge av ekstraordinære hendelser, men at det er behov for enkelte tilpasninger. Departementet foreslår derfor at manntallet skal oppdateres ved at personer som har dødd eller mistet stemmeretten, strykes fra manntallet. Videre foreslår departementet at personer som feilaktig er innført i eller utelatt fra det opprinnelige manntallet, skal strykes fra eller innføres i manntallet. Også de opprinnelige valglistene skal benyttes, men departementet foreslår at kandida-

ter som har dødd eller mistet valgbarheten, skal strykes fra listene. Den tillitsvalgte kan da sette inn nye navn. Departementet foreslår dessuten som utvalget at departementet skal kunne gi forskrift om unntak fra valglovens bestemmelser om frister og om adgangen til å forhåndsstemme dersom det er nødvendig av hensyn til den praktiske gjennomføringen av omvalget.

1.30 Forskjellige bestemmelser

1.30.1 INNLEDNING

Punkt 30 i proposisjonen omhandler forskjellig bestemmelser.

Temaene som omtales, er egen forsøkshjemmel, oppbevaring, avhending og tilintetgjøring av valgmateriell, tilgang til valgmateriell, taushetsplikt, beregning av frister, opplysningsplikt, valgstatistikk, valgobservasjon m.m.

Departementet gjør rede for gjeldende rett, for valglovutvalgets vurdering og for høringsinstansenes syn.

1.30.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Egen forsøkshjemmel

Departementet mener at forsøk er et godt verktøy for å prøve ut alternative måter å gjennomføre valg på. Departementet mener det er behov for å videreføre hjemmelen, og foreslår derfor å opprettholde bestemmelsen om at Kongen i statsråd kan samtykke til forsøk der valg etter valgloven gjennomføres på andre måter enn det som følger av valgloven, og forsøk med direkte valg av andre folkevalgte organer enn dem denne lov gjelder.

Oppbevaring, avhending og tilintetgjøring av valgmateriell

Departementet viser til at det er overflødig å presisere i valgloven at arkivloven og arkivforskriften gjelder ved valg. På denne bakgrunn foreslår departementet å ikke videreføre bestemmelsen i valgloven § 15-2 om at arkivloven og arkivforskriften gjelder for oppbevaring, avhending og tilintetgjøring av valgmateriell.

Taushetsplikt

Departementet støtter forslaget fra utvalget om å lovfeste taushetsplikt for enhver som får kjennskap til hva enkeltvelgere har stemt. Bakgrunnen for dette er blant annet at en privatperson som hjelper en velger med å stemme, kan få informasjon om hva velgeren har stemt. For valgmedarbeidere følger taushetsplikten av forvaltningsloven § 13. Departementet er enig med direktoratet i at det er viktig å hindre misforståelser om taushetspliktens rettslige innhold ved valg, men mener dette kan løses ved opplæring og veiledning.

Opplysningsplikt

Departementet viser til utvalgets forslag om å oppheve plikten for offentlig ansatte til å gi opplysninger til bruk ved forberedelse og gjennomføring av valg. Bestemmelsen har vært aktuell i forbindelse med folkeregistermyndighetens plikt til å stille til disposisjon manntall og overføre oppdatering til manntallet.

Departementet mener det ikke er behov for ytterligere regler for å skaffe valgmyndighetene adgang til opplysninger fra folkeregisteret som er nødvendige for å gjennomføre valg. Departementet støtter på den bakgrunn utvalgets konklusjon om å oppheve plikten for offentlig ansatte til å gi opplysninger til bruk ved forberedelse og gjennomføring av valg.

Kommuner som utgjør et eget fylke

Departementet mener det er unødvendig å presisere i valgloven at en kommune som utgjør et eget fylke, ikke skal holde fylkestingsvalg. Bestemmelsen gjelder kun Oslo kommune. Departementet foreslår på denne bakgrunn å oppheve bestemmelsen.

Departementet viser videre til at bestemmelsen om at velgere som har stemmerett i kommuner i andre fylker, har rett til å forhåndsstemme til fylkestingsvalget også i Oslo kommune, er overflødig. Departementet foreslår derfor å fjerne bestemmelsen om at velgere som har stemmerett i kommuner i andre fylker, har rett til å forhåndsstemme til fylkestingsvalget også i Oslo.

Utgifter som dekkes av staten

Departementet støtter ikke utvalgets konklusjon om å videreføre i valgloven at statskassen dekker utgiftene til kommunenes og fylkeskommunenes lovpålagte virksomhet ved stortingsvalg. Departementet viser til at kommunene og fylkeskommunene fra og med 2003 har fått dekket sine utgifter ved stortingsvalg gjennom overføringer via inntektssystemet, som er den ordinære måten å dekke kommunenes utgifter på. Det er ikke vanlig å lovfeste at kommunene skal få dekket utgiftene de har til lovpålagte oppgaver. Departementet kan ikke se at det er behov for å lovfeste at statskassen dekker kommunenes og fylkeskommunenes utgifter ved stortingsvalg. Dette gjelder uavhengig av om gjennomføring av stortingsvalg må sees på som noe annet enn mer genuine kommunale og fylkeskommunale oppgaver, slik utvalget peker på. Departementet viser også til at hensynet til regelforenkling taler for å ikke ta inn regler som vil være overflødige, i valgloven. På denne bakgrunn foreslår departementet å fjerne bestemmelsen om at kommunene skal få dekket de lovpålagte oppgavene sine ved stortingsvalg.

Valgobservasjon

Formålet med valgobservasjon er å vurdere om valget og valgprosessen er i samsvar med nasjonal og inter-

nasjonal rett og andre internasjonale prinsipper for demokratiske valg.

Departementet peker på at valgobservasjon er av stor verdi for det norske demokratiet. Valgobservasjon styrker åpenheten rundt valgprosessen i Norge.

Departementet foreslår på bakgrunn av dette å videreføre adgangen for departementet til å akkreditere norske og internasjonale valgobservatører fra institusjoner eller organisasjoner for å observere gjennomføring av valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre.

Departementet understreker at det er viktig at akkrediterte observatører får fri adgang til alle stadier i valgavviklingen og får møte de organisasjoner og personer de ønsker. For å sikre dette foreslår departementet å videreføre en plikt for kommunene til å ta imot akkrediterte valgobservatører og tilrettelegge for valgobservasjon. Dette innebærer at norske kommuner ved alle valg må være forberedt på at det kan komme nasjonale og internasjonale valgobservatører. Tilretteleggingsplikten vil innebære at akkrediterte valgobservatører skal ha adgang til hvert trinn i valgprosessen, inklusive valglokaler ved forhånds- og valgtingsstemmingen og til steder hvor opptellingen av stemmer skjer. Kommunen må også være forberedt på å legge til rette for at valgobservatørene får møte lokale myndigheter samt de personene og organisasjonene de ønsker. For å sikre åpenhet bør både departementet og kommunene tilstrebe en imøtekommende holdning overfor observatørene og strekke seg langt for å sikre åpenhet rundt hvordan valg gjennomføres i Norge.

1.31 Endringer i sameloven

1.31.1 INNLEDNING

Punkt 31 i proposisjonen gjelder endringer i same-loven.

Sameloven § 2-4 angir de syv valgkretsene for valg til Sametinget. Som følge av kommune- og regionreformen ble bestemmelsen i § 2-4 om valgkretser endret i 2020, jf. Prop. 132 L (2019–2020). Endringene trådte i kraft 1. januar 2021. Som følge av endringene i kommune- og fylkesstrukturen var det nødvendig å endre navn på fylker og kommuner i bestemmelsen.

Troms fylke og Finnmark fylke ble endret til Troms og Finnmark fylke. Sør-Trøndelag fylke og Nord-Trøndelag fylke ble endret til Trøndelag fylke. Hedmark fylke og Oppland fylke ble endret til Innlandet fylke. Sogn og Fjordane fylke og Hordaland fylke ble endret til Vestland fylke. Vest-Agder fylke og Aust-Agder fylke ble endret til Agder fylke. Telemark fylke og Vestfold fylke ble endret til Vestfold og Telemark fylke. Akershus fylke, Buskerud fylke og Østfold fylke ble endret til Viken fylke. Kvalsund kommune inngår i Hammerfest kommune. Lenvik, Berg, Torsken og Tranøy inngår i Senja kommune. Skånland kommune inngår i Tjeldsund kommu-

ne Navnet på kommunen er Tjeldsund kommune. Bjarkøy kommune inngår i Harstad kommune. Rindal kommune inngår i Trøndelag fylke.

Det ble ikke gjort materielle endringer i bestemmelsen. Det er kun navnene på kommunene og fylkene som ble endret.

Fritak og uttreden i valgperioden

Sameloven § 2-9 regulerer fritak og uttreden i valgperioden. Etter bestemmelsens andre ledd trer medlemmer som mister stemmeretten etter Grunnloven § 53, eller som blir ansatt i Sametingets administrasjon, ut av Sametinget for resten av perioden.

Stortinget opphevet Grunnloven § 53 i juni 2022. Grunnloven § 53 regulerte tap av stemmerett. Bokstav a ga hjemmel til å fastsette regler om at stemmerett kan tapes ved domfellelse for straffbare handlinger. Bokstav b slo fast at stemmerett tapes ved å gå i fremmed makts tjeneste uten samtykke fra regjeringen.

1.31.2 DELINGER AV FYLKER

Stortinget vedtok i juni 2022 at følgende fylker skal deles:

- Viken fylke deles i tre nye fylker: Østfold fylke, Akershus fylke og Buskerud fylke.
- Vestfold og Telemark fylke deles i to nye fylker: Vestfold fylke og Telemark fylke.
- Troms og Finnmark fylke deles i to nye fylker: Troms fylke og Finnmark fylke.

Stortinget vedtok endringer i lov 15. juni 2001 nr. 70 om fastsetjing og endring av kommune- og fylkesgrenser (inndelingslova) § 29 i samsvar med ny fylkesinndeling, jf. Prop. 113 LS (2021–2022). Endringene skal tre i kraft fra 1. januar 2024. Stortinget har også vedtatt hvilke geografiske områder de nye fylkene skal dekke.

1.31.3 KONSULTASJONER

Fordi dette gjelder endringer i sameloven, er det påkrevd å konsultere med Sametinget jf. sameloven § 4-1. Departementet har gitt Sametinget mulighet til å konsultere om endringen. Sametinget vurderte at det ikke var behov for konsultasjoner, fordi det ansees som en teknisk justering i loven.

1.31.4 DEPARTEMENTETS VURDERING

Endringer i fylkesnavn i sameloven

På bakgrunn av deling av fylkene Viken, Troms og Finnmark og Vestfold og Telemark foreslår departementet en endring i samelovens bestemmelse i § 2-4 om valgkretser, slik at fylkesnavnene er korrekte.

Departementet fremmer forslaget uten forutgående høring. Det kan gjøres unntak fra utredningsinstruksens hovedregel i punkt 3-3 om at forslag til lov-

endringer normalt skal legges ut på åpen høring, hvis høring ansees som åpenbart unødvendig. Departementet mener vilkåret er oppfylt i dette tilfellet, da endringene må ansees som rent tekniske for å sikre at samelovens bestemmelse om valgkretser har korrekte fylkesnavn.

Endring i § 2-9 som følge av endring i Grunnloven

På bakgrunn av at Stortinget har opphevet bestemmelsen i Grunnloven § 53, foreslår departementet en endring i sameloven § 2-9 andre ledd, slik at henvisningen til grunnlovsbestemmelsen tas ut.

Departementet fremmer forslaget uten forutgående høring. Det kan gjøres unntak fra utredningsinstruksens hovedregel i punkt 3-3 om at forslag til lovendringer normalt skal legges ut på åpen høring, hvis høring ansees som åpenbart unødvendig. Departementet mener vilkåret er oppfylt i dette tilfellet, da endringene må ansees som rent tekniske for å ta ut en henvisning til en bestemmelse som er opphevet.

1.32 Økonomiske og administrative konsekvenser

1.32.1 INNLEDNING

Å innføre en ny lov vil medføre økonomiske og administrative konsekvenser uavhengig av innholdet i loven. Det vil gå med tid og ressurser til opplæring og veiledning om den nye loven. Gjennomføring av valg er en krevende oppgave der det ikke er rom for feil, og det er viktig at valgmedarbeiderne og kommunene har god forståelse for endringene. I tillegg vil alle instanser som har oppgaver ved gjennomføring av valg, i en overgangsfase måtte bruke ekstra tid og ressurser på å sette seg inn i den nye loven. Dette vil gjelde i forkant av de to første valgene etter at loven blir satt i kraft, da det er en del forskjeller mellom stortingsvalg og kommunestyre- og fylkestingsvalg. Etter hvert vil det ikke være behov for mer ressurser til disse aktivitetene enn det som generelt er nødvendig for å gjennomføre valg. Det at lovutkastet har et enklere og mer brukervennlig språk og en mer hensiktsmessig oppbygning, vil på sikt gjøre det lettere for brukerne av loven å sette seg inn i den, noe som vil medføre mindre ressursbruk på dette området.

Valgloven har hovedsakelig økonomiske og administrative konsekvenser for kommunene og fylkeskommunene samt for Valgdirektoratet. I tillegg vil det også være konsekvenser som har betydning for de politiske partiene. Store deler av det materielle innholdet i dagens lov blir videreført i departementets forslag til ny valglov. Departementet mener etter en helhetlig vurdering at de samlede virkningene av lovforslaget ikke innebærer vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

1.32.2 KOMMUNENE OG FYLKESKOMMUNENE

Endringene som foreslås i valgloven, har betydning for kommunens arbeid med å gjennomføre valg. At det stilles likere krav til forhåndsstemming og valgtingstemming har vært ønsket fra kommunenes side og vil bidra til en forenkling av deres arbeid.

Departementet foreslår videre at det ikke lenger skal oppnevnes stemmestyrer til alle valglokalene på valgdagen. Isteden skal arbeidet ivaretas av administrativt personell. Dette er en forenkling av arbeidet til kommunen, da det ikke lenger vil være behov for å oppnevne stemmestyrer. Kravene til kommunens opptelling videreføres i stor grad. Det foreslås imidlertid å redusere kommunens valgfrihet når det gjelder hvordan de vil organisere opptellingen, av hensyn til åpenhet og tillit. For flere kommuner vil det bety at de må gjøre endringer i sin praksis. Dette har imidlertid ikke store økonomiske konsekvenser. Kravet om å telle to ganger, og at den første tellingen skjer manuelt, gjelder allerede i dag.

Departementet foreslår å avvikle dagens personvalgordning ved stortingsvalg. Det vil innebære en vesentlig forenkling av fylkeskommunens opptelling av stortingsvalget, da de ikke lenger trenger å registrere rettinger på stemmesedlene.

Departementet foreslår at det stilles krav om samtykke til å stå på listeforslag. Dette vil spare kommunene for en omfattende jobb knyttet til å kontakte alle kandidater og behandle søknader om fritak. Samtidig foreslår departementet også å øke kravet til antall underskrifter på listeforslag for de listene som ikke kan leveres etter forenklede regler. Forslaget innebærer at det ved stortingsvalg og fylkestingsvalg gjennomgående må samles inn flere underskrifter enn tidligere. Distriktsvalgstyrene og fylkesvalgstyrene får dermed en mer omfattende jobb med kontroll av listeforslag. Ved kommunestyrevalg er bildet mer nyansert. I kommuner med mindre enn 30 000 stemmeberettigede vil kravet til antall underskrifter reduseres, men det vil øke i kommuner med mer enn 30 000 stemmeberettigede. I og med at de fleste kommunene har mindre enn 30 000 stemmeberettigede, vil omfanget av kontrollene for valgstyrene i kommunene samlet sett bli noe redusert, selv om det vil øke i de største kommunene. Departementet foreslår at det skal være mulig å samle inn underskriftene på listeforslagene elektronisk. Det vil også kunne forenkle kontrollen av underskriftene.

Departementet foreslår å lovfeste kravet til universell utforming i valgloven og å skjerpe kravene til valglokales tilgjengelighet. Endringen i regelverket er ikke stor, men innebærer en innsnevring i unntaksmuligheten kommunene i dag har til å benytte valglokaler hvor velgerne ikke kan ta seg inn uten hjelp. Endringen innebærer at kommunene for eksempel må sette opp ramper eller fjerne terskler for at velgerne skal kunne komme seg

inn uten hjelp, eller bruke andre valglokaler. I tillegg må kommunene tilrettelegge valglokalene, for eksempel sikre at det er godt lys, god merking og tilstrekkelig antall universelt utformede valgavlukker. Departementet peker på at det allerede gjelder krav om universell utforming av offentlige bygg. Skjerpingen av regelverket vil imidlertid trolig innebære mer arbeid for mange kommuner, og det vil også kunne innebære noen økte kostnader.

1.32.3 STATLIG NIVA

Den største endringen på statlig nivå knytter seg til at det er vedtatt endringer i klageordningen ved stortingsvalg i Grunnloven. Endringene følges opp i forslag til ny valglov. Det skal fremdeles oppnevnes et riksvalgstyre, men Grunnloven stiller nå krav til sammensetningen, slik at flertallet av medlemmene skal være dommere. Riksvalgstyret skal være et uavhengig klageorgan som skal behandle klager ved alle valg, unntatt klager på Stortingets godkjenning av valget. I dag behandler riksvalgstyret bare klager ved stortingsvalg. Forslaget vil først og fremst ha konsekvenser for staten ved departementet og domstolene. Det innebærer at departementet ikke lenger skal være klageinstans ved kommunestyre- og fylkestingsvalg.

Endringen vil føre til økt ressursbruk knyttet til driften av riksvalgstyret fordi riksvalgstyret også skal behandle klager ved kommunestyre- og fylkestingsvalg. Stortinget skal etter forslaget til ny valglov fastsette godtgjøringen til medlemmene og varamedlemmene av riksvalgstyret. Det vil også kunne være aktuelt å kjøpe fri enkelte av medlemmene av riksvalgstyret fra sitt ordinære arbeid i et tidsrom rundt valget. For eksempel kan dette gjelde for leder av riksvalgstyret. De domstolene som avgir dommere til riksvalgstyret, bør tilføres ressurser som gjør at de kan erstatte dommerne i et kortere tidsrom rundt valgene hvert andre år. Departementet antar at kostnadene ikke er vesentlige og kan dekkes innenfor gjeldende rammer.

Det er innført en mulighet til å klage på Stortingets vedtak om gyldigheten av stortingsvalget. Slike klager skal behandles av Høyesterett. Forslaget antas å ha mindre økonomiske og administrative konsekvenser for Høyesterett.

En annen viktig endring på statlig nivå handler om ansvaret for å utarbeide manntall. Departementet foreslår at oppgavene knyttet til manntall som i dag utføres av Skatteetaten, overføres til Valgdirektoratet. I en overgangsfase vil dette medføre noe mer arbeid knyttet til testing og utvikling av kompetanse. Endringen er i tråd med den moderniseringen som er gjort av folkeregistret, og kan bidra til klarere ansvarsdeling. Direktoratet vil ha behov for noe mer ressurser og kompetanse for å ivareta oppgaven, men samlet sett antas endringen å ha små økonomiske konsekvenser for statlig nivå.

I tillegg vil flere av endringene i valgloven føre til behov for flere endringer i det elektroniske valggjennomføringssystemet EVA. Det er ikke foreslått endringer som medfører behov for grunnleggende endringer, og departementet vurderer at direktoratet vil være i stand til å ivareta dette som del av sitt ordinære utviklingsarbeid med systemet.

Departementet foreslår å øke antall underskrevne erklæringer som skal legges ved søknaden om å registrere partinavn i Partiregisteret, fra 5 000 til 10 000. For registermyndigheten vil forslaget innebære at kontrollen av søknadene blir mer omfattende. Departementet foreslår imidlertid en forskriftshjemmel til å fastsette krav til elektroniske underskrifter gjennom en godkjent elektronisk løsning. Det vil koste noe å utvikle og drifte en slik løsning, men det vil samtidig forenkle kontrollen av underskriftene.

1.32.4 POLITISKE PARTIER

Forslaget om at det stilles krav om samtykke til å stå på listeforslag, har også konsekvenser for de politiske partiene. Det er allerede en generell fritaksregel i valgloven, som gjør at kandidater kan kreve seg fritatt fra å stå på liste. Kravet om samtykke innebærer at tidspunktet for når en kandidat må ta stilling til å stå på en liste, flyttes. I dag må kandidaten ta stilling til dette når valgstyret sender ut brev med beskjed om at vedkommende er ført opp på en liste, og muligheten for å få fritak. Etter forslaget må kandidaten ta stilling til om vedkommende vil stå på en liste, før listeforslaget sendes inn til kommunen.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kari Henriksen, Lubna Boby Jaffery og Bente Irene Aaland, fra Høyre, lederen Peter Frølich og Svein Harberg, fra Senterpartiet, Sara Hamre Sekkingstad, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen, fra Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, fra Rødt, Seher Aydar, og fra Venstre, Grunde Almeland, viser til Prop. 45 L (2022–2023) Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven). Departementet følger med proposisjonen opp NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – Ny valglov samt grunnlovsbehandlingen Stortinget gjorde i 2022 av grunnlovsforslag fremmet på bakgrunn av innstillingen fra valglovutvalget.

Komiteens generelle merknader

Komiteen viser til at departementet i proposisjonen viser til at den nye valgloven skal bidra til frie og

hemmelige valg og at velgerne har tillit til valggjennomføringen. Demokratiske valg er grunnsteinen i vårt demokrati og forutsetningen for at Stortinget, fylkestingene og kommunestyrene har legitimitet i befolkningen. Hensynet til at velgerne har tillit til valget, har derfor vært førende i utformingen av loven og kravene som foreslås til den praktiske gjennomføringen. Det stilles derfor også flere krav til åpenhet rundt valggjennomføringen og resultatene. Komiteen slutter seg til departementets føringer for endringer i valgloven. Komiteen merker seg også at det foreslås en ny og utvidet klageordning for valg som møter kravene til en uavhengig juridisk prøving av valgklager.

Et overordnet hensyn bak lovforslaget har samtidig vært å modernisere regelverket, både språklig og innholdsmessig, slik at loven blir enklere å forstå. Komiteen viser til at departementet i arbeidet med loven har fått inn 104 høringsvar fra kommuner, fylkeskommuner, ulike statlige organer, organisasjoner og medieaktører. Departementet mottok få høringsvar om praktisk valggjennomføring og gjennomførte derfor innspillmøter med både små og store kommuner og enkelte fylkeskommuner.

Komiteen merker seg at departementet har tatt hensyn til tilbakemeldinger fra flere kommuner og fylkeskommuner om at ressursituasjonen knyttet til valggjennomføringen er krevende. Det er blant annet foreslått flere endringer for å gjøre reglene for forhåndstemming og stemming på valgtinget likere. Utviklingen over tid har ført til økt bruk av teknologi samt endringer i roller og ansvar når det gjelder gjennomføring av både stortingsvalg, fylkestingsvalg, kommunestyrevalg og sametingsvalg. Etableringen av et felles elektronisk system har vært en stor fordel for valggjennomføringen, og komiteen registrerer at dette utvikles videre.

Komiteen merker seg videre at departementet er opptatt av å beholde den høye tilliten til dagens valgordning, tilliten til demokratiet som styreform og til de politiske institusjonene i Norge. Partiene er en av de viktigste aktørene i det representative demokratiet. De har en viktig funksjon når det gjelder å rekruttere og nominere kandidater til folkevalgte organer, og ved at de gjennomfører valgkamper. Komiteen merker seg at partienes sentrale plass i demokratiet ønskes videreført i loven, og støtter dette.

Elektronisk stemming

Komiteen merker seg at valglovutvalget og departementet løfter tanker om elektronisk stemming, og at de samtidig er tydelige på behov for mer kunnskap om dette. Departementet slår fast at det er nødvendig å ha oppdatert kunnskap om hvilke muligheter og konsekvenser innføring av elektronisk stemming kan føre

med seg. Det finnes flere mulige innretninger for elektronisk stemming, og det skjer en stadig utvikling i teknologien. Departementet har derfor fått gjennomført en kunnskapsinnhenting om elektronisk stemming. Oppdraget ble gitt til Oslo Economics i samarbeid med Norsk Regnesentral og innebar å gjennomføre en helhetlig studie av flere forhold knyttet til elektronisk stemming. Kunnskapsinnhenting ble overlevert til departementet under ferdigstilling av proposisjonen, og departementet understreker derfor at det ikke har vært mulig å gå grundig inn i og vurdere resultatene i rapporten.

Komiteen støtter departementets konklusjon om at det er helt avgjørende med en langsiktig og kunnskapsbasert tilnærming til dette temaet. Kunnskapsinnhenting som er gjennomført, gir et godt grunnlag for å gjøre vurderinger om hvorvidt det er aktuelt å gå videre med et arbeid med elektronisk stemming, og ønsker å invitere brukergrupper, kommuner, sikkerhetsmyndigheter og andre interesserte til å gi sine synspunkter. Komiteen støtter et grundig arbeid, men mener også at det må sikres god fremdrift i arbeidet. Blinde og svaksynte har i dag ikke samme mulighet som alle andre til å gjennomføre hemmelige personvalg, og mye tyder på at dette vil kunne løses gjennom elektronisk stemming. Komiteen vil påpeke at den forskjellsbehandlingen denne gruppen nå er utsatt for, ikke kan fortsette, og mener departementet må ha et klart mål om å få dette på plass så snart som det er teknisk mulig og forsvarlig. Komiteen mener at dette må være på plass senest innen valget i 2027.

Komiteen mener at det er viktig med tilgjengelige valglokaler som det er enkelt å komme seg til, og som det er kort reiseavstand til. Dette er særlig viktig for de som har størst vansker med å komme seg til valglokalet. Komiteen understreker at høyest mulig valgdeltagelse må være et mål når plassering av valglokalene bestemmes i kommunene.

Grunnlovens bestemmelser om valgordningen

Grunnloven fastlegger de sentrale elementene i valgordningen og legger rammer og føringer for hva valgloven kan regulere knyttet til valgordning ved stortingsvalg. Stortinget behandlet i juni 2022 en rekke grunnlovsendringer om valgordningen. Dels var dette grunnlovsforslag som ble fremmet på bakgrunn av valglovutvalgets utredning, og dels var det forslag fremmet som et supplement til utvalgets forslag. Komiteen viser til at forslaget til ny valglov ivaretar alle de endringer i Grunnloven som ble vedtatt i Stortinget, og kommenterer ikke disse nærmere i denne innstillingen.

Komiteen vil i den forbindelse understreke at innværende innstilling bør leses i sammenheng med kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling 411 S

(2021–2022) om nevnte grunnlovsforslag, ettersom Innst. 411 S (2021–2022) inneholder utfyllende begrunnelser for ulike flertall og mindretalls politiske vurderinger av sentrale spørsmål vedrørende valgloven.

Lovens formål og virkeområde

Komiteen merker seg at lovutkastets kapittel 1 om formål og virkeområde viderefører hovedformålet om frie og hemmelige valg, samt at det er kommet et tillegg om tillitsskapende valg. Komiteen slutter seg til endringen og mener dette er aktualisert den senere tid og er en viktig del av formålet med loven. Ved å være formulert i paragrafen vil dette legge føringer for alt arbeid med valgene.

Stemmerett og manntall

Komiteen merker seg videre at kapittel 2 om stemmerett og manntall viderefører gjeldende lov, dog med det unntak at departementet får et utvidet ansvar for å opprette og oppdatere et digitalt manntall og tilgjengeliggjøre dette for alle kommuner og fylkeskommuner ved starten av valgåret. Et slikt oppdatert manntall vil, slik komiteen ser det, forenkle gjennomføringen av valget og bidra til færre uavklarte stemmesedler. Manntallet vil, i likhet med det som følger av gjeldende lov, bli oppdatert til og med lørdagen før valgdagen. Departementet vil også til erstatning for utsendelse av valgkort ha ansvaret for å sende ut informasjon til alle velgere bosatt i Norge om hvilken kommune de kan stemme i på valgtinget.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at valglovutvalgets flertall foreslo å fjerne vilkåret om at en norsk statsborger må ha vært bosatt i Norge for å ha stemmerett ved stortingsvalg. Flertallet argumenterte med at det viktigste elementet ved å ha norsk statsborgerskap er stemmeretten ved stortingsvalg. Disse medlemmer er enige i dette og kan heller ikke slutte seg til regjeringens argumentasjon om at et slikt forslag vil gi ulike regler for ulike valg. Det har vi allerede gjennom stemmerett for enkelte utenlandske statsborgere ved lokale valg. Disse medlemmer mener at alle norske statsborgere skal ha stemmerett ved stortingsvalg, og fremmer følgende forslag:

«I valgloven skal § 2-1lyde:

§ 2-1 *Stemmerett ved stortingsvalg*

(1) Norske statsborgere som har fylt 18 år eller fyller 18 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett ved stortingsvalg.»

Som en konsekvens av forslaget må det også foreslås en endring i § 2-6 femte ledd. Disse medlemmer fremmer:

«I valgloven skal §2-6 femte ledd lyde:

(5) Personer med stemmerett som ikke noen gang har vært folkeregistrert som bosatt i Norge, skal manntallsføres i Oslo kommune.»

Som følge av endringen i § 2-1 stemmer disse medlemmer mot forslagene til § 2-1 andre ledd og § 2-2 andre ledd.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre er skuffet over at regjeringen ikke har tatt til følge anbefalingen fra flertallet i valglovutvalget om å senke stemmerettsalderen ved kommunestyre- og fylkestingsvalg til 16 år. Ungdom er en viktig gruppe å inkludere i demokratiet, og det er ungdommen som må leve med de beslutningene som fattes i dag. Som valglovutvalgets flertall påpeker, vil det å endre stemmerettsalderen til 16 år ved kommunestyre- og fylkestingsvalg kunne gi ungdom praktisk erfaring i deltakende demokrati i nærmiljøet sitt. Dette kan også bidra til høyere valgdeltakelse senere i livet.

Komiteens medlem fra Rødt viser til at et flertall i utvalget foreslår å senke stemmerettsalderen til 16 år ved kommunestyre- og fylkestingsvalg. Dette medlem støtter vurderingene til utvalgets flertall om at denne gruppen er viktig å engasjere og inkludere i demokratiet, og at gruppen i stor grad er berørt av sakene lokaldemokratiet behandler. Dette medlem viser til at partiet Rødt har programfestet stemmerett for 16-åringer.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre fremmer følgende forslag:

«I valgloven skal § 2-2 lyde:

§ 2-2 Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

(1) Norske statsborgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg hvis de er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge.

(2) Norsk personale ved diplomatiske og konsulære stasjoner i utlandet har stemmerett uavhengig av om de er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge. Det samme gjelder personalets husstandsmedlemmer.

(3) Personer som ikke er norske statsborgere, har stemmerett hvis de har fylt 16 år eller fyller 16 år innen utgangen av valgåret og enten

- a. har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de tre siste årene før valgdagen eller
- b. er statsborgere av et annet nordisk land og har blitt folkeregistrert som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret.»

Disse medlemmer er for øvrig av den oppfatning at stemmerettsalderen burde senkes tilsvarende også i stortingsvalg, som redegjort for i kontroll- og konstitusjonskomiteens Innst. 411 S (2021–2022).

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«I valgloven skal § 2-2 lyde:

§ 2-2 Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg har de som har stemmerett ved stortingsvalg etter § 2-1.»

Valgbarhet og ombudsplikt

Kapittel 3 omhandler valgbarhet og ombudsplikt. Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, slutter seg til forslaget om å videreføre paragrafene om valgbarhet kun med språklige endringer, og registrerer at § 3-4 om ombudsplikt er endret i tråd med endringen i Grunnloven.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det fremgår av forslaget til § 3-2 at «personer som har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg, er valgbare til fylkestingsvalg». Bestemmelsen legger opp til at stemmerettsalder og valgbarhetsalder skal være den samme. Disse medlemmer mener at valgbarhetsalderen fortsatt skal være 18 år, og fremmer derfor følgende forslag:

«I valgloven skal § 3-2 lyde:

§ 3-2 Valgbarhet ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

Personer som har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg og som har fylt 18 år eller fyller 18 år innen utgangen av valgåret, er valgbare til fylkestinget eller kommunestyret hvis følgende vilkår er oppfylt:

- a. Han eller hun er på valgdagen folkeregistrert som bosatt i kommunen ved kommunestyrevalg eller i en av kommunene i fylket ved fylkestingsvalg.
- b. Han eller hun er ikke utelukket fra valg etter § 3-3.»

Komiteens medlem fra Venstre merker seg at det foreslås å videreføre paragrafene om valgbarhet kun med språklige endringer. Dette medlem vil understreke at dette medlem s forslag om å gi stemmerett for 16-åringer ved fylkestings- og kommunevalg med regjeringens forslag til utforming av § 3-2 vil innebære at også valgbarhetsalderen senkes til 16 år. Dette medlem mener at dette er riktig tilnærming, ettersom de som kan stemme, også bør kunne velges.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, viser til at Stortinget tok stilling til forslaget om å senke stemmerettsalderen for ett år siden, jf. Innst. 411 S (2021–2022) og Innst. 412 L (2021–2022). Det er ikke noen endring i den parlamentariske situasjonen eller vesentlig ny informasjon i saken. Flertallet viser til at departementet skriver følgende i proposisjonen:

«Stortinget har i juni 2022 stemt ned grunnlovsfor-
slag om å endre stemmerettsalderen ved stortingsvalg. Valglovens bestemmelse om stemmerettsalder ved stortingsvalg må harmonere med Grunnloven, og departementet legger derfor opp til å videreføre valglovens bestemmelse om stemmerettsalder ved stortingsvalg.

På bakgrunn av at Stortinget i inneværende periode også har stemt ned forslag om å endre stemmerettsalderen ved kommunestyre- og fylkestingsvalg, foreslår departementet at stemmerettsalderen ved disse valgene videreføres som i dag, slik at man må ha fylt 18 år innen utgangen av valget, for å kunne stemme.»

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet viser til forslaget om at listeforslagsstillerne skal legge ved en erklæring fra kandidatene om at de samtykker i å være kandidat på listeforslag, og støtter dette. Departementet foreslår også å lovfeste at alle som har samtykket i å stå på et listeforslag, plikter å stå på valglisten, både ved stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunevalg. Dette medlem er kjent med at flere kandidater kan få endret sin situasjon fra valglister blir levert, til de skal godkjennes, og ser på forslaget fra departementet som en innsnevring av kandidaters muligheter for å trekke sitt kandidatur. Dette medlem frykter at en slik innsnevring kan gjøre det vanskeligere å få kandidater til å stille på valglister. Dette medlem foreslår derfor å opprettholde dagens bestemmelser og går mot forslaget om å lovfeste en plikt til å stille på valglister. Dette medlem mener det fortsatt bør være en mulighet for kandidater til å søke om fritak innen den frist fylkesvalgstyret setter, jf. gjeldende valglov § 3-2 andre ledd.

Dette medlem vil derfor foreslå følgende:

«I valgloven skal § 3-4 lyde:

§ 3-4 *Rett til å kreve fritak fra stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg*

(1) Rett til å kreve seg fritatt fra valg til Stortinget har den som avgir skriftlig erklæring om at vedkommende ikke ønsker å stille til valg på den aktuelle valglisten.

(2) Rett til å kreve seg fritatt fra valg til fylkesting og kommunestyre har den som avgir skriftlig erklæring om at vedkommende ikke ønsker å stille til valg på den aktuelle valglisten.

(3) Erklæring som nevnt i nr. 1 og 2 må settes frem innen den frist distriktsvalgstyret, fylkesvalgstyret eller valgstyret setter, ellers tapes retten til å strykes fra listeforslaget.

(4) De som unnlater å kreve seg fritatt fra å stå på liste, kan ikke nekte å motta valg.»

Valgorganer

Komiteen viser til at det i kapittel 4 om valgorganer i tråd med grunnlovsendringer er gjort endringer vedrørende riksvalgstyret, og at det i de øvrige paragrafer er gjort tilpasninger knyttet til forskjellen mellom valgdistriktene for fylkestingsvalg og stortingsvalg. Det er derfor i tillegg til et valgstyre i hver kommune og fylkesvalgstyret foreslått innført distriktsvalgstyret for å ivareta oppgavene i hvert valgdistrikt ved stortingsvalget. Komiteen slutter seg til endringene og registrerer at innholdet i kapittelet for øvrig er en videreføring av dagens lov.

Listeforslag

Komiteen viser til at det i kapittel 5 om listeforslag foreslås en del endringer i forutsetningene for å kunne stille liste. For at registrerte partier skal kunne levere listeforslag etter de forenklete krav om underskrift av to tillitsvalgte for listen, må partiet ha fått minst 5 000 stemmer i hele landet ved forrige stortingsvalg. Dagens krav om 500 stemmer i valgdistriktet er dermed erstattet med et antall i hele landet. Komiteen viser videre til at det for de øvrige lister foreslås en endring fra et fast antall på 300 underskrifter til at det må være underskrifter som tilsvarer 1 pst. av antall personer med stemmerett ved forrige valg i valgdistriktet. Dette vil gjelde både for stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunevalg. For kommunevalg foreslås det at listen likevel minst må underskrives av så mange personer som det skal velges representanter til kommunestyret.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre merker seg at valglovutvalget foreslo å redusere minimumskravet til antall kandidater på listeforslaget, og at kravet til antall kandidater skal avhenge av hvor mange medlemmer som skal velges, og merker seg at departementet motsetter seg begge forslagene. Disse medlemmer er enig med valglovutvalget, som mener dagens minimumskrav til kandidater er for strengt og bør endres, jf. punkt 19.2 i proposisjonen.

Disse medlemmer støtter valglovutvalgets forslag om at listeforslaget skal inneholde minst fem kandidater ved stortingsvalg, som tilsvarer det antall kandidater som kreves for å utnevne en representant og vara-representanter dersom partiet får en kandidat valgt inn på Stortinget.

Disse medlemmer støtter forslaget til valglovutvalget om å differensiere kravet til antall kandidater på listeforslag til fylkestingsvalg ut fra antall medlemmer i fylkestinget. Disse medlemmer støtter utvalg-

ets forslag om å differensiere kravet til antall kandidater på listeforslagene ut fra antall medlemmer i fylkestinget. Utvalget foreslår at ved valg til fylkesting som har 35–41 medlemmer, skal listeforslaget ha minst fem kandidater på listen. Kravet økes deretter med to navn, slik at det må være minimum syv kandidater når fylkestinget har 43–49 medlemmer, og minimum ni kandidater når fylkestinget har minst 51 medlemmer.

Disse medlemmer foreslår følgende:

«I valgloven skal § 5-2 første og annet ledd lyde:

§ 5-2 Antall kandidater på listeforslaget

(1) Ved stortingsvalg skal listeforslaget inneholde navnet på minst fem kandidater. Forslaget kan maksimalt inneholde seks flere navn enn det skal velges representanter fra valgdistriktet.

(2) Ved fylkestingsvalg skal listeforslaget inneholde navnet på minst fem kandidater når fylkestinget har fra 35 til 41 medlemmer. Når fylkestinget har fra 43 til 49 medlemmer, skal listeforslaget inneholde navnet på minst syv kandidater. Når fylkestinget har 51 eller flere medlemmer, skal listeforslaget inneholde navn på minst ni kandidater. Forslaget kan maksimalt inneholde seks flere navn enn det skal velges representanter.»

Disse medlemmer støtter også valglovutvalgets forslag om at det ved kommunestyrevalg bør beholdes et minimumskrav til antall kandidatnavn på listene, men at det ved kommunestyrevalg, som ved andre valg, i første rekke er partienes eget ansvar å sørge for et tilstrekkelig antall navn på listene. Disse medlemmer viser til at utvalget mener det er store forskjeller mellom antall medlemmer i kommunestyrene, og at dette taler for å differensiere kravet til antall kandidatnavn på listene ved kommunestyrevalg. Kravet til antall kandidater bør etter disse medlemmers mening avhenge av hvor mange medlemmer det er i kommunestyret. Disse medlemmer støtter utvalget, som mener at for kommunestyre med inntil 33 medlemmer bør det settes et krav om minimum fem kandidater på listeforslaget. Kravet bør økes til seks kandidater for kommunestyre med 35–41 medlemmer og til syv for kommunestyre med 43 eller flere medlemmer. En slik gradvis økning i kravet til antall kandidater på listeforslagene vil øke sannsynligheten for at partiene og gruppene har et tilstrekkelig antall kandidater på listene til å kunne fylle de plassene de får ved valget. Samtidig vil minimumskravene være lave nok til at alle grupper og partier som ønsker å stille liste, har mulighet til det.

Disse medlemmer foreslår følgende:

«I valgloven skal § 5-2 tredje og fjerde ledd lyde:

(3) Ved kommunestyrevalg skal listeforslaget inneholde navnet på minst fem kandidater når kommune-

styret har fra 11 til 33 medlemmer. Når kommunestyret har fra 35 til 41 medlemmer, skal listeforslaget inneholde navnet på minst seks kandidater. Når kommunestyret har 43 eller flere medlemmer, skal listeforslaget inneholde navnet på minst syv kandidater. Forslaget kan maksimalt inneholde seks flere navn enn det skal velges representanter.

(4) Navnene til kandidatene skal settes opp i rekkefølge.»

Komiteens medlem fra Venstre synes det er skuffende at regjeringen ikke følger anbefalingen fra valglovutvalgets flertall om å utvide personvalget ved stortingsvalg og innføre en ordning med svakt personvalg. Dette medlem er av den oppfatning at det ville vært en positiv utvidelse av demokratiet å gi velgerne mulighet til å påvirke hvem som skal være deres representanter på Stortinget. Partienes rolle i å rekruttere, utvikle og nominere kandidater er svært viktig for demokratiet. En løsning med svakt personvalg ville ivaretatt dette, samtidig som velgerne ville fått mulighet til å gi uttrykk for preferansene sine.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«I valgloven skal § 5-3 lyde:

§ 5-3 Stemmetillegg

(1) De som setter fram listeforslag, kan gi stemmetillegg til kandidatene på listeforslaget.

(2) Kandidater med stemmetillegg får et tillegg i sitt personlige stemmetall som tilsvarer 25 pst. av det antallet stemmesedler som listen får ved valget.

(3) Ved stortingsvalg og fylkestingsvalg kan forslagsstillerne gi stemmetillegg til det antall kandidater de ønsker.

(4) Ved kommunestyrevalg kan forslagsstillerne gi et visst antall av de øverste kandidatene på listeforslaget stemmetillegg. Forslagsstillerne kan gi stemmetillegg til følgende antall kandidater:

- inntil fire kandidater når kommunestyret har fra 11 til 23 medlemmer
- inntil seks kandidater når kommunestyret har fra 25 til 53 medlemmer
- inntil ti kandidater når kommunestyret har 55 eller flere medlemmer.

(5) Navnene til kandidater med stemmetillegg skal stå øverst på listeforslaget og med uthevet skrift.»

Komiteens medlem fra Rødt støtter forslaget fra mindretallet i valglovutvalget om at kravet til underskrifter ved stortings- og fylkesvalg bør settes til 0,5 pst. av de stemmeberettigede ved forrige valg. Dette medlem kan se behovet for å skjerpe kravene noe, men mener at 1 pst. kan bli urimelig vanskelig og kostbart for partiene å oppnå. Dette medlem støtter også mindretallets vurdering av at dagens krav om 300 underskrifter i kommunestyrevalg bør videreføres.

Komiteens medlem fra Venstre er av den oppfatning at kravet om antall underskrifter bør settes til 0,5 pst. av de stemmeberettigede ved forrige valg. Dette vil også medføre en økning fra dagens krav for de fleste valgdistriktene, men likevel sikre at partier og grupper som ønsker å stille liste, har mulighet til å oppnå kravet uten altfor store omkostninger. Når det gjelder kommunestyrevalg, er dette medlem enig med valglovutvalget i at det bør innføres en fast øvre grense for hvor mange underskrifter som alltid vil være tilstrekkelig for å fremme et listeforslag. I større kommuner, som Oslo eller Bergen, vil et krav om signatur fra 1 pst. innebære at veldig mange stemmeberettigede må skrive under på listeforslaget. Dette medlem mener derfor at dagens krav om at det alltid er tilstrekkelig med 300 underskrifter, bør videreføres.

Komiteens medlemmer fra Rødt og Venstre fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«I valgloven skal § 5-4 annet ledd lyde:

(2) Øvrige listeforslag skal være underskrevet av minst så mange personer som tilsvarer 0,5 pst. av antall personer med stemmerett ved forrige valg i valgdistriktet. Ved kommunestyrevalg skal listeforslaget likevel være underskrevet av minst like mange personer som det skal velges medlemmer til kommunestyret. Ved kommunestyrevalg er underskrift fra 300 personer uansett alltid tilstrekkelig.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, merker seg at det i § 5-5 bokstav c foreslås innført et krav om at forslagsstillerne skal legge ved samtykke fra kandidatene om at de vil være kandidat på listeforslaget. Flertallet har forståelse for ønsket om å ansvarliggjøre de som fremmer listeforslag, men vil samtidig peke på at uten tilrettelagte systemer vil et omfattende arbeid med å samle samtykkebekreftelsene kunne være en begrensende faktor for enkelte som ønsker å stille liste. Det er ikke ønskelig. Flertallet viser videre til at det vil være en betydelig mengde samtykker som skal behandles både av partier/listeforslag og av valgmyndighetene. Det er ikke tydeliggjort i hvilken form slike samtykker kan skaffes til veie og leveres inn. Flertallet mener det fortsatt er mye uklart rundt et slikt krav, og at det derfor ikke er riktig å innføre endringen nå.

Flertallet ber regjeringen følge opp dette gjennom å få etablert en praktisk og lett tilgjengelig løsning som kan fungere godt både for partiene/listene, for kandidatene og for valgmyndighetene, og komme tilbake til Stortinget med forslag til endring i valgloven når dette er på plass. Etter at fristen for listeforslag er passert, bør

det etableres en rimelig frist for å få på plass samtykke fra kandidatene.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn ikke regjeringens forslag til bokstav c i § 5-5. Bokstavene d og e blir etter dette bokstav c og d.

Som en konsekvens av dette er det behov for endringer også i § 3-4 første ledd og i § 5-10.

Flertallet foreslår at § 3-4 første ledd skal lyde:

«(1) Alle plikter å la seg føre opp på en valgliste, med mindre de gir skriftlig melding om at de ikke ønsker å bli ført opp på den aktuelle valglisten innen den fristen som distriktsvalgstyret, fylkesvalgstyret eller valgstyret setter.»

Flertallet foreslår videre et nytt fjerde ledd i § 5-10, som skal lyde:

«(4) Valgmyndighetene skal gi melding til samtlige kandidater på listeforslagene om at de er satt opp på et listeforslag, og opplyse om at kandidatene etter § 3-4 har rett til å bli fritatt fra å stå på valglisten.»

Fjerde og femte ledd blir etter dette femte og sjette ledd.

I § 5-7 i lovforslaget åpnes det for at kommunestyret kan utsette fristen for listeforslag til 30. april dersom det er levert inn færre enn to listeforslag. Komiteen støtter dette.

Komiteen viser til at § 5-13 fastsetter at departementet nå får et nytt ansvar for at det trykkes en stemmeseddel uten kandidatnavn ved alle valg. Seddelen skal inneholde navnet på alle registrerte partier som fikk minst 5 000 stemmer ved forrige valg eller er registrert i Partiregisteret etter forrige stortingsvalg. Stemmeseddelen skal brukes der velgeren stemmer utenfor sitt valgdistrikt ved å sette et kryss for det partiet velgeren vil stemme på eller å føre opp navnet på en annen liste.

Fellesbestemmelser for stemming innenlands

Kapittel 6 inneholder fellesbestemmelser for stemming innenlands og viderefører i stor grad gjeldende rett. Komiteen merker seg at det nå innføres krav om en leder og en nestleder ved hvert stemmelokale til erstatning for et stemmestyre ved hvert lokale. Loven klarer også det ansvar og de fullmakter leder og nestleder har under gjennomføringen av valgtinget. Kapitlet forsterker videre kravet om at det skal være to valgmedarbeidere som tar imot stemmer når dette skjer et annet sted enn valglokalet.

Komiteen understreker at det nå presiseres i loven at valgstyret skal sørge for at valglokalene er universelt utformet i henhold til de krav som stilles til dette i

lovverket for allmennhetens tilgang. Komiteen presiserer at terskelen for å benytte «særlige grunner» som unntak for tilgang til valglokalet uten hjelp skal være svært høy.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre mener det er et alvorlig demokratisk problem at ikke alle velgere har lik tilgang til valglokalene. Disse medlemmer viser til at regjeringen har foreslått en formulering i lovens § 6-7 andre ledd som sier at «stemmingen (kan) legges til lokaler som velgerne ikke kan ta seg inn i uten hjelp», hvis det foreligger «særlige grunner». Disse medlemmer viser til at universell utforming i valgsammenheng har vært et krav lenge, og det er rimelig å forvente at alle kommuner nå kan oppfylle dette. Helt siden 1976 har det blitt stilt krav om at valglokaler skal ha en inngang som kan brukes av personer med rullestol, og valgloven har hatt krav om tilgjengelighet og tilrettelegging siden 2003. Likevel er det fortsatt kommuner som ikke oppfyller disse kravene. Disse medlemmer mener den foreslåtte unntaksbestemmelsen er uklar og ikke godt nok ivaretar rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne på valgdagen. Disse medlemmer stemmer på denne bakgrunn mot forslaget til andre ledd i § 6-7.

Som følge av forslaget til endring i § 6-7 er det nødvendig også å stryke forskriftshjemmelen som i proposisjonen er foreslått inntatt som § 6-14 bokstav c.

Disse medlemmer stemmer på denne bakgrunn mot forslaget til bokstav c i § 6-14. Bokstav d til h blir etter dette bokstav § c til g.

Komiteen viser for øvrig til sin merknad i innledningen om å sikre blinde og svaksynte likebehandling på valgtinget gjennom å tilrettelegge for hemmelig personvalg.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre viser til at lovforslagets § 6-8 presiserer at lederen eller nestlederen i valglokalet skal avgjøre om en velger får motta assistanse i stemmeavsluttet, dersom en valgmedarbeider mener at velgeren ikke oppfyller kravene til dette. I proposisjonen skriver departementet følgende om dette:

«Ved avgjørelsen om hvorvidt den stemmeberettigede har krav på assistanse, skal en eventuell tvil komme vedkommende til gode.»

Disse medlemmer understreker at det må legges avgjørende vekt på velgerens egen vurdering av behovet for assistanse, og at en valgfunksjonær ikke nødvendigvis kan gjøre en god vurdering av dette. Det er ikke uvanlig at personer med nedsatt funksjonsevne misforstår eller feiltolkes. Disse medlemmer er be-

kymret for at departementets gode understreking av dette i proposisjonen ikke kommer fram i lovteksten, og at det derfor er risiko for at føringen ikke blir kjent for valgfunksjonærene. Disse medlemmer foreslår derfor å stryke tredje ledd i lovforslagets § 6-8, og at departementet fastsetter nærmere retningslinjer i tråd med sine føringer i proposisjonen. Disse medlemmer stemmer på denne bakgrunn mot forslaget til tredje ledd i § 6-8.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre merker seg at departementet mener det ikke er ønskelig å gi velgerne innflytelse over hvilke av partienes kandidater som velges inn ved stortingsvalg, og støtter dette. De politiske partiene har et stort ansvar for å sette sammen valglistene på en god måte.

Disse medlemmer merker seg at departementet støtter valglovutvalgets flertall, som ikke ønsker å innføre adgang til å stryke kandidater ved kommunevalgstyrevalg. Disse medlemmer er uenig i dette. Disse medlemmer er bekymret for lav valgdeltakelse og mener det derfor er nødvendig å iverksette ulike tiltak for å øke oppslutningen om demokratiet, som å øke velgerinnflytelsen gjennom strykning og kumulering.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet foreslår derfor å gjeninnføre adgangen til å stryke kandidater både ved stortings-, fylkes- og kommunevalg, og fremmer følgende forslag:

«I valgloven skal § 6-10 lyde:

§ 6-10 *Velgernes adgang til å endre på stemmesedler*

(1) Ved stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunevalgstyrevalg kan velgerne gi kandidater på stemmeseddelen personstemmer ved å sette kryss i ruten ved kandidatens navn. Velgeren kan også stryke kandidatnavn ved å gå frem som angitt på stemmeseddelen.

(2) Ved stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunevalgstyrevalg kan velgerne i tillegg gi personstemmer til kandidater på andre valglistene ved å føre kandidatnavnene opp på stemmeseddelen (slengerstemmer). Slike personstemmer kan gis til inntil så mange kandidater som tilsvarer 1/4 av det antallet medlemmer som skal velges. Velgerne kan likevel alltid gi personstemme til minst fem kandidater fra andre lister. Når en velger gir personstemme til en kandidat på en annen liste, overføres én listestemme til den listen som denne kandidaten står oppført på.

(3) Andre endringer på stemmeseddelen teller ikke med ved valgoppgjøret.»

En lovbestemmelse som foreslått vil kreve endringer også i lovens kapitler 11, 12 og 13.

Komiteen viser til diskusjonen om legitimasjonsplikt og merker seg at regjeringen foreslår en ny bestemmelse som i sterkere grad enn gjeldende regelverk fastslår at velgere som hovedregel må vise legitimasjon i forbindelse med stemmeavgivning. Komiteen støtter både denne hovedregelen og unntaket fra hovedregelen om at velgere uten legitimasjon kan få stemme hvis valgmedarbeideren kjenner vedkommende og kan gå god for identiteten. I denne forbindelse vil komiteen understreke viktigheten av at det er enkelt å få tak i nasjonalt ID-kort uavhengig av hvor i landet en bor.

Forhåndsstemming

Komiteen viser til at det i kapitlene 7 og 8, som omhandler forhåndsstemming, foreslås en videreføring av gjeldende rett med noen praktiske endringer knyttet til bortfall av valgkort. Det er imidlertid nytt at det nå lovfestes at alle kommuner skal benytte elektronisk manntall.

Stemming på valgtinget

Komiteen merker seg at det i kapittel 9, som omhandler stemming på valgtinget, videreføres en mindre-tallsrettighet i kommunestyret som gir mulighet for å utvide åpningstidene ved valglokalene ut over det valgstyret foreslår. Det blir foreslått en endring slik at de kommuner som skal ha søndagsvalg, nå har en frist til å melde dette til direktoratet innen 31. mai.

Godkjenning av stemmegivninger og stemmesedler, opptelling og protokollering m.m.

Kapittel 10 omhandler godkjenning av elementene i valget. Komiteen merker seg at det også her i all hovedsak er en videreføring av gjeldende rett, dog med følgende nye bestemmelser:

- § 10-3 slår fast at blanke stemmesedler skal godkjennes dersom seddelen har et offentlig stempel og for øvrig oppfyller kravene.
- § 10-5 slår fast at opptellingen skal være offentlig.
- § 10-6 slår fast at personer som er oppført på valgliste, ikke kan delta i opptellingen av stemmesedlene i noen del av valgdistriktet vedkommende er på valg.
- § 10-11 slår fast at andre opptelling kan starte før alle stemmene fra valglokalene er kommet inn.
- Mindre endringer i hvor stemmesedlene skal telles opp ved første telling, og klargjøring av ansvaret for dette.

Mandatfordeling og kåring av representanter og godkjenning av valget

Kapitlene 11 til 15 omhandler mandatfordeling og kåring av representanter samt godkjenning av valget. Komiteen konstaterer at det i disse kapitlene er gjort enkelte mindre endringer som følge av endring i andre kapitler eller Grunnloven, men at det ellers er en videreføring av dagens lov. Komiteen merker seg spesielt at fordelingen av stortingsmandatene nå skal gjøres før hvert stortingsvalg, og at kandidatene skal kåres i den rekkefølgen de står oppført på valglisten. Det slås videre fast at riksvalgstyrets avgjørelser skal være kjent for Stortinget før det avgjør om valget er gyldig.

Klage

Komiteen merker seg at det i kapittel 16 foreslås en betydelig utvidelse av hva det kan klages på, og hvem som kan klage. De utvidede klagemulighetene må sees i sammenheng med ønsket om åpenhet samt intensjonen om å skape tillit til de valg som er gjennomført. Paragrafene i dette kapitlet presiserer hva det kan klages på, hvem som kan klage på hva, frister og krav til klagen samt hvordan klagen skal behandles. Riksvalgstyrets håndtering av klager presiseres, og det slås fast at kompetansen til å avgjøre klager på Stortingets avgjørelse om hvorvidt stortingsvalget er gyldig, legges til Høyesterett. Komiteen slutter seg til endringene.

Komiteen er gjort oppmerksom på at det i forslaget til § 16-4 tredje ledd ved en inkurie er vist til «det fylket» der de stilte liste. Siden bestemmelsen gjelder «Hvem som kan klage på feil ved forberedelsen og gjennomføringen av kommunestyrevalg m.m.», skal det isteden vises til «den kommunen» der de stilte liste.

Omvalg

Kapittel 17 slår fast at det skal holdes omvalg dersom Stortinget, Høyesterett eller riksvalgstyret kjenner et valg ugyldig, og beskriver hvordan perioden frem til nytt valg skal gjennomføres.

Forlenget eller utsatt valgting eller omvalg ved ekstraordinære hendelser

Komiteen merker seg at kapittel 18 er nytt og omhandler en beredskapshjemmel i tråd med det som ble vedtatt i § 54 i Grunnloven. Det gis gjennom dette myndighet til Kongen i statsråd til å forlenge eller utsette valgtinget eller til å bestemme at det skal holdes omvalg ved ekstraordinære hendelser. Komiteen vil påpeke at begrepet «ekstraordinære» etablerer en høy terskel for å benytte hjemmelen, og at hendelsene må føre til at en vesentlig del av velgerne potensielt må være forhindret fra å stemme grunnet hendelsen. Kapitlet omtaler for øvrig hvordan en slik situasjon skal håndteres.

Komiteen viser videre til at det i proposisjonen foreslås at overskriften både i § 18-5 og § 21-8 skal lyde: «*Offentliggjøring av valgresultater og prognoser*». Paragrafene omhandler imidlertid bare valgresultater. Komiteen viser videre til at departementet i punkt 26.4.3 i proposisjonen om «*Tilgang til valgresultater før valglokalene stenger, og offentliggjøring av valgdagsmålinger*», skriver:

«Departementet ser behov for å utrede denne problemstillingen videre, og vil komme tilbake til Stortinget med forslag til oppfølging. Departementet fremmer på nåværende tidspunkt heller ikke forslag om bestemmelser om offentliggjøring av valgdagsmålinger. Departementet mener at disse problemstillingene hører sammen og derfor bør vurderes og behandles samlet. Departementet vil legge frem et lovforslag til hvordan disse temaene bør reguleres tidsnok til at bestemmelsene kan få virkning ved stortingsvalget i 2025.»

Komiteen foreslår på denne bakgrunn at «og prognoser» tas ut, slik at overskriften både i § 18-5 og § 21-8 skal lyde: «*Offentliggjøring av valgresultater*.»

Komiteen viser til at kapittel 19 om nytt valgoppjør til Stortinget viderefører gjeldende rett. Kapittel 20 er nytt og lovfester bruken av statlig elektronisk valg gjennomføringssystem. Komiteen støtter dette og mener enhetlig håndtering av valget vil styrke tilliten til resultatet.

Kapittel 21 omhandler forskjellige bestemmelser og viderefører gjeldende rett med språklige endringer. Komiteen vil imidlertid peke på § 21-3, som er ny og pålegger alle som utfører oppdrag i forbindelse med valget, taushetsplikt dersom de som følge av oppdraget får kjennskap til hvordan en velger har stemt.

Endringer i andre lover

Kapittel 22 omhandler ikrafttredelse og endringer i andre lover som følge av endringer i valgloven eller endringer i fylkesstrukturen. Komiteen har ingen merknader til de foreslåtte endringene i sameloven, inndelingsloven, kommuneloven og §§ 1, 4 og 9 i parti-loven.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Rødt, støtter videre forslaget til endringer i § 3 i partiloven.

Komiteens medlem fra Rødt støtter ikke forslaget til endring i partiloven § 3 andre ledd bokstav d første punktum om å doble antall underskrifter fra 5 000 til 10 000 for å registrere et nytt politisk parti.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter regjeringens forslag om å øke kravet til antall un-

derskrifter for å registrere et partinavn i Partiregisteret fra 5 000 til 10 000.

Flertallet støtter regjeringens og utvalgets vurdering av at dagens regler om hvordan nye vararepresentanter skal pekes ut dersom dette ikke kan gjøres ved å foreta et nytt valgoppjør, bør videreføres. Flertallet støtter forslaget om at partiet eller gruppen i et slikt tilfelle selv kan peke ut den personen som skal rykke inn på den ledige vararepresentantplassen.

Om folkeavstemninger

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til valglovutvalgets drøfting av folkeavstemninger. Disse medlemmer mener at de samme prinsipper bør kunne anvendes både for lokale og nasjonale folkeavstemninger. Valglovutvalget viser til at det så langt ikke har vært noen utbredt tradisjon for folkeavstemninger. Det har likevel vært tilfeller der noen av de største demokratiske beslutningene har blitt lagt ut til folkeavstemning, og hvor resultatet har blitt fulgt opp av de demokratiske valgte forsamlinger. Det kan her nevnes folkeavstemningene om unionsoppløsning med Sverige, om å ta Prins Carl som konge, de to avstemningene om brennevinsforbud og de to avstemningene om EF og EU. Alle disse folkeavstemningene ble i realiteten bindende.

Disse medlemmer viser til at en normalisering, og økt bruk av folkeavstemninger vil kunne styrke demokratiet og den offentlige debatt. Gjennom folkeavstemninger vil borgere i større grad føle nærhet til samfunnets beslutninger.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ønsker at det utredes nærmere ulike modeller for folkeavstemning, både lokalt og nasjonalt. Det kan nevnes at for eksempel den danske grunnloven gir adgang til både bindende og veiledende folkeavstemninger. Bestemmelsen gir blant annet en tredjedel av Folketingets medlemmer rett til å begjære folkeavstemning over Folketingets vedtak. I slike tilfeller er det også uproblematisk å definere hva det stemmes over, og velgerne vil ha innsyn i alle saksforberedelser.

Disse medlemmer vil derfor foreslå følgende:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheter for bindende og/eller veiledende folkeavstemninger for alle folkevalgte organer.»

Øvrige forslag

Komiteen mener at valgresultater bør sorteres etter hvilken stemmekrets velgerne er manntallsført i. Komiteen peker på at det ikke var en tilsiktet konsekvens fra Stortingets side at forhåndsstemmene ikke

skulle fordeles på stemmekrets da konvoluttstemmegivningen ble fjernet. Denne problemstillingen ble ikke reist av departementet da Stortinget fattet vedtaket om å fjerne konvolutter ved forhåndsstemmer. Fordelingen av stemmer på manntallsførte kretser er av stor betydning for både de politiske partiene og mediene, og også for forskere og andre som benytter demografiske data til kartlegging av befolkningen opp mot ulike parametere.

Komiteen mener at det er av stor betydning med et økende antall forhåndsstemmer at disse fordeles på den stemmekrets velgerne er manntallsført i. Komiteen mener Stortinget bør rette opp en utilsiktet virkning av tidligere lovendring om å fjerne konvolutter ved forhåndsstemmer, og ber valgmyndighetene finne egnede måter å gjennomføre dette på.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at forhåndsstemmer og stemmer avgitt i en annen valgkrets enn der velger er manntallsført ved valgoppgjøret, fordeles på den krets der velgeren er manntallsført.»

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet merker seg at det ved gjennomføring av valg ofte inntreffer mindre uregelmessigheter. En av disse er at det kan mangle valglister til enkelte partier i avlukket. Ofte skyldes det at enkeltpersoner har fjernet lister som de ikke liker. Dette medlem mener det derfor presiseres at stemmestyret i større grad og med økt frekvens sikrer at alle lovlige valglister er tilgjengelige i avlukket til enhver tid.

Dette medlem er bekymret for at enkeltpersoner kan forsøke å påvirke andres valg, og at det dermed ikke er hemmelig hva den enkelte stemmer. Det er i dag slik at de som stemmer, ikke trenger å gå inn i et avlukke hvis de ikke vil. Det kan føre til at de i enkelte situasjoner ikke går inn i avlukket hvis de er i følge med en «kontrollerende» person. På den måten kan den kontrollerende personen vite og muligens bestemme eller påvirke hva den enkelte stemmer.

Dette medlem vil derfor foreslå følgende:

«Stortinget ber regjeringen fastsette i forskrift at de som skal stemme, som hovedregel skal innom et avlukke hvor alle stemmesedler er tilgjengelige, for å sikre at ingen kan se eller styre hva den som skal stemme, faktisk stemmer.»

Dette medlem viser til Grunnlovens bærende prinsipp om likhet for loven. I landet skal alle borgere behandles likt etter loven. Dette medlem mener at en avgrensning for deltakelse i valg som baserer seg på etnisitet, er diskriminerende og et brudd på prinsippet om likhet for loven. I sameloven § 2-6 er det innført en grovt diskriminerende regel som skiller norske borgere på etnisk grunnlag.

Dette medlem vil derfor foreslå følgende:

«I lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold gjøres følgende endringer:

§ 2-5 skal lyde:

§ 2-5 *Stemmerett*

Stemmerett ved valg til Sametinget har alle som har stemmerett ved kommunestyrevalg i kretsen

«I sameloven gjøres følgende endringer:

§ 2-6 oppheves.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede muligheter for bindende og/eller veiledende folkeavstemninger for alle folkevalgte organer.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:

Forslag 2

I valgloven skal § 2-2 lyde:

§ 2-2 *Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg*

(1) Norske statsborgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg hvis de er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge.

(2) Norsk personale ved diplomatiske og konsulære stasjoner i utlandet har stemmerett uavhengig av om de er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge. Det samme gjelder personalets husstandsmedlemmer.

(3) Personer som ikke er norske statsborgere, har stemmerett hvis de har fylt 16 år eller fyller 16 år innen utgangen av valgåret og enten

- a. har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de tre siste årene før valgdagen eller
- b. er statsborgere av et annet nordisk land og har blitt folkeregistrert som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 3

I valgloven skal § 5-2 lyde:

§ 5-2 *Antall kandidater på listeforslaget*

(1) Ved stortingsvalg skal listeforslaget inneholde navnet på minst fem kandidater. Forslaget kan maksimalt inneholde seks flere navn enn det skal velges representanter fra valgdistriktet.

(2) Ved fylkestingsvalg skal listeforslaget inneholde navnet på minst fem kandidater når fylkestinget har fra 35 til 41 medlemmer. Når fylkestinget har fra 43 til 49

medlemmer, skal listeforslaget inneholde navnet på minst syv kandidater. Når fylkestinget har 51 eller flere medlemmer, skal listeforslaget inneholde navn på minst ni kandidater. Forslaget kan maksimalt inneholde seks flere navn enn det skal velges representanter.

(3) Ved kommunestyrevalg skal listeforslaget inneholde navnet på minst fem kandidater når kommunestyret har fra 11 til 33 medlemmer. Når kommunestyret har fra 35 til 41 medlemmer, skal listeforslaget inneholde navnet på minst seks kandidater. Når kommunestyret har 43 eller flere medlemmer, skal listeforslaget inneholde navnet på minst syv kandidater. Forslaget kan maksimalt inneholde seks flere navn enn det skal velges representanter.

(4) Navnene til kandidatene skal settes opp i rekkefølge.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 4

I valgloven skal § 2-1 lyde:

§ 2-1 Stemmerett ved stortingsvalg

Norske statsborgere som har fylt 18 år eller fyller 18 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett ved stortingsvalg.

Forslag 5

I valgloven skal § 2-6 femte ledd lyde:

(5) Personer med stemmerett som ikke noen gang har vært folkeregistrert som bosatt i Norge, skal manntallsføres i Oslo kommune.

Forslag 6

I valgloven skal § 3-2 lyde:

§ 3-2 Valgbarhet ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

Personer som har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg og som har fylt 18 år eller fyller 18 år innen utgangen av valgåret, er valgbar til fylkestinget eller kommunestyret hvis følgende vilkår er oppfylt:

- a. Han eller hun er på valgdagen folkeregistrert som bosatt i kommunen ved kommunestyrevalg eller i en av kommunene i fylket ved fylkestingsvalg.
- b. Han eller hun er ikke utelukket fra valg etter § 3-3.

Forslag fra Rødt og Venstre:

Forslag 7

I valgloven skal § 5-4 andre ledd lyde:

(2) Øvrige listeforslag skal være underskrevet av minst så mange personer som tilsvarer 0,5 prosent av antall personer med stemmerett ved forrige valg i valgdistriktet. Ved kommunestyrevalg skal listeforslaget likevel være underskrevet av minst like mange personer som det skal velges medlemmer til kommunestyret. Ved

kommunestyrevalg er underskrift fra 300 personer uansett alltid tilstrekkelig.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 8

I valgloven skal § 2-2 lyde:

§ 2-2 Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg har de som har stemmerett ved stortingsvalg etter § 2-1.

Forslag 9

I valgloven skal § 3-4 lyde:

§ 3-4 Rett til å kreve fritak fra stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

(1) Rett til å kreve seg fritatt fra valg til Stortinget har den som avgir skriftlig erklæring om at vedkommende ikke ønsker å stille til valg på den aktuelle valglisten.

(2) Rett til å kreve seg fritatt fra valg til fylkesting og kommunestyre har den som avgir skriftlig erklæring om at vedkommende ikke ønsker å stille til valg på den aktuelle valglisten.

(3) Erklæring som nevnt i nr. 1 og 2 må settes frem innen den frist distriktsvalgstyret, fylkesvalgstyret eller valgstyret setter, ellers tapes retten til å strykes fra listeforslaget.

(4) De som unnlater å kreve seg fritatt fra å stå på liste, kan ikke nekte å motta valg.

Forslag 10

I valgloven skal § 6-10 lyde:

§ 6-10 Velgernes adgang til å endre på stemmesedler

(1) Ved stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg kan velgerne gi kandidater på stemmeseddelen personstemmer ved å sette kryss i ruten ved kandidatens navn. Velgeren kan også stryke kandidatnavn ved å gå frem som angitt på stemmeseddelen.

(2) Ved stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg kan velgerne i tillegg gi personstemmer til kandidater på andre valglister ved å føre kandidatnavnene opp på stemmeseddelen (slengerstemmer). Slike personstemmer kan gis til inntil så mange kandidater som tilsvarer 1/4 av det antallet medlemmer som skal velges. Velgerne kan likevel alltid gi personstemme til minst fem kandidater fra andre lister. Når en velger gir personstemme til en kandidat på en annen liste, overføres én listestemme til den listen som denne kandidaten står oppført på.

(3) Andre endringer på stemmeseddelen teller ikke med ved valgoppgjøret.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen fastsette i forskrift at de som skal stemme, som hovedregel skal innom et avluk-

ke hvor alle stemmesedler er tilgjengelige, for å sikre at ingen kan se eller styre hva den som skal stemme, faktisk stemmer.

Forslag 12

I lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold gjøres følgende endringer:

§ 2-5 skal lyde:

§ 2-5 Stemmerett

Stemmerett ved valg til Sametinget har alle som har stemmerett ved kommunestyrevalg i kretsen.

Forslag 13

I sameloven gjøres følgende endringer:

§ 2-6 oppheves.

Forslag fra Venstre:

Forslag 14

I valgloven skal § 5-3 lyde:

§ 5-3 Stemmetillegg

(1) De som setter fram listeforslag kan gi stemmetillegg til kandidatene på listeforslaget.

(2) Kandidater med stemmetillegg får et tillegg i sitt personlige stemmetall som tilsvarer 25 prosent av det antallet stemmesedler som listen får ved valget.

(3) Ved stortingsvalg og fylkestingsvalg kan forslagsstillerne gi stemmetillegg til det antall kandidater de ønsker.

(4) Ved kommunestyrevalg kan forslagsstillerne gi et visst antall av de øverste kandidatene på listeforslaget stemmetillegg. Forslagsstillerne kan gi stemmetillegg til følgende antall kandidater:

- a. inntil fire kandidater når kommunestyret har fra 11 til 23 medlemmer
- b. inntil seks kandidater når kommunestyret har fra 25 til 53 medlemmer
- c. inntil ti kandidater når kommunestyret har 55 eller flere medlemmer.

(5) Navnene til kandidater med stemmetillegg skal stå øverst på listeforslaget og med uthevet skrift.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

A.

vedtak til lov

om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven)

Kapittel 1. Lovens formål og virkeområde

§ 1-1 Lovens formål og virkeområde

(1) Loven skal sikre frie, hemmelige og tillitskapende valg.

(2) Loven gjelder ved valg av representanter til Stortinget, fylkesting og kommunestyre.

Kapittel 2. Stemmerett og manntall

§ 2-1 Stemmerett ved stortingsvalg

(1) Norske statsborgere som har fylt 18 år eller fyller 18 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett ved stortingsvalg hvis de er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge.

(2) Norsk personale ved diplomatiske og konsulære stasjoner i utlandet har stemmerett uavhengig av om de er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge. Det samme gjelder personalets husstandsmedlemmer.

§ 2-2 Stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

(1) Norske statsborgere som har fylt 18 år eller fyller 18 år innen utgangen av valgåret, har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg hvis de er eller har vært folkeregistrert som bosatt i Norge.

(2) § 2-1 andre ledd gjelder tilsvarende.

(3) Personer som ikke er norske statsborgere, har stemmerett hvis de har fylt 18 år eller fyller 18 år innen utgangen av valgåret og enten

- a. har vært folkeregistrert som bosatt i Norge de tre siste årene før valgdagen eller
- b. er statsborgere av et annet nordisk land og har blitt folkeregistrert som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret.

§ 2-3 Ansvar for å opprette og oppdatere manntall

(1) Departementet skal opprette og oppdatere manntall. Manntallet skal oppdateres til og med lørdagen før valgdagen. Ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg skal det opprettes et felles manntall.

(2) Departementet skal sørge for at alle kommuner og fylkeskommuner 2. januar i valgåret får et manntall.

§ 2-4 Tilgang til folkeregisteret

Departementet, fylkeskommuner og kommuner kan uten hinder av taushetsplikt innhente de opplysningene fra Folkeregisteret som er nødvendige for å gjennomføre valg.

§ 2-5 Bruk av personopplysninger ved utvikling og testing av IT-systemer

Departementet kan behandle innhentede personopplysninger for å utvikle og teste IT-systemer for manntallet hvis det er umulig eller uforholdsmessig

vanskelig å oppnå formålet ved å bruke anonyme eller fiktive opplysninger.

§ 2-6 Hvilken kommune velgerne skal manntallsføres i

(1) Personer med stemmerett som er bosatt i Norge, skal manntallsføres i den kommunen der de var folkeregistrert som bosatt 30. juni i valgåret.

(2) Personer med stemmerett som oppholder seg på Svalbard eller Jan Mayen, skal manntallsføres i den kommunen der de sist var folkeregistrert som bosatt.

(3) Personer med stemmerett som er bosatt utenfor Norge, og som har vært folkeregistrert som bosatt i Norge i løpet av de siste 10 årene før valgdagen, skal manntallsføres i den kommunen der de sist var folkeregistrert som bosatt.

(4) Personer med stemmerett som ikke har vært folkeregistrert som bosatt i Norge i løpet av de siste 10 årene før valgdagen, skal, hvis de stemmer, manntallsføres i den kommunen der de sist var folkeregistrert som bosatt.

(5) Norsk personale ved diplomatiske og konsulære stasjoner i utlandet som ikke har vært folkeregistrert som bosatt i en kommune i Norge før de blir ansatt, skal manntallsføres i Oslo kommune. Det samme gjelder personalets husstandsmedlemmer.

§ 2-7 Utlegging av manntallet til offentlig ettersyn

(1) Valgstyret skal legge manntallet ut til offentlig ettersyn. Manntallet skal ligge ute til og med valgdagen.

(2) Valgstyret skal kunngjøre når og hvor manntallet legges ut og samtidig opplyse om hvordan velgerne skal gå frem for å få rettet feil i manntallet.

§ 2-8 Retting av manntallet

(1) Personer som mener at de selv eller andre uriktig er blitt innført i eller utelatt fra manntallet i kommunen, kan kreve at feilen skal rettes.

(2) Et skriftlig og begrunnet krav om retting av manntallet skal sendes til valgstyret i kommunen.

§ 2-9 Melding om endringer i manntallet

Hvis manntallet blir endret etter krav om retting, eller etter at valgstyret er blitt oppmerksom på feil, skal valgstyret snarest gi melding om endringen til de personene det gjelder. Valgstyret skal gi slik melding også hvis et krav om retting ikke blir tatt til følge.

§ 2-10 Informasjon til velgerne om stemmerett

Departementet skal sørge for at alle personer med stemmerett og som er folkeregistrert som bosatt i Norge, får informasjon om hvilken kommune de kan stemme i på valgtinget. Dette gjelder likevel ikke personer med bostedsadresse på Svalbard eller Jan Mayen.

§ 2-11 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om

- manntallsføring, behandling og oppdatering av manntallet
- manntallsføring av personer som har sperret adresse i Folkeregisteret etter folkeregisterloven § 10-4, jf. beskyttelsesinstruksen § 2
- utleggingsmanntallet
- tilgang til og bruk av manntallseksemplarer
- formidling av og innhold i informasjon til velgerne.

Kapittel 3. Valgbarhet og ombudspflicht

§ 3-1 Valgbarhet ved stortingsvalg

Personer som har stemmerett ved stortingsvalg og ikke er utelukket fra valg etter § 3-3, er valgbare til Stortinget.

§ 3-2 Valgbarhet ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

Personer som har stemmerett ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg, er valgbare til fylkestinget eller kommunestyret hvis følgende vilkår er oppfylt:

- Han eller hun er på valgdagen folkeregistrert som bosatt i kommunen ved kommunestyrevalg eller i en av kommunene i fylket ved fylkestingsvalg.
- Han eller hun er ikke utelukket fra valg etter § 3-3.

§ 3-3 Hvem som er utelukket fra valg

(1) Utelukket fra valg til Stortinget er

- dommere i Høyesterett
- ansatte i departementene, bortsett fra statssekretærer og politiske rådgivere
- ansatte i utenriktjenesten.

(2) Utelukket fra valg til fylkestinget eller kommunestyret er

- statsforvalteren og assisterende statsforvalter
- kommunedirektøren i fylkeskommunen eller kommunen og hans eller hennes stedfortreder
- kommunalsjefer, etatssjefer og ledere på tilsvarende nivå i fylkeskommunen eller kommunen
- sekretærer for fylkestinget eller kommunestyret
- den som har ansvaret for regnskapsfunksjonen i fylkeskommunen eller kommunen
- de som foretar revisjon av fylkeskommunen eller kommunen
- ansatte i fylkesrådets eller kommunerådets sekretariat som har fått myndighet delegert fra rådet.

(3) De som ellers ville ha vært utelukket fra valg til fylkestinget eller kommunestyret på grunn av sin stilling, er likevel valgbare hvis de fratrer stillingen før fylkestinget eller kommunestyret trer i funksjon.

§ 3-4 Ombudsplikt

(1) Alle plikter å la seg føre opp på en valgliste, med mindre de gir skriftlig melding om at de ikke ønsker å bli ført opp på den aktuelle valglisten innen den fristen som distriktsvalgstyret, fylkesvalgstyret eller valgstyret setter.

(2) Alle som velges til representanter til Stortinget, fylkesting og kommunestyre, har plikt til å motta valget.

Kapittel 4. Valgorganer

§ 4-1 Riksvalgstyret

(1) Etter hvert stortingsvalg skal Stortinget oppnevne et riksvalgstyre som fungerer i fire år fra 1. januar det andre årsskiftet etter stortingsvalget. Riksvalgstyret skal behandle klager på valget, jf. § 16-1 bokstav a til e, g og h. Riksvalgstyret skal utføre sine oppgaver selvstendig og uavhengig av Stortinget.

(2) Riksvalgstyret skal ha fem medlemmer. Lederen og to andre medlemmer skal være dommere. Det skal oppnevnes tre felles varamedlemmer for medlemmene som er dommere, og to felles varamedlemmer for de andre medlemmene. Medlemmene og varamedlemmene kan gjenoppnevnes.

(3) Følgende personer kan ikke oppnevnes til riksvalgstyret:

- a. medlemmer av regjeringen
- b. representanter og vararepresentanter til Stortinget
- c. medlemmer og varamedlemmer av fylkesting og kommunestyre
- d. statssekretærer og politiske rådgivere i departementene og på Stortinget.

(4) Medlemmer og varamedlemmer av riksvalgstyret som stiller til valg til Stortinget, et fylkesting eller et kommunestyre, skal gå ut av riksvalgstyret.

(5) Departementet skal oppnevne et sekretariat for riksvalgstyret. Sekretariatet er uavhengig i sitt arbeid med å forberede saker for riksvalgstyret.

(6) Stortinget fastsetter godtgjøring til riksvalgstyrets medlemmer og varamedlemmer.

§ 4-2 Fratreden fra verv som medlem eller varamedlem av riksvalgstyret

(1) Stortinget kan løse et medlem eller varamedlem av riksvalgstyret fra vervet når han eller hun ber om det av personlige grunner eller grovt har krenket plikter som følger med vervet.

(2) I særlige tilfeller kan Stortinget løse ett eller flere medlemmer eller varamedlemmer fra vervet hvis det er nødvendig for at riksvalgstyret skal kunne utføre sine oppgaver.

(3) Et vedtak om å løse et medlem eller et varamedlem fra vervet fattes med vanlig flertall når han eller hun

selv ber om å bli løst fra vervet. I andre tilfeller fattes vedtaket med to tredjedeler av stemmene.

(4) Når et medlem eller varamedlem av riksvalgstyret dør eller fratrer, skal Stortinget oppnevne et nytt medlem eller varamedlem for resten av perioden.

§ 4-3 Distriktsvalgstyre

(1) Ved stortingsvalg skal hvert valgdistrikt ha et distriktsvalgstyre med minst tre medlemmer. Det kan velges ett felles distriktsvalgstyre for alle valgdistriktene i fylket. Fylkestinget velger selv distriktsvalgstyrets leder, nestleder og øvrige medlemmer og varamedlemmer.

(2) Ved stortingsvalg har valgstyret i Oslo kommune funksjon som distriktsvalgstyre i Oslo valgdistrikt. § 10-13, § 10-14 første, tredje og femte ledd og § 10-15 tredje ledd gjelder ikke ved gjennomføringen av stortingsvalg i Oslo valgdistrikt.

§ 4-4 Fylkesvalgstyre

Ved fylkestingsvalg skal hvert valgdistrikt ha et fylkesvalgstyre med minst tre medlemmer. Fylkestinget velger selv fylkesvalgstyrets leder, nestleder og øvrige medlemmer og varamedlemmer.

§ 4-5 Valgstyre

Hver kommune skal ha et valgstyre med minst tre medlemmer. Kommunestyret velger selv valgstyrets leder, nestleder og øvrige medlemmer og varamedlemmer.

Kapittel 5. Listeforslag

§ 5-1 Krav til listeforslag

(1) Et listeforslag skal ha en overskrift og må inneholde opplysninger om

- a. hvilket valg listeforslaget gjelder for
- b. hvilke kandidater som stiller til valg på listeforslaget
- c. hvem som har skrevet under på listeforslaget.

(2) Overskriften på listeforslaget skal angi det partiet eller den gruppen som har satt frem forslaget. Hvis listeforslaget er satt frem av et registrert politisk parti, skal overskriften være partiets registrerte navn. Overskriften må ellers ikke kunne forveksles med navnet på et registrert politisk parti eller en registrert samepolitisk enhet eller med overskriften på andre listeforslag i samme valgdistrikt.

(3) Kandidatene skal være oppført med fornavn, etternavn og fødselsår. Deres stilling eller bosted kan føres på listeforslaget. Dette skal gjøres hvis det er nødvendig for å unngå forveksling av kandidatene. På felleslister kan det opplyses om kandidatenes tilhørighet til de ulike gruppene som står bak listeforslaget. Hvis et listeforslag inneholder opplysninger om stilling, bosted eller gruppetilhørighet, skal slike opplysninger gis for alle kandidatene på listeforslaget.

(4) Listeforslaget skal ikke inneholde annen informasjon til velgerne enn det som fremgår av paragrafen her.

(5) Kandidater kan bare stå på ett listeforslag i valgdistriktet. Det samme partiet eller den samme gruppen kan bare stille én liste i hvert valgdistrikt.

§ 5-2 Antall kandidater på listeforslaget

(1) Ved stortingsvalg skal listeforslaget minst inneholde navnet på så mange kandidater som det skal velges representanter fra valgdistriktet. Forslaget kan maksimalt inneholde seks flere navn enn det skal velges representanter fra distriktet.

(2) Ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg skal listeforslaget inneholde navnet på minst syv kandidater. Forslaget kan maksimalt inneholde seks flere navn enn det skal velges representanter.

(3) Navnene til kandidatene skal settes opp i rekkefølge.

§ 5-3 Stemmetillegg ved kommunestyrevalg

(1) Ved kommunestyrevalg kan et visst antall av de øverste kandidatene på listeforslaget gis et stemmetillegg. Stemmetillegg kan gis til

- a. inntil fire kandidater når kommunestyret har fra 11 til 23 medlemmer
- b. inntil seks kandidater når kommunestyret har fra 25 til 53 medlemmer
- c. inntil ti kandidater når kommunestyret har 55 eller flere medlemmer.

(2) Kandidater med stemmetillegg får et tillegg i sitt personlige stemmetall som tilsvarer 25 prosent av det antallet stemmer som listen får ved valget.

(3) Navnene til kandidater med stemmetillegg skal stå øverst på listeforslaget og med uthevet skrift.

§ 5-4 Antall underskrifter på listeforslaget

(1) Listeforslag fra partier som er registrert i Partiregisteret, og som ved forrige stortingsvalg fikk minst 5 000 stemmer i hele landet, skal være underskrevet av to styremedlemmer i partiets avdeling med ansvar for det valgdistriktet listen gjelder. Det samme gjelder for partier som er blitt registrert i Partiregisteret etter forrige stortingsvalg. Hvis et registrert politisk parti stiller listeforslag sammen med en uregistrert gruppe, gjelder likevel bestemmelsene i andre ledd.

(2) Øvrige listeforslag skal være underskrevet av minst så mange personer som tilsvarer én prosent av antall personer med stemmerett ved forrige valg i valgdistriktet. Ved kommunestyrevalg skal listeforslaget likevel være underskrevet av minst like mange personer som det skal velges medlemmer til kommunestyret.

(3) Underskriverne må ha stemmerett i valgdistriktet og kan bare skrive under på ett listeforslag.

§ 5-5 Vedlegg til listeforslaget

Følgende opplysninger skal ligge ved listeforslaget:

- a. oversikt over fødselsdato og bostedsadresse til personene som har underskrevet på listeforslaget
- b. oversikt over kandidatenes fødselsdato
- c. forsikring fra kandidater som ikke er folkeregistrert som bosatt i fylket ved fylkestingsvalg eller i kommunen ved kommunestyrevalg, om at de vil være folkeregistrert der på valgdagen
- d. forsikring fra kandidater som på grunn av sin stilling ikke er valgbar ved fylkestingsvalg eller kommunestyrevalg, om at de vil fratre stillingen før fylkestinget eller kommunestyret trer i funksjon.

§ 5-6 Tillitsvalgte og tillitsutvalg

(1) Hvis et listeforslag fra et registrert politisk parti er underskrevet av to styremedlemmer i partiets avdeling med ansvar for det valgdistriktet listen gjelder, jf. § 5-4 første ledd, er disse to styremedlemmene tillitsvalgt og vararepresentant for listeforslaget. Styret for avdelingen er tillitsutvalg.

(2) For øvrige listeforslag er de to øverste underskriverne på listeforslaget henholdsvis tillitsvalgt og vararepresentant. De fem øverste underskriverne er tillitsutvalg, og de tre neste er vararepresentanter.

§ 5-7 Frist for å levere listeforslaget

(1) Frist for å levere et listeforslag er klokken 12 den 31. mars i valgåret.

(2) Ved stortingsvalg og fylkestingsvalg regnes listeforslaget som levert når det har kommet inn til fylkeskommunen.

(3) Ved kommunestyrevalg regnes listeforslaget som levert når det har kommet inn til kommunen.

(4) Hvis det ved kommunestyrevalg er levert færre enn to listeforslag når fristen løper ut, kan kommunestyret selv utsette fristen til senest klokken 12 den 30. april.

§ 5-8 Tilbakekalling av listeforslaget

(1) Tillitsutvalget kan kalle tilbake listeforslaget.

(2) Melding om tilbakekalling skal gis til distriktsvalgstyret ved stortingsvalg, til fylkesvalgstyret ved fylkestingsvalg og til valgstyret ved kommunestyrevalg.

(3) Meldingen skal være kommet inn til fylkeskommunen ved stortingsvalg og fylkestingsvalg og kommunen ved kommunestyrevalg før listeforslaget har blitt godkjent.

§ 5-9 Hvem som har ansvaret for å godkjenne listeforslaget

(1) Ved stortingsvalg godkjenner eller forkaster distriktsvalgstyret selv listeforslag og tilbakekallinger av listeforslag.

(2) Ved fylkestingsvalg godkjenner eller forkaster fylkesvalgstyret selv listeforslag og tilbakekallinger av listeforslag.

(3) Ved kommunestyrevalg godkjenner eller forkaster valgstyret selv listeforslag og tilbakekallinger av listeforslag.

(4) Vedtak om godkjenning eller forkasting skal fattes senest 1. juni i valgåret.

§ 5-10 Valgmyndighetenes behandling av listeforslagene

(1) Listeforslagene skal legges ut til offentlig ettersyn etter hvert som de kommer inn.

(2) Valgmyndighetene skal kontrollere at et listeforslag oppfyller kravene i loven her.

(3) Hvis listeforslaget ikke oppfyller kravene, skal valgmyndighetene gi listeforslagets tillitsvalgte en frist på syv dager til å rette listeforslaget.

(4) Valgmyndighetene skal gi melding til samtlige kandidater på listeforslagene om at de er satt opp på et listeforslag, og opplyse om at kandidatene etter § 3-4 har rett til å bli fritatt fra å stå på valglisten.

(5) Hvis det er uklart hvem som har rett til å representere et registrert politisk parti på lokalt nivå, og dermed rett til å stille liste for partiet, skal valgmyndighetene innhente uttalelse fra partiets utøvende organ og legge den til grunn, jf. partiloven § 3 andre ledd bokstav b.

(6) Valgmyndighetene skal pålegge underskrivere eller kandidater som står på flere listeforslag i valgdistriktet, å melde fra innen en bestemt frist om hvilket listeforslag de vil stå på. Hvis de ikke svarer innen fristen, skal de settes opp på det listeforslaget som kom inn først.

§ 5-11 Endring av listeforslaget etter innleveringsfristen

(1) Etter at fristen for innlevering av listeforslag er utløpt, kan listeforslagets tillitsvalgte bare gjøre de endringer som er nødvendige for å bringe listeforslaget i samsvar med kravene i loven her.

(2) Hvis en kandidat strykes fra listeforslaget, kan listen suppleres med et nytt navn. Listeforslagets tillitsvalgte kan i så fall bestemme om navnet skal settes på den tomme plassen, eller om de etterfølgende kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge, og at listen da skal suppleres med et nytt navn nederst. § 5-5 bokstav b til d gjelder tilsvarende.

§ 5-12 Kunngjøring av valglistene

Når listeforslagene er godkjent, skal valgmyndighetene legge valglistene ut til offentlig ettersyn. Valgmyndighetene skal kunngjøre hva som er overskriftene på valglistene og hvor listene er lagt ut.

§ 5-13 Trykking av stemmesedler

(1) Ved stortingsvalg, fylkestingsvalg og kommunestyrevalg har departementet ansvaret for at det trykkes

stemmesedler som inneholder navnene til de registrerte politiske partiene som ved forrige stortingsvalg fikk minst 5 000 stemmer i hele landet, og navnene til partier som er registrert i Partiregisteret etter forrige stortingsvalg.

(2) Ved stortingsvalg har distriktsvalgstyret ansvaret for at det trykkes stemmesedler for valglistene i valgdistriktet.

(3) Ved fylkestingsvalg har fylkesvalgstyret ansvaret for at det trykkes stemmesedler for valglistene i valgdistriktet.

(4) Ved kommunestyrevalg har valgstyret ansvaret for at det trykkes stemmesedler for valglistene i kommunen.

(5) Stemmesedlene etter første ledd skal være klare til bruk når forhåndsstemmingen starter 1. juli.

(6) Stemmesedlene etter andre til fjerde ledd skal være klare til bruk når den ordinære forhåndsstemmingen starter 10. august.

§ 5-14 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om

- a. krav til elektroniske underskrifter etter § 5-4 ved bruk av en godkjent digital løsning
- b. innlevering av listeforslag i en godkjent digital løsning og på papir
- c. behandling av listeforslag
- d. utforming, trykking og utsending av stemmesedler.

Kapittel 6. Fellesbestemmelser for stemming innenlands

§ 6-1 Kunngjøring av når og hvor velgerne kan stemme

(1) Valgstyret skal kunngjøre når og hvor velgerne kan stemme.

(2) Sysselmesteren skal kunngjøre når og hvor velgerne kan stemme på Svalbard.

§ 6-2 Hvem som har ansvaret for stemmingen i et valglokale

I hvert valglokale skal det være en leder og en nestleder med ansvar for stemmingen. Dette gjelder ikke ved stemming etter § 7-1 andre og tredje ledd.

§ 6-3 Antallet valgmedarbeidere ved stemming som ikke foregår i et valglokale

Hvis stemmingen ikke foregår i et valglokale, skal to valgmedarbeidere ta imot stemmen. Dette gjelder likevel ikke ved stemming etter § 7-1 andre og tredje ledd.

§ 6-4 Hvem som ikke kan være valgmedarbeidere i valglokalene eller ta imot stemmer

(1) Personer som er oppført på en valgliste ved stortingsvalget eller fylkestingsvalget, kan ikke være valg-

medarbeidere i valglokalene eller ta imot stemmer i kommunene i valgdistriktet.

(2) Personer som er oppført på en valgliste ved kommunestyrevalget, kan ikke være valgmedarbeidere i valglokalene eller ta imot stemmer i kommunen.

§ 6-5 Valgurner

Valgurner som brukes ved stemmingen, skal være forseglet.

§ 6-6 Ordensregler

(1) Velgerpåvirkning er ikke tillatt i valglokalet.

(2) I valglokalet og dets umiddelbare nærhet er det ikke tillatt å utføre handlinger som kan forstyrre valget.

(3) Det er ikke tillatt for uvedkommende å føre kontroll med hvem som stemmer.

(4) Valgmedarbeiderne skal hindre at uvedkommende får kunnskap om forbruket av de forskjellige valglistenes stemmesedler.

(5) Lederen eller nestlederen i valglokalet kan bortvise personer som opptrer i strid med reglene i denne paragrafen.

§ 6-7 Universell utforming

(1) Valgstyret skal sørge for at valglokalene er universelt utformet, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 17. Velgerne skal kunne ta seg inn i valglokalene uten hjelp.

(2) Hvis det er særlige grunner til det, kan stemmingen legges til lokaler som velgerne ikke kan ta seg inn i uten hjelp. Valgstyret skal kunngjøre hvilke valglokaler dette gjelder.

§ 6-8 Rett til veiledning og assistanse

(1) Velgere har rett til veiledning om hvordan de stemmer.

(2) En velger som på grunn av funksjonsnedsettelse ikke kan stemme alene, kan etter eget ønske få hjelp av en valgmedarbeider eller en annen person som velgeren peker ut. Personer som gjennom slik hjelp får kjennskap til hvordan velgeren har stemt, har taushetsplikt om dette. En valgmedarbeider skal gjøre velgerens hjelp oppmerksom på denne taushetsplikten.

(3) Hvis en valgmedarbeider mener at velgeren ikke oppfyller kravene til å motta hjelp etter andre ledd, avgjør lederen eller nestlederen i valglokalet om velgeren oppfyller kravene.

§ 6-9 Hemmelig stemming

(1) Velgeren skal avskjermet og usett velge stemmeseddel, gjøre eventuelle endringer og brette sammen stemmeseddelen, slik at det ikke er synlig hva velgeren har stemt.

(2) Stemmesedlene skal plasseres slik at det ikke er synlig for uvedkommende hvilken stemmeseddel velgeren tar.

§ 6-10 Adgang til å gi personstemmer

(1) Ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg kan velgerne gi kandidater på stemmeseddelen personstemmer ved å sette kryss i ruten ved kandidatens navn.

(2) Ved kommunestyrevalg kan velgerne i tillegg gi personstemmer til kandidater på andre valglistene ved å føre kandidatnavnene opp på stemmeseddelen (slengerstemmer). Slike personstemmer kan gis til inntil så mange kandidater som tilsvarer 1/4 av det antallet medlemmer som skal velges til kommunestyret. Velgerne kan likevel alltid gi personstemme til minst fem kandidater fra andre lister. Når en velger gir personstemme til en kandidat på en annen liste, overføres én listestemme til den listen som denne kandidaten står oppført på.

(3) Andre endringer på stemmeseddelen teller ikke med ved valgoppgjøret.

§ 6-11 Legitimasjon

(1) Velgere skal vise legitimasjon.

(2) Hvis en velger ikke kan vise legitimasjon, men er kjent for stemmemottakeren, kan stemmemottakeren i stedet bekrefte velgerens identitet.

(3) En ansatt som viser legitimasjon, kan bekrefte identiteten til velgere som er beboere eller pasienter på helse- og omsorgsinstitusjoner eller velgere som er innsatte i fengsler.

§ 6-12 Stemming utenfor valglokalet

Hvis en velger ikke kan ta seg inn i valglokalet, skal to valgmedarbeidere ta imot velgerens stemme rett utenfor valglokalet. Velgeren skal kunne stemme usett.

§ 6-13 Oppbevaring og transport av valgmateriell

Valgstyret skal sørge for at valgmateriellet oppbevares og transporteres på sikker måte.

§ 6-14 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om

- a. kunngjøring av tid og sted for stemming
- b. universell utforming av valglokaler og valgutstyr
- c. kunngjøring etter § 6-7 andre ledd andre punktum
- d. organiseringen og gjennomføringen av stemmingen
- e. forsendelse av forhåndsstemmer
- f. oppbevaring, transport og overlevering av valgmateriell
- g. krav til brevstemming
- h. krav til legitimasjon.

Kapittel 7. Forhåndsstemming innenlands

§ 7-1 Når velgerne kan forhåndsstemme

(1) Velgere kan forhåndsstemme innenlands fra 10. august til og med fredagen før valgdagen. Valgstyret bestemmer selv åpningstidene for valglokalene. Velgere som har møtt frem før stengetid, skal få stemme.

(2) Velgere som ikke kan stemme etter første ledd, kan forhåndsstemme fra 1. juli og frem til den ordinære forhåndsstemmingen starter 10. august (tidligstemming). Velgerne skal henvende seg til kommunen og be om å få stemme.

(3) Velgere på Svalbard og Jan Mayen kan forhåndsstemme fra 1. juli til og med nest siste fredag før valgdagen.

§ 7-2 Hvor velgerne kan forhåndsstemme

(1) Velgerne kan forhåndsstemme i alle kommuner.

(2) Valgstyret bestemmer selv hvor velgerne kan forhåndsstemme. Valglokalene skal være egnet for stemming.

(3) Velgere som er beboere eller pasienter på helse- og omsorgsinstitusjoner, eller innsatte i fengsler, skal kunne forhåndsstemme der.

(4) Velgere som på grunn av sykdom eller uførhet ikke kan forhåndsstemme på de stedene valgstyret har bestemt at det skal være forhåndsstemming, kan etter søknad forhåndsstemme der de oppholder seg. Slike søknader må være kommet inn til kommunen innen klokken 12 torsdag før valgdagen. Dette leddet gjelder ikke velgere på Svalbard og Jan Mayen.

(5) Sysselmasteren bestemmer hvor på Svalbard velgerne kan forhåndsstemme.

(6) Departementet bestemmer hvor på Jan Mayen velgerne kan forhåndsstemme.

§ 7-3 Hvem som oppnevner stemmemottakere på Svalbard og Jan Mayen

(1) Sysselmasteren oppnevner stemmemottakere på Svalbard.

(2) Departementet oppnevner stemmemottakere på Jan Mayen.

§ 7-4 Elektronisk manntall

Kommunen skal bruke et elektronisk manntall ved forhåndsstemmingen.

§ 7-5 Hvordan velgerne kan forhåndsstemme i egen kommune

(1) Hvis en velger som forhåndsstemmer er manntallsført i kommunen, skal stemmemottakeren stemple stemmeseddelen og sette kryss ved velgerens navn. Velgeren skal legge stemmeseddelen i en urne.

(2) Hvis stemmemottakeren ikke kan sette kryss ved velgerens navn i manntallet, skal stemmemottakeren

stemple stemmeseddelen før velgeren legger den i en stemmesedelkonvolutt og limer konvolutten igjen. Stemmemottakeren skal legge stemmesedelkonvolutten sammen med informasjon om velgerens identitet i en omslagskonvolutt og lime omslagskonvolutten igjen. Velgeren skal legge omslagskonvolutten i en urne.

(3) Hvis stemmemottakeren på grunn av manglende forbindelse med det elektroniske manntallet ikke kan sette kryss ved velgerens navn i manntallet, skal stemmemottakeren stemple stemmeseddelen før velgeren legger den i en stemmesedelkonvolutt og limer konvolutten igjen. Stemmemottakeren skal legge stemmesedelkonvolutten sammen med informasjon om velgerens identitet i en beredskapskonvolutt og lime konvolutten igjen. Velgeren skal legge beredskapskonvolutten i en urne.

(4) Valgstyret kan selv i særlige tilfeller bestemme at det ved enkelte forhåndsstemmemottak skal brukes stemmesedelkonvolutt og omslagskonvolutt istedenfor at stemmeseddelen legges rett i en urne. Stemmingen foregår da i samsvar med andre ledd.

§ 7-6 Hvordan velgerne kan forhåndsstemme utenfor egen kommune

Hvis en velger som forhåndsstemmer, ikke er innført i manntallet i kommunen, skal velgeren bruke stemmesedelkonvolutt. Etter at stemmeseddelen er stemplet, skal velgeren legge den i en stemmesedelkonvolutt og lime konvolutten igjen. Stemmemottakeren skal legge stemmesedelkonvolutten sammen med informasjon om velgerens identitet i en omslagskonvolutt og lime omslagskonvolutten igjen. Velgeren skal legge omslagskonvolutten i en urne.

§ 7-7 Hvordan velgerne kan forhåndsstemme på Svalbard og Jan Mayen

En velger som forhåndsstemmer på Svalbard eller Jan Mayen, skal legge stemmeseddelen i en stemmesedelkonvolutt og lime den igjen. Stemmemottakeren skal legge stemmesedelkonvolutten i en omslagskonvolutt, lime omslagskonvolutten igjen og deretter påføre omslagskonvolutten

- a. valgstyrets navn og adresse
- b. velgerens navn og fødselsnummer
- c. velgerens folkeregistrerte adresse 30. juni i valgåret, eventuelt siste adresse i Norge hvis velgeren har meldt flytting til utlandet
- d. tid og sted for stemmingen.

§ 7-8 Hvordan velgerne kan forhåndsstemme før den ordinære forhåndsstemmingen (tidligstemming)

Ved tidligstemming etter § 7-1 andre ledd skal stemmemottakeren stemple stemmeseddelen før velgeren legger den i en stemmesedelkonvolutt og limer konvolutten igjen. Stemmemottakeren skal legge stem-

meseddelkonvolutt sammen med informasjon om velgerens identitet i en omslagskonvolutt og lime omslagskonvolutt igjen. Velgeren skal legge omslagskonvolutt i en urne.

Kapittel 8. Forhåndsstemming i utlandet

§ 8-1 Når velgerne kan forhåndsstemme

Velgere i utlandet kan forhåndsstemme i perioden fra 1. juli til og med nest siste fredag før valgdagen.

§ 8-2 Hvem som kan motta forhåndsstemmer

(1) Utsendte utenriktjenesteansatte ved norske utenriksstasjoner, unntatt ved honorære utenriksstasjoner, er stemmemottakere i utlandet. Utenriksdepartementet kan oppnevne stemmemottakere ved honorære norske utenriksstasjoner. Stasjonssjefen kan oppnevne én eller flere av stasjonens lokalt ansatte til stemmemottakere.

(2) Departementet oppnevner stemmemottakere på øvrige steder i utlandet.

§ 8-3 Hvor velgerne kan forhåndsstemme

(1) Velgere i utlandet kan forhåndsstemme ved norske utenriksstasjoner. De kan bare stemme ved honorære norske utenriksstasjoner hvis Utenriksdepartementet har oppnevnt stemmemottakere der. Stasjonssjefen kan bestemme at velgerne kan forhåndsstemme utenfor stasjonens område.

(2) Departementet bestemmer hvor velgerne ellers kan stemme i utlandet.

§ 8-4 Hvordan velgerne kan forhåndsstemme

(1) §§ 6-6 første ledd, 6-8, 6-9, 6-10, 6-11 og 6-13 gjelder tilsvarende.

(2) Velgeren skal legge stemmeseddelen i en stemmeseddelkonvolutt og lime den igjen. Stemmemottakeren skal legge stemmeseddelkonvolutt i en omslagskonvolutt, lime omslagskonvolutt igjen og deretter påføre omslagskonvolutt

- a. valgstyrets navn og adresse
- b. velgerens navn og fødselsnummer
- c. velgerens folkeregistrerte adresse i Norge 30. juni i valgåret, eventuelt siste adresse hvis velgeren har meldt flytting til utlandet
- d. tid og sted for stemmingen.

§ 8-5 Brevstemming

(1) Velgere som oppholder seg i utlandet, og som ikke har mulighet til å oppsøke en stemmemottaker, kan stemme ved brev uten at en stemmemottaker er til stede.

(2) Velgerne er ansvarlige for å forhåndsstemme så tidlig at stemmene kommer inn til valgstyret innen klokken 17 dagen etter valgdagen.

Kapittel 9. Stemming på valgtinget

§ 9-1 Når velgerne kan stemme

(1) Stortingsvalg skal holdes i alle kommuner på den samme mandagen i september måned i det siste året av hver stortingsperiode.

(2) Fylkestingsvalg og kommunestyrevalg skal holdes i alle kommuner på den samme mandagen i september måned hvert fjerde år. Valgene holdes i det andre året av hver stortingsperiode.

(3) Kongen i statsråd fastsetter valgdagen etter første og andre ledd.

(4) Kommunestyret kan selv bestemme at det på ett eller flere steder i kommunen skal holdes valg også søndagen før valgdagen. Denne søndagen og valgdagen utgjør til sammen valgtinget. Hvis kommunen skal ha søndagsvalg, skal valgstyret orientere Valgdirektoratet om dette senest 31. mai i valgåret.

(5) Valgstyret bestemmer selv når valglokalene skal åpnes og stenges. Kommunestyret kan selv, med tilslutning fra minst 1/3 av medlemmene, bestemme å holde valglokalene åpne lenger enn det valgstyret har vedtatt.

(6) På valgdagen stenges valglokalene senest klokken 21. Velgere som har møtt frem før stengetid, skal få stemme.

§ 9-2 Stemmekretser

Kommunestyret avgjør hvordan kommunen skal deles inn i stemmekretser. Myndigheten kan delegeres til valgstyret. Valgstyret skal senest 31. mars i valgåret orientere sentral matrikelmyndighet om endringer i stemmekretsinnndelingen.

§ 9-3 Hvor velgerne kan stemme

(1) På valgtinget kan velgerne stemme bare i den kommunen der de er eller skal manntallsføres.

(2) Valgstyret bestemmer selv hvor velgerne kan stemme. Det skal være ett valglokale for hver stemmekrets.

(3) Valgstyret kan opprette ekstra valglokaler for en stemmekrets hvis det er nødvendig for å sikre at velgerne får mulighet til å stemme.

(4) Valglokalene skal være egnet for stemming.

§ 9-4 Bruk av elektronisk manntall eller papirmanntall

Valgstyret kan selv velge om kommunen skal bruke et elektronisk manntall eller et papirmanntall på valgtinget. Valgstyret skal senest 31. mai i valgåret orientere Valgdirektoratet om hvilken type manntall kommunen skal bruke.

§ 9-5 Hvordan velgerne kan stemme i valglokaler med elektronisk manntall

(1) Hvis velgeren er innført i manntallet til kommunen, skal stemmemottakeren stemple stemmeseddelen

og sette kryss ved velgerens navn. Velgeren skal legge stemmeseddelen i en urne.

(2) Hvis stemmemottakeren ikke kan sette kryss ved velgerens navn i manntallet, skal stemmemottakeren stemple stemmeseddelen før velgeren legger den i en stemmeseddelkonvolutt og limer konvolutten igjen. Stemmemottakeren skal legge stemmeseddelkonvolutten sammen med informasjon om velgerens identitet i en omslagskonvolutt og lime omslagskonvolutten igjen. Velgeren skal legge omslagskonvolutten i en urne.

(3) Hvis stemmemottakeren på grunn av manglende forbindelse med det elektroniske manntallet ikke kan sette kryss ved velgerens navn i manntallet, skal stemmemottakeren stemple stemmeseddelen før velgeren legger den i en stemmeseddelkonvolutt og limer konvolutten igjen. Stemmemottakeren skal legge stemmeseddelkonvolutten sammen med informasjon om velgerens identitet i en beredskapskonvolutt og lime konvolutten igjen. Velgeren skal legge beredskapskonvolutten i en urne. I kommuner med todagersvalg skal eventuelle beredskapsstemmer som er mottatt på søndag, behandles og krysses av i det elektroniske manntallet før valglokalerne åpnes på mandag.

§ 9-6 *Hvordan velgerne kan stemme i valglokaler med papirmanntall*

(1) Hvis velgeren er innført i manntallet til stemmekretsen, skal stemmemottakeren stemple stemmeseddelen og sette kryss ved velgerens navn. Velgeren skal legge stemmeseddelen i en urne.

(2) Hvis stemmemottakeren ikke kan sette kryss ved velgerens navn i manntallet, skal stemmemottakeren stemple stemmeseddelen før velgeren legger den i en stemmeseddelkonvolutt og limer konvolutten igjen. Stemmemottakeren skal legge stemmeseddelkonvolutten sammen med informasjon om velgerens identitet i en omslagskonvolutt og lime omslagskonvolutten igjen. Velgeren skal legge omslagskonvolutten i en urne.

Kapittel 10. Godkjenning av stemmegivninger og stemmesedler, opptelling og protokollering m.m.

§ 10-1 *Godkjenning av stemmegivninger hvis stemmeseddelen er lagt i en urne uten bruk av stemmeseddelkonvolutt*

Hvis stemmeseddelen er lagt i en urne uten bruk av stemmeseddelkonvolutt, er stemmegivningen godkjent når stemmemottakeren har krysset av ved velgerens navn i manntallet.

§ 10-2 *Godkjenning av stemmegivninger hvis stemmeseddelen er lagt i en stemmeseddelkonvolutt*

(1) Hvis stemmeseddelen er lagt i en stemmeseddelkonvolutt, skal stemmegivningen godkjennes av valg-

styret, som krysser av ved velgerens navn i manntallet, hvis følgende vilkår er oppfylt:

- a. Velgeren er manntallsført i kommunen.
- b. Det kan fastslås hvem velgeren er.
- c. Stemmegivningen er levert et sted der velgerne kan stemme.
- d. Det er ikke sannsynlighetsovervekt for at omslagskonvolutten er åpnet.
- e. Velgeren har ikke tidligere fått godkjent en stemmegivning.
- f. Stemmegivningen har kommet inn til valgstyret etter at forhåndsstemmingen har startet og innen klokken 17 dagen etter valgdagen.

(2) Første ledd bokstav c gjelder ikke ved brevstemming.

(3) Velgerens stemmegivning er godkjent når velgeren er krysset av i manntallet.

(4) Forhåndsstemmegivninger skal godkjennes før valgtinget så langt det er mulig.

§ 10-3 *Godkjenning av stemmesedler*

(1) En stemmeseddel skal godkjennes hvis

- a. den har offentlig stempel
- b. det fremgår hvilket valg den gjelder
- c. det fremgår hvilket parti eller hvilken gruppe velgeren har stemt på
- d. partiet eller gruppen stiller liste i valgdistriktet.

(2) En blank stemmeseddel skal godkjennes hvis vilkårene i første ledd bokstav a og b er oppfylt.

(3) En stemmeseddel for et annet valgdistrikt kan godkjennes bare hvis den gjelder et registrert politisk parti eller er blank.

(4) Hvis en trykt stemmeseddel avviker fra valglisten, skal den regnes som likelydende med valglisten. Hvis kandidatlisten på en trykt stemmeseddel avviker fra den på valglisten, skal valgmyndighetene se bort fra velgernes personstemmer.

§ 10-4 *Hvem som har ansvaret for godkjenning av stemmesedler som er lagt i stemmeseddelkonvolutt, og av stemmesedler som det er tvil om skal godkjennes*

Valgstyret avgjør om stemmesedler fra godkjente stemmegivninger der stemmeseddelen er lagt i stemmeseddelkonvolutt, skal godkjennes. Valgstyret avgjør også om tvilsomme stemmesedler som er lagt til side, skal godkjennes.

§ 10-5 *Prinsipper for opptelling av stemmesedler*

(1) Alle stemmesedler skal telles to ganger i kommunen.

(2) Stemmesedler som er avgitt på forhånd, og stemmesedler som er avgitt på valgtinget, skal telles hver for seg.

(3) Distriktsvalgstyret, fylkesvalgstyret og valgstyret bestemmer selv hvor stemmesedlene skal telles opp hvis ikke annet er fastsatt i loven her.

(4) Opptellingen skal være offentlig.

§ 10-6 Hvem som ikke kan delta i opptellingen

(1) Personer som er oppført på en valgliste ved stortingsvalget eller fylkestingsvalget, kan ikke delta i opptellingen i valgdistriktet eller i en av kommunene i valgdistriktet.

(2) Personer som er oppført på en valgliste ved kommunestyrevalget, kan ikke delta i opptellingen i kommunen.

§ 10-7 Hvem som har ansvaret for den første opptellingen

(1) Valgstyret har ansvaret for den første opptellingen av stemmesedler som er avgitt på forhånd.

(2) Lederen i valglokalet har ansvaret for den første opptellingen av stemmesedler som er avgitt på valgtinget.

(3) Valgstyret har ansvaret for den første opptellingen av stemmesedler som er avgitt i stemmeseddelkonvolutt, og for tvilsomme stemmesedler som er lagt til side.

§ 10-8 Gjennomføring av første opptelling

(1) Den første opptellingen av stemmesedler skal skje manuelt.

(2) Forhåndsstemmer avlagt i egen kommune skal telles opp for hvert enkelt valglokale. Dette gjelder bare hvis det er mottatt minst 60 forhåndsstemmer i valglokalet.

(3) På valgtinget skal stemmesedler som er lagt i en urne uten bruk av stemmeseddelkonvolutt, telles opp i valglokalet hvis den delen av manntallet opptellingen gjelder, inneholder minst 100 navn. Det skal ikke foretas særskilt opptelling av stemmesedler som er avgitt i ekstra valglokaler. Disse skal telles sammen med stemmesedlene som er avgitt i det ordinære valglokalet i stemmekretsen.

(4) Den første opptellingen av stemmesedler som er avgitt på forhånd, skal starte senest fire timer før det siste valglokalet i kommunen stenges. Opptellingen kan tidligst starte dagen før valgdagen, og bare hvis det har kommet inn minst 60 forhåndsstemmegivninger. Har det ikke kommet inn minst 60 forhåndsstemmegivninger, skal opptellingen starte så snart samtlige forhåndsstemmegivninger er godkjent.

(5) Før den første opptellingen starter, skal 30 forhåndsstemmegivninger legges til side og blandes sammen med forhåndsstemmegivninger som kommer inn etter at opptellingen har begynt.

(6) Den første opptellingen av stemmesedler som er avgitt på valgtinget, skal starte så snart som mulig etter at stemmingen på valgtinget er avsluttet.

(7) Resultatet av den første opptellingen skal kunngjøres.

§ 10-9 Overlevering av materiell til valgstyret fra valglokalet på valgtinget

(1) Lederen i valglokalet skal sørge for at valgstyret så snart som mulig får:

- a. godkjente stemmesedler
- b. stemmegivninger og stemmesedler som er lagt til side
- c. kopi av protokollen for valgtinget.

(2) Materiellet skal pakkes i god orden i forsvarlig forseglet emballasje og leveres av lederen og nestlederen i valglokalet.

§ 10-10 Hvem som har ansvaret for den andre opptellingen

Valgstyret har ansvaret for den andre opptellingen av stemmesedler.

§ 10-11 Gjennomføring av andre opptelling

(1) I den andre opptellingen skal stemmesedlene fra den første opptellingen telles på nytt.

(2) Valgstyret bestemmer selv om den andre opptellingen skal skje manuelt eller maskinelt.

(3) Den andre opptellingen av stemmesedler som er avgitt på forhånd, skal starte etter at den første opptellingen er avsluttet.

(4) Den andre opptellingen av stemmesedler som er avgitt på valgtinget, skal starte så snart som mulig etter at stemmesedlene har kommet inn til valgstyret.

(5) Resultatet av den andre opptellingen skal kunngjøres.

§ 10-12 Kontroll ved den andre opptellingen og registrering av personstemmer

(1) Ved kommunestyrevalg skal valgstyret i den andre opptellingen kontrollere gjennomføringen av valget i kommunen og registrere personstemmer som velgerne har gitt på stemmesedlene.

(2) Ved stortingsvalg i Oslo valgdistrikt skal valgstyret i den andre opptellingen kontrollere gjennomføringen av valget i valgdistriktet.

§ 10-13 Oversending av materiell til distriktsvalgstyret og fylkesvalgstyret

(1) Ved stortingsvalg og fylkestingsvalg skal valgstyret så snart som mulig sende følgende materiell til henholdsvis distriktsvalgstyret og fylkesvalgstyret:

- a. godkjente stemmesedler
- b. stemmegivninger og stemmesedler som valgstyret har forkastet
- c. kopier av protokollen for valgtinget og valgstyrets protokoll
- d. kopier av innkomne klager.

(2) Hvis kommunen har brukt papirmanntall på valgtinget, skal valgstyret også sende med en kopi av papirmanntallet.

(3) Materiellet skal pakkes i god orden i forsvarlig forseglede emballasje og sendes på hurtigst mulige sikre måte.

§ 10-14 Opptelling, registrering av personstemmer og kontroll av valggjennomføringen

(1) Ved stortingsvalg skal distriktsvalgstyret telle opp alle stemmesedlene fra alle kommunene i valgdistriktet.

(2) Ved fylkestingsvalg skal fylkesvalgstyret telle opp alle stemmesedlene fra alle kommunene i fylket.

(3) Distriktsvalgstyret og fylkesvalgstyret bestemmer selv om stemmesedlene skal telles manuelt eller maskinelt.

(4) Ved opptellingen av stemmesedlene skal fylkesvalgstyret også registrere personstemmer som velgerne har gitt på stemmesedlene.

(5) Distriktsvalgstyret og fylkesvalgstyret skal kontrollere gjennomføringen av valget i valgdistriktet eller fylket på grunnlag av det oversendte materiellet. Hvis distriktsvalgstyret eller fylkesvalgstyret finner feil i opptellingen eller feil ved avgjørelser om å forkaste stemmegivninger eller godkjenne eller forkaste stemmesedler, skal feilene rettes.

§ 10-15 Protokoll

(1) Lederen i hvert valglokale på valgtinget skal sørge for at det føres protokoll over gjennomføringen av valget i valglokalet.

(2) Valgstyret skal føre protokoll over forberedelse og gjennomføringen av valget i kommunen. Ved kommunestyrevalg skal valgstyret føre protokoll over valgoppgjøret. Ved stortingsvalg skal valgstyret i Oslo kommune føre protokoll over valgoppgjøret.

(3) Ved stortingsvalg skal distriktsvalgstyret føre protokoll over sin opptelling og kontroll med gjennomføringen av stortingsvalget i kommunene. Distriktsvalgstyret skal også føre protokoll over valgoppgjøret.

(4) Ved fylkestingsvalg skal fylkesvalgstyret føre protokoll over sin opptelling og kontroll med gjennomføringen av fylkestingsvalget i kommunene. Fylkesvalgstyret skal også føre protokoll over valgoppgjøret.

§ 10-16 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om

- godkjenning av stemmegivninger og stemmesedler
- opptelling av stemmesedler
- protokollering av valg
- pakking, oppbevaring, transport og overlevering av valgmateriell
- kunngjøring av valgresultater.

Kapittel 11. Mandatfordeling og kåring av representanter ved stortingsvalg

§ 11-1 Valgdistriktene ved stortingsvalg

Ved valg til Stortinget velges representanter med varerepresentanter fra følgende 19 valgdistrikter:

- Østfold valgdistrikt, som består av kommunene Aremark, Fredrikstad, Halden, Hvaler, Indre Østfold, Marker, Moss, Rakkestad, Råde, Sarpsborg, Skiptvet og Våler (Østfold)
- Akershus valgdistrikt, som består av kommunene Asker, Aurskog-Høland, Bærum, Eidsvoll, Enebakk, Frogn, Gjerdrum, Hurdal, Jevnaker, Lillestrøm, Lunner, Lørenskog, Nannestad, Nes, Nesodden, Nitte-dal, Nordre Follo, Rælingen, Ullensaker, Vestby og Ås
- Oslo valgdistrikt, som består av Oslo kommune
- Hedmark valgdistrikt, som består av kommunene Alvdal, Eidskog, Elverum, Engerdal, Follidal, Grue, Hamar, Kongsvinger, Løten, Nord-Odal, Os, Rendalen, Ringsaker, Stange, Stor-Elvdal, Sør-Odal, Tolga, Trysil, Tynset, Våler (Innlandet), Åmot og Åsnes
- Oppland valgdistrikt, som består av kommunene Dovre, Etnedal, Gausdal, Gjøvik, Gran, Lesja, Lillehammer, Lom, Nord-Aurdal, Nord-Fron, Nordre Land, Ringebu, Sel, Skjåk, Søndre Land, Sør-Aurdal, Sør-Fron, Vang, Vestre Slidre, Vestre Toten, Vågå, Østre Toten, Øyer og Øystre Slidre
- Buskerud valgdistrikt, som består av kommunene Drammen, Flesberg, Flå, Gol, Hemsedal, Hol, Hole, Kongsberg, Krødsherad, Lier, Modum, Nesbyen, Nore og Uvdal, Ringerike, Rollag, Sigdal, Øvre Eiker og Ål
- Vestfold valgdistrikt, som består av kommunene Færder, Holmestrand, Horten, Larvik, Sandefjord og Tønsberg
- Telemark valgdistrikt, som består av kommunene Bamble, Drangedal, Fyresdal, Hjartdal, Kragerø, Kviteid, Midt-Telemark, Nissedal, Nome, Notodden, Porsgrunn, Seljord, Siljan, Skien, Tinn, Tokke og Vinje
- Aust-Agder valgdistrikt, som består av kommunene Arendal, Birkenes, Bygland, Bykle, Evje og Hornnes, Froland, Gjerstad, Grimstad, Iveland, Lillesand, Risør, Tvedestrand, Valle, Vegårshei og Åmli
- Vest-Agder valgdistrikt, som består av kommunene Farsund, Flekkefjord, Hægebostad, Kristiansand, Kvinesdal, Lindesnes, Lyngdal, Sirdal, Vennesla og Åseral
- Rogaland valgdistrikt, som består av kommunene Bjerkreim, Bokn, Eigersund, Gjesdal, Haugesund, Hjelmeland, Hå, Karmøy, Klepp, Kvitsøy, Lund, Randaberg, Sandnes, Sauda, Sokndal, Sola, Stavanger, Strand, Suldal, Time, Tysvær, Utsira og Vindafjord

- l. Hordaland valgdistrikt, som består av kommunene Alver, Askøy, Austevoll, Austrheim, Bergen, Bjørnafjorden, Bømlo, Eidfjord, Etne, Fedje, Fitjar, Kvam, Kvinnherad, Masfjorden, Modalen, Osterøy, Samnanger, Stord, Sveio, Tysnes, Ullensvang, Ulvik, Vaksdal, Voss og Øygarden
- m. Sogn og Fjordane valgdistrikt, som består av kommunene Askvoll, Aurland, Bremanger, Fjaler, Gløppen, Gulen, Hyllestad, Høyanger, Kinn, Luster, Lærdal, Sogndal, Solund, Stad, Stryn, Sunnfjord, Vik og Årdal
- n. Møre og Romsdal valgdistrikt, som består av kommunene Aukra, Aure, Averøy, Fjord, Giske, Gjemnes, Haram, Hareid, Herøy (Møre og Romsdal), Hustadvika, Kristiansund, Molde, Rauma, Sande, Smøla, Stranda, Sula, Sunndal, Surnadal, Sykkylven, Tingvoll, Ulstein, Vanylven, Vestnes, Volda, Ørsta og Ålesund
- o. Sør-Trøndelag valgdistrikt, som består av kommunene Frøya, Heim, Hitra, Holtålen, Indre Fosen, Malvik, Melhus, Midtre Gauldal, Oppdal, Orkland, Osen, Rennebu, Rindal, Røros, Selbu, Skaun, Trondheim, Tydal, Ørland og Åfjord
- p. Nord-Trøndelag valgdistrikt, som består av kommunene Flatanger, Frosta, Grong, Høylandet, Inderøy, Leka, Levanger, Lierne, Meråker, Namsos, Namsskogan, Nærøysund, Overhalla, Røyrvik, Snåsa, Steinkjer, Stjørdal og Verdal
- q. Nordland valgdistrikt, som består av kommunene Alstahaug, Andøy, Beiarn, Bindal, Bodø, Brønnøy, Bø, Dønna, Evenes, Fauske, Flakstad, Gildeskål, Grane, Hadsel, Hamarøy, Hattfjelldal, Hemnes, Herøy (Nordland), Leirfjord, Lurøy, Lødingen, Meløy, Moskenes, Narvik, Nesna, Rana, Rødøy, Røst, Saltdal, Sortland, Steigen, Sømna, Sørfold, Træna, Vefsn, Vega, Vestvågøy, Vevelstad, Værøy, Vågan og Øksnes
- r. Troms valgdistrikt, som består av kommunene Balsfjord, Bardu, Dyrøy, Gratangen, Harstad, Ibestad, Karlsøy, Kvæfjord, Kvæningen, Kåfjord, Lavangen, Lyngen, Målselv, Nordreisa, Salangen, Senja, Skjervøy, Storfjord, Sørreisa, Tjeldsund og Tromsø
- s. Finnmark valgdistrikt, som består av kommunene Alta, Berlevåg, Båtsfjord, Gamvik, Hammerfest, Hasvik, Karasjok, Kautokeino, Lebesby, Loppa, Måsøy, Nesseby, Nordkapp, Porsanger, Sør-Varanger, Tana, Vadsø og Vardø.

§ 11-2 Antallet stortingsrepresentanter

- (1) Det skal velges 169 representanter til Stortinget.
- (2) Fra hvert valgdistrikt velges én representant gjennom utjevningsmandatorordningen. De øvrige representantene velges direkte i valgdistriktene.

§ 11-3 Antallet stortingsmandater fra hvert valgdistrikt

(1) Stortingsmandatene skal fordeles mellom valgdistriktene før hvert stortingsvalg. Alle valgdistriktene skal ha minst fire mandater.

(2) Stortingsmandatene skal fordeles mellom valgdistriktene på grunnlag av valgdistriktenes innbyggertall og areal ved det nest siste årsskiftet før stortingsvalget. Det skal beregnes et fordelingstall ved at antallet innbyggere adderes med antallet kvadratkilometer i valgdistriktet. I beregningen gir hver innbygger 1 poeng og hver kvadratkilometer 1,8 poeng.

(3) Ved fordelingen skal Sainte-Laguës metode brukes med 1 som det første delingstallet. Fordelingstallet til hvert valgdistrikt skal deles med 1–3–5–7 osv. Valgdistriktet som har den største kvotienten, skal få det første mandatet. Valgdistriktet som har den nest største kvotienten, skal få det neste mandatet, osv.

(4) Hvis flere valgdistrikter har samme kvotient, går mandatet til valgdistriktet med det høyeste innbyggertallet. Har valgdistriktene også samme innbyggertall, skal det avgjøres ved loddtrekning hvilket valgdistrikt som får mandatet.

(5) Et valgdistrikt som får færre enn fire mandater etter mandatfordelingen i andre, tredje og fjerde ledd, skal likevel ha fire mandater. Deretter skal mandatfordelingen gjøres på nytt uten valgdistriktet og valgdistriktets mandater.

(6) Departementet skal fordele mandatene mellom valgdistriktene, informere Stortinget om utfallet og kunnngjøre fordelingen.

§ 11-4 Fordelingen av de direktevalgte mandatene ved stortingsvalg

(1) Distriktsvalgstyret skal fordele valgdistriktets direktevalgte mandater mellom listene.

(2) Mandatene skal fordeles på grunnlag av listenes stemmetall i valgdistriktet. Ved fordelingen skal Sainte-Laguës metode brukes med 1,4 som det første delingstallet. Dette innebærer at antallet stemmer som hver liste har fått, deles på 1,4–3–5–7 osv. Antallet stemmer skal deles så mange ganger som det er mandater i valgdistriktet. Listen som har den største kvotienten, får det første mandatet. Listen som har den nest største kvotienten, får det neste mandatet, osv.

(3) Hvis flere lister har samme kvotient, går mandatet til den listen som har fått flest stemmer. Har listene også fått samme antall stemmer, skal det avgjøres ved loddtrekning hvilken liste som skal få mandatet.

§ 11-5 Kåring av de direktevalgte representantene ved stortingsvalg

(1) Når det er avgjort hvor mange direktevalgte mandater en liste skal ha, skal distriktsvalgstyret kåre de valgte representantene i den rekkefølgen de står opp-

ført på valglisten. Det skal ses bort fra kandidater som ikke er valgbare.

(2) Så langt det er mulig, skal hver liste tildeles tre flere vararepresentanter enn den får representanter. Vararepresentantene skal kåres på samme måte som representantene.

§ 11-6 *Kunngjøring og oversendelse av protokoll ved stortingsvalg*

Distriktsvalgstyret skal kunngjøre protokollen etter § 10-15 tredje ledd så raskt som mulig etter valgoppgjøret og sende en kopi av protokollen til Stortinget.

§ 11-7 *Fordelingen av utjevningsmandatene mellom partiene ved stortingsvalg*

(1) Valgdirektoratet skal beregne hvor mange utjevningsmandater det enkelte parti skal ha, på grunnlag av distriktsvalgstyrenes valgoppgjør.

(2) Utjevningsmandatene skal fordeles mellom de registrerte politiske partiene som har stilt liste i alle valgdistriktene og har fått minst fire prosent av de godkjente og partifordelte stemmene i hele landet.

(3) Utjevningsmandatene skal fordeles på bakgrunn av en beregning der alle stortingsmandatene fordeles mellom partiene. Stemmer og mandater til lister som ikke oppfyller kravene i andre ledd, skal holdes utenfor. Beregningen skal ta utgangspunkt i partienes samlede stemmetall for hele landet og gjennomføres ved hjelp av Sainte-Laguës metode med 1,4 som det første delingstallet.

(4) Resultatet av beregningen skal sammenliknes med antallet direktemandater som partiene har fått. Utjevningsmandater skal gå til de partiene som har fått færre direktevalgte mandater enn det som følger av beregningen.

(5) Hvis et parti har fått flere direktemandater enn det som følger av den nasjonale fordelingen, skal det gjennomføres en ny nasjonal fordeling der partiets stemmer og mandater holdes utenfor.

§ 11-8 *Fordelingen av utjevningsmandatene mellom valgdistriktene ved stortingsvalg*

(1) Hvert valgdistrikt skal ha ett utjevningsmandat. Valgdirektoratet skal beregne i hvilke valgdistrikter partiene får utjevningsmandater.

(2) For hvert parti som skal få utjevningsmandat, skal det beregnes en vektet kvotient for hvert valgdistrikt. Den vektete kvotienten beregnes slik:

- a. Partiets stemmetall i valgdistriktet skal deles med et tall som er 1 større enn det dobbelte av antallet direktevalgte mandater partiet har fått i valgdistriktet.
- b. Disse kvotientene skal vektes ved at de deles på det gjennomsnittlige antallet stemmer per direktevalgte mandat i valgdistriktet.

(3) Det første utjevningsmandatet skal tildeles det partiet og det valgdistriktet som har den største vektete kvotienten. Det neste utjevningsmandatet skal tildeles det partiet og det valgdistriktet som har den nest største vektete kvotienten, osv. Hvis to kvotienter er like store, skal antallet stemmer i valgdistriktet være avgjørende. Hvis partiene også har fått like mange stemmer, skal rekkefølgen avgjøres ved loddtrekning.

(4) Beregningen skal fortsette inntil alle partier har fått det antallet utjevningsmandater de skal ha, og hvert valgdistrikt har fått ett utjevningsmandat.

§ 11-9 *Kunngjøring om beregningen av utjevningsmandatene ved stortingsvalg*

(1) Når det er avgjort hvilke partier som får utjevningsmandater, og i hvilke valgdistrikter partiene får sine utjevningsmandater, skal Valgdirektoratet gi distriktsvalgstyrene beskjed om det.

(2) Valgdirektoratet skal så raskt som mulig kunngjøre hvordan utjevningsmandatene er beregnet mellom partier og valgdistrikter og sende beregningen til Stortinget.

§ 11-10 *Kåring av utjevningsmandatene ved stortingsvalg*

(1) Distriktsvalgstyret skal kåre den representanten som får utjevningsmandatet i valgdistriktet etter reglene i § 11-5.

(2) Distriktsvalgstyret skal også kåre vararepresentanter i valgdistriktet for det partiet som skal ha utjevningsmandatet etter reglene i § 11-5.

(3) Distriktsvalgstyret skal se bort fra kandidater som allerede er valgt som direktevalgte representanter, eller som ikke er valgbare.

§ 11-11 *Informasjon til de valgte stortingsrepresentantene*

(1) Distriktsvalgstyret skal informere de valgte representantene og vararepresentantene om valget.

(2) Kandidater som har blitt valgt til representanter eller vararepresentanter for flere valgdistrikter, avgjør hvilket valg de skal motta. Kandidatene skal innen tre dager etter at de har mottatt informasjon om valget, gi distriktsvalgstyrene skriftlig melding om hvilket valg de mottar. Hvis en kandidat ikke gir slik melding, regnes valget som mottatt i det valgdistriktet der kandidaten har stemmerett. Har kandidaten ikke stemmerett i noen av valgdistriktene, regnes valget som mottatt i det valgdistriktet som kommer først i alfabetisk rekkefølge. Hvis det valget kandidaten har mottatt blir kjent ugyldig, kan han eller hun gi melding om å motta et annet valg.

§ 11-12 Fullmakter til de valgte stortingsrepresentantene

Distriktsvalgstyret skal utstede fullmakter til alle valgte stortingsrepresentanter og vararepresentanter fra valgdistriktet og sende fullmaktene til Stortinget.

Kapittel 12. Mandatfordeling og kåring av representanter ved fylkestingsvalg

§ 12-1 Fordelingen av mandatene ved fylkestingsvalg

(1) Fylkesvalgstyret skal foreta valgoppgjøret ved fylkestingsvalg.

(2) Mandatene skal fordeles på grunnlag av listenes stemmetall i fylket ved hjelp av Sainte-Laguës metode med 1,4 som det første delingstallet, jf. § 11-4.

§ 12-2 Kåring av de valgte representantene ved fylkestingsvalg

(1) Når det er avgjort hvor mange mandater en liste skal ha, kårer fylkesvalgstyret de valgte representantene. Det skal ses bort fra kandidater som ikke er valgbare.

(2) Kandidater som har fått personstemmer fra minst åtte prosent av listens velgere, skal kåres i rekkefølge etter antallet mottatte personstemmer. Har flere kandidater fått like mange personstemmer, skal de kåres etter deres rekkefølge på listen. Øvrige kandidater skal kåres etter deres rekkefølge på listen.

(3) Så langt det er mulig, skal hver liste tildeles tre flere vararepresentanter enn den får representanter. Vararepresentantene skal kåres på samme måte som representantene.

(4) Hvis en liste får flere mandater enn det er valgbare kandidater på listen, skal det overskytende antallet mandater fordeles mellom de øvrige listene etter § 12-1.

§ 12-3 Informasjon til de valgte fylkestingsrepresentantene

Fylkesvalgstyret skal informere de valgte representantene og vararepresentantene om valget.

§ 12-4 Kunngjøring og oversendelse av protokoll ved fylkestingsvalg

(1) Fylkesvalgstyret skal kunngjøre protokollen etter § 10-15 fjerde ledd så raskt som mulig etter valgoppjøret.

(2) Fylkesvalgstyret skal sende kopi av protokollen til fylkestinget. Med oversendelsen skal det følge en oversikt over innkomne klager og behandlingen av dem i fylkesvalgstyret og rik valgstyret.

Kapittel 13. Mandatfordeling og kåring av representanter ved kommunestyrevalg

§ 13-1 Fordelingen av mandatene ved kommunestyrevalg

(1) Valgstyret skal foreta valgoppgjøret ved kommunestyrevalg.

(2) Mandatene skal fordeles på bakgrunn av listenes listestemmetall i kommunen ved hjelp av Sainte-Laguës metode med 1,4 som det første delingstallet, jf. § 11-4.

(3) Hver stemme en liste har fått, skal telle like mange listestemmer som det skal velges medlemmer til kommunestyret. Tallet skal korrigeres for personstemmer som er gitt til kandidater på andre lister (slengerstemmer). En slengerstemme skal tilsvare en listestemme.

§ 13-2 Kåring av de valgte representantene ved kommunestyrevalg

(1) Når det er avgjort hvor mange mandater en liste skal ha, skal valgstyret kåre de valgte representantene. Det skal ses bort fra kandidater som ikke er valgbare.

(2) Kandidatene skal gis det antallet personstemmer de har fått fra velgerne. Kandidater som har fått stemmetillegg, skal i tillegg gis det antallet personstemmer som de har krav på etter § 5-3. Representantene for hver liste blir så kåret i rekkefølge etter antallet personstemmer de har fått. Hvis flere kandidater har fått like mange personstemmer, er rekkefølgen på listen avgjørende.

(3) Så langt det er mulig, skal hver liste tildeles tre flere vararepresentanter enn den får representanter. Vararepresentantene skal kåres på samme måte som representantene.

(4) Hvis en liste får flere mandater enn det er valgbare kandidater på listen, skal det overskytende antallet mandater fordeles mellom de øvrige listene etter § 13-1.

§ 13-3 Informasjon til de valgte kommunestyrerepresentantene

Valgstyret skal informere de valgte representantene og vararepresentantene om valget.

§ 13-4 Kunngjøring og oversendelse av protokoll ved kommunestyrevalg

(1) Valgstyret skal kunngjøre protokollen etter § 10-15 andre ledd så raskt som mulig etter valgoppjøret.

(2) Valgstyret skal sende en kopi av valgoppjøret til kommunestyret. Med oversendelsen skal det følge en oversikt over innkomne klager og behandlingen av dem i valgstyret og rik valgstyret.

Kapittel 14. Flertallsvalg ved kommunestyrevalg

§ 14-1 Når det skal holdes flertallsvalg

(1) Kommunestyrevalget skal holdes som flertallsvalg hvis ingen eller bare ett listeforslag er godkjent.

(2) Valgstyret skal kunngjøre at valget holdes som flertallsvalg, og informere om hvilke regler som gjelder for valget.

§ 14-2 *Hvordan velgerne kan stemme*

(1) Ved flertallsvalg skal velgerne bruke samme stemmeseddel for å stemme på representanter og vararepresentanter.

(2) Stemmeseddelen kan inneholde høyst så mange navn som det skal velges representanter til kommunestyret, og like mange vararepresentanter.

(3) Et navn kan bare føres opp én gang på hver stemmeseddel.

§ 14-3 *Valgoppgjør ved flertallsvalg*

(1) Ved valgoppjøret skal stemmene på representanter telles først. Hvis det på stemmeseddelen ikke er skilt mellom representanter og vararepresentanter, anses de først oppførte som representanter i det tillatte antallet, og de følgende som vararepresentanter i det tillatte antallet. Hvis stemmeseddelen inneholder flere navn på representanter eller vararepresentanter enn det som er tillatt, skal de navnene som står sist i rekkefølgen, ikke regnes med.

(2) De som får flest representantstemmer, blir valgt i det antallet som det skal velges representanter til kommunestyret.

(3) De som får flest stemmer når representantstemmer og vararepresentantstemmer telles under ett, blir valgt til vararepresentanter i den rekkefølgen stemmetallet viser, og i det antallet som svarer til antallet representanter.

(4) Hvis flere kandidater får like mange stemmer, skal det avgjøres ved loddtrekning hvilken kandidat som blir valgt.

Kapittel 15. Godkjenning av valg

§ 15-1 *Godkjenning av stortingsvalget*

(1) Det nyvalgte Stortinget avgjør om stortingsvalget er gyldig. Stortinget skal kunngjøre vedtaket om gyldigheten av valget så raskt som mulig etter at vedtaket er fattet.

(2) Stortinget skal sørge for at feil blir rettet så langt det er mulig. Hvis retting av feil ikke er mulig, skal valget kjennes ugyldig

- når bestemmelser i Grunnloven, lov eller forskrift om hvordan valg skal forberedes og gjennomføres, er brutt, og det er sannsynlighetsovervekt for at dette har påvirket den samlede fordelingen av mandatene mellom listene
- når det har skjedd en handling som oppfyller den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven §§ 151, 152, 153 eller 154, og det er sannsynlighetsovervekt for at dette har påvirket den samlede fordelingen av mandatene mellom listene
- når det er sannsynlighetsovervekt for at forhold nevnt i bokstav a og b til sammen har påvirket den samlede fordelingen av mandatene mellom listene.

(3) Valget kan bare kjennes ugyldig i de kommunene der det er sannsynlighetsovervekt for at forholdene nevnt i andre ledd har påvirket fordelingen av stemmer til de ulike listene.

(4) Hvis Stortinget kjenner valget i én eller flere kommuner ugyldig, skal det holdes omvalg i disse kommunene.

(5) Riksvalgstyrets vedtak i klagesaker skal være kjent for Stortinget før Stortinget avgjør om valget er gyldig. Hvis klagebehandlingen i riksvalgstyret ikke er avsluttet når Stortinget avgjør om valget er gyldig, kan stortingsrepresentantenes fullmakter bare godkjennes midlertidig.

§ 15-2 *Godkjenning av fylkestingsvalget*

(1) Det nyvalgte fylkestinget avgjør om fylkestingsvalget er gyldig. Fylkeskommunen skal kunngjøre vedtaket om gyldigheten av valget så raskt som mulig etter at vedtaket er fattet.

(2) Fylkestinget kan ikke fatte vedtak om hvorvidt valget er gyldig før det er klart at ingen forhold ved valget er påklaget, eller at riksvalgstyret etter ferdig klagebehandling ikke har fattet vedtak om at valget er ugyldig.

(3) Fylkestinget skal sørge for at feil blir rettet så langt det er mulig. Hvis retting av feil ikke er mulig, skal valget kjennes ugyldig

- når bestemmelser i lov eller forskrift om hvordan valg skal forberedes og gjennomføres, er brutt, og det er sannsynlighetsovervekt for at dette har påvirket fordelingen av mandatene mellom listene
- når det har skjedd en handling som oppfyller den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven §§ 151, 152, 153 eller 154, og det er sannsynlighetsovervekt for at dette har påvirket fordelingen av mandatene mellom listene
- når det er sannsynlighetsovervekt for at forhold nevnt i bokstav a og b til sammen har påvirket fordelingen av mandatene mellom listene.

(4) Fylkestinget kan ikke kjenne valget ugyldig på grunnlag av forhold som riksvalgstyret har forkastet som ugyldighetsgrunn.

(5) Valget kan kjennes ugyldig bare i de kommunene der det er sannsynlighetsovervekt for at forholdene nevnt i tredje ledd har påvirket fordelingen av stemmer til de ulike listene.

(6) Fylkeskommunen skal varsle riksvalgstyret hvis fylkestinget kjenner valget i én eller flere kommuner ugyldig.

§ 15-3 *Godkjenning av kommunestyrevalget*

(1) Det nyvalgte kommunestyret avgjør om kommunestyrevalget er gyldig. Kommunen skal kunngjøre vedtaket om gyldigheten av valget så raskt som mulig etter at vedtaket er fattet.

(2) Kommunestyret kan ikke fatte vedtak om hvorvidt valget er gyldig før det er klart at ingen forhold ved valget er påklaget, eller at riksvalegstyret etter ferdig klagebehandling ikke har fattet vedtak om at valget er ugyldig.

(3) Kommunestyret skal sørge for at feil blir rettet så langt det er mulig. Hvis retting av feil ikke er mulig, skal valget kjennes ugyldig når det foreligger forhold som nevnt i § 15-2 tredje ledd andre punktum.

(4) Kommunestyret kan ikke kjenne valget ugyldig på grunnlag av forhold som riksvalegstyret har forkastet som ugyldighetsgrunn.

(5) Kommunen skal varsle riksvalegstyret hvis kommunestyret kjenner valget ugyldig.

Kapittel 16. Klage

§ 16-1 Hva det kan klages på

Det kan klages på

- a. brudd på bestemmelsene i Grunnloven, lov og forskrift om hvordan valg skal forberedes og gjennomføres
- b. at det har skjedd en handling som oppfyller den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven §§ 151, 152, 153 eller 154
- c. departementets fordeling av stortingsmandatene på valgdistriktene
- d. distriktsvalgstyrets, fylkesvalgstyrets og valgstyrets valgoppgjør
- e. Valgdirektoratets beregning av utjevningsmandater på partier og valgdistrikter, og distriktsvalgstyrets kåring av representantene som får utjevningsmandater ved stortingsvalg
- f. Stortingets vedtak om hvorvidt stortingsvalget er gyldig
- g. fylkestingets vedtak om hvorvidt fylkestingsvalget er gyldig
- h. kommunestyrets vedtak om hvorvidt kommunestyrevalget er gyldig.

§ 16-2 Hvem som kan klage på feil ved forberedelsen og gjennomføringen av stortingsvalg m.m.

(1) Alle med stemmerett ved stortingsvalg kan klage på forhold nevnt i § 16-1 bokstav a til d i det valgdistriktet der de er manntallsført. De som ikke er manntallsført, kan klage hvis klagen gjelder stemmerett eller adgang til å stemme.

(2) De som har forhåndsstemt eller forsøkt å forhåndsstemme utenfor det valgdistriktet de er manntallsført i, kan klage på gjennomføringen av forhåndsstemningen i den kommunen der de forhåndsstemte eller forsøkte å forhåndsstemme.

(3) Alle som har stilt liste, kan klage på forhold nevnt i § 16-1 bokstav a til d i det valgdistriktet der de

stilt liste. Tillitsutvalget har myndighet til å klage på vegne av listen.

(4) Registrerte politiske partier som ved stortingsvalg har stilt liste i alle landets valgdistrikter, kan klage på forhold nevnt i § 16-1 bokstav e.

(5) Registrerte politiske partier kan klage på distriktsvalgstyrets vedtak om å godkjenne et listeforslag hvis klagen er begrunnet med at eneretten til partinavnet er krenket.

§ 16-3 Hvem som kan klage på feil ved forberedelsen og gjennomføringen av fylkestingsvalg m.m.

(1) Alle med stemmerett ved fylkestingsvalg kan klage på forhold nevnt i § 16-1 bokstav a, b og d i det fylket der de er manntallsført. De som ikke er manntallsført, kan klage hvis klagen gjelder stemmerett eller adgang til å stemme.

(2) De som har forhåndsstemt eller forsøkt å forhåndsstemme utenfor det fylket de er manntallsført i, kan klage på gjennomføringen av forhåndsstemningen i den kommunen der de forhåndsstemte eller forsøkte å forhåndsstemme.

(3) Alle som har stilt liste, kan klage på forhold nevnt i § 16-1 bokstav a, b og d i det fylket der de stilt liste. Tillitsutvalget har myndighet til å klage på vegne av listen.

(4) Registrerte politiske partier kan klage på fylkesvalgstyrets vedtak om å godkjenne et listeforslag hvis klagen er begrunnet med at eneretten til partinavnet er krenket.

§ 16-4 Hvem som kan klage på feil ved forberedelsen og gjennomføringen av kommunestyrevalg m.m.

(1) Alle med stemmerett ved kommunestyrevalg kan klage på forhold nevnt i § 16-1 bokstav a, b og d i den kommunen der de er manntallsført. De som ikke er manntallsført, kan klage hvis klagen gjelder stemmerett eller adgang til å stemme.

(2) De som har forhåndsstemt eller forsøkt å forhåndsstemme utenfor den kommunen de er manntallsført i, kan klage på gjennomføringen av forhåndsstemningen i den kommunen der de forhåndsstemte eller forsøkte å forhåndsstemme.

(3) Alle som har stilt liste, kan klage på forhold nevnt i § 16-1 bokstav a, b og d i den kommunen der de stilt liste. Tillitsutvalget har myndighet til å klage på vegne av listen.

(4) Registrerte politiske partier kan klage på valgstyrets vedtak om å godkjenne et listeforslag hvis klagen er begrunnet med at eneretten til partinavnet er krenket.

§ 16-5 Hvem som kan klage på godkjenning av valg

(1) Alle som har stilt liste ved stortingsvalget, kan klage på Stortingets vedtak om hvorvidt valget er gyldig.

Også kandidater som mener at listen skulle ha hatt flere mandater, kan klage.

(2) Alle som har stilt liste ved fylkestingsvalget, kan klage på fylkestingets vedtak om hvorvidt valget er gyldig. Også kandidater som mener at listen skulle ha hatt flere mandater, kan klage.

(3) Alle som har stilt liste ved kommunestyrevalget, kan klage på kommunestyrets vedtak om hvorvidt valget er gyldig. Også kandidater som mener at listen skulle ha hatt flere mandater, kan klage.

(4) Klageretten for alle som har stilt liste, gjelder bare når de påstår at anførte feil har rammet deres liste. Klageretten for kandidater gjelder bare når de påstår at anførte feil har rammet deres mandat.

(5) Tillitsutvalget har myndighet til å klage på vegne av listen.

§ 16-6 Klagefrister

(1) Klagefristen er fire dager etter valgdagen hvis ikke noe annet følger av denne paragrafen.

(2) Fristen for å klage på departementets fordeling av stortingsmandatene mellom valgdistriktene er syv dager etter at fordelingen er kunngjort.

(3) Fristen for å klage på distriktsvalgstyrets, fylkesvalgstyrets eller valgstyrets vedtak om å godkjenne eller forkaste et listeforslag er syv dager etter at overskriftene på de godkjente valglistene er kunngjort.

(4) Fristen for å klage på vedtak om retting av manntallet er syv dager fra melding om manntallsvedtaket kom frem til klageren.

(5) Fristen for å klage på distriktsvalgstyrets, fylkesvalgstyrets eller valgstyrets valgoppgjør er fire dager etter at protokollen med valgoppgjøret er kunngjort.

(6) Fristen for å klage på Valgdirektoratets beregning av utjevningsmandater er fire dager etter at beregningen er kunngjort.

(7) Fristen for å klage på Stortingets, fylkestingets og kommunestyrets vedtak om hvorvidt valget er gyldig, er syv dager etter at vedtaket er kunngjort.

§ 16-7 Krav til klagen

(1) En klage skal være skriftlig og angi de faktiske forholdene som den bygger på.

(2) Klagen skal settes frem for valgstyret i den kommunen der det påklagede forholdet skjedde.

(3) Hvis klagen gjelder et vedtak, skal den settes frem for det organet som fattet vedtaket.

(4) Hvis klagen gjelder et klagegrunnlag som har betydning for både fylkestingsvalg og kommunestyrevalg, skal den ansees å gjelde begge valgene.

(5) En klage er satt frem i tide hvis den har kommet inn til kommunen, organet som traff det påklagede vedtaket, klageinstansen, departementet eller Valgdirektoratet før klagefristen har løpt ut. En klage på stortings-

valget er også satt frem i tide hvis den har kommet inn til Stortinget før klagefristen har løpt ut.

(6) En klage på Stortingets vedtak om hvorvidt stortingsvalget er gyldig, skal settes frem for Høyesterett gjennom søksmål mot Stortinget, jf. tvisteloven § 9-2.

§ 16-8 Saksbehandlingen i det organet som klagen settes frem for

(1) Hvis det organet som fattet vedtaket, er enig i klagen, skal det omgjøre vedtaket. Hvis organet ikke er enig i klagen, skal klagen sendes til riksvalegstyret sammen med en redegjørelse for organets syn på klagen.

(2) Hvis klagen gjelder noe annet enn et vedtak, og valgstyret er enig i klagen, skal forholdet rettes så langt det er mulig. Hvis forholdet ikke kan rettes, eller valgstyret ikke er enig i klagen, skal klagen sendes til riksvalegstyret sammen med en redegjørelse for valgstyrets syn på klagen.

(3) Forvaltningsloven § 33 andre ledd tredje punktum gjelder ikke. Klagen skal i stedet sendes til riksvalegstyret sammen med en redegjørelse for hvorfor klagen skal avvises.

(4) Klager skal behandles uten ugrunnet opphold.

(5) Hvis klagen settes frem etter § 16-2 andre ledd, 16-3 andre ledd eller 16-4 andre ledd, skal den kommunen som klageren er manntallsført i, orienteres.

(6) Denne paragrafen gjelder ikke klager på Stortingets vedtak om hvorvidt valget er gyldig.

§ 16-9 Klagebehandlingen i riksvalegstyret

(1) Riksvalegstyret avgjør klager etter § 16-1 bokstav a til e, g og h. Klagene avgjøres i møte etter skriftlig behandling. Riksvalegstyret kan bestemme at møtet skal gå for åpne dører og samtykke til muntlig høring hvis det er særlige grunner til det. Muntlige høringer skal normalt holdes for åpne dører.

(2) Riksvalegstyret skal gi klageren mulighet til å uttale seg om redegjørelser som er gitt etter § 16-8 første, andre og tredje ledd.

(3) Klager skal behandles uten ugrunnet opphold. Riksvalegstyret kan prøve alle sider av saken og ta hensyn til nye omstendigheter.

(4) Riksvalegstyret må være fulltallig for å kunne ta avgjørelse. Riksvalegstyrets avgjørelser er endelige og kan ikke bringes inn for domstolene. Avgjørelsene skal begrunnes etter reglene for enkeltvedtak i forvaltningsloven.

(5) Forvaltningsloven og offentleglova gjelder for riksvalegstyret så langt de passer.

(6) Offentlige organer og enkeltpersoner som har medvirket under valget, plikter uten hinder av taushetsplikt å gi opplysninger og uttalelser som riksvalegstyret ber om.

(7) Riksvalegstyrets avgjørelser skal kunngjøres. Når alle klager er ferdigbehandlet, skal riksvalegstyrets avgjø-

relser som gjelder stortingsvalget, meddeles Stortingets presidentskap.

§ 16-10 Riksvalgstyrets adgang til å avvise klager og gi pålegg m.m.

(1) Riksvalgstyret skal avvise en klage hvis vilkårene for å behandle den ikke er oppfylt, eller samme klagegrunnlag allerede er behandlet. Riksvalgstyrets leder kan avvise klager som er satt frem etter at Stortinget, fylkestinget eller kommunestyret har trådt sammen.

(2) Hvis riksvalgstyret kommer til at det har skjedd feil, men at vilkårene for ugyldighet etter § 16-11 ikke er oppfylt, eller hvis klagen behandles før valgresultatet er klart, skal klageren gis medhold i at det har skjedd feil.

(3) Riksvalgstyret skal pålegge valgorganene å rette feil så langt det er mulig.

§ 16-11 Riksvalgstyrets adgang til å kjenne valg ugyldig

(1) Hvis retting av feil ikke er mulig, skal riksvalgstyret kjenne valget ugyldig

a. når bestemmelser i Grunnloven, lov eller forskrift om hvordan valg skal forberedes og gjennomføres, er brutt, og det er sannsynlighetsovervekt for at dette har påvirket den samlede fordelingen av mandatene mellom listene

b. når det har skjedd en handling som oppfyller den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffeloven §§ 151, 152, 153 eller 154, og det er sannsynlighetsovervekt for at dette har påvirket den samlede fordelingen av mandatene mellom listene

c. når det er sannsynlighetsovervekt for at forhold nevnt i bokstav a og b til sammen har påvirket den samlede fordelingen av mandatene mellom listene.

(2) Når riksvalgstyret har behandlet alle klagenes, skal det avgjøre om det er sannsynlighetsovervekt for at forhold nevnt i første ledd samlet sett har påvirket den samlede fordelingen av mandatene mellom listene. Riksvalgstyret kan i denne vurderingen også ta hensyn til forhold som det ikke er klaget på.

(3) Valget kan kjennes ugyldig bare i de kommunene der det er sannsynlighetsovervekt for at forhold nevnt i første ledd har påvirket fordelingen av stemmer til de ulike listene.

(4) Hvis fylkestinget eller kommunestyret har vedtatt at et valg er ugyldig, skal riksvalgstyret kjenne valget gyldig hvis vilkårene for ugyldighet ikke er oppfylt.

§ 16-12 Behandlingen i Høyesterett

(1) Høyesterett avgjør klager på Stortingets vedtak om hvorvidt stortingsvalget er gyldig, jf. § 16-1 bokstav f.

(2) Hvis vilkårene for å behandle et søksmål mot Stortingets vedtak ikke er oppfylt, skal Høyesteretts ankeutvalg ved kjennelse avvise søksmålet.

(3) Hvis ankeutvalget enstemmig finner det klart at søksmålet ikke kan føre frem, kan ankeutvalget ved

kjennelse forkaste søksmålet. I motsatt fall henviser ankeutvalget søksmålet til behandling i Høyesterett i plenum.

(4) Har Stortinget kjent valget ugyldig, skal Høyesterett i plenum ved dom kjenne stortingsvalget gyldig hvis vilkårene for ugyldighet ikke er oppfylt.

(5) Høyesterett i plenum skal ved dom kjenne stortingsvalget ugyldig når det foreligger forhold som nevnt i § 16-11 første ledd.

(6) Valget kan bare kjennes ugyldig i de kommunene der det er sannsynlighetsovervekt for at forhold nevnt i § 16-11 første ledd har påvirket fordelingen av stemmer til de ulike listene.

(7) Hvis Høyesterett i plenum kommer til at vilkårene i § 16-11 første ledd er oppfylt, men forholdet er mulig å rette, skal det avsies dom om retting.

(8) Tvisteloven kapittel 20 gjelder ikke. For øvrig gjelder reglene i tvisteloven så langt de passer.

Kapittel 17. Omvalg

§ 17-1 Når og hvordan omvalg skal gjennomføres

(1) Det skal holdes omvalg hvis Stortinget, Høyesterett eller riksvalgstyret kjenner et valg ugyldig.

(2) Hvis fylkestinget eller kommunestyret kjenner et valg ugyldig, bestemmer riksvalgstyret om det skal gjennomføres omvalg. Omvalg skal bare gjennomføres hvis riksvalgstyret etter en full prøving kommer til at valget er ugyldig.

(3) Ved omvalg skal manntallet fra det opprinnelige valget brukes. Personer som har dødd eller mistet stemmeretten før omvalget, skal strykes fra manntallet. Personer som feilaktig var innført i eller utelatt fra det opprinnelige manntallet, skal strykes fra eller innføres i manntallet.

(4) Ved omvalg skal valglistene fra det opprinnelige valget brukes. Kandidater som har dødd eller ikke lenger er valgbare, skal strykes fra valglistene. § 5-11 andre ledd gjelder tilsvarende.

§ 17-2 Hvem som fungerer som stortingsrepresentanter ved omvalg

Hvis det skal holdes omvalg, skal de nyvalgte representantene bli sittende i vervet inntil omvalget er endelig godkjent.

§ 17-3 Hvem som fungerer som fylkestingsmedlemmer eller kommunestyremedlemmer ved omvalg

(1) Hvis riksvalgstyret kjenner fylkestingsvalget eller kommunestyrevalget ugyldig før det nye fylkestingets eller kommunestyrets konstituerende møte, skal valgperioden for de sittende fylkestingsmedlemmene eller kommunestyremedlemmene forlenges inntil omvalget er endelig godkjent.

(2) Hvis det nyvalgte fylkestinget eller kommunestyret kjenner valget ugyldig, og riksvalegstyret deretter bestemmer at det skal holdes omvalg, skal de nyvalgte fylkestingsmedlemmene eller kommunestyremedlemmene bli sittende i vervene inntil omvalget er endelig godkjent.

§ 17-4 Forskrift

Departementet kan gi forskrift om unntak fra denne lovens bestemmelser om frister og om adgangen til å forhåndsstemme, hvis det er nødvendig av hensyn til den praktiske gjennomføringen av omvalget.

Kapittel 18. Forlenget eller utsatt valgting eller omvalg ved ekstraordinære hendelser

§ 18-1 Forlenget eller utsatt valgting eller omvalg ved stortingsvalg

(1) Hvis det har skjedd noe ekstraordinært som er egnet til å hindre en vesentlig del av velgerne fra å stemme, kan Stortinget med stemmene fra to tredjedeler av medlemmene forlenge valgtinget med inntil én dag eller utsette valgtinget. Et vedtak om å forlenge eller utsette valgtinget kan fattes bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme.

(2) Valgtinget skal være avsluttet innen én måned etter den dagen Kongen i statsråd har fastsatt som valgdag.

(3) Hvis Stortinget ikke kan samles, kan Kongen i statsråd forlenge valgtinget med inntil én dag eller utsette valgtinget i inntil syv dager. Vilkårene nevnt i første og andre ledd gjelder da tilsvarende.

(4) Hvis det har skjedd noe ekstraordinært som har hindret en vesentlig del av velgerne fra å stemme, kan det sittende Stortinget med stemmene fra to tredjedeler av Stortingets medlemmer bestemme at det skal holdes omvalg. Et vedtak om å holde omvalg kan fattes bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme.

§ 18-2 Forlenget eller utsatt valgting eller omvalg ved fylkestingsvalg og kommunestyrevalg

(1) Hvis det har skjedd noe ekstraordinært som er egnet til å hindre en vesentlig del av velgerne fra å stemme, kan Kongen i statsråd forlenge valgtinget med inntil én dag eller utsette valgtinget. Et vedtak om å forlenge eller utsette valgtinget kan fattes bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme.

(2) Valgtinget skal være avsluttet innen én måned etter den dagen Kongen i statsråd har fastsatt som valgdag.

(3) Hvis det har skjedd noe ekstraordinært som har hindret en vesentlig del av velgerne fra å stemme, kan Kongen i statsråd bestemme at det skal holdes omvalg.

Et vedtak om å holde omvalg kan fattes bare så langt det er nødvendig for å sikre velgerne mulighet til å stemme.

§ 18-3 Omvalg

Ved omvalg etter §§ 18-1 eller 18-2 gjelder § 17-1 tredje og fjerde ledd tilsvarende. Ved omvalg etter § 18-1 gjelder også § 17-2 tilsvarende.

§ 18-4 Første opptelling av stemmesedler som er avgitt på forhånd

(1) Hvis valgtinget forlenges eller utsettes, kan opptellingen av stemmesedler som er avgitt på forhånd, tidligst starte dagen før det forlengede eller utsatte valgtinget avsluttes.

(2) Har opptellingen startet, skal den stoppes. Opptellingen kan fortsette dagen før valgtinget avsluttes.

§ 18-5 Offentliggjøring av valgresultater

Hvis valgtinget forlenges til etter klokken 21 på valgdagen, er det ikke tillatt å offentliggjøre valgresultater før valgtinget er avsluttet.

§ 18-6 Hvem som fungerer som fylkestingsmedlemmer eller kommunestyremedlemmer ved omvalg

(1) Hvis Kongen i statsråd har bestemt at det skal holdes omvalg etter § 18-2 tredje ledd før det nye fylkestinget eller kommunestyret har konstituert seg, skal valgperioden for de sittende fylkestingsmedlemmene eller kommunestyremedlemmene forlenges inntil omvalget er endelig godkjent.

(2) Hvis Kongen i statsråd har bestemt at det skal holdes omvalg etter § 18-2 tredje ledd etter det nyvalgte fylkestingets eller kommunestyrets konstituerende møte, skal de nyvalgte fylkestingsmedlemmene eller kommunestyremedlemmene bli sittende i vervene inntil omvalget er endelig godkjent.

Kapittel 19. Nytt valgoppgjør i perioden

§ 19-1 Nytt valgoppgjør til Stortinget

(1) Stortinget skal gi distriktsvalgstyret melding hvis plassen til en representant eller vararepresentant i Stortinget blir stående ubesatt. Distriktsvalgstyret skal deretter foreta et nytt valgoppgjør.

(2) Distriktsvalgstyret skal utstede fullmakt til den nye representanten eller vararepresentanten. Fullmakten skal vise hvilket nummer i rekkefølgen av representanter eller vararepresentanter den valgte skal ha. Hvis fullmakten gjelder en vararepresentant, skal den også oppgi hvilken representant han eller hun skal erstatte. Fullmakten skal sendes til Stortinget.

(3) Distriktsvalgstyret skal informere den nye representanten eller vararepresentanten om valget.

§ 19-2 *Nytt valgoppgjør til fylkestinget eller kommunestyret*

(1) Fylkesordføreren skal gi fylkesvalgstyret melding hvis plassen til en representant i fylkestinget blir stående ubesatt. Ordføreren skal gi valgstyret melding hvis plassen til en representant i kommunestyret blir stående ubesatt. Fylkesvalgstyret eller valgstyret gjennomfører deretter et nytt valgoppgjør.

(2) Hvis fylkesordføreren eller ordføreren mener det er nødvendig, skal fylkesvalgstyret eller valgstyret gjennomføre nytt valgoppgjør også når plassen til en vararepresentant er blitt ledig.

(3) Fylkesvalgstyret eller valgstyret skal informere den nye representanten eller vararepresentanten om valget.

(4) Hvis plassen til en vararepresentant er blitt ledig og ikke kan fylles gjennom et nytt valgoppgjør, kan den gruppen som har fått en ledig vararepresentantplass, foreslå hvem som skal fylle plassen. Gruppen informerer deretter fylkesvalgstyret eller valgstyret, som velger den foreslåtte personen hvis han eller hun er valgbar og har samtykket til å la seg velge. Hvis kommunestyrevalget er holdt som flertallsvalg, skal kommunestyret foreslå en person til den ledige plassen. Fjerde ledd andre punktum gjelder tilsvarende.

Kapittel 20. Bruk av elektronisk valggjennomføringssystem

§ 20-1 *Elektronisk valggjennomføringssystem*

(1) Departementet skal stille til rådighet et elektronisk valggjennomføringssystem som kommunene og fylkeskommunene skal bruke.

(2) Hvis kommunene eller fylkeskommunene teller stemmesedlene maskinelt, skal systemet benyttes.

§ 20-2 *Forskrift*

Departementet kan gi forskrift om krav til bruk av det elektroniske valggjennomføringssystemet.

Kapittel 21. Forskjellige bestemmelser

§ 21-1 *Forsøk i forbindelse med valg*

(1) Kongen i statsråd kan godkjenne forsøk

- a. med gjennomføring av valg som avviker fra bestemmelsene i loven her
- b. med direkte valg av andre folkevalgte organer enn loven her gjelder for.

(2) Kongen i statsråd fastsetter vilkår for forsøk og bestemmer hvilke bestemmelser som kan fravikes.

§ 21-2 *Tilgang til manntallet og det øvrige materiellet*

(1) Tilgang til manntallet kan bare gis til

- a. offentlig ansatte som har behov for slik tilgang for å kunne utføre sine arbeidsoppgaver

b. forskere i vitenskapelig øyemed etter samtykke fra folkeregistermyndigheten

c. andre når det følger av loven her.

(2) Tilgang til det øvrige valgmateriellet kan bare gis til forskere i vitenskapelig øyemed etter samtykke fra rette myndighet.

§ 21-3 *Taushetsplikt*

Personer som gjennom oppdrag i forbindelse med valget får kjennskap til hvordan en velger har stemt, har taushetsplikt om dette.

§ 21-4 *Beregning av frister*

(1) Hvis en dato som er utgangspunktet for en frist, faller på en lørdag eller en helligdag, begynner fristen å løpe nærmeste etterfølgende hverdag.

(2) Hvis en frist ender på en lørdag eller en helligdag, forlenges fristen til nærmeste etterfølgende hverdag.

(3) Hvis en dato som er det tidligste tidspunktet for en handling etter loven her, faller på en lørdag eller en helligdag, kan handlingen først utføres nærmeste etterfølgende hverdag.

(4) Hvis en dato som er det seneste tidspunktet for en handling etter loven her, faller på en lørdag eller helligdag, kan handlingen utføres også nærmeste etterfølgende hverdag.

§ 21-5 *Oversittelse av frister*

Hvis en melding eller klage gis etter utløpet av en frist etter loven her, kan den bare tas til behandling hvis fristoversittelsen skyldes hindringer som var utenfor melderens eller klagerens kontroll, og som det var uforholdsmessig tyngende å overvinne.

§ 21-6 *Opplysninger til valgstatistikk*

Distriktsvalgstyrene, fylkesvalgstyrene og valgstyrene plikter å gi departementet og Statistisk sentralbyrå de opplysningene som departementet eller Statistisk sentralbyrå mener er nødvendige for å kunne offentliggjøre valgresultater eller lage offisiell valgstatistikk.

§ 21-7 *Valgobservasjon*

(1) Departementet kan akkreditere nasjonale og internasjonale valgobservatører fra institusjoner eller organisasjoner til å observere gjennomføringen av valg til Stortinget, fylkesting eller kommunestyre.

(2) Kommunene og fylkeskommunene har plikt til å ta imot akkrediterte valgobservatører og tilrettelegge for valgobservasjon.

§ 21-8 *Offentliggjøring av valgresultater*

Det er ikke tillatt å offentliggjøre valgresultater før klokken 21 på valgdagen.

§ 21-9 Overtredelsesgebyr

(1) Et foretak eller en enkeltperson som forsettlig eller uaktsomt overtrer § 18-5 eller § 21-8, kan av Medietilsynet ilegges et overtredelsesgebyr på inntil 28 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Med foretak menes her selskap, samvirkeforetak, forening eller annen sammenslutning, enkeltpersonforetak, stiftelse, bo eller offentlig virksomhet.

(2) Ved utmålingen av gebyret skal det særlig legges vekt på

- hvor grov overtredelsen er
- om overtredelsen er begått for å fremme foretakets eller personens interesser
- om foretaket eller personen har hatt eller kunne ha oppnådd noen fordel ved overtredelsen
- om foretaket eller personen har brutt forbudet i § 18-5 eller § 21-8 tidligere
- foretakets eller personens økonomiske evne.

Dersom overtredelsen er begått av et foretak, skal det også legges vekt på om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget overtredelsen.

(3) Overtredelsesgebyret tilfaller statskassen og er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 21-10 Klage på vedtak om overtredelsesgebyr m.m.

(1) Et vedtak om overtredelsesgebyr kan påklages til en uavhengig klagenemnd som oppnevnes av Kongen. Nemnda skal ha tre medlemmer. Kongen fastsetter hvem som skal være nemndas leder.

(2) Klagenemnda kan ikke av eget tiltak omgjøre Medietilsynets vedtak.

(3) Det kan ikke gis generelle instruksjoner om Medietilsynets eller klagenemndas håndheving av bestemmelsene om overtredelsesgebyr i loven her eller gis pålegg om deres myndighetsutøvelse i enkelttilfeller. Vedtakene deres kan ikke omgjøres.

(4) Departementet kan gi forskrift om oppnevning og sammensetning av klagenemnda og om gjennomføringen av vedtak om overtredelsesgebyr, blant annet om innkreving av og betalingsfrist for gebyr.

Kapittel 22. Ikrafttredelse og endringer i andre lover

§ 22-1 Ikrafttredelse

(1) Loven gjelder fra det tidspunktet Kongen bestemmer. Fra samme tidspunkt oppheves lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre.

(2) Kongen kan sette i kraft og oppheve de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

§ 22-2 Endringer i andre lover

Fra den tiden loven trer i kraft, gjøres følgende endringer i andre lover:

1. I lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold gjøres følgende endringer:

§ 2-4 første ledd skal lyde:

Ved valg til Sametinget velges medlemmer med varamedlemmer fra følgende valgkretser:

- Østre valgkrets/Nuortaguovllu válgabiire: kommunene Sør-Varanger, Nesseby, Vadsø, Vardø, Båtsfjord, Tana, Berlevåg, Lebesby og Gamvik i *Finnmark fylke*
- Ávjovári valgkrets/Ávjovári válgabiire: kommunene Karasjok, Kautokeino og Porsanger i *Finnmark fylke*
- Nordre valgkrets/Daveguovllu válgabiire: kommunene Nordkapp, Måsøy, Hammerfest, Alta, Hasvik og Loppa i *Finnmark fylke og kommunene Skjervøy, Kvænangen og Nordreisa i Troms fylke*
- Gáisi valgkrets/Gáiseguovllu válgabiire: kommunene Kåfjord, Storfjord, Lyngen, Karlsøy, Tromsø, Balsfjord, Målselv, Bardu, Senja og Sørreisa i *Troms fylke*
- Vesthavet valgkrets/Viestarmera válggabijrra/Viestarmeara válgabiire: kommunene Dyrøy, Salangen, Lavangen, Gratangen, Tjeldsund, Ibestad, Harstad og Kvæfjord i *Troms fylke* og kommunene fra og med Saltdal, Beiarn og Meløy og nordover i Nordland fylke
- Sørsamisk valgkrets/Áarjel-Saepmie veeljemegievlie: kommunene fra og med Rana og Rødøy og sørøst i Nordland fylke, Trøndelag fylke, kommunene Surnadal og Sunndal i Møre og Romsdal fylke og kommunene Engerdal, Rendalen, Os, Tolga, Tynset og Follidal i Innlandet fylke
- Sør-Norge valgkrets/Lulli-Norgga válgabiire: de kommunene i Møre og Romsdal og Innlandet fylker som ikke tilhører valgkrets 6, samt fylkene Vestland, Rogaland, Agder, *Telemark, Buskerud, Vestfold, Akershus, Østfold* og Oslo.

§ 2-4 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Deretter fordeles de øvrige 25 mandatene forholdsmessig mellom valgkretsene på grunnlag av antall manntallsførte etter fordelingsmåten fastsatt i valgloven § 11-3 tredje og fjerde ledd.

§ 2-9 andre ledd skal lyde:

Medlemmer som blir ansatt i Sametingets administrasjon, trer ut av Sametinget for resten av valgperioden.

2. I lov 15. juni 2001 nr. 70 om fastsetjing og endring av kommune- og fylkesgrenser skal § 6 lyde:

§ 6 Vedtak om grensejustering

Kongen gjer vedtak om justering av grenser mellom kommunar og mellom fylke. Dersom grensejustering mellom fylke inneber at ein eller fleire heile kommunar blir flytta over til eit anna fylke, skal saka leggjast fram for Stortinget til avgjerd.

3. I lov 17. juni 2005 nr. 102 om visse forhold vedrørende de politiske partiene gjøres følgende endringer:

§ 1 første ledd første strekpunkt skal lyde:

- å legge til rette for valg etter *valgloven* gjennom en offentlig registreringsordning for de politiske partiene,

§ 3 andre ledd bokstav d skal lyde:

- d. erklæring fra minst 10 000 personer som har stemmerett ved stortingsvalg, om at de ønsker partinavnet registrert. Den som avgir erklæring, må ha nådd stemmerettsalderen innen utløpet av det kalenderår søknaden fremsettes. Settes søknaden frem mindre enn ett år før et valg, er det tilstrekkelig at stemmerettsalderen er nådd innen utløpet av valgåret. Av erklæringen skal fremgå navnet, fødselsdatoen og adressen til den som har avgitt den. Erklæringen skal *være underskrevet* og datert av den som har avgitt den. Ingen erklæring skal være mer enn ett år eldre enn søknaden.

§ 4 skal lyde:

§ 4 *Endring av registrert partinavn. Sammenslåing av partier under nytt navn*

(1) Et registrert politisk parti kan søke om å få endre det registrerte partinavnet. Bestemmelsene i § 3 gjelder tilsvarende. Til erstatning for stiftelsesprotokoll skal det legges ved protokoll fra det møtet hvor det ble vedtatt å endre navnet på partiet. Hvis partiet *fikk minst 5 000* stemmer i hele landet ved siste stortingsvalg, gjelder ikke vilkårene i § 3 annet ledd bokstav d.

(2) Hvis to eller flere registrerte partier slår seg sammen og søker registrering under et nytt navn, anses det for søknad om navneendring. Til erstatning for stiftelsesprotokoll skal det legges ved protokoll fra det møtet hvor det ble vedtatt å slå partiene sammen og søke registrering under et nytt navn. Hvis ett av partiene *fikk minst 5 000* stemmer i hele landet ved siste stortingsvalg, gjelder ikke vilkårene i § 3 annet ledd bokstav d.

§ 9 nytt andre punktum skal lyde:

Departementet kan også gi forskrift om krav til elektronisk underskrift på erklæringer om ønske om registrering av partinavn etter § 3 og om endring av registrert partinavn etter § 4 gjennom en godkjent elektronisk løsning.

4. I lov 22. juni 2018 nr. 83 om kommuner og fylkeskommuner gjøres følgende endringer:

§ 7-1 andre ledd første punktum skal lyde:

Som første sak i det konstituerende møtet tar kommunestyret og fylkestinget stilling til om kommunestyrevalget eller fylkestingsvalget er gyldig, jf. *valgloven § 15-2 første ledd og § 15-3 første ledd.*

§ 7-1 nytt sjette og syvende ledd skal lyde:

Hvis valgperioden for de sittende kommunestyremedlemmene eller fylkestingsmedlemmene forlenges ved et omvalg, jf. *valgloven § 17-3 første ledd og § 18-6 første ledd*, forlenges funksjonstiden tilsvarende for medlemmer av andre folkevalgte organer i kommunene og fylkeskommunene, med et tillegg på inntil to måneder.

Hvis de nyvalgte kommunestyremedlemmene eller fylkestingsmedlemmene blir sittende i vervene ved et omvalg, jf. *valgloven § 17-3 andre ledd og § 18-6 andre ledd*, blir funksjonstiden til medlemmene av andre folkevalgte organer i kommunene og fylkeskommunene forlenget inntil omvalget til kommunestyret eller fylkestinget er endelig godkjent, med et tillegg på inntil to måneder.

§ 7-2 andre ledd skal lyde:

Valgbarhet og plikt til å ta imot valg til kommunestyret og fylkestinget er regulert i *valgloven §§ 3-2 og 3-4.*

§ 7-3 sjette ledd oppheves. Nåværende syvende ledd blir sjette ledd.

§ 11-9 andre ledd første punktum skal lyde:

Et vedtak treffes med flertallet av de avgitte stemmene hvis ikke noe annet følger av denne loven eller av *valgloven § 9-1 femte ledd.*

§ 27-2 andre ledd ny bokstav d skal lyde:

- d. *avgjørelse om kommunestyrevalget eller fylkestingsvalget er gyldig, jf. valgloven § 15-2 første ledd og § 15-3 første ledd.*

5. I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff skal § 151 andre ledd lyde:

Med offentlig valg menes folkeavstemning, valg etter *valgloven* og valg etter *sameloven* kapittel 2.

B.

Stortinget ber regjeringen sørge for at forhåndsstemmer og stemmer avgitt i en annen valgkrets enn der velger er manntallsført ved valgoppgjøret, fordeles på den krets der velgeren er manntallsført.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 24. mai 2023

Peter Frølich

leder

Svein Harberg

ordfører

